

ДОКТОР ОИЗ ҚАРНИЙ

ЎКИНМА

БИРИНЧИ КИТОБ

«Тошкент ислом университети»
нашриёт-матбаа бирлашмаси
Тошкент – 2015

28-Ислом

УЎК: 297.18

КБК: 86.38

Ў87 Қ-24

Ўкинма / доктор Оиз Қарний. - Тошкент: Тошкент ислом университети, 2015. - 288 б.

КБК 86.38

Ушбу китоб сизга: “Хушчақчақ ва бахтли бўлинг, яшшлик томонини изланг ва тинчланинг”, дейди. Ҳаётга ўз ҳолича боқишни, мамнун, қувноқ ва шод яшашни ўргатади. Йўналишлар, одамлар, замон ва маконлар билан муомала қилишида фитратга зид хатоларни тузитади.

МАСЪУЛ МУҲАРРИР:

Мубашиш АХМАД

ТАРЖИМОНЛАР:

Абдулҳодий ҒИЁС

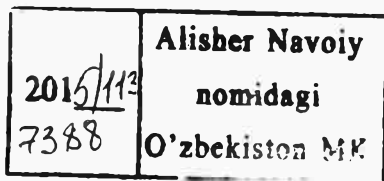
Фарҳод АБДУЛҲАЛИМ ўғли

Зиёвуддин АБДУЛҚАЙЮМ ўғли

*Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2014 йилдаги 3768 рақамли
тавсияси билан чоп этилди.*

ISBN 978-9943-4453-5-2

© «Тошкент ислом университети»
нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2015

32106
N1 2/191

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

МУҚАДДИМА

Аллоҳга ҳамд бўлсин. Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам), оилалари ва саҳобаларига дуою саломлар бўлсин.

Ушбу “Ўқинма” китобини ўқиб, амал этишга киришишдан олдин уни соғлом мантиқ ва ақл муҳокамасига топширинг. Шунда мазмунни беҳато англайсиз.

Тасаввур ва ҳис қилмасдан бурун бирор нарса ҳақида хулоса чиқариш адолатсизликдир. Ўрганмасдан, фикр юритмасдан, даъвони эшитмасдан ва ҳужжатни кўрмасдан фатво чиқариш илм-маърифатга терсдир.

Ушбу китоб сиқилганлар, ғам-ташвиш чекаётганлар, мусибатзадалар, изтироб сабабли уйқусизлик азобига йўлиққанлар учун ёзилган. Аслида, бундай вазиятлар деярли ҳамманинг бошида бор.

Китобда намуналар, байтлар, қахрамонлар, ибратлар, фойдалар, хикоялар ва қиссалар келтирилган. Уларда ғамгин юраклар, чарчаган кимсалар ва ўксик нафслар учун даволар кўрсатилган.

Ушбу китоб сизга: “Хушчақчақ ва бахтли бўлинг, яхшилик томонини изланг ва тинчланинг”, дейди. Ҳаётга ўз ҳолича боқишни, мамнун, қувноқ ва шод яшашни ўргатади. Йўналишлар, одамлар, замон ва маконлар билан муомала қилишда фитратга зид хатоларни тузатади.

У сизни ҳукмлардан юз ўгиришдан, одамлар билан хусуматлашишдан ва далил-исботларни қабул қилмасликдан қаттиқ қайтаради. Ҳатто ёнгинангизда туриб, руҳингиз билан бир бўлиб, келажагингиз яхши бўлиши учун хотиржамликка, билганларингизга ишонишга, иқтидорингиздан фойдаланишга,

ҳаётда йўқотганларингиз, умр ғам-ғуссалари ва машаққатларини унутишга чақиради.

Шеър:

*Бунда дурлар қададим, шаксиз,
Қуёшсиз ҳам соча олур нур.
Икки кўзи сеҳрсиз, безаксиз,
Пешонаси қиличдан ўтқир.*

*Ярқирайди ойсиз ҳам шуур
Офаринлар киприк, бўйинга,
Қора кўзга бахтдан сўз очур
Ва тажалли этган Кўнглимга.*

“ЭЙ АЛЛОҲ!”

“Осмонлар ва Ердаги (барча) жонзот (ҳожатларини) Ундан сўрар. Ҳар куни У (тинимсиз) фаолиятдадир”^{1”2}

Агар денгиз қутурса, бўронлар авжига чиқса, кемадаги кишилар “Эй Аллоҳ!” дерлар.

Агар саҳродаги киши адашиб қолса, қарвон йўлини йўқотса, туядагилар йўлда саросимага тушса, “Эй Аллоҳ!” дерлар.

Агар бахтсизлик рўй бериб, фалокат содир бўлса, мусибатга дучор бўлган бечоралар “Эй Аллоҳ!” дерлар.

Агар талабгорлар қаршисида эшиклар ёпилса, тиланчилар юзларига парда тўсилиб, унут бўлиб кетсалар, “Эй Аллоҳ!” дерлар.

Агар ҳийлалар иш бермаса, йўллар торайган бўлса, орзулар тугаб қолса, арқонлар узилиб кетса, “Эй Аллоҳ!” дерлар.

Агар шу кенг ер сиз учун торайиб кетса, нафсингиз машаққатларни кўтара олмай қолса, сиз ҳам “Эй Аллоҳ!” денг.

¹ Аллоҳ таоло кеча ва кундузнинг ҳар бир дақиқа ва сониясида бирор ишни қилиб турган бўлади. Масалан, бировни кечиради, бировнинг ҳожатини чиқаради, кимнингдир даражасини кўтаради ёки пастлатади, ниманидир яратади, кимларнидир вафот эттиради ва ҳоказо.

² Ар-Раҳмон сураси 29-оят

Шеър:

Замон ғажиб сўнгақларимни
Замин юзин қопласа ғубор,
Муножотим бўлдинг дилимда,
Муножотга айландим хушқол.

Субҳидамда номингни айтиб,
Истар бўлсам Сени телбавор,
Яна тонгга келурман қайтиб,
Табассумга айланар изҳор.

Яхши сўзлар, самимий дуолар, юракдан чиққан нидолар, айбсиз кўзёшлар, ғамли зорланишлар Унга кўтарилади.

Саҳар вақти очилган кафтлар, ҳожат пайти кўтарилган қўллар, зулм кўргач йиғлаган кўзлар, мусибат чоғи сўраган қалблар Унга интилуру.

Тиллар Унинг номи ила куйлайди, сўзлайди, ёрдам сўрайди, нидо қилади. Қалблар Унинг номи ила хотиржам бўлади, кўнгиллар таскин топади, ҳислар сокин бўлади, асаблар тинчланади, эс-ҳуш ўзига келади, ишонч қарор топади. **“Аллоҳ бандаларига меҳрибондир”³.**

“Аллоҳ” исмларнинг энг гўзали, ҳарфларнинг энг чиройлиси, сўзларнинг энг тўғриси, калималарнинг энг бебаҳосидир. **“Унга тенг бирор зотни билур-мисиз?!⁴”⁵.**

“Аллоҳ” беҳожатлик, боқийлик, қувват, нусрат, азизлик, қудрат, ҳикмат демақдир. **“Бугун подшоҳлик кимникидир?” Воҳид (ягона) ва Қаҳҳор (ғолиб) Аллоҳникидир”⁶.**

“Аллоҳ” лутф, иноят, ёрдам, мадад, муҳаббат, эҳсон демақдир. **“Сизларда қайси бир неъмат бор бўлса, албатта, у Аллоҳдандир”⁷.**

³ Шуро сураси 19-оят

⁴ Яъни, унга ухшаш ёки тенг ёхуд одош зот йўқдир. Ҳатто бут ва санамларга сигинувчилар ҳам уларни “Аллоҳ” деб эмас, “илоҳ” деб аташган.

⁵ Марям сураси 65-оят

⁶ Ғофир сураси 16-оят

⁷ Наҳл сураси 53-оят

Аллоҳ жалолат, азамат, ҳайбат ва куч-қудрат эгасидир.

Шеър:

*Саҳар чоғи тўкиламан сажжодага
Бир пок ҳарфинг илинжида титрар қалам.
Оқиб кирар зикрларинг дил хонага
Оразингдан нур эммоққа маҳтал мен ҳам...*

*Аё Раббим!!! Қудратингга йўқдир тараф,
Йўқ тирик жон остонангга чўкмаган тиз
Бир бор раҳмат нигоҳила боқсанг қараб,
Минг йил қуриб ётса, тирик яна илдиэ...*

Эй Аллоҳ, изтироб вақтида тасалли бер, ғамнинг мукофоти қилиб сурур юбор, хавф пайти омонлик етказ.

Эй Аллоҳ, қалб оташини ишонч музи билан совит, кўнгил чўғини имон суви билан ўчир.

Эй Раббим, бедор кўзларга уйқу, изтиробли қалбларга сукунат бер. Уларга мадад бер. Эй Раббим, саросимага тушганларни Нуринг томонга, йўлдан адашганларни Йўлинг томонга, ҳидоятдан тойганларни ҳидоятингга бошла.

Эй Аллоҳ, васавасаларни чин тонг нури билан кетказ, қалб хатоларини ҳақиқат қўшини ила мағлуб эт, шайтон хийлаларини фаришталаринг жамоаси ёрдамида қайтар.

Эй Аллоҳ, биздан ўкинч ва ташвишни, нафсларимиздан изтиробни кетказ.

Хавфдан паноҳ сўрасак, фақат Сендан сўраймиз, фақат Сенга суянамиз. Сенгагина таваккал қилиб, ёрдамни фақат Ўзингдан тилаймиз. Сен бизнинг дўстимизсан.

БАХТЛИ БЎЛИНГ!

* Имон ва солиҳ амал пок ҳаётингиз сиридир. Бу икковини қўлга киритиш учун ҳаракат қилинг.

* Илм ва маърифат талабида бўлиб, китоб ўқишга одатланинг. Чунки мутолаа ғамни кетказади.

* Доимо тавбада бўлинг ва гуноҳлардан бутунлай четланинг, чунки гуноҳ ҳаётингизни захарлайди.

* Одамларга ҳар қандай яхшиликни раво кўринг, шунда қалбингиз шод юради.

* Шижоатли бўлинг, журъатсиз ва кўрқоқ бўлманг. Шижоат қалбга роҳат бахш этади.

* Қалбингизни ҳасад, гина, адабсизлик, ғирромлик ва барча хасталиклардан покланг.

* Бошқаларга қараш, уларнинг ишларини гапир-иш, кулоқ солиш, одамларга аралашиш, ейиш ва ичишнинг кўпини тарк этинг.

* Самарали ишлар билан банд бўлинг, шунда ғам-хафаликни унутасиз.

* Шу бугун билан яшанг, ўтиб кетган ёки энди келадиган дамларингизни унутинг.

* Кўриниш, топиш, саломатлик ва шу кабиларда ўзингиздан пастларга қаранг.

* Эҳтимолларнинг энг ёмонини чамалаб кўринг, кейин у содир бўлганида ҳам воқеликка қараб ўзингизни тутинг.

* Зехнингиздаги кўрқинчли хаёллар ва ёмон фикрларга ён берманг.

* Ғазабланманг, сабр этинг, ғазабингизни ичингизга ютинг, ҳалим ва олижаноб бўлинг, чунки умр жуда кискадир.

* Неъматлар кетишидан, мусибат-бало келишидан хавфсираманг, балки ҳар қандай ҳолатда Аллоҳга таваккал қилинг.

* Муаммоларга ўз ҳолича қаранг, ҳодисаларни катталаштириб юборманг.

* Фитна қилиш, тил бириктириш ва бировга муаммо етишини кутиб туришдан халос бўлинг.

* Ҳаётингизни соддалаштиринг, дабдабали яшашдан воз кечинг. Ортиқча нарсалар билан яшаш ортиқча ташвишларга сабаб бўлади. Жисмнинг фароғатда бўлиши руҳ учун азобдир.

* Қўлингиздаги неъмат билан бошингизга тушган муаммоларни солиштириб чамалаб кўринг, шунда йўқотганингиздан кўра топганингиз кўпроқ эканини биласиз.

* Сиз ҳақингизда айтилган ёмон сўзлар ҳеч қачон сизга зарар бермайди, балки ўша сўзни айтган кишига зиён етади. Сиз уларни ўйлаб ҳам ўтирманг.

* Фикрларингизни тўғрилаб олинг, ўзингизга етган неъмат, муваффақият ва фазилат устида фикр юритинг.

* Бирор кишидан раҳмат кутиб ўтирманг, ҳеч кимнинг устида бундай ҳаққингиз йўқ. Балки яхшиликни Аллоҳ розилиги учунгина қилинг.

* Фойдали режа тузинг. Ғам-ташвишингизни унутиш учун тузган режангиз билан машғул бўлиб фикр юритинг.

* Муаммоларингизни ечинг, режангиз йўлидаги тўсиқларни шу заҳоти йўқотинг, бугунги ишингизни эртага қолдирманг.

* Ўзингизни муносиб, фойдали машғулотларга бағишланг, роҳат оладиган ишларни қилинг.

* Аллоҳ сизга берган неъматлар устида фикр юритинг, улар ҳақда гапириб Ўзига шукр айтинг.

* У сизга ато қилган саломатлик, мол-дунё, оила ва ишга қаноат қилинг.

* Яқин ва узоқ кишиларингизнинг яхшиликлари кўринг, айбларидан кўз юминг – муомала қилинг.

* Бировларнинг хатоси, миш-мишлар, адашишлар ва одамлар ҳақидаги хабарларга эътибор бераверманг.

* Пиёда юришга, спортга ва соғлигингизга аҳамият беринг, чунки соғ танда ақл соғлом бўлади.

* Аллоҳдан кечиришини, офият, яхши ҳолат ва тан соғлик беришини доим дуо қилиб сўранг.

ФИКР ЮРИТИНГ ВА ШУҚР ҚИЛИНГ

Аллоҳ сизга берган неъматларни эсланг. Ўша неъматлар устингиздан ҳам, оёғингиз остидан ҳам сизни ўраб олгандир. Аллоҳ таоло айтади: **“Агар Аллоҳнинг неъмат(лар)ини санасангиз, саноғига ета олмайсизлар”⁸**.

Тана соғлом, юрт тинч, озиқа ва кийимлар муҳайё, ҳаво ва сув... Демак, дунё сизнинг қўлингизда-ю, уни ҳис қилмаяпсиз. **“*(Эй инсонлар!) Аллоҳ осмонлар ва Ердаги барча нарсаларни сизларга бўйин сундириб қўйганини ва сизларга барча зоҳирий ва ботиний (моддий ва маънавий) неъматларини комил берганини кўрмадингизми?!*”⁹**; **“Бас (эй инсонлар ва жинлар), Раббингизнинг қайси неъматларини инкор этасиз?!”¹⁰**

Тилингиз, лабингиз, икки кўзингиз, қўлингиз ва оёғингиз тўқис – шундай тугал ҳаётга эгасиз-да, уни билмаяпсиз. Ўйлаб кўринг-чи: кесилган оёқ билан юриш осон ишми? Оғриқ забтига олиб турганида кўзингизни юмиб ухлай олармидингиз ёки иштаҳа тусаб турган овқатни еб ёки совуқ сувни ича олармидингиз? Шундай кишилар бор, овқат уларнинг кўнглини хира қилади, ичган суви захар бўлиб, касалга мубтало этади. Қулоғингиз ҳақида фикр юритинг: сиз қар эмассиз эшитасиз. Кўзингиз ҳақида ўйланг: кўр эмассиз. Терингизга боқинг: сиз песлик ва моховликдан нажот топгансиз. Ақлингиз тўғрисида тафаккур қилинг: ақлингиз мукаммал бўлгани учун жиннилик ва довдирликка чалинмадингиз.

Битта кўзингизни тоғдек олтинга алиштирасизми? Ёки қулоғингизни бемисл кумуш эвазига сотишни эп кўрармидингиз? Тилингизнинг соқов бўлиши эвазига қимматбаҳо қасрни сотиб олишни хоҳлайсизми? Қўлингиз кесилиши эвазига гавҳар

⁸ Иброҳим сураси 34-оят.

⁹ Лўқмон сураси 20-оят.

¹⁰ Ар-Раҳмон сураси 13-оят.

ва ёқутлар берилишини истайсизми? Сиз ўзи аслида энг афзал неъматлар ичидасиз, лекин ўзингиз билмайсиз. Ғам-ғусса, маҳзунлик ва тушкунликда яшайсиз.

Олдингизда иссиқ нонингиз, совуқ сувингиз, тинч уйқунгиз, бениҳоя офият турса-да, йўқотган арзимас нарсаларингизни ўйлайсиз, бориға шукр қилмайсиз. Молиявий зарардан безовта бўласиз. Аслида, ихтиёрингизда саодат калити, ҳисобсиз яхшилик, иқтидор, неъмат ва бошқа эзгу нарсалар бор. **“Ўзларингизда ҳам. Ахир, (уларни) кўрмайсизми?!”**¹¹. Шулар ҳақида ва ўзингиз, аҳли аёлингиз, уйингиз, ишингиз, саломатлигингиз, дўстларингиз ва атрофингиздаги дунё ҳақида фикр юритинг. **“(Улар) Аллоҳнинг неъматини биладилар, сўнгра уни инкор этадилар”**¹².

ЎТГАН ИШ ЎТДИ

Ўтган ишни эслаб, унинг таъсирига тушиш, уни хотирлаш ҳамда фожиаларга хафа бўлиш аҳмоқлик ва телбалиқдир. Шунингдек, иродани синдириш ва ҳозирги ҳаётни совуриш ҳамдир. Ақлли кишилар наздида ўтган ишлар яширин тутилади, оғиздан-оғизга кўчирилмайди. У доимий унутиш зиндонига қулфланиб, бепарволик қамоқхонасига мустаҳкам арқон билан чандиб ташланади. У ҳеч қачон чиқариб юборилмайди. Зиндон ёруғлик кўринмайдиган даражада ёпилади.

Бу ишлар энди ўтиб кетди ва тугади. Ўқиниш уни қайтармайди, ғам ўнгламайди, қийинчилик тирилтирмайди. Чунки улар йўқ бўлиб кетди. Сиз ўтган замон босинқирашида, унинг йўқ бўлиб кетган сояси остида яшаманг. Рухиятингизни ўтмиш хаёлотидан сақланг. Нима, сизнингча, сув анҳор бошланган жойига қайтиб кетадими, куёш чиққан жойига ботадими, бола она қорнига, сут кўкракка ва кўз

¹¹ Зориёт сураси 21-оят

¹² Наҳл сураси 83-оят

ёши кўзга қайтадимми? Қайтмайди! Демак, ўтган замонга қайғуришингиз, ундан безовта бўлиб, ёндириб кул қилувчи оловида куйишингиз, остонасига қулашингиз кўрқинчли ва даҳшатли ишдир.

Ўтган замондафтарини ўқишингиз бугунги кунингизнинг йўқ бўлиши, ҳатти-ҳаракатларингиз парчаланиб, ҳозирги воқелигингизни барбод қилишдир. Аллоҳ таоло ўтган уммат ва уларнинг қилган ишларини эслатганидан кейин кетидан бундай деган: “Улар ўтиб кетган уммат(лар)дир...”¹³ Иш тугаб, ўтиб бўлган, замон жасадини ёриб кўриш ва тарих ғилдирагини орқага қайтаришдан фойда йўқ.

Ўтиб кетган ишга қайтмоқчи бўлган одам худди унни яна тегирмонда қиламан ёки арраланган ўтин қипиғини қайтадан арралайман деган одамга ўхшайди. Қадимда ўтганларга йиғловчи кишига “Йиғлаганинг билан ўликлар гўридан чиқиб келмайди”, дейишган.

Эшакка: “Нима учун сени етаклашганида тисарилмайсан?” дейишса, у: “Ёлғонни ёмон кўраман”, деган экан. Ҳа, у ҳақиқатни тан олиб, воқеликка мослашган. Бизнинг балоимиз – ҳозиримизни эплай олмай ўтмиш билан машғул бўламиз ва тузатишимиз керак бўлган камчиликларимизга парво қилмаймиз. Агар инсон ва жинлар тўпланишиб, ўтмишни қайтаришга уринсалар ҳам, асло уни қайтара олишмайди. Зеро, бу бўлиши мумкин бўлмаган ишдир.

Орқага қаралмайди. Шамол ҳам олдинга эсади, сув ҳам олдинга қараб оқади, карвон ҳам олдинга қараб юради. Сиз ҳаёт қонунига тескари иш қилманг.

ҲАҚИҚИЙ КУН БУГУНИНГИЗДИР

Тонгда яшаб турибсизми, кеч бўлишини кутманг. Айни онингизни яшанг! Яхшилигу ёмонлиги кетган кеча билан ҳам, ҳали келиб улгурмаган эрта билан ҳам ишингиз бўлмасин. Қуёши чиққан, кундузи

¹³ Бақара сураси 134-141-оятлар.

етиб келган бугунингиз сизга етади. Умрингиз бир кун ва яшаш абадий дегани шу кунингизга тегишлидир. Гўё бугун туғилгансиз-да, бугун ўласиз. Ўтган замон ташвиши, ғам-ғуссаси, келажакнинг қўрқинчли шарпаси ва даҳшатли босимидан таъсирланманг.

Бор диққатингиз, эътиборингиз, интилишингиз ва жидду жаҳдингизни фақат бугунингизга қаратинг. Шундай экан, бугунингиз учун хушхули намоз, тадаббурли тиловат, фикр юритиб огоҳ бўлиш, чин юракдан зикр, ишларда мувозанат, хулқларда яхшилик, ризқ тақсимотида розилик, кўринишга аҳамият, жисмга ғамхўрлик ва бошқаларга манфаат етказиш каби хислатларни ўзингизда мужассам қилинг.

Сиз бугунингизни соатларга тақсимлаб олиб, дақиқаларидан йиллар, сонияларидан ойларни барпо этсангиз ва у кунда яхшиликлар қилиб, хайр-эхсонлар улашиб, гуноҳларга тавба қилсангиз, шоду хуррамликда, омонлик ва хотиржамликда, ризқдан, аҳли аёлу, болалардан, вазифа, уй, илм ва ҳолатингиздан рози бўлиб яшайсиз. **“...Бас, сенга берганимни (қабул этиб) ол ва шукр қилувчилардан бўлгин!” деди (Аллоҳ)**¹⁴. Шунда бугунги ҳаётингизда ғамгинлик, безовталиқ, ғазаб, ўч олиш ва ҳасад бўлмайди.

Юрагингизнинг бир четига ҳамда ёзув столингиз устига лўнда қилиб “ҳақиқий кун бугунингдир” деб ёзиб қўйинг. Агар бугун иштаҳа билан иссиқ нон есангиз, кеча еган моғорлаб қотиб кетган нонингиз ёки эртага ейдиган нонингиз сизга зарар берадими?

Агар бугун тотли булоқ суви ичсангиз, нима учун кеча ичган шўр, намақоб сувга хафа бўласиз ёки эртага ичишингиз мумкин бўлган, туриб қолган иссиқ сувга аҳамият берасиз? Агар ўзингиздаги кучли ҳамда метин иродангизни “Фақат бугун учун яшайман!” ҳикматига бўйсиндирсангиз, борлигингиз биноси, иқтидорингиз юксалиши, амалингиз соф

¹⁴ Аъроф сураси 144-оят

бўлиши йўлида шу бугунги ҳар бир лаҳзани қўлга киритасиз.

Фақат шу бугун сўзимни ширин қиламан, фақш, сўкиш ёки ғийбат сўзларни айтмайман, фақат шу бугун уйимни, ёзув столимни тартиблайман денг, шунда пала-партишлик, сочилиб кетиш бўлмайди.

Фақат бугуним учун яшаб, жисмимни тоза, кўришимни ва кийим-бошимни яхши тутаман. Юришим, сўзим ва ҳаракатларим мувозанатли бўлишига аҳамият бераман, денг.

Фақат бу куним учун яшаб, руҳий юксалиш йўлида ҳаракат қилишга, ахлоқимни камолотга етказишга, китобларга кўз ташлашга, фойдали нарсаларни ёд олишга, манфаатли китобларни ўқишга киришаман, денг.

Фақат шу куним учун яшаб, қалбимга фазилат уруғини экиб, ундан тиканли шохи бўлмиш ёмонликни, яъни кибр, манмансираш, риё, ҳасад, гина, алдов ва ёмон гумон каби нарсаларни таг-томири билан йўқ қиламан, денг.

Фақат бугун учун яшаб, бошқаларга фойда келтираман, яхшиликлар қиламан: касал кўргани бораман, жанозада иштирок этаман, иккиланиб турганларни йўллаб қўяман, очларга овқат улашаман, қийналганларга таскин бераман, мазлумнинг ёнини оламан, бечораҳолларга воситачи бўламан, жабрланганларга тасалли бераман, олимларнинг ҳурматини жойига қўяман, катталарга ҳурмат ва кичикларга иззатда бўламан, денг.

Фақат бугун учун яшайман, чунки ўтган иш ўтиб кетди, худди қуёш каби ботди; кетган нарсага ҳеч йиғламайман, бирор лаҳза эслаш учун турганимни кўрмайсиз ҳам, чунки ўтмиш бизни ташлаб, узоқлашиб, абадул-абад қайтмайдиган бўлиб кетди, денг.

Эй келажак! Сен ғайб оламидасан, мен эса хаёллар олами билан муомала қилмайман, нафсимни

ваҳималарга сотмайман, йўқолувчи нарсаларга шошмайман, чунки “эрта” ҳали ҳеч нарса эмас, ҳали яратилмаган, ҳали ҳеч ким уни билмайди.

Эй инсон! Ҳаётнинг энг чиройли сурати ва кўринишини хоҳлаласанг унга эриштирадиган бахт қомусидаги беназир сўз “Ҳақиқий кун бугунинг”дир.

ВАҚТИ КЕЛМАГАН ЭРТАНИ ҚҶЙИНГ!

“Аллоҳнинг амри келди. Бас, унинг тезроқ келишини талаб қилмай қўя қолинг”¹⁵. Ҳодисалардан олдинлаб кетманг. Нима, ҳомиласи ҳали етилмаган болани туғдириб ёки пишмаган мевани узиб оласизми? Ахир эртага дегани йўқ нарса, унинг ҳақиқати йўқ. Борлиғи йўқ, таъми ҳам, ранги ҳам йўқ. Шундай экан, нима учун ҳали келмаган куннинг ҳали йўқ мусибатларини ўйлаб эзиламиз, хавфсираймиз ва ҳали юз бермаган ҳодисаларга аҳамият берамиз? У ҳали юз берадими, йўқми, билмаймиз-ку? Юз берса ҳам, балки хурсандчилик ва шодлик бўлар?!

Муҳими, у ҳали ғайб оламидадир. Ҳали-бери ерда содир бўлмаган. Демак, келмасидан олдин кўприк қуриб, унга ўтишнинг ҳожати йўқ. Имкони ҳам йўқ. Ким билади, балки кўприкка етиб келмай тўхтаб қолармиз. Ёки етиб бормасимиздан олдин кўприк қулаб тушар, эҳтимол кўприкка етиб ҳам борармиз, соғ-омон ўтиб ҳам олармиз.

Келажак ҳақида фикр юритиш учун зеҳнга кенг имкониятлар бериб, ғайбга тааллуқли китобларни варақлаш, кейин содир бўлиши эҳтимоли бор нарсаларга безовталаниш шаръан оқланмайди ҳам. Чунки булар оддий орзу-ҳаваслар бўлиб, ақл уни айблайди. Бу нарса соя билан олишув кабидир. Кўпинча келажакда очлик-яланғочлик, беморлик, камбағаллик ва мусибатлар содир бўлади деб қўрқитилади. Бунақа ишлар шайтон мактабининг ўқув дастурларидир. **“Шайтон сизларни (хайр-эхсон қилишда)**

¹⁵ Наҳл сураси 1-оят

камбағал бўлиб қолишдан қўрқитади ва фаҳш ишларга ундайди. Аллоҳ (эса) сизларга Ўзидан мағфират ва фазл (бойлик) ваъда қилади. Аллоҳ (карами) кенг ва билимдон зотдир”¹⁶.

Кўп йиғлоқилар эртага оч қолиши, бир йилдан кейин касалга чалиниши ёки дунё юз йилдан сўнг тамом бўлиб қолиши... кабилардан қўрқади. Умри бошқанинг изнида бўлган одам йўқликдан гаров олиши асло мумкин эмас. Қачон ўлишини билмайдиган кимса ҳақиқати йўқ, ҳали келмаган нарса ила машғул бўлиши ҳам жоиз эмас. То етиб келгунича эртани тарк этинг. Хабарлари ҳақида сўраб ўтирманг, бостириб келувчи машаққатларини ўйламанг. Чунки сиз бугунингиз билан бандсиз.

Ажабланиш керак бўлса, ғамни қарзга олиб нақдга айлангирган, сўнг ҳали қуёши чиқмаган, нури кўринмаган кунда уни насияга тўлайдиган кишилардан ажабланинг. Беҳуда ўйланаверишдан ўзингизни тийинг.

ТАЪНА-ТАНҚИДЛАРНИ ҚАНДАЙ ҚАРШИЛАЙСИЗ?

Ризқ берувчи Холик яккаю ягона Аллоҳ таолони ақлсиз тентаклар сўкиб ҳақорат қилишади-ю, сиз ва биз каби осий бандаларни нечук айблашмасин?! Сиз ҳаётингиз давомида шундай аёвсиз курашларга дуч келасиз, уларни таъна-маломат қилганингиздан фойда йўқ. Сиз қанчалар мева бериб, бунёд этиб, таъсирингизни ўтказиб, гуллаб-яшнаган сарингиз, атайин сизни хўрлаб, синдиришни қасд қилувчилар чиқаверади. Сиз то чуқур қазиб ерга кирмагунингизча ёки осмонга шоти қўйиб чиқиб кетмагунингизча ундайлар ҳеч қачон сиз ҳақингизда жим турмайди. Доим улар орасидамисиз, демак, ҳали ёмонлик қилишларини, кўзингиздан ёшлар оқизишларини ва устингизга ахлатлар ағдаришларини кутиб яшанг.

¹⁶ Бакара сураси 268-оят.

Ерда ўтирган киши ҳеч қачон қуламайди. Одамлар ўлик итни ҳеч ҳам тепмайди. Лекин улардан салоҳият, илм, одоб ёки мол-дунё бобида устун турибсизми, сизга ғазабларини сочишади. Сиз Аллоҳ бераётган ана шундай неъматларни тарк қилиб, барча мақтовга лойиқ хусусиятлардан халос бўлмас ёки ҳеч нарса тушунмайдиган аҳмоқ, синган, эзилган кимсага айланмас экансиз, улар наздида тавбаси йўқ гуноҳкор бўлиб қолаверасиз. Уларнинг хоҳиши бундан бошқача эмас. Демак, одамларнинг танқидига, маломатига қарши Уҳуд тоғи каби мустаҳкам, ҳарсанг тош каби қаттиқ бўлинг. Тош мустаҳкам бўлгани учун ҳам устига ёққан дўллар парчаланиб кетади.

Бордию одамларнинг сўзларига қулоқ тутиб таъсирланадиган бўлсангиз, уларнинг “қимматбаҳо” орзуларини ҳаётингизни барбод этиш эвазига юзага чиқарасиз. Сиз улардан чиройли юз ўғирини, қилаётган макрларидан ҳам сиқилманг, аҳмоқона танқидлари сиз учун яхшигина таржимаи ҳол бўлсин. Чунки ҳаётдаги вазнингиз, ўрнингиз даражасида таъна-дашномларга қоласиз.

Албатта, сиз ўша маломатчиларнинг оғзини ёпиб тилини боғлаб қўя олмайсиз. Лекин уларнинг танқидларини жим туриш, эътиборсизлик ва совуққонлик билан кўмиб ташлинг, гап-сўзларини “...Шу аччиқларингиз билан ўлиб кетинг!..”¹⁷ деб тарк қилинг.

Демак, фазилатларингизни кўпайтиришингиз, яхши тарбиянгиз, хатоларни тўғрилашингиз билан уларнинг тилини кеса оласиз. Агар сиз ўзингизни барча бирдай қабул этишини, ҳамма суйишини, айбсиз бўлишни хоҳласангиз, эҳтимолдан йироқ нарса-ни талаб қилиб ушалмас орзуларга берилибсиз.

¹⁷ Оли Имрон сураси 119-оят

ҲЕЧ КИМДАН РАҲМАТ КУТМАНГ

Аллоҳ таоло бандаларни Уни эслашлари учун яратган. У махлуқотга Ўзига шукр қилишлари учун ризқ берган. Кўпчилик Ундан бошқага бўйсунди ва ўзгаларга шукр қилди. Чунки қайсарлик, инкор, жафо ва шукрсизлик табиати нафслар устидан ғолиб келувчидир.

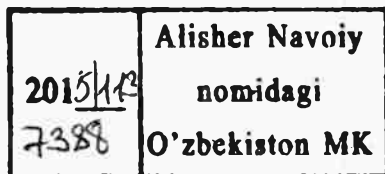
Агар сизнинг гўзал ишларингизни инкор қилиб, яхшиликларингизни тан олишмаса ва унутишса, сиз улар билан тўқнашиб, жанжаллашиб юрманг! Кўпинча улар гина замбараклари билан тош отиб, сизга душманчилик қилишади. Айбингиз – уларга яхшилик қилгансиз, бундан бошқа нарса эмас. **“Аллоҳ ва (Унинг) Расули уларни (Пайғамбар ва саҳобаларини) фазли (ўлжалар) билан бойитиб қўйгани учунгина (мунофиқлар) уларни ёқтирмадилар”**¹⁸.

Хотирот китобини варақлаб кўринг. Унинг кўп ҳикояларида ўғлини тарбиялаб едириб-кийдирган, парваришлаб илм-одоб берган, боласини ухласин деб ўзи ухламай чиққан, қорни тўйсин деб ўзи оч қолган, роҳатлансин деб ўзи ҳориб-чарчаган ота тимсолини кўрасиз. Аксинча, ўғил мўйлови сабза уриб, билаги куч-қувватга тўлгач, энди отага нисбатан қутирган ит каби бўлиб қолади. Уни назарга илмай, адабсизлик қилади, отага оқ бўлиб, уни азоб-уқубатларга йўлиқтиради.

Огоҳ бўлинг! Яхшиликларингиз тугаб, умидларингиз синганида хазинаси тугамайдиган савоб, яъни, эваз берилишини ўйлаб саодатга эришинг.

Бу қайноқ хитоб асло сизни чиройли ишларни тарк этиб, ўзгаларга яхшилик қилмасликка чақириқ эмас. У фақат сиздан юз ўгиришларини қабул қилишга, яхшиликларингиз тан олинмаслигига чидашга ўргатади. Уларнинг ишларидан ташвишга тушманг!

¹⁸ Тавба сураси 744-оят

Сиз яхшиликни Аллоҳ розилиги учун қилинг, шунда барча ҳолатларда ғалабага эришасиз, шунда ношукрларнинг шукрсизлиги, инкор қилувчиларнинг тан олмаслиги сизга зарар бермайди. Яхшилик қиладиган этиб қўйгани учун Аллоҳга ҳамд айтинг. Улар эса бунинг зиддидадирлар. Яхшилик қилувчи танадаги қўл тиланчилик қилувчи пастдаги қўлдан яхшидир. “(Улар айтурлар:) **“Бизлар сизларни фақат Аллоҳ “юзи” учун таомлантируرمىз. Сизлардан (бу иш учун) бирор мукофот ва миннатдорлик кутмасмиз”**¹⁹.

Гоҳида оқил кишилар ҳам авом халқдаги инкор қилиш туйғусини унутиб қўяди. Эсингизда бўлсин, ундайлар Парвардигорларининг буюк ваҳийини ҳам унутишган. У ваҳийда инкор қилувчиларнинг қайсарлиги ва терсликлари айтилган эди: **“Ундан зарарини кетказганимизда эса, гўё етган зараридан Бизга дуо қилмагандек кетаверади. Мана шутарзда исрофчи (тажовузкор)ларга ўз қилмишлари зийнатли (чиройли) қилиб қўйилди”**²⁰.

Агар сиз бир аҳмоққа қалам совға қилсангиз, у сизни ўша қаламда масхаралаб мақола ёзса ёки бир чўлоқ кишига қийналмай юрсин деб ҳасса ҳадя қилсангиз, у ўша ҳасса билан бошингизни ёриб қўйса, ажабланиб, саросимага тушманг. Яхши кишилар устида энди бундай ишлар бўлмасинми?!

ЯХШИЛИК ҚИЛИШ БИЛАН ҚАЛБИНГИЗГА СУРУР БАХШ ЭТИНГ

Гўзаллик, яхшилик ва хайрият ўз номлари кабилар. Инсонларни бахтли қилиш учун ҳаракат қилганларнинг ўзлари мана шу бахтга биринчи эришганлардир. Улар бунинг мевасини ўзлари, ахлоқлари ва виждонларида биринчи бўлиб топишади-да, оқибатда шодлик, тинчлик ва хотиржамликни ҳис этишади.

¹⁹ Инсон сураси 9-оят

²⁰ Юнус сураси 12-оят

Агар сиз тушкунликка тушсангиз, ғамга мубтало бўлсангиз, ўзингиздан бошқаларга яхшилик қилинг ва гўзаллик ҳадя этинг, шунда қийинчиликдан чиқасиз ва роҳат оласиз. Демак, сиз йўқсилга нарса улашинг, мазлумга ёрдам беринг, қийинчиликка тушиб қолганни қутқаринг, очни тўйдириг, касални бориб кўринг, жабрланганга ёрдам қўлини чўзинг, шунда орт ва олдингиздан саодат ва қувонч ўраб олади.

Яхшилик қилиш худди хушбўй нарсага ўхшайди, уни кўтариб юрган ҳам, сотган ҳам, олган ҳам, қўйингки, атрофдаги барча наф олади. Яхшилик доривор ўсимлик кабидир. Уни қалблари гўзаллик ила обод дори тайёрловчилар тарқатади.

Ахлоқли кишиларига ато қилинган очиқ юзлилик садақаи жориядир. Ҳадисда: **“Биродарингга очиқ юз билан йўлиқишинг ҳам садақадир”**, дейилган. Қош-қовоқ осийш бошқаларга нисбатан даҳшатли уруш эълон қилишдир. Унинг бошланишини фақат ғайблардан хабардор Зот билади.

Бир фоҳиша аёл ҳовучида қопағон итга сув бериши эни ер билан осмон оралиғича бўлган жаннатга киришга сабаб бўлди. Чунки савоб ато этувчи Зот кечирувчи, яхши амални тақдирловчи, гўзал Зот бўлиб, у гўзалликни яхши кўради. У беҳожат ва мақтовли Зотдир.

Эй бахтсизлик, кўрқинч ва хавфдан босинқировчи кишилар, яхшилик бўстониға келиб, бошқаларга қўшилиг, уларға ҳадя, зиёфат, тасалли бериб, эл хизматини қилиг. Шунда таъми, ранги ва завқи бир хил бўлган саодатни топасиз. **“Унинг (сарф қилувчининг) ҳузурида (зиммасида) бирор кимсаға қайтариладиган неъмат йўқдир. У фақат энг олий зот бўлмиш Парвардигорининг “юзи”ни истаб (эхсон қилур). (У) яқинда (қиёмат куни ато этилажак мукофотдан) рози бўлур”**²¹.

²¹ Лайл сураси 19 – 21-оятлар

БЕКОРЧИЛИҚДАН ҚУТУЛИНГ

Ҳаётда бекорчилар миш-миш ва шов-шув тарқатувчи кишилар бўлади. Чунки уларнинг зехнлари тарқоқ, бўм-бўш ҳолатдадир. “(Улар) қолувчи (аёл ва бола)лар билан бирга бўлишга рози бўлдилар”²².

Зехнга энг хатарли ҳолат киши ишсиз, бўш қолишидир. У бошқарувсиз қолган, ўнг ва чапга қалқиб тезлик билан пастликка шўнғиб бораётган уловга ўхшайди. Ҳаётингиз давомида бекорчи, машғулотсиз қолар экансиз, ўзингизни ғам-андуҳли ва кўрқинчли келажакка тайёрлаб бораверинг. Чунки бекорчилик ўтган, ҳозирги ва келажак ҳаётнинг барча пасту баландликлари ҳақидаги маълумотлар дафтарчасини олиб келади ва ҳаловатсизликка дучор қилади.

Сизга насиҳатимиз: ўша пуч нарсалар ўрнига, мева берадиган фойдали ишлар қилинг. Чунки бекорчилик махфий ўлимдир, тинчлантирувчи хапдори билан ўз жонига қасд этишидир.

Бекорчилик худди Хитой қамокхоналаридаги маҳбус устидан жўмрак очиб кўйиб, ҳар дақиқада бир томчи тушадиган секин жазолаш воситасига ўхшайди. Маҳбус ўша томчи қачон тушаркин деб кутиш асносида жинниликка мубтало бўлади.

Роҳат ғафлатдир, бекорчилик моҳир ўғрилиқдир. Ақлингиз эса ана шу хаёлий урушларнинг мажакланган ўлжасидир. Демак, ҳозироқ ўрнингиздан туринг-да, намозингизни қилинг, Куръон ўқинг ёки тасбеҳ айтинг, китоб мутоала қилинг, бирор нарса ёзинг, ёзув стилингизни тартибланг ёки уйингизни ислоҳ қилинг ёхуд бошқаларга манфаат беринг. Нима бўлса ҳам, бўш вақт қолдирманг. Бу бизнинг сизга қилган тавсиямиз.

Бекорчиликни машғулот пичоғи билан майдалаб ташланг, шунда сизга мана шу арзимас иш учун дунё табиблари эллик фоиз саодат кафолатини беради. Дехқон, нонвой ва қурувчи каби касб эгаларига

²² Тавба сураси 87-оят

қаранг, улар қўшиқ хиргойи қилиб юрадилар. Қушлар каби роҳат-фароғат ва бахтиёр ҳаётдадирлар. Сиз бўлса, тўшагингизда қопилган кишидек кўз ёшингизни артиб, изтиробда ётибсиз.

ТАҚЛИДЧИ БЎЛМАНГ

Бошқанинг шахсиятига тақлид қилманг, ўзгалар ўзлигига сингиб ўзлигингизни йўқотманг. Тақлид доимий азобдир. Кўплар бу нарсани унутиб қўйиб, овозлари, ҳаракатлари, сўзлари, иқтидор ва ҳолатларини бошқалар шахсиятига ўхшатиб, уларга яқинлашишни ўйлашади. Бу эса ўз зоти ва табиатига бўлган ўлим ҳукми ҳамда ўзни қийнаш, роҳатсизлик ва куйишдир.

Ҳазрати Одамдан (алайҳиссалом) то охирги инсонгача иккита киши бир хил бўлмайди-ю, нимага энди иқтидор ва ахлоқда бир хил бўлсин. Сиз бошқа кишисиз, тарихда сизга ўхшаши бўлмаган ва бўлмайди ҳам. Сиз тамоман фалончилардан бошқачасиз, ўзингизни тақлид, сингиб кетиш майдонига ташламанг. Ўзлигингиздан кетманг. **“Ҳар бир гуруҳ ўз сувини билиб (тақсимлаб) олди”²³; “Ҳар кимнинг ўз юзланадиган тарафи (қибласи) бор. Бас, хайрли ишларда ўзиб кетингиз!”²⁴**

Қандай яратилган бўлсангиз, ўшандай яшанг. Овозингизни, оҳангингизни ўзгартирманг. Юришингизни ҳам бошқача қилиб олманг. Нафсингизни ваҳий билан тарбиялаб боринг. Борлигингизни йўқ қилиб, ҳурриятингизни барбод қилманг. Ўзингизнинг хос таъмингиз, хос рангингиз бор. Биз сизни ўз рангингизда ва ўз таъмингизда бўлишингизни хоҳлаймиз. Чунки сиз шундай яратилгансиз ва биз сизни шундайлигингизча таниймиз. Тақлидчи бўлманг.

Одамлар табиатларида наботот оламига ўхшашади. Ширини, нордони, узун ва калтаси бор. Сизлар

²³ Бақара сураси 60-оят

²⁴ Бақара сураси 14-оят

ҳам шундай бўлинглар. Агар банан бўлсангиз, беҳига айланиб олманг-да. Чунки чирой ва қийматингиз бананлигингиздадир. Албатта, рангимиз, тилимиз, иқтидоримиз, қувватимизнинг ҳар турли бўлиши Аллоҳ мўъжизаларидан биридир. Сиз энди бу мўъжизани инкор қилманг!

ҚАЗО ВА ҚАДАР

“Хоҳ ерга ва хоҳ ўзларингизга бирор мусибат етса, Биз уни пайдо қилишимиздан илгари Китобда (Лавҳулмаҳфузда битилган) бўлур”²⁵.

Қалам қуриб, саҳифалар кўтарилиб, ишлар битиб, қадар ёзиб бўлинган **“...Бизга Аллоҳнинг ёзиб қўйганидан ўзга нарса етмайди...”²⁶**

Сизга мўлжалланган нарса сизни хатосиз топади, сизга мўлжалланмаган нарса сизга асло етмайди.

Агар мана шу ақида нафсингиздан жой олиб, қалбингизда қарор топса, бало ва машаққат ҳадяга, барча ҳодисалар мукофот ва тақдирлашга айланади.

Аллоҳ кимга яхшилиқни ирода қилса, мусибатлаб қўяди. Сизга бирор безовталик, касаллик, ўлим, молиявий инқироз, ёнғин кабилар келса, Аллоҳ ўша нарсани тақдирда битиб қўйган. Яъни, қазо воқеликда юз беради. Ихтиёр ҳам худди шундайдир: фақат Аллоҳ танлайди, ажрни У беради, гуноҳларни У кечиради. Мусибат аҳли қилган сабрлари, ато этувчи ва олиб қўювчи Аллоҳдан рози бўлганлари учун зафарлар бўлсин. **“У ўзи қиладиган бирор нарса ҳақида жавобгар эмас, балки улар (Аллоҳнинг олдидан бандалар) жавобгардирлар”²⁷.**

Қазо ва қадарга имон келтирмагунингизча асаблар тинчимайди, безовта нафс тинчимайди ва қалбдан васваса аримайди. Ёзилган нарсанинг сиёҳи қуриб бўлган, йўлиқишингиз аниқ бўлган нарсага йўлиққанингиз учун ҳасратга тушиб ўтирманг.

²⁵ Халид сураси 22-оят.

²⁶ Тавба сураси 51-оят.

²⁷ Анбиё сураси 23-оят.

Ағанаши аниқ бўлган деворни тўхтатиб қолишга кучим етарди деб гумон қилиб юрманг. Сувни оқишдан, шамолни эсишдан тўсиб қолиш, синиши керак бўлган ойнани сақлаб қолиш имконимда бор эди деб ўйламанг. Бу иш сизнинг ва бизнинг мажбуриятимизга кирмайди.

Тез фурсатларда тақдир юзага чиқиб, қазо ижро этилиб, ёзилган ва битилган нарсалар амалга ошади. Ким хоҳласа, имон келтирсин ва ким хоҳласа, куфр келтирсин. Тақдир қилинган иш амалга ошади. Битиб қўйилган нарса албатта бўлади. **“Бас, хоҳлаган киши имон келтирсин, хоҳлаган кимса кофир бўлсин”²⁸**.

Ғазаб, шикоят, оҳ-воҳлар келмасидан олдин қадарга таслим бўлинг. Надомат кутилмаганда келиб қолмасидан қазони эътироф қилинг. Сабабларни юзага чиқариб, ҳийлаларни ишга солиб бўлганингиздан кейин кутмаганингиз рўй берса, хотирингиз жам бўлаверсин, чунки воқеа юз бериши лозим эди. Буни қилганимда бошқача бўлар эди, деб айтманг. Балки Аллоҳнинг тақдиридир, У хоҳлагани бўлади, деб айтинг.

“АЛБАТТА, ҲАР БИР ҚИЙИНЧИЛИК БИЛАН БИРГА ЕНГИЛЛИК БОРДИР”²⁹

Эй инсон! Очликдан кейин тўқлик, чанқоқликдан кейин қониш, бедорликдан кейин уйқу, касалликдан кейин тузалиш бордир. **“Ахир, Аллоҳ ғалаба ато этиб ёки Ўз ҳузуридан бирор буйруқ бериб қолса...”³⁰**. Ғойибдагилар тез кунда етиб келади. Адашганлар йўлини топади. Машаққатдагилар бир куни қутулади ва зулмат ҳам тарқалади.

Кечани тоғлар тепаси ва водийлар йўлига ҳайдаб борувчи чин тонг хушхабарини беринг. Ғамга ботиб қолган кишига кўз очиб юмгунча нур тезлигида

²⁸ Каҳф сураси 29-оят

²⁹ Шарҳ сураси 6-оят

³⁰ Моңда сураси 52-оят

келувчи рўшноликнинг хушхабарини беринг. Агар узундан-узоқ чўзилган саҳрони кўрсангиз, билингки, унинг ортида ям-яшил боғлар ва соялар бордир. Агар арқоннинг таранг тортилаётганини кўрсангиз, билингки, у тезда узилади. Йиғи билан кулги, хавф билан омонлик, безовталиқ билан хотиржамлик ёнма-ён дир.

Аллоҳнинг дўсти Иброҳимни (алайҳис салом) олов кўйдирмади. Чунки раббоний парвариш **“Иброҳимга салқин ва омонлик”**³¹ дарчасини очди.

Калимуллоҳ Мусо (алайҳис салом) денгизда чўкмадилар. Чунки тўғри сўзловчи кучли овоз нидо қилди: **“Йўқ, мен билан бирга Парвардигорим бор. Албатта, У мени (хавфсиз) йўлга бошлар”**³².

Маъсум зот ғорда дўстига Аллоҳ ўзлари билан бирга эканини айтдилар. Шунда уларга омонлик, ғалаба ва хотиржамлик тушди.

Нақд ва фароғат қуллари фақат сиқилишни ва бахтсизликни кўрадилар. Чунки улар хона девори ва уй эшигига қарайдилар, холос. Кўзларини тўсиқлар ортига ҳам қаратсинлар. Фикр жиловларини девор орқасига ҳам бошласинлар.

Сиқилманг. Доим бир ҳолат давом этавермайди. Энг яхши иш енгиллашишни кутишдир. Кунлар алмашиниб, замон ўзгариб туради, зулматлар кетидан келувчи ёруғ нарсалар бор, ғайб эса биздан йироқ. Ҳаким Зот ҳар куни фаолиятдадир. Шояд Аллоҳ бундан кейин енгиллик ато қилса. Албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга енгиллик бордир. Албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга енгиллик бордир

НОРДОН ЛИМОНДАН ШИРИН ИЧИМЛИК ТАЙЁРЛАНГ

Оқил, закий инсон зиённи фойдага айлантиради. Аҳмоқ-тентаклар эса битта мусибатни иккитага кўпайтириб олади.

³¹ Анбие сураси 69-оят

³² Шуаро сураси 62-оят

Масалан, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Маккадан ҳайдаб чиқарилгач, Мадинада кўз кўриб кулоқ эшитмаган давлат барпо қилдилар; Аҳмад ибн Ҳанбал қамоққа тикилиб, дарра урилди ва оқибатда суннийлар имомига айланди; аллома Ҳарроний хибсхонадан чиқарилганида бир дунё илм билан чиқди; Имом Сарахсий суви йўқ кудуққа ташлаб зиндонбанд қилинди, у бундан унумли фойдаланиб фикҳ соҳасида 20 жилд китоб ёзиб битирди; Ибн Асир барча ишлардан маҳрум этилганида “Жомиъул усул” ва ҳадис китобларининг энг машҳурларидан “Ниҳоя” китобларини тасниф этди; Ибн Жавзий Бағдоддан сургун қилинганида етти қироатни ўқиб чиқди; Молик ибн Рийбга дахлсиз ўлим келганида, аббосийлар давлати шоирлари девонларига тенг ажойиб қасидани бутун оламга кўрсатди.

Аммо Абу Зуайб Ҳузалийнинг болалари ўлганида, замон сукут қилди, одамлар хабарсиз қолди ва тарих қарсақ чалди. Чунки бу кимсалар золим эди.

Фалокат кутилмаганда ҳамла қилса, унинг нур сочувчи тарафини кўринг. Агар бир киши сизга истаканда лимон берса, бир чимдим шакар қўшинг. Агар сизга илон ҳадя этилса, унинг қимматбаҳо терисини олинг-да, қолганини ташланг. Агар сизни чаён чақиб олса, у илон захрига қарши мустаҳкам эм ва иммунитет эканини билинг.

Қийин шароитга мослашиб, у жойдан бизга гул, лола ва яминларни олиб чиқинг. **“Балким сизлар ёқтирмаган нарса (аслида) ўзларингиз учун яхши бўлиб чиқар”**³³.

Франция инқилобидан олдин икки зўр шоирини қамашди. Уларнинг бири некбин (оптимист), иккинчиси бадбин (пессимист) эди. Иккови калласини қамоқхона дарчасидан чиқарган эди, некбини юлдузларга қараб кулди, аммо бадбини ён кўчадаги лойларни кўриб йиғлаб юборди. Унинг ёмонлик

³³ Бақара сураси 216-оят

томонини ўйлайверадиганига қаранг. Аслида, ёмонликнинг ўзи йўқ. Аксинча, яхшилик, фатҳ, ғалаба ва ажр бордир.

**“ЁКИ НОИЛОЖ ОДАМ ДУО ҚИЛГАН
ВАҚТИДА (ДУОСИНИ) ИЖОБАТ ҚИЛАДИГАН
ЗОТ (ЯХШИ)МИ?”³⁴**

Биру Бор Аллоҳ қийинчиликка тушиб қолган кишига таянч бўла олади, жабрланган кишига ёрдам беради, Унга борлиқнинг ҳожати тушади, махлуқотлар Ундан сўрайди, тиллар Унинг зикри билан машғул бўлади, қалблар Унга топинади.

Қийинчилик ва фаровонликда, хурсандчилик ва аламли кунларда Унга дуо қилишимиз, бало етганида Унга зорланишимиз, машаққатга тушганимизда Унга боғланишимиз, сўраб, йиғлаб, тазарруъ қилиб, юзланиб эшиги остонасига йиқилишимиз сиз ва бизга вожибдир. Шунда Унинг мадади келади, ёрдами етади, очиқликка чиқиш тезлашади, рўшнолик юзланади. **“Ёки ноилож одам дуо қилган вақтида (дуосини) ижобат қиладиган Зот (яхши)ми?!”**

Чўкаётган нажот топади, йўқолган қайтиб келади, балога йўлиққан қутулади, эзилган ютади, адашган йўлини топади, касал тузалиб, қийинчиликдан енгилликка чиқади. **“(Улар) кемага минганларида (фарқ бўлишдан қўрқиб) Аллоҳга чин ихлос билан илтижо қилурлар”³⁵.**

Бу ердасизга ғам-андух, хафалик ва қийинчиликни кетказувчи дуоларни келтириб ўтирмаймиз. Лекин шарафли хитобни эшитиб, удан таълим олайн десангиз суннат китобларига мурожаат қилинг. Сиз муножот, нидо, дуо ва умид қиласиз. Агар уни топсангиз, барча нарсани топган бўласиз. Агар ишонмасангиз, барча нарсани кўлдан чиқарасиз. Раббингизга қилган дуоингиз мақсадга эриштиришдан ташқари алоҳида ибодат ва буюк тоат ҳамдир. Дуони

³⁴ Намл сураси 62-оят

³⁵ Анкабут сураси 65-оят.

гўзал қилган банда хотржам бўлиши, майда-чуйдаларга аҳамият бермаслиги, ғам чекмаслиги ва безов-таланмаслиги аниқ.

Аллоҳнинг арқонидан бошқа ҳамма арқон узилади. Унинг эшигидан бошқа ҳамма эшик ёпилади. У яқин, эшитувчи ва ижобат қилувчи Зотдир. Чорасиз қолган киши дуо-илтижо қилса У ижобат этади. У сизни Ўзига дуо қилишга буюради: **“Менга дуо қилингиз, Мен сизлар учун (дуоларингизни) ижобат қилай!”**³⁶ Сиз фақир, заиф, муҳтожсиз. У эса беҳожат, қудратли, ягона ва улуғдир.

Бошингизга балолар ёғилса ёки бахтсиз ҳодиса содир бўлса, мудом Аллоҳни эсланг. Унга нидо қилинг, мадад сўранг, нусратини тиланг. Номини улуғлаш учун пешонангизни ерга қўйинг, шунда хуррият тожини қўлга киритасиз. Убудият тупроғига бурунни ишқанг, шунда нажот нишонига эришасиз.

Қўлингизни узатинг, кафтингизни очинг, тилингизни ишга солинг, кўп сўранг, сўрайверинг, Унга интилинг, эшиги олдида туриб олинг, лутф кўрсатишини кутинг, фатҳ беришини пойланг, номини тилингиздан қўйманг, У ҳақида яхши хаёлда бўлинг, Унга ўзингизни бағишланг, Унга юз тутинг, шунда бахтли бўлиб нажот топасиз.

УЙИНГИЗ СИҒДИРСИН

Суннатдаги шаръий узлат – ёмонлик ва ёмонлардан, бекорчи ва ўйинқароқ безорилардан узоқ бўлишдир. Шунда хотирингиз жам, фикрингиз жойида, зехнингиз ҳикмат дурлари билан яхшиланган бўлади, кўзингиз маърифат бўстонида яйрайди.

Яхшилик ва тоатдан тўсадиган нарсалардан қочиш ажойиб даво бўлиб, қалб табиблари уни тажрибадан ўтказишган ва муваффақиятга эришишган. Ёмонлик ва бемаъниликлардан узоқлаштирадиган йўллارни кўп ўйланг. Аллоҳдан қўрқиш қоидаларини яратинг, тилингиз доимо илтижо ва ёд этишда бўлсин.

³⁶ Ғофир сураси 60-оят.

Намоз, илм мажлислари, яхшиликка кўмаклашиш мақтовга лойиқ амаллардир. Аммо бекорчи, танбалларга яқин йўламанг, улардан эҳтиёт бўлинг. У тўпланган ерлардан ўзингизни олиб қочинг. Хатоларингизга йиғланг, тилингизни тийинг, уйингиз сизни сиғдирсин. Ёмонлар билан аралашиб юриш ўзингизга қарши қирғинбарот уруш эълон қилишдир, бунда нафсингиз тинчини ва барқарорлигини йўқотади. Миш-мишчилар ва фитна тарқатиб юрувчилар билан бирга ўтирган киши ўлим етишидан олдин ҳар куни етти марта ўлади ҳисоб. **“Агар улар сизларга қўшилиб (жангга) чиққанларида ҳам, сизларга фақат бузғунчиликни зиёда қилиб, ораларингизга (рахна) солиб, сизларни фитнага дучор қилган бўлур эдилар”³⁷.**

Хуллас, сиздан бирдан-бир илтимосимиз, ишингизни билиб қилинг. Жуда бўлмаса, уйингизга кириб кетинг. Аммо яхши сўзлар, яхши ишлар бўлса, майли, одамларга аралашаверинг. Шунда қалбингиз ўз ҳолига қайтади, вақтингиз зое бўлмайди, умрингиз беҳуда кетмайди, тилингиз ғийбатдан, қалбингиз безовталиқдан, қулоғингиз уятсиз гаплардан, нафсингиз ёмон гумондан сақланади. Ким буни синаб кўрса, ўзи амин бўлади. Нафсини хаёллар отига миндирган ва бекорчилар билан бирга юрган киши билан хайрлашаверинг.

ЭВАЗ АЛЛОҲДАНДИР

Аллоҳ сиздан бирор нарсани олиб қўйса, савоб умидида сабр қилсангиз, ўрнига бундан яхшисини беради. Аллоҳ таоло ҳадиси қудсийда: **“Кимнинг икки суйганини (яъни, икки кўзини) олсам, ўрнига жаннат бераман”**; **“Кимни бу дунёдаги дўстини олиб қуйсам, у савоб умид қилса, ўрнига жаннат бераман”**, – деди. Ўғлини йўқотган киши сабр қилса, абадият диёрида унга ҳамд уйи қурилади. Бу кичик бир мисол, холос. Қолганини ўйлаб кўраверинг.

³⁷ Таба сураси 47-оят

Мусибатларга куйинманг. Чунки уни сизга ёзган Зот ҳузурида жаннат, савоб, эваз ва улуғ ажр бордир. Аллоҳ таоло бало-офатларга йўлиққан дўстларини Фирдавс жаннатида икром қилади: “(Аллоҳ йўлида турли машаққатларга) **сабр қилиб ўтганларингиз сабабли** (энди бу ерда) **сизларга тинчлик бўлгай. Дунё оқибати** (жаннат) **нақадар яхши!**”³⁸

Биз мусибатнинг эвази, савоби ва яхши белгиларига қарамоғимиз лозим. “**Айнан ўшаларга Парвардигорлари томонидан салавот (мағфират) ва раҳмат бордир ва айнан улар ҳидоят топувчилардир**”³⁹ Мусибат етганларга табриқлар ва машаққат етганларга хурсандчилик бўлсин!

Албатта, дунёнинг умри қисқа ва хазинаси ночор, охират эса яхши ва боқийдир. Бу дунёда мусибатга дучор бўлганлар охиратда мукофотини олишади, қийналганлар роҳат кўради. Аммо дунёга боғланиб қолганлар, унга ошиқ бўлганлар ва суянувчиларга шу дунёдан насибалари узилиб қолиши ҳамда роҳатлари тўхташи юракларига қаттиқ ботади. Чунки улар бу дунёнинг ўзинигина хоҳлайдилар. Ким бу дунёнинг ўзини хоҳласа, унга мусибатлар улкан, қийинчиликлар катта кўринади. Улар фақат оёқлари остига қарашади. Арзимас, арзон, ўткинчи дунёнигина кўришади, холос.

Эй мусибатзадалар, ҳеч нима йўқотмадингиз. Аксинча, зафар қучдингиз. Сизларга бир мактуб юборилди, унинг сатрларида лутф, хайрхоҳлик, савоб ва гўзал ихтиёр битилган. Мусибат жабрдийдалари қарасинлар: натижа “**Сўнг улар (билан мўминлар) нинг ўртасига дарвозали бир девор урилурки, унинг ичида раҳмат** (жаннат), **ташқарисида эса азоб** (дўзах) **бўлур**”⁴⁰ бўлганини кўрадилар. Аллоҳ ҳузуридаги неъмат яхши, абадий, ёқимли, буюк ва олийдир.

³⁸ Раъд сураси 24-оят

³⁹ Бақара сураси 157-оят

⁴⁰ Ҳадид сураси 13-оят

ИМОН ҲАЁТ ДЕМАҚДИР

Ҳақиқий бахтиқаролар ким? Имон хазиналари ва ишонч заҳираларидан бебаҳра қолганлар! Улар абдий бахтсизлик, ғазаб ва хўрликка маҳкум. **“Ким Менинг эслатмамдан юз ўгирса, бас, албатта унинг учун танг – бахтсиз ҳаёт бўлур ва Биз уни қиёмат кунда кўр ҳолда тирилтиурмиз”**⁴¹.

Инсон нафсини фақатгина оламлар парвардигори Аллоҳга имон келтиришгина бахтли қилади, поклайди, хурсанд этади, ғам-андухини кетказади. Фақат имон билангина ҳаёт таъмини тотиш мумкин, холос.

Худосизлар агар имон келтирмаса, кишанлар, занжирлар, зулмат ва фалокатлардан ўзларини қутқаришнинг ягона йўлини суиқасд деб биладилар. Имонсиз ҳаёт нақадар бахтсизлик. **“Ва худди аввал-бошда имон келтирмаганлари каби дил ва кўзларини айлантириб қўюрмиз ва ўз туғёнларида адашиб-улоқиб юрган ҳолларида тарк қилурмиз”**⁴².

Машаққатли узоқ тажрибалардан кейин ақл санамларни хурофот, куфрни лаънат, даҳрийликни ёлғон, пайғамбарларни тўғрисўз, Аллоҳни ҳақ деб билиб, мулк ва ҳамд Унинг учун ва У ҳамма нарсага қодир эканини англаб етди. Энди олам Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқлигига тўлиқ имон келтириши ва бунга қониқиш ҳосил қилиши лозим.

Саодатингиз, роҳатингиз ва хотиржамлигингиз имонингиз қуввати ҳамда ҳароратига қараб бўлади. **“Эркакми ё аёлми – кимда-ким мўмин бўлган ҳолида бирон яхши амал қилса, бас, Биз унга покиза ҳаёт ато этурмиз ва уларни ўзлари қилиб ўтган амалларидан чиройлироқ ажр-савоблар билан мукофотлаймиз”**⁴³.

Улар Раббилари ваъдасига ишонишди, Уни чин юракдан севишди, қалбларида бошқа йўлга ўрин

⁴¹ Тоҳа сураси 124-оят

⁴² Анъом сураси 110-оят

⁴³ Наҳл сураси 97-оят

қолмади. Натижада фалокатлар вақтида хотиржам, қазо олдида қалблари сокин бўлди ва улар қадарга рози бўлдилар. Шунинг учун оятда эслатилган покиза ҳаётга эришдилар. Чунки улар Аллоҳни парвардигор, Исломни дин ва Муҳаммадни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбар ва элчи деб рози бўлдилар.

АСАЛИНИ ОЛИНГ, УЯСИНИ БУЗМАНГ

Мулойимлик ҳар бир нарсанинг зийнати, қўполлик бунинг тескарисидир. Хитобдаги мулойимлик, юздаги табассум, учрашгандаги яхши сўз бахтлилар киядиган чиройли кийимдир. У мўминнинг сифати бўлиб, худди асаларига ўхшайди. Асалари покиза нарса еб, покиза нарса ишлаб чиқаради. Борди-ю, гулга қўнадиган бўлса, уни синдириб юбормайди.

Аллоҳ қўполликка бермайдиганини мулойимликка беради. Шундай одамлар бор, улар даврага кирса, бошлар кўтарилади, кўзлар тикилиб қарайди, қалблар тирилади, кўнгиллар яйрайди. Чунки улар гап-сўзларида, олди-берди, олди-сотди, учрашиш ва хайрлашиш масалаларида ёқимли кишилардир.

Дўст унвонига лойиқ кишиларнинг ютуқлари бир сабоқ. Камтар инсонлар буни яхши ўзлаштириб олганлар. Дийдорлашиш ва дўстлашиш мақсадидаги одамлар доимо уларни қуршаб туради. Одамлар бундай инсонлар билан кўришишга, учрашишга мушток бўлади ва ҳақларига дуолар қилади.

Бахтли кишилар **“...Сиз (ёмонликни) гўзалроқ (муомала) билан даф эгинг! (Шунда) бирдан сиз билан ўрталарингизда адоват бўлган кимса қайноқ (қалин) дўстдек бўлиб қолур”**⁴⁴ деган қонидани ўзларига ахлоқ дастури қилиб олган. Уларнинг жўшқин меҳри, илиқ ҳалимлиги ва беғараз олижанобликлари гина-кудуратларни ҳазм қилиб юборади. Ёмонлик қилишни унутадилар, яхшилик

⁴⁴ Фуссилат сураси 34-оят

қилишни эсга оладилар. Ўринсиз сўзлар улар олди-дан ўтади, бироқ қулоқларига кирмайди, аксинча, узоқларга – борса-келмас жойларга кетади.

Улар ўзлари роҳатда, одамлар улардан омонда ва саломатдадирлар. Ҳадисда бундай дейилади: *“Му-сулмон мусулмонлар унинг тили ва қўлидан сало-мат бўлган кишидир. Мўмин одамларнинг қонлари ва моллари ундан омонда бўлган инсондир”*; *“Аллоҳ таоло мендан узилган кишига силаи-раҳм қилишга, менга зулм қилган кишини афв қилишимга ва мени маҳрум қилган кишига улашимга буюрди”*.

Аллоҳ таоло айтади: **“Улар (мазкур тақводорлар) фаровонлик ва танглик кунларида ҳам хайр-садақа қиладиган, ғазабларини ютадиган, одамларни (хато ва камчиликларини) афв этадиганлардир. Аллоҳ эзгулик қилувчиларни севар”**⁴⁵. Одамларнинг хато-камчилигини кечириш тинчлик ва хотиржамликка эришишдир. Уларга яна кечиримли Раббилари ҳузурида улуг ухровий ажрлар бор. **“(Улар) қудратли подшоҳнинг (Аллоҳнинг) ҳузуридаги садоқат мақомида бўлулар”**⁴⁶.

“ОГОҲ БЎЛИНГИЗ, АЛЛОҲНИ ЗИКР ЭТИШ БИЛАН ҚАЛБЛАР ОРОМ ОЛУР”⁴⁷

Тўғрисўзлик – Аллоҳнинг яхши кўргани, тажриба – далил, раҳбар эса аҳлини алдамайдиган кишидир. Қалбни очиш ва ажрни кўпайтиришда Аллоҳни доим зикр этиб юришга етадиган амал йўқ. **“Бас, Мени эслангиз, Мен ҳам сизларни эслайман”**⁴⁸. Аллоҳнинг эслаган киши ердаёқ жаннатга эришади. Ушбу жаннатга кирмаганлар охират жаннатига кирмайди.

Аллоҳни зикр қилиш нафсни машаққат, тойилиш ва изтиробдан сақлайди. У ҳатто барча муваффақияту

⁴⁵ Оли Имрон сураси 134-оят.

⁴⁶ Камар сураси 55-оят.

⁴⁷ Раъд сураси 28-оят.

⁴⁸ Бақара сураси 152-оят.

нажотга элтувчи осон ва қисқа йўлдир. Қуръон ва ҳадисни ўқисангиз, унда зикр фойдаларини кўрасиз. Ҳар куни зикр малҳамини синаб кўрсангиз, шифо топасиз.

Аллоҳни эслаш билан хавф, қўрқинч, ғам-ташвиш йўқолади, қийинчилик, кулфат ва афсусланиш тоғлари қулайди. Доим Аллоҳни эслаб юрувчилар роҳатда яшашига ҳайрон бўлманг. Чунки зикр асосдир. Аммо асл ажабланарли ҳол Аллоҳни эсламайдиган ғофилларнинг қандай яшаётганидир. **“(Улар) жонсиз ўликлардир. Ва улар қачон қайта тирилишларини ҳам сеза олмайдилар”⁴⁹.**

Эй чарчоқдан шикоят қилувчи, оғриқларига йиғловчи, ҳодисалардан ғамга ботувчи, машаққат нишонига тушган киши! Унинг муқаддас “Аллоҳ” исми билан нидо қил. **“Унга тенг бирор зотни билурмисиз?!”⁵⁰.**

Аллоҳни кўп эслашингизга қараб хотирингиз жам, қалбингиз сокин, нафсингиз бахтли бўлади ва кўнгилингиз ёзилади. Чунки буюк Аллоҳни эслашда Унга таваккал қилиш, ишониш, суяниш, қайтиш, У ҳақида хусни зонда бўлиш ва Ундан кенгликни кутиш маънолари бор. У дуо қилинган вақтда яқин, нидо қилинган пайтда эшитувчи, сўралганда ижобат қилувчидир.

Аллоҳга зорланинг, тазарруъ қилинг. Тавҳид, сано, ҳамд, дуо ва истиғфор ила Унинг муборақ пок исмини тилингиздан қўйманг. Унинг мадади билан саодат, омонлик, сурур, нур ва дилхушликка эришасиз. **“Бас, Аллоҳ уларга ҳам бу дунёда савобини ва ҳам охиратдаги гўзал ажрни (жаннатни) ато қилди”⁵¹.**

⁴⁹ Насл сураси 21-оят.

⁵⁰ Мэрям сураси 65-оят.

⁵¹ Оли Имрон сураси 148-оят.

**“ЁКИ (УЛАР) АЛЛОҲ ЎЗ ФАЗЛИДАН БЕРГАН
НЕЪМАТЛАРИ УЧУН ОДАМЛАРГА ҲАСАД
ҚИЛИШАДИМИ?”⁵²**

Ҳасад суякни емирувчи ярага ўхшайди. У сурункали касаллик бўлиб, вужудни ишдан чиқаради. Баъзилар: “Ҳасадчининг роҳати йўқ. У мазлум киймини кийган золим ва дўст суратидаги душмандир”, дейишган бўлса, бошқалар: “Ҳасадга офарин! У ўлдиришни ўз эгасидан бошлайди!” дейишади.

Биз бошқалардан олдин ўзимизга раҳмимиз келсин ва ҳасад қилишдан қайтайлик. Чунки биз одамларга ҳасад қилишимиз сабабли танамизни ташвишга тортиқ қиламиз, ғам-андуҳни қонларимиз ила суғорамиз, кўзларимиз уйқусини бошқаларга тақсимлаб берамиз.

Ҳасадчи оловни алангалатиб, унда ўзи ёнади. Хавотир, жонсараклик ва ғамлар касалликдир. Буларни ҳасад келтириб чиқаради ва инсоннинг роҳатини, покиза ва гўзал ҳаётни барбод қилади. Ҳасадчининг мусибати у битиб қўйилган тақдир тўғрисида хусуматлашади. Адолат борасида Аллоҳни айблайди, шариат масалаларида адабсиз бўлади ва Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қарши чиқади.

Ҳасад ёмон дардки, ҳасадчига ажр йўқ. У шундай бир бало, унга йўлиққан киши яхшиликка эришмайди. Ҳасадчи то ўзи ўлгунича ёки одамлардан у неъматлар кетгуннича қўйиб ёнади. Дунёда ҳамма муросага юради, лекин ҳасадчи асло кўнмайди. У билан келишишнинг бирдан-бир йўли Аллоҳ берган неъматлардан ажралишингиз, фазилатларни йўқотишингиз ва сиздан омаднинг ҳар томонлама омаднинг кетишидир. Яъни, сиз тўла чўксангизгина у тинчланади.

Ҳасадчининг ҳасад қилган вақтдаги ёмонлигидан Аллоҳдан паноҳ сўраймиз. У гўё захарли қора илон.

⁵² Нисо сураси 54-оят

Айбсиз бирининг жисмига захрини юбормагунича тинчимайди. Ҳасадчи бўлиб қолишдан ўзингиз ҳам қочинг, бировнинг ҳасаидан ҳам Аллоҳдан паноҳ сўранг. Чунки ҳасад одамга энг ҳафли пистирмадир.

ҲАЁТГА ЎЗ ҲОЛИЧА БОҚИНГ

Дунё лаззатларни кетказувчи, қийинчилик ва машаққатларнинг кони, ғам-ташвишларга тўла бир макондир. У худди бир ботқоқ, бир ботсангиз, типирчилаган сари ботиб кетаверасиз. Дунёда ота-она, хотин, дўст, маскан ёки иш каби лаззатлар ҳам бор, лекин барибир кўнглингизни хира қиладиган, сиз ёқтирмайдиган ҳолатлар учрайверади. Бунинг чораси – дунёнинг ёмонлик ҳароратини яхшилик ёмғири билан пасайтириб турунг. Шунда тугал нажот топасиз. Тикон кириши ҳам бежиз эмас, ахир.

Бу дунёда зиддият, турлилик, тоифалар, яхши ва ёмон фикрлар, бузиш ва ислоҳ, шодлик ва ғамлар ёнма-ён, бирга бўлишини Аллоҳ хоҳлади. Жаннатга барча яхшиликларни, ислоҳ ва шодликни танлади, ҳамма ёмонлик, фасод ва ғамларни дўзахда тўплади.

Воқеликка уйғун яшанг. Ҳаёллар отига минманг. Мана шу кўриб турганингиз ҳаёт сизнинг ҳаётингиз, шу ҳаётда парвоз қилинг. Дунёингизга ўз ҳолича боқинг, ўзингизни унда яшашга кўндирунг. Дунёда сиз учун вафодор дўст ва мукамал иш топилавермайди. Чунки вафодорлик ва мукамаллик дунёнинг хусусияти эмас.

Хотин сизни тўлдирмайди. Ҳадисда: **“Мўмин мўминага (эр аёлига) ғазаб қилмасин. Чунки унинг бир хулқини ёқтирмаса, бошқасига рози бўлар”**, дейилган. Шундай экан, тўғрилайлик, жипслашайлик, кечиримли ва олижаноб бўлайлик, енгилини олиб, қийинини тарк қилайлик, кўз юмиб ҳам турайлик, хато-камчиликларни тузатайлик, баъзи ишларга парвосиз бўлайлик.

МУСИБАТ АҲЛИДАН ИБРАТЛАНИНГ

Ўнг ва чап томонингизга боқинг, жабрдийдаларни кўрасиз. Ҳар уйда оҳ-воҳ ва ҳар ёноқда кўзёш, ҳар водийда мазлумлар бор. Мусибатзада қанча кўп бўлса, шунча сабр қилувчи ҳам бор. Жабрдийда фақат сиз эмас, аксинча, бошқаларга қараганда мусибатингиз оз. Йиллар мобайнида тўшакка миҳланиб, ўнг ёки чап томонига ағдарилиб, оғриқдан инграйдиган, дард сабабли бор овози билан дод солувчиларнинг саноғи йўқ.

Кўп йиллардан бери қуёшни кўрмай, зиндонбанд қилинган маҳбуслар бор. Гуллаган, яшнаган ёшлик даврларида жигаргўшаларидан ажраган эркак ва аёллар ҳам кўп учрайди. Қанчадан-қанча бахтиқаро, қарзга ботган, мусибатга дучор бўлганлар бор.

Демак, шулардан ибрат олиш вақти етди. Аниқ билинги: бу ҳаёт мўмин учун қамоқхона ҳамда ғам-андух диёридир.

Эрталаб одамлар билан гавжум бўлган қасрлар кечки пайт хувиллаб қолмоқда. Қачондир тўқис, соғлом, бадавлат, серфарзанд бўлганлар бир куни келиб, камбағалликка, ўлимга, айрилиққа, касалликка йўлиқмоқда. **“...Уларни қандай (ҳалок) қилганимиз ҳам сизларга аниқ маълум эди. Биз сизлар учун (қанчадан-қанча) мисоллар келтирган эдик”⁵³.**

Биласиз, туя ҳеч қачон ўзи тош устига чўкмайди. Аммо ўргатилса, чўқади. Сиз ҳам ўзингизни мусибатларни қабул қилишга ўргатинг. Сизнинг бошингизга тушганларни атрофингиздагилар ва замон чарҳналагаида сиздан олдин ўтиб кетганларнинг балоларига солиштириб кўринг! Шунда ахволингиз уларга нисбатан анча енгил, сизга етган мусибатлар игнанинг учидек арзимас нарса эканини биласиз.

⁵³ Иброҳим сураси 45-оят

Аллоҳ таолога Унинг меҳрибонлиги учун ҳамд айтинг, сизга қолдирганига шукр қилинг, олиб қўйганлари эвазига савоб кутинг ва атрофингиздагилардан ибрат олинг!

Бу борада сиз учун Расулуллоҳда (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўрнак бор. У зот (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бошларига туянинг ичак-чавоқларини ташлашди; икки оёқлари жароҳатланди; юзлари ёрилди; қамал қилиндилар ва ўша пайтда дарахт барглари ейтиш даражасида оч қолдилар; Маккадан қувилдилар; тишлари синди; пок хотинларининг обрўлари топталди; саҳобаларидан етмиштаси ўлдирилди; ҳаётлик чоғларида ўғиллари ва бир неча қизларидан айрилдилар; очликдан қоринларига тош боғладилар; “шоир”, “коҳин”, “мажнун”, “ёлғончи” деган тухматларга қолдилар, бироқ Аллоҳ у зотни Ўзи асради.

Булар, шубҳасиз, аниқ мусибатлар ва кичик бўлмаган имтиҳон эди. У зотдан илгари Закариё (алайҳис салом) ўлдирилдилар, Яҳё (алайҳис салом) сўйилдилар, Мусо (алайҳис салом) ташлаб юборилдилар, Иброҳим (алайҳис салом) ўтга отилдилар.

Солиҳ салафлар ҳам шу йўлдан бордилар. Ҳазрати Умар (розияллоҳу анҳу) ўз қонига бўялди, ҳазрати Усмон (розияллоҳу анҳу) ўлдирилди, ҳазрати Алига (розияллоҳу анҳу) найза санчилди, улуғ алломалар қамчиланди, яхшилар ҳибсга олинди, тақводорлар кишанлаб ташланди: “Ёки (эй мўминлар), сизлардан илгари ўтган зотлар мисоли — ибрати сизларга келмай туриб жаннатга киришни ўйладингизми? Уларга бало ва мусибатлар (устма-уст) келиб, шундай ларзага тушган эдиларки, ҳатто Пайғамбар ва имонли кишилар: “Ахир қачон Аллоҳнинг ёрдами келади?” дейишган эди”⁵⁴.

⁵⁴ Бақара сураси 214-оят

НАМОЗДАН ЁРДАМ ОЛИНГ

“Эй имон келтирганлар! Сабр ва намоз билан (Мендан) ёрдам сўранглар! Албатта, Аллоҳ сабр қилувчилар билан биргадир”⁵⁵.

Агар сизга тўсатдан хавф-хатар келиб қолса, бошингиз хафаликдан чиқмай қолса ёки ғам ёқангиздан олса, шу заҳоти намоз ўқинг. Шунда руҳингиз ором олиб, нафсингиз хотиржам бўлади. Аллоҳ изни ила ғам-андух ва тушкунлик асоратларини бартараф этишга намознинг ўзи етарлидир. Агар Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бирор иш ташвишга солса: **“Эй Билол! Бизни намоз билан роҳатлантир”**, дер эдилар. Албатта, намоз у зотнинг кўз қувончлари, саодатлари ҳамда шодликлари эди.

Солиҳ салафлар ҳаётлари билан танишиш мақсадида тарих китобларини ўқисангиз, бир нарсани кузатасиз: агар улар устига қийинчиликлар бостириб келса ёки бирон кулфат юз берса, итоаткорлик ила намозга шошардилар. Шунда иқтидор, ирода ва ҳимматлари асл ҳолига қайтар эди.

Хавф-хатар чоғида, ҳуш бошдан учганида ва ўлим хавфи келганида, хавф намозини ўқиш лозим. Чунки энг катта хотиржамлик ва энг яхши осудаликни қалб ҳузури ила ўқилган намоз беради.

Руҳий ва нафсий касалликларга чалинган авлод ўзини бу оғир азобдан сақлаш учун энг биринчи галда масжиднинг тупроғини ялаб, пешоналарини Раббилари розилиги учун чанг қилмоқлари лозим. Акс ҳолда, кўзёшлари қовоқларини ачиштириб, хафалик асабларни парчалайверади. Ҳеч бир нарса уларга намозчалик тинчлик-хотиржамлик олиб келмайди.

Агар фикр юритсак, гуноҳлар учун каффорат ҳам, Раббимиз ҳузуридаги даражамиз юксалиши сабабчиси ҳам ҳар кунлик беш вақт намозимиздир. Шу маънода у энг буюк неъматдир. У яна ғамларимизнинг улкан муолажаси, дардларимизнинг

⁵⁵ Бакара сураси 153-оят

давосидир. У қалбларимизни соф ишонч ҳис-
туйғуси ва барча нарсадан розилик ҳислари билан
тўлдиради.

**“...БИЗГА АЛЛОҲНИНГ ЎЗИ ЕТАДИ. У
ВАКИЛЛИККА ЎТА ЛОЙИҚДИР!”⁵⁶**

Ишни Аллоҳга топшириб, Унга таваккал қилиш,
ваъдасига ишониш, қилганига рози бўлиш, У ҳақда
яхши гумонда бўлиш ва таскинни Ундангина кутиш
имоннинг энг улкан меваси ҳамда мўминнинг энг
улуғ сифатларидандир. Банда оқибатининг яхшили-
гига ишонса ва ҳар бир ишида Аллоҳга суянса, Унинг
ҳомийлиги, васийлиги, етади қилувчилиги, қўллаб-
қувватлаши ва ёрдамига эришади.

Ҳазрати Иброҳим (алайҳис салом) оловга ташлан-
ганларида: “...бизга Аллоҳнинг Ўзи етади. У ва-
килликка ўта лойиқдир!”⁵⁷ дедилар. Шундан кей-
ин ўша олов у зот учун салқин ва омонлик бўлди.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ва
саҳобаларга кофирлар қўшинлари ҳамда мажу-
сий ҳарбий бўлинмалари таҳдид қилган чоқда: “...
бизга Аллоҳнинг Ўзи етади. У вакилликка ўта
лойиқдир” дедилар.

Ҳар хил ташвиш ва ҳодисалар қаршисида бар-
дам туришга ҳамда бало-офатларни бошидан кетка-
зишга одамзотнинг ўзининг қурби етмайди. Чунки
у кучсиз ва ожиз яратилган. Аммо Аллоҳга таваккал
қилса, Мавлосига ишонса ва ишини Унга топширса,
аҳволи тўласига яхши томонга ўзгаради. Мусибатлар
қўрқитса, фалокат ўраб олса, бечораҳол ҳақир банд-
нинг Аллоҳни ўзига вакил қилишдан ўзга қутилажак
ҳеч қандай чораси йўқ. Агар мўмин бўлсаларинг,
Ёлғиз Аллоҳгагина суянинглар.

Эй насиҳат истаган кишилар, балолардан қутилиб,
машаққатлардан халос бўлиш учун мустаҳкам куч-

⁵⁶ Оли Имрон сураси 173-оят

⁵⁷ Оли Имрон сураси 173-оят

қудрат эгаси қудратли Аллоҳга таваккал қилинглр. Шиорларинг: “...бизга Аллоҳнинг Ўзи етади. У вакилликка ўта лойиқдир!” бўлсин.

Мол-мулкингиз камайиб, қарзларингиз кўпайса, яшаш манбаларингиз қуриб-битиб, ризқ хазиналарингиз хасислик қилса, “...бизга Аллоҳнинг Ўзи етади. У вакилликка ўта лойиқдир!” дея илтижо қилинглр.

Агар душмандан қўрқсангиз ёки золимдан хавфга тушсангиз, фожеадан ҳадиксирасангиз, “...бизга Аллоҳнинг Ўзи етади. У вакилликка ўта лойиқдир!” деб нидо қилинг. Раббимизнинг Ўзи етарли раҳнамо ва ёрдамчидир.

“АЙТИНГ: “ЕРДА САЙР ҚИЛИНГИЗ!”⁵⁸

Аллоҳнинг қудрати аломатларини кўрай десангиз, шоҳид бўлиш учун турли ўлкаларга сафар қилинг, саҳроларни кезинг, ер юзида айланиб юринг, очиқ коинот китобига ибрат назари ила боқинг, шунда қалбингиз яйрайди, ғам-андуҳ булутлари тарқалиб кетади.

Сизни чиройли боғлар, гўзал кўкаламзорлар, бир-бирига чирмашиб кетган бўстонларни кўрсин деб У борлиқ саҳифаларига гўзал аломатларини ёзган.

Уйингиздан чиқинг-да, ён-атрофингиздаги нарсаларни томоша қилинг, улар ҳақида фикр юритинг. Тоққа чиқинг, водийларга тушинг, дарахтларга боқинг, маъданли сувлардан ичинг, бурнингизга ясмин шохчаларини тутинг. Рухингиз сайроқи қуш каби эркин ва озод бўлиб қолганини ҳис қилганингизда бахт осмонида сузасиз.

Уйингиздан ташқари чиқинг, кўзингиздан қора пардани олиб ташланг-да, сўнгра Аллоҳнинг кенг ерида зикр ва тасбеҳ айтган ҳолда сайр қилинг.

Бекордан-бекор ҳолда тор хонада биқиниб ётиш ўзини ўлдиришга олиб борадиган осон йўлдир.

⁵⁸ Анъом сураси 11-оят

Чунки хонангиз олам, ўзингиз инсониятнинг барчаси эмассиз. Нимага энди сиз қайғуга бўйин эгишингиз керак?! Сизга ахир кўзингиз, қулоғингиз ва қалбингиз билан **“Енгил ва оғир ҳолатда қўзғалинг...”**⁵⁹ деб нидо қилинган! Келинг, чўлу саҳроларда ҳам, дарахтзорларда ҳам, муҳаббат кўшиқларини куйлаётган қушлар чуғур-чуғури остида, чўққилардан водийларгача етиб келиш ҳикоясини чулдир-чулдир сўйлаётган сувлар бўйида ҳам Қуръон ўқинг.

Нафас олиши оғирлашган ҳамда тор хонаси ўзига қоронғу бўлиб қолган кишиларга табиблар тавсия қиладиган роҳат ер юзида саёҳат қилишдир. Келинг, энди бахтли бўлиш, фикр юритиш ва мулоҳаза қилиш учун биргаликда сафар қилайлик. Аллоҳ бу ҳақда: **“Улар осмонлару Ернинг яратилиши ҳақида фикр юритадилар** (ва дуо қиладилар:) **“Эй Раббимиз! Бу (коинот)ни беҳуда яратмагансан. Сен (айблардан) пок Зотдирсан”**⁶⁰, деган.

ЧИРОЙЛИ САБР

Сабр билан зийнатланиш улуғ зотлар хусусиятларидан бўлиб, улар қийинчиликларни кенг юрак, кучли ирода ва мустаҳкам ифтихор билан қарши олишади. Агар сиз ва биз сабр қилмасак, унда нима қиламиз?!

Сизда сабрдан бошқа ечим борми? Бизга ундан ўзга чора топиб бера оласизми?

Улуғлар ҳаёти мусибат ва қийинчиликлар мусобақалашадиган майдон эдилар. Бир қийинчиликдан халос бўлиб, улгурмасларидан ҳар гал, бошқа бир мусибат зиёратга келарди. Улар эса сабрни қалқон қилиб, Аллоҳ таолога ишонч ила ҳимояланишарди.

Улуғ зотлар қийинчиликларни енгиб, муаммоларни ерга улоқтириш билан ғалаба қозонишади.

Сиз сабр қилаверинг, ўша сабрингиз Аллоҳ учун бўлади. Қийинчиликлардан қутулишга аниқ

⁵⁹ Таъба сураси 41-оят

⁶⁰ Оли Имрон сураси 191-оят

ишонган, охири яхшилигини билган, ажрни талаб қилган ва гуноҳлар кечирилишига рағбат қилган ҳолда сабр қилинг. Қийинчиликлар қанчалик кўп бўлса ҳам, сўқмоқ олдингизда зулмат таратса ҳам, албатта, ғалаба, сабр ва рўшнолик машаққат билан бўлади. Қийинчилик билан бирга енгиллик борлигига асло шубҳа йўқ.

Бу дунёдан ўтиб кетган улуғ зотлар тарихларини ўқиб, уларнинг сабру матонатларини кўриб, тўғриси, ҳайратга тушасиз. Улар бошларига мусибат тушганида, уни худди совуқ сув қатраларидек қабул қилар эдилар. Улар тоғлардек сабот ва ҳақиқатдек мустаҳкамлик узрадирлар. У озгина вақт холос. Сўнг уларнинг юзларида шодлик нурлари, зафар сурури ва нусрат асари балқади. Лекин уларнинг фақат сабри қачон бошимиздан бало кўтариларкан деб ётиб олиб кутиш эмасди. Аксинча, улар бало-офатларга қарши улкан сабр ила курашиш, мусибатларга осонгина бўйин эгишмас эди.

ЕР КУРАСИНИ УСТИНГИЗГА ЮКЛАБ ОЛМАНГ

Бир тоифа одамлар бор, ҳаёт ҳодисаларидан асабийлашгани асабийлашган. Бекордан бекор ошқозон яраси, қон босими ва қант касалликларини орттириб олади. Майда-чуйда воқеаларга ҳам куйиб ёнаверади: нарх кўтарилиб кетишидан ғазабланади, ёмғир кечикишидан аччиқланиб, чет эл пули қиймати тушиб ё ошиб кетганига бақир-чақир қилади. Бундайлар ҳаёти доим безовталиқ ва ҳадиксирашда кечади. **“Улар ҳар бир қичқириқ (овоз)ни устларига (тушаётган бало ва офат деб) гумон қиладилар”⁶¹.**

Сизга насиҳатимиз – ер курасини устингизга юклаб қўйманг, ёмон ҳодисаларни улоқтиринг, ўзингизга олманг.

Баъзиларнинг юраклари булут кабидир, ҳар хил шов-шув ва миш-мишларни ўзига сингдириб олади-да, кейин арзимас нарсаларга сиқилаверади, ҳар бир

⁶¹ Мунофиқун сураси 4-оят

нарсадан безовталанаверади. Бундай қалб одамни парчалаб, унинг борлиғини еб адо қилади.

Ибрат ва насиҳатлар ҳаққа эришганларнинг имонларини кучайтиради. Имони кучсизларнинг эса ваҳима-васавасаси кўп. Турли миш-мишларга юраги шижоатлиларгина қарши тура олади. Албатта, жасур ва қўрқмас кишилар кенг феъл, босиқ, мустаҳкам ишончли, бағрикенг бўлади. Қўрқоқ эса беҳуда хавфсираш, ваҳима, алғов-далғов тушлар қиличи билан ҳар куни ўзини бир неча марта ўлдиради.

Агар сиз хотиржам ҳаётни хоҳласангиз, ишларга шижоат ва бардош билан юзланинг. Ўзига ишонмайдиганлар сизни ҳиссиётларга солмасин. Улар макр-ҳийла қилган ишларга сиқилиб юрманг. Ходисаларга нисбаган қаттиқ, муаммоларга нисбатан шиддатли ва бўронларга нисбатан кучли бўлинг. Заиф қалбли кишиларга Аллоҳнинг раҳми келсин. Кунлар уларни неча бор ларзага солиб, безовта қилади. **“Уларни одамлардан ва мушриклардан ҳам ҳаётга (яшашга) ҳирс қўйганроқ ҳолда топасиз”**⁶². Аммо ана шундай заифликни рад этувчилар Аллоҳдан бўладиган ёрдам ва Унинг ваъдаларига қатъий ишонч узрадирлар. **“...Уларга хотиржамлик туширди...”**⁶⁵

АРЗИМАС НАРСАЛАР СИЗНИ СИНДИРМАСИН

Қанчадан-қанча кишилар жуда ҳам кичик, ҳатто эшлашга арзимас ишлар сабабли ғам чекиб юради.

Мунофиқларга қаранг, уларнинг фаолиятлари қандай тушкун, шаштлари қанчалар ҳам паст бўлмаса. Қуйидагилар уларнинг сўзларидир: **“Иссиқ ҳавода кўзғалмангиз!”**⁶⁴; **“Менга изн беринг, мени фитнага қўйманг”**⁶⁵; **“Улардан яна бир гуруҳи эса: “Уйларимиз очиқ-сочиқ”, деб Пайғамбардан**

⁶² Бакъра сураси 96-оят

⁶³ Фатҳ сураси 18-оят.

⁶⁴ Тавба сураси 81-оят.

⁶⁵ Тавба сураси 49-оят

изн сўрадилар”⁶⁶. “Бизга бирор офат етиб қолишидан кўрқамиз”, деб улар томон ингилаётганини кўрасиз”⁶⁷; “Аллоҳ ва Унинг пайғамбари бизларга фақат ёлгон ваъда қилган эканлар”⁶⁸.

Эҳ, умидлари пучга чиққан кимсалар, эй бечораҳол инсонлар!

Уларнинг бор ғами қорин, идиш-товоқ, қават-қават уй ва қасрлар бўлиб, нигоҳларини ибрат осмонига қаратмайдилар, фазилатлар юлдузларига ҳеч назар солмайдилар. Уларнинг энг катта ғами ва илми улови, кийими ва зиёфатларидир.

Кўпларнинг азиз умри эртаю кеч хотинлари ёки фарзандлари ё яқинлари билан жанжал ёки ножўя сўзларни эшитиш ёки арзимас нарсалар устидаги мунозаралар билан кечади. Бу ҳол ўша кимсаларнинг мусибатларидир. Уларда интилса арзийдиган олий мақсад ҳам, вақтини сарфлашга арзирли буюк ишларга қизиқиш ҳам йўқ. “Агар идиш сувдан бўшаса, уни ҳаво тўлдиради”, деб бежизга айтишмаган.

Шундай экан, сиз ҳам муҳим деб билган ва унинг учун ғам чекаётган ишларингиз борасида фикр юритинг: ҳақиқатда у ишингиз ғам чекишга арзийдими? Чунки сиз унга ақлингиз, вужудингиз, қонингиз, роҳатингиз ва вақтингизни сарф этмоқдасиз. Агар ғам чекаётган нарсангиз арзимас бўлса, демак, у савдода зарар, нархи жуда арзимас бўлган надоматдир. Руҳиятшунослар: “Хар бир нарса учун ақл доирасида чегарани тайин қил, Аллоҳ азза ва жалланинг **“...Дарҳақиқат, Аллоҳ барча нарса учун миқдор – ўлчов қилиб қўйгандир”**, деган сўзига ишон. Ҳодисаларни ўз ҳажми, вазни ва миқдорича баҳола. Зулм ва ҳаддан ошишдан сақлан!” дейишади.

Хушфееъл саҳобаларнинг дарахт остидаги ғамлари байъатга вафо қилиш эди. Улар Аллоҳ розилигига эришдилар. Аммо улар ичида бир киши бўлиб, у

⁶⁶ Аҳзоб сураси 13-оят

⁶⁷ Монда сураси 52-оят

⁶⁸ Аҳзоб сураси 12-оят

туясининг дардида эди. Оқибатда байъатдан мосуво бўлди ва маҳрумлик жазосига мубтало бўлди.

Энди сиз ҳам арзимас ишлар билан шуғулланишни бас қилинг. Шунда ғам-тапвишларингиз ариб, бахтиёрлик ва шодонликни ҳис қиласиз.

АЛЛОҲ БЕРГАНИГА РОЗИ БЎЛИНГ, ОДАМЛАРНИНГ БОЙИ БЎЛАСИЗ

Бунинг учун биринчи қадам – ўзингизга берилган тана, мол-давлат, бола-чақа, бошпана ва қобилиятга рози бўлишингиз ҳамда қаноат қилишингиз лозим. Чунки Қуръони карим шунга буюради: **“Бас, сенга берганимни (қабул этиб) ол ва шукр қилувчилардан бўл!”**⁶⁹

Салаф олимлар ва илгари яшаб ўтганларнинг кўпи камбағал бўлишган. Уларда турли буюмлар, ҳашаматли уйлар, уловлар ва хизматкорлар бўлмаган. Шунга қарамай, улар ҳаётда бойлардек беҳожатлик билан яшаб, бошқаларни бахтиёр қилишган. Чунки улар Аллоҳ ато этган яхшиликларни тўғри йўлга йўналтира олишган. Натижада уларнинг умрлари, вақтлари ва қобилиятларида барака бўлган.

Аммо бу муборак қатламга қарама-қарши ўлароқ мол-дунё, бола-чақа ва бошқа турли неъматлар ато этилган бир тоифа бор, бу неъматлар уларни бахтсиз ва тубан қилди. Чунки улар соғлом фитратдан ва ҳақ йўлдан оғди. Демак, натижани у неъматлар белгиламайди. Яъни, неъматнинг ўзи ҳам ҳеч нарса эмас.

Дунёнинг ҳамма жойида ўтадиган дипломларни кўтариб олганларга боқинг. Аслида уларнинг дипломлари ҳам, онги ва таъсир доираси ҳам жуда арзимас. Аммо, айни чоғда айрим билими чегараланган кишилар бор, улар бу озгина билимини ўзгаларга манфаат етказишга, ислоҳот ва бунёдкорликка сарфлаб, гўё кичкина ариқни серсув дарёга айлантирган.

⁶⁹ Лъроф сураси 144-оят

Агар сиз бахтли ҳаёт хоҳласангиз, Аллоҳ берган жисмингизга, оилавий аҳволингизга, овозингизга, англаш қобилиятингизга ва келаётган даромадингизга рози бўлинг. Баъзи зоҳид мураббийлар: “Эришганингдан озига ва интилганингдан пастроғига рози бўл!” дейишади.

Сизга дунёдаги насибалари чегараланган, аммо ўзлари ўрناق бўларли ёрқин шахслардан айримларини танитаман:

Ато ибн Абу Рабоҳ ўз замонасининг тенгсиз олими бўлган. Бироқ бурни пучук, шол, жингалак сочли қора қул эди.

Аҳнаф ибн Қайс араблар ичида жуда ҳалим, озғин жисмли, букри, оёғи қийшиқ, тузилиши заиф зот эди.

Дунё муҳаддиси Аъмаш қул, кўз нури заиф, ўта камбағал, жулдур кийимли, кўриниши ва уйи бир аҳволда бўлган.

Пайғамбарларнинг (алайҳимуссалом) барчалари қўй боқишган. Довуд (алайҳиссалом) темирчи, Закариё (алайҳиссалом) дурадгор, Идрис (алайҳиссалом) тикувчи бўлган. Улар инсонлар орасидан танланганлари ва башариятнинг энг афзаллари эдилар.

Шундай экан, сизни иқтидорингиз, солиҳ амалингиз, ўзгаларга манфаатингиз ва хулқингиз қадрли қилади. Йўқотган чиройингиз, бой берган молингиз ва аҳли-аёлингиздан афсусланманг. Аллоҳнинг тақсимига рози бўлинг. “Уларнинг ҳаёти дунёдаги тирикчиликларини ҳам уларнинг ўрталарида Биз тақсимлаганмиз”⁷⁰.

ЎЗИНГИЗГА КЕНГЛИГИ ЕРУ ОСМОНЧАЛИК БЎЛГАН ЖАННАТНИ ЭСЛАТИНГ

Бу дунёда оч ва чорасиз қолсангиз, хафа бўлсангиз, касалга чалинсангиз, ҳуқуқингиз паймол этилса ёки зулм кўрсангиз, ўзингизга етган неъматларни эс-

⁷⁰ Зухруф сураси 32-оят.

ланг. Албатта, сиз мана шундай эътиқод билан амал қилсангиз, зарарларингиз фойдага, балоларингиз тухфага айланади.

Инсонларнинг энг ақллиси охират учун амал қиладиганлардир. Чунки охират яхши ва боқий қолувчи роқдир. Халойиқнинг энг аҳмоғи бу дунёни қароргоҳ ва орзуларининг чўққиси деб ҳисоблайдиган кимсалардир. Мусибат пайтидаги энг сабрсиз, турли ҳолларда энг надоматли кишилар ана ўшалардир. Чунки улар ҳақир, арзимас дунёни чин дунё деб ўйлайди. Кўзлари фақат бу ўткинчи дунёнигина кўради. Ундан бошқасини фикрлай ҳам олишмайди. Ундан бошқасини ўйлаб ҳам кўрмамайди. Шоду хурамликлари тугаб битишини хоҳламайди.

Агар улар қалбларидаги тўсиқни олиб кўзларидаги жаҳолат тўрларини йиртиб ташлай олса эди, ўзларини абадий ҳаёт, унинг неъматини, уйлари ва қасрларида ҳис қилиб, ваҳий хитобидаги тегишли васфларга қулоқ тутиб эшитишар эди. Аллоҳга қасамки, жаннат жуда аҳамиятли, ғайрат ва курашишга арзирли диёрдир.

Биз ўзи жаннат аҳлини касал бўлмаслиги, хафа бўлмаслиги, вафот этмаслиги, беғубор ёшлиги тугаб қолмаслиги, кийими чиримаслиги, зоҳири ботинидан ва ботини зоҳиридан кўринадиган хоналари борлиги, у ерда кўз кўриб, қулоқ эшитмаган ва инсон қалби ҳис қилмаган нарсалар борлиги, йўловчи дарахтлар орасида юз йил юрса ҳам, тугата олмаслиги, у ерда олтмиш мил узунликдаги чодирлар борлиги, анҳорлари узлуксиз оқувчи, қасрлари баланд, мевалари яқин, оқар булоқлари, кўтарилган сўрилари, тизилган қадахлари, тизиб қўйилган ёстиқлари, тўшаб қўйилган гиламлари, хурсандчилиги мукамал, шодлиги улкан, хидлари таралувчи, васфи улуғ, орзуси энг юқорида эканини узоқ муддат фикрлаганмизмиз? Ақлимизга нима бўлганки, фикр юритмаймизмиз?! Бизга нима бўлдики, мулоҳаза қилмаймизмиз?!

Модомики, оқибат ана шу неъматлари зикр этилган жаннат диёрида бўлар экан, мусибатга чалинганлар учун ўша мусибат енгил бўлиб, аламзадалар кўзлари қувониб, йўқсиллар қалблари хурсанд бўлади.

Эй камбағалликдан эзилганлар, камчиликдан тинкаси қуриганлар ва мусибатга дучор бўлганлар, жаннатда истиқомат қилиш ва исмлари муқаддас Зот Аллоҳга қўшни бўлиш учун солиҳ амалларни қилишга киришинг. “(Аллоҳ йўлида меҳнат-машаққатларга) **сабр-тоқат қилиб, ўтганларингиз сабабли** (энди бу жаннатларда) **сизларга тинчлик-осойишталик бўлгай. Охират диёри нақадар яхши**”⁷¹.

“ШУНИНГДЕҚ, СИЗЛАРНИ (МУСУЛМОНЛАРНИ) “ЎРТА УММАТ” ҚИЛИБ ҚЎЙДИК”⁷²

Адолат ақлий ва шаръий жиҳатдан талаб этилади. У чуқур кетиш, шафқатсизлик, ҳаддан ошиш ва камчиликка йўл қўйиш эмас. Ким бахтли ҳаётни хоҳласа, ҳиссиёт ва эҳтиросларини қўлга олиши лозим. Розилигию ғазабиди, хурсандчилигию хафалигида адолатли бўлсин. Чунки воқеа ҳодисаларга муносабатларда ҳаддан ошиш ва чегарадан чиқиш нафсга зулmdir. Ўртачалик қандай яхши.

Шариат ҳам ўлчовни жорий қилган. Ҳаёт ҳам адолат устига қурилган. Ҳавою нафсига бўйин эгиб, ҳиссиёт ва майлларига таслим бўлганлар энг жонсарак кишилардир. Улар наздида воқеа ва ҳодисалар катталашиб, асосий фикри қоронғулашади. Унинг қалбида гина-кудурат, турли ички кечинма ва адоватдан иборат даҳшатли жанг содир бўлади. Чунки бундай кишилар ваҳима ва хаёллар ичра яшайдилар.

Ҳатто баъзилари хаёлида атрофидаги бор кимса унга қарши иш олиб бораётгандек бўлаверади.

⁷¹ Раъд сураси. 24-оят

⁷² Бакара сураси 143-оят.

Бошқалар унга қарши фитна уюштираётгандек. Ваҳима унга “Бутун дунё сени пойлаб турибди”, деб уқтиради. Шунинг учун у хавф ва ғамдан иборат бўлган қора пардалар ичида яшайди.

Уйдирмалар шаръан ман этилган, аслида ҳам арзимас нарсалардир. Олижаноблик ва раббонийликдан баҳрасиз кишиларгина уйдирмага берилади. **“Улар ҳар бир қичқириқ (овоз)ни устларига (тушаётган бало ва офат деб) гумон қиладилар. Улар душмандирлар”⁷³.**

Кўнглингизни хотиржам қилинг, чунки, даҳшатли ишлар доимо содир бўлавермайди. Бундан ташқари, сизда қўрқинчли ҳолатлар содир бўлишидан олдин уларнинг энг даҳшатли кўринишини тасаввур қилиш, сўнгра ўша ҳолатга ўзингизни тайёрлаш имконияти бор. Шу тарз юракни эзувчи воқеалар содир бўлмасидан олдин руҳий эзилишлардан нажот топасиз.

Эй ақлли, доно киши, ҳар бир нарсани ўз ҳолича баҳоланг. Воқеа-ҳодиса ва муаммоларни катталаштирманг. Балки уларни кичиклаштиринг, адолатли бўлинг, ҳақсизлик қилманг. Қалбаки ваҳималар, ёлғончи саробларга учманг. Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Дўстингни ўртача яхши кўргин. Бир кун келиб у душманинг бўлиб қолиши мумкин. Душманингни ўртача ёмон кўргин. Эҳтимол, бир кун келиб у дўстинг бўлиб қолиши мумкин”**, деган ҳадисларидаги муҳаббат ва нафрат тарозусига кулоқ тутинг!

“Эҳтимол, Аллоҳ сизлар билан сизлар душман тутиб юрган кимсалар ўртасида (уларни Исломга киритиб) дўстлик пайдо қилиб қўяр. Аллоҳ (бундай ишларга) қодирдир. Аллоҳ кечиримли ва раҳмлидир”⁷⁴.

Кўп ваҳима ва уйдирмалар асоссиз нарсалардир.

⁷³ Мунофиқун сураси 4-оят

⁷⁴ Мумтахана сураси 7-оят

ШАРИАТ ЎКИНИБ ЮРИШГА БУЮРМАЙДИ

Аллоҳ таоло айтади: “Сустлашмангиз ҳам, ғамгин ҳам бўлмангиз”⁷⁵; “Уларнинг (имонсизликлари) устида ғамгин ҳам бўлманг!”⁷⁶; “Ташвиш чекма! Албатта, Аллоҳ биз билан биргадир!”⁷⁷; “...Улар учун хавф йўқдир ва улар қайғу ҳам чекмаслар”⁷⁸.

Ушбу оятлар асосида инсон қайғуга ботишдан қайтарилган. Хафалик ҳиссиёти талаб қилиш иштиёқини сўндиради, ҳиммат руҳини сустлатади ва нафсда совуққонликни юзага келтиради. У жисми шол қилувчи иситмадир. Чунки хафалик ҳаракатлантирувчи эмас, балки тўхтатиб қолувчи ҳиссиётдир. Хафаликнинг қалбга ҳеч қандай фойдаси йўқ. Шайтон энг яхши кўрган иш – бандани ҳаракатдан тўхтатиш ва уни қайғуга солишдир. То кетаётган тўғри йўлидан озсин. **“Ўзаро шивирлашиш фақат шайтон томонидан бўлиб, имон келтирган зотларни ғамгин қилиш учундир”⁷⁹.**

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уч кишидан иккитаси учинчисига эшиттирмасдан шивирлашиб гаплашишидан қайтарганлар. Чунки икковининг ажралиб олиб гаплашиши учинчи кишини хафа қилиб қўяди. Мўмин кишининг кўнглини ранжитиш дуруст иш эмас. Рағбат ҳам қилинмайди. Чунки у нафсга зарар берувчи озорлардандир. Аксинча, мусулмон киши шаръий воситалар ёрдамида ҳар қандай ғамгинликни кетказиши, уларга таслим бўлмаслик, уни инкор этиши, қарши курашиши ва голиб бўлиши талаб этилади.

Хафалик хоҳланадиган иш эмас. Унинг одам боласига бирон фойдаси ҳам йўқ. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дуоларида: **“Эй Аллоҳ, Сенинг**

⁷⁵ Оли Имрон сураси 139-оят

⁷⁶ Хижр сураси 88-оят.

⁷⁷ Тавба сураси 40-оят

⁷⁸ Аҳкоф сураси 13-оят.

⁷⁹ Мужодала сураси 10-оят

номинг билан ғам ва хафаликдан паноҳ тилайман”, деб сўраганлар.

Хафалик ғамга ўхшаш нарса бўлиб, улар орасидаги фарқ – келажакда содир бўлиши мумкин муаммони ўйлаш қалбга ғамни ўрнаштиради, ўтиб кетган муаммони ўйлаш қалбда хафаликни пайдо қилади. Буларнинг иккови ҳам қалб ҳаракатини заифлаштириб, қатъиятни сусайтиради.

Доим нимадандир хафа юрадиган кишининг ҳаёти тиниқ кечмайди, яшаш тарзини оғирлаштириб юборади. Хафалик найзаси руҳни ҳам захарлайди, кишида мадорсизлик, ўжарлик, саросима каби салбий ҳисларни уйғотади, ҳар не қаршисида осон таслим бўлувчи журъатсизлик билан кишини ҳалок қилади. Натижада, қалб гўзаллик қошида тубан кетади, ҳаёт қувончлари олдида унинг нури сўнади, ҳасрат ва алам қадахларини симиради.

Воқеликда ҳодисалар қай даражада бўлса, ўша даражада қабул қилиш зарур. Шунинг учун ҳам жаннат аҳли у ерга киришганида: **“Бизлардан қайғуни кетказган Зот – Аллоҳга ҳамд (айтамин)”**⁸⁰, дейишади. Бу эса уларга ихтиёрларисиз мусибатлар етгани каби дунёда уларга хафалик етганига далолат қилади.

Агар кишига хафалик етса-ю, ундан қутулишнинг имкони ва иложи йўқ бўлса, бундай киши савобга эга бўлади. Чунки хафалик ҳам мусибатнинг бир туридир. Агар бошга бирор мусибат етса, уни йўқ қила оладиган восита ва дуолар билан банда ундан ҳимояланмоғи лозим.

Аллоҳ таоло айтади: **“Шунингдек, Сизнинг ҳузурингизга уларни уловли қилиб қўйишингиз учун келганларида, “Сизларни уловли қилишга нарса топа олмайман”, дедингиз. Улар эса сарф қилишга нарса топа олмаганлари учун ғамгин**

⁸⁰ Фстир сураси 34-оят.

бўлиб, кўзларидан ёш оқиб қайтиб кетдилар. Уларга ҳам (таъна йўқ)”⁸¹.

Ояти карима уларни хафа бўлганлари учун мақтаётгани йўқ, балки хафалик далолат қилаётган имонларининг қуввати мақталмоқда. Улар камбағал бўлганлари учунгина Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бирга бора олмади. Бу оятда бирга бормаганидан хафа бўлмаган, аксинча, шодланган мунофиқларга дашином берилмоқда.

Аммо тоатни бажара олмаганидан ёки гуноҳ содир этиб қўйганидан хафа бўлиш мақтовга лойиқ ишдир. Банда Раббиси буйруқларини тўла адо эта олмаганидан, Мавлоси ҳаром қилган нарсаларда эътиборсизлик қилганидан ҳақиқий маънода хафа бўлса, бундай хафалик унинг тириклигининг, ҳидоятни қабул қилганининг далилидир.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Мўминга ғам, машиаққат ёки хафалик етиши сабабли Аллоҳ унинг хатоларини кетказди”**, дедилар. Бу саҳиҳ ҳадис мусибат ҳам Аллоҳдан эканига ва у туфайли ёмонликлар ўчирилишига далолат қилади, асло уни хоҳлаш лозимлигини билдирмайди. Банда хафаликни ўзига талаб қилиб уни ибодат деб гумон қилиши, Аллоҳ таоло бандаларини унга ундаган ёки буюрган ёки унга рози бўлган, бандалари учун уни машруъ қилган деб ўйлаши ўринсиздир. Агар бу иш тўғри бўлганида, Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳаётларини хафалик ила ўтказиб, хафаликка урғу бериб умр ўтказар эдилар.

Бир ўйлаб кўринг, шундай бўлиши мумкинми? Ахир, Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) очиқ кўнгил, шодон чехрали, қалблари розилик-ла тўлган ва хуррамликлари бардавом зот эмасмидилар?!

Тўғри, Ҳинд бинт Абу Ҳоладан (розияллоҳу анҳо) Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) сифатлари ҳақида “У зот доим хафа юрардилар”, деган ҳадис

⁸¹ Таваба сураси 92-оят.

ривоят қилинган. Аммо бу ҳадис санадида, биринчидан, ноаниқ киши бор, иккинчидан, у ҳадис собит ҳам эмас. Чунки ушбу ҳадисда эсланган сифат воқеликка ва у зотнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳолатларига тескари келади.

Аллоҳ таоло у зотни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дунё ва унинг сабабларига хафа бўлишдан сақлаган, кофир қавмларга хафа бўлишдан қайтарган ва бошдан-оёқ хатоларини кечирган бўлса, қандай қилиб доим хафа юрадилар?! У зотга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қаердан ҳам хафалик келсин?! Қалбларига қандай йўл топсин?! Кўксиларига қандай етиб борсин?! Ахир, у зотнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қалблари Аллоҳ ёди билан ёруғ, тўғри ҳаёт билан суғорилган, раббоний ҳидоятга тўла, Аллоҳнинг ваъдасига хотиржам, Аллоҳнинг ҳукмлари ва феълларидан рози эди.

У зот доимий табассумли, хушчақчақ бўлганлар. У кишига Аллоҳ азза ва жалланинг саловату саломлари бўлсин. Ким у зот хабарларини ўрганишга шўнғиса, ҳаётлари моҳиятини тадқиқ этса, ҳаёт йўлларига назар солса, Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ботилни йўққа чиқариш, қайғу, ғам-андуҳ ва хафаликни кетказиш, нафсларни шак-шубҳа, ширк, саросима ва безовталиқдан озод қилиш ҳамда ҳалокат жарлигидан қутқариш учун келганларини билади.

Башариятга Аллоҳ таоло қанчадан-қанча неъматлар берган.

“Албатта, Аллоҳ барча маҳзун қалбни яхши кўради”, деган ривоятга келсак, бу хабарнинг санади ҳам, ровийи ҳам, саҳиҳлиги ҳам маълум эмас. Бутун уммат унинг тескарисини айтган. Шариат эса уни рад этган. Шундай ҳолда энди бу хабар қандай қилиб саҳиҳ бўлсин?!

Ушбу хабар саҳиҳ дейилган тақдирда ҳам хафалик Аллоҳ у билан бандаларини синайдиган мусибатлардан бир мусибатдир.

Агар банда синовга учраса, унга сабр қилса, ба-лодаги сабрини чиройли суратда адо этибди. Аммо хафаликни мақтаб, шариат унга буюрган деб уни мақтаганлар хатога йўл қўйишган. Шариат уни рад этиб, Аллоҳ таолонинг фазли ва раҳмати Ўз Пайғамбари Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) нозил қилган нарсаларидан қувонишга, Аллоҳ азза ва жалланинг ҳидоятидан шодланишга, Ўзининг валийлари қалбига осмондан нозил қилган муборак яхшиликлар-ла бахтиёр бўлишга буюрган.

“Агар Аллоҳ бандасига яхшилик қилмоқчи бўлса, қалбига қайғуни солиб қўяди, агар бирор бандасини ёмон кўрса, унинг қалбини ўйин-кулгу билан машғул қилиб қўяди”, деган ибора исроилиётлардан бўлиб, Тавротда келгани айтилади.

Аммо бунинг тўғри маъноси ҳам бор. Чиндан ҳам мўмин гуноҳларига хафа бўлади, фожир эса гуноҳларига парво қилмай, ўйнаб-куйлаб хурсанд юраверади. Агар солиҳ кишилар қалбида синиш пайдо бўлса, бу бирор яхшиликни қила олмаганидан, даражаларга етишишда камчиликка йўл қўйганидан ёки ёмон амал қилиб қўйгани сабаблидир. Лекин осийлар хафалиги бунинг хилофи бўлиб, мол-дунё, шахват, лаззат ва мақсадларига эриша олмагани учундир. Уларнинг ғамларию хафаликлари фақат булар сабабли ва улар йўлидадир.

Аллоҳнинг пайғамбари Исроил (Яъқуб) (алайҳиссалом) ҳақида: **“Ғам-ғуссадан унинг кўзлари оқариб (ожиз бўлиб) қолди”**⁸², деган. Оятда энг яхши кўрган фарзандини йўқотиб, мусибатга йўлиққан кимсанинг ҳолидан хабар берилмоқда. Бирор нарса ҳақида хабар бериш у иш яхши эканига, унга буюрилганига ёки у нарсага ундалганига далолат қилмайди. Балки биз хафалиқдан Аллоҳдан паноҳ тилашга буюрилганмиз. Чунки хафалик оғир булут, адоқсиз зимистон, қоронғулик, улкан ишлар йўлидаги тўсиқдир.

⁸² Юсуф сураси 84-оят.

Сулук соҳиблари иттифоқ қилишларича, дунё учун хафа бўлиш мақталган иш эмас. Лекин Абу Усмон Жибрий: “Хафаликнинг ҳамма тури фазилат ва мўминлар учун зиёдалиқдир. Фақат гуноҳ сабабли бўлмаслиги шарт”, деган.

Айтишларича, хафалик Аллоҳдан бир бало ва мусибатдир. У касаллик, ғам-андуҳ даражасида эканида шубҳа йўқ. Маҳзунлик халос йўли эмас.

Сиз шодлик ва хурсандликни излаб-ахтариб топшингиз, шодликни чорламоғингиз, Аллоҳ таолодан гўзал ва мамнун бўлинадиган ҳаёт, хотиржамлик ва кенг фикр сўрашингиз лозим. Чунки у нарсалар дунё неъматларидир. Ҳатто баъзилар: “Дунёда ҳам жаннат бор. Ким унга кирмаса, охират жаннатига кирмайди”, дейишади. Қалбларимизни ишонч нури ила нурафшон қилишини, Ўзининг тўғри йўлига буриб қўйишини, танг ва тор ҳаётдан қутқаришини фақат Ягона Аллоҳнинг Ўзидан сўраймиз.

Келинг, биргаликда қийинчилик, ғам ва маҳзунликни аритувчи мана бу дуолар билан нидо қилайлик:

Буюк ва Ҳалим Зот, Улуғ Арш соҳиби, осмон ва Ернинг Парвардигори бўлган Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқдир. Эй Тирик ва Барҳаёт Зот, Сендан Ўзга илоҳ йўқдир, Сенинг раҳматинг-ла Сендан ёрдам сўраймиз.

Эй Аллоҳ, Сенинг раҳматингдан умидвормиз, бизларни бир лаҳза ҳам ўз ҳолимизга ташлаб қўймагин, барча ишларимизни Ўзинг ўнглагин. Сендан Ўзга илоҳ йўқдир.

Тирик ва Барҳаёт Аллоҳга истиғфор айтаман ва унга тавба қиламан.

“Ҳеч илоҳ йўқ, фақат Ўзинг бордирсан, эй Пок Парвардигор, дарҳақиқат, мен (ўз жонимга) жабр қилгувчилардан бўлиб қолдим”⁸³.

⁸³ Анбиё сураси 87-оят

Эй Аллоҳ, мен қулингман, қулинг ва чўрингнинг фарзандиман, ҳаётим Сенинг қўлингдасан. Ҳукминг ўтгувчи, тақдиринг адолатлидир. Ўзингни номлаган барча исмларинг билан, Китобингда нозил қилганларинг билан, бандаларингдан бирортасига ўргатганларинг билан, Ўз ҳузурингда ғайб илмига битганларинг билан Қуръонни қалбимнинг баҳори, юрагимнинг сурури қилишингни, ғамимни кеткизиб, қайғудан халос этишингни сўрайман.

Эй Аллоҳ, Сендан ғам-қайғудан, ожизлик, дангасалик, бахиллик, қўрқоқлик, қарзга ботиш, кишиларга мағлуб бўлиб қолишдан паноҳ сўрайман.

“Бизга Аллоҳнинг ўзи кифоя. У вакилликка ўта лойиқдир!”⁸⁴

ТАБАССУМ ҚИЛИНГ

Ўртача кулги ғам-қайғуларга шифо ва малҳамдир. Рух хурсандчилиги ва қалб қувончида унинг ажойиб таъсири бор. Ҳатто Абу Дардо (розияллоҳу анҳу): “Мен қалбим дам олиши учун куламан”, деганлар. Инсонларнинг шарафлиси ва ҳурматлиси Муҳаммад (алайҳис салом) аҳён-аҳёнда кулиб, озиқ тишлари кўринар эди. Бу нафс дардини англовчи оқил кишилар кулгиси ва нафснинг давосидир.

Кулги шодлик чўққиси, роҳатнинг энг юқори қисми ва мамнуниятнинг ниҳоясидир. Лекин бунда чегарадан ошмаслик шартдир. Ҳадисда: “*Кулгини кўпайтирманг! Чунки кўп кулги қалбни ўлдиради*”, дейилган. Кулгида меъеридан ўтмаслик яхши. Ҳадисда: “*Биродарингизни юзига кулиб боқишингиз ҳам садақадир*”, дейилган. Аллоҳ таоло айтади: “(Сулэймон) унинг сўзидан кулиб табассум қилди”⁸⁵.

Масхаралаб кулиш бундай кулги сирасига кирмайди. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади:

⁸⁴ Оли Имрон сураси 173-оят.

⁸⁵ Намл сураси 19-оят.

“Бас, мўъжизаларимизни уларга келтирганида, улар бирданига улардан (мўъжизалардан) кула бошладилар”⁸⁶. Кулги жаннат аҳлининг неъматларидандир: “Энди бугун (аксинча) имон келтирганлар кофирлар (усти)дан кулурлар”⁸⁷.

Араблар тишлари кўрингудек кулган одамни мақташади, бу хислатни кенг феъллик, қўли очиқлик, табиатан сахийлик, мулойимлик ва хотиржамлик аломати деб билишади.

Шеър:

*Хушчақчақлар неъматлардан олишадир завқ,
Кенг дунёга пок нигоҳ-ла боқа олурлар.
Ҳимматидан тўла бошлар ўнг зарварақ,
Хуш сухан-ла дилингизни ёқа олурлар.*

Шеър:

*Келса биров очиқ юз-ла шоду хуррам,
Унутилар бори ҳасрат, таивишу ғам.
Назокат-ла қалбингизни ром қилган он
Не сўраса, муҳайёдир ўша замон.*

Ҳақиқатан ҳам Ислом ақида, ибодатлар, ахлоқ ва сулукда ўртачалик асосига қурилган. Исломда кўрқинчли зулмат каби қовоқ солиб юришга ҳам, доим ҳазил-мутойиба билан қаҳқаҳа отиб юришга ҳам буюрилмаган. Лекин жиддийлик, виқор ҳамда хушчақчақликнинг ўртачасиига буюрилган.

Шеър:

*Хушнудликни севмаганга ақлим ҳайрон,
Ҳазил севмай ўтганларнинг умри тўзир.
Абу Али тонг юзига фидодир жон,
Юлдуз кўзнинг йўлин қараб дил мунтазир.*

Юзни тириштириб, қовоқ солиб юриш киши табиатининг норози кайфиятидан, фикрининг остин-устунлигидан, мизожи бузилганидан далолатдир.

⁸⁶ Зухруф сураси 47-оят.

⁸⁷ Мутоффифун сураси 34-оят.

Аллоҳ таоло кофирлардан бири Валид ибн Муғира ҳақида бундай деган: “Сўнгра (Куръондан айб топа олмагач) юзини тириштирди ва буриштирди”⁸⁸.

Шеър:

*Алангадан ичи туйнук, юзи заҳил,
Кибр оти ҳаётини қамчилайди.
Давраларда дўсту душман бўлмас аҳил,
Сўзларидан кибру ҳаво томчилайди.*

*Писанд этмас на дўстини на ёрини,
Тунда юлдуз эмасдирлар сайри хушҳол
Очиқликда кўрмас бахту иқболини
Бу не синов, бу не азоб, бу не завол?!*

**БИРОДАРИНГИЗНИ ОЧИҚ ЮЗ БИЛАН
ҚАРШИ ОЛСАНГИЗ-ЧИ!**

Аҳмад Амин “Файзул хотир” китобида айтишча, ҳаётга табассум билан боқадиганлар бахтиёр бўлибгина қолмай, ҳар қандай ишни қила олади, масъулиятни ҳис этади, қийин ҳолатларни енгиб ўтади ва ҳамма учун фойдали ишларни амалга оширишда ўзида куч топади.

Агар сизга мол-дунё, юқори мансаб ёки табассум қилувчи нафслардан бирини танлаш ихтиёри берилса, иккиланмасдан охиргисини, яъни табассум қилувчи нафсни танланг. Қош-қовоқ осган кишига мол-давлат ярашмайди, маҳзунлик билан юқори мансабга мос эмас, худди яқинининг жанозасидан келаётгандек юраги тор ва тажанг жаҳлдор қиёфа инсонга ҳаётнинг ҳеч қандай қизиғи йўқ. Уйи дўзахга айланган ғамнок аёлнинг чиройидан кўра, гўзал бўлмаса ҳам, хонадони жаннат мисол аёл минг чандон яхши.

Табассум инсон табиатига уйғун ҳолда юзага келмаса, у юзаки ва қадрсиздир. Гуллар, боғлар, ден-

⁸⁸ Муддассир сураси 22-оят.

гиз, анҳорлар, осмон, юлдузлар ва қушлар табассум қилур. Одам боласи бирон-бир тамаъ, ёмонлик ё худбинликка дучор бўлмаса, унинг асли табиати табассумдан иборатдир. Табассумсиз киши хушоҳанг табиатининг маромини бузади, гўзалликни кўра олмайди, ҳақиқатни билмайди.

Инсон бу дунёни ўз амали ва қарашни билан ўлчаб унга баҳо беради. Агар иш яхши ва фикр шунга мос бўлса, дунё манзаралари унга тоза, покиза, дунё ҳам аслидагидек гўзал бўлиб кўринади. Мабодо акси бўлса, гўё унинг манзаралари хиралашиб, ойналарини зулмат қоплай бошлайди ва одам ҳамма нарсани ана шундай қоралиқдан иборат деб ҳисоблайди.

Айримлар ҳамма нарсдан бахтсизлик ясаса, баъзилар саодат бунёд этади. Шундай аёллар бор, уйларида фақат камчилик қидиради. Бугун улар учун қора кун, чунки лаган синди, ошпаз овқатни шўр қилиб қўйди ёки хонадан бир парча йиртилган қоғоз топиб олди ва ғзаби келиб ҳақоратлади. Ҳақорат уйдаги ҳаммага таъсирини ўтказди, чунки у оловнинг бир бўлаги кабидир.

Баъзи инсонлар эшитган ҳар бир гапидан, унга нисбатан қилинган ёки ўзидан содир бўлган арзимас ишдан, кўрилган зарардан ёки кутилаётган фойда қўлга киритилмаганидан хавотирга тушади ёки ёмонлик томонини ўйлайди, бошқаларга ҳам хил таъсир ўтказди. Улар ҳамма нарсани қора деб билиб, атрофидагиларга ҳам қора қилиб кўрсатади, ёмонликни кўпиртиришга ўзларида куч топади, оддий уруғдан гумбаз, янги кўчатдан дарахт ясайди, яхшилик учун куч топа олмайди, берилган ҳисобсиз неъматларга қувонмайди ва бошқаларга инфоқ-эҳсон қилмайди.

Ҳаёт бир фан, ўрганиладиган фандир. Инсон мол-дунё тўплашга интилишидан кўра ҳаётига гуллар, райҳонлар ва муҳаббат кўчатини ўтказишга

ҳаракат қилмоғи афзалроқдир. Ҳаётида раҳмат, муҳаббат ва гўзалликни ривожлангирмасдан бутун куч-ҳаракатини мол-дунё йиғишга қаратган киши қандай инсон бўлди?!

Кўпчилик ҳаёт гўзалликларини кўриш мақсадида эмас, балки динор ва дирҳамларни кўзлаб кўзини очади. Сердарахт боғу роғлар, гўзал гулзорлар, булоқлар, сайроқи қушлар олдидан эътиборсиз ўтади. Чунки улар пул учун кириб пул учун чиқади. Пулни ҳаётда бахт воситаси деб ҳисоблайдилар. Шунинг учун бахтиёр ҳаётларини пулга сотади. Кўзларимиз бизга гўзалликни кўриш учун берилган, лекин биз уларни мол-дунёга боқишга ўргатдик.

Умидсиз бўлманг, зеро у юзингизда буришган-қиёфа пайдо қилади. Табассум қилишни истасангиз, ўзингиздан умидсизликни йўқотинг. Сиз ва бошқалар учун фурсат бор, нажот эшиги очиқ, ақлингиз умидлар ушалишига ва келажакда яхшиликка кўз тикишга ўргансин.

Сиз кичик ишлар учун яратилганман деб ишонманг, у ҳолда ҳаётда фақат кичик нарсаларга эришасиз. Агар сиз буюк ишлар учун яратилганингизни ҳис қилсангиз, ўзингизда барча тўсиқ-ғовларни енгиб ўтиб, олий мақсадларга эриштирувчи ҳиммат топасиз. Гапимиз тасдиғини ҳаётда кўп кўрасиз. Масалан, юз метрга югуриш мусобақасига қатнашган киши маррага етгач чарчоқни ҳис қилади. Тўрт юз метрга югуришни қасд қилса, юз ёки икки юз метрга етганида ҳам чарчоқ билмайди.

Ҳар бир инсонда мақсадига яраша ҳиммат бўлади. Мақсадни белгиланг, у қўлга киритилиши қийин ва юксак бўлсин. Бироқ унга эришишни муаммо қилманг. Зеро, ҳар куни у томон янги қадам ташлашда давом этсангиз, бас.

Умидсизлик, орзу қила олмаслик, ёмон ишларни кўриб яхши ҳаёт кечирмаслик, одамлардан айб

қидириш ва фақат бу оламнинг ёмонликлари ҳақида гапиравериш сизни зулмат исканжасида қолдириб, тунд қиёфага айлантиради.

Инсон ўз муваффақиятига эришиш учун табиий иқтидорини ўстириб, қўли очиқ ва бағрикенг бўлишга одатлансин. Ҳаракат қилаётган эзгу мақсадлари имкон қадар одамларга яхшилик қилишга туртки бўлсин. Нафси нур ва муҳаббат таратувчи маёққа айлансин. Қалби меҳр, яхшилик, инсонийлик ва барчага ёрдам бериш учун хайрхоҳликка тўла бўлиши лозим. У ўзини шуларга ўргатсин.

Табассумли шахс қийинчиликни кўрганида уни енгишдан роҳатланади. Унга қараганида, унга қарши курашаётганида ва ғолиб келганида ҳам табассум қилади. Тунд қиёфали инсон машаққат чоғида ортга чекинади. Ҳиммати пасайиб, “агар”, “кошки” ёки “қанийди” каби сўзларни ишлатишга киришади. Уни бу аҳволга солган замон эмас, балки хулқ-атвори ва тарбиясидир. У ҳаётда нажот топишни истайди, пулини сарфлашни хоҳламайди.

Ҳаётда учрайдиган қийинчиликлар нисбийдир. Ҳиммати пастлар олдида ҳар нарса жудаям қийин, буюк ҳимматлилар учун ҳеч нарса қийинчилик туғдирмайди. Қийинчилик кўпайгани сари уларнинг ҳиммати янада юксалашиб бораверади. Ҳимматсизлар эса ундан қочишга уринади. Қийинчилик худди қопағон ит кабидир. Агар ундан кўрқаётганингизни, ортингизга қайтмоқчилигингизни сезиб қолса, хуриб, сизни қувлай кетади. Аммо унга менсимай қараб, эътибор бермаётганингизни билса, йўлдан четга ўтади ва сиздан кўрқиб, ғужанак бўлиб олади.

Инсон ўзига паст, мартабасиз ва қадрсиз, деб боқиши сабабли ҳалокатга йўлиқади. Бу каби инсондан катта ишлар содир бўлмайди, ундан яхшиликлар кутилмайди. Ўзини арзимас санаган шахс ўзига

бўлган ишончни ва имонининг қувватини йўқотади. Бирор ишни бошламоқчи бўлса, иқтидорига, ишни охирига етказишига шубҳа қилади. Натижада суст-кашлик қилиб, мақсадига эриша олмайди.

Ўзига ишонч туйғуси катта фазилатдир. Ўзига ишонган киши ҳаётда нажот устунига айланади. Ўзлик, яъни нафс билан разил ҳисобланмиш ғурур орасида катта фарқ бор. Ғурур нафснинг хаёлга ва сохта шухратга суяниб қолишидир. Ўзига юклатилган масъулиятни бажаришда қобилиятига суяниб, иқтидор ва истеъдодларини намоён этиш эса нафсга бўлган ишончдир.

Шеър:

Деди: “Осмон таъби хира, тушкун ҳоли”

Дедим: “Басдир осмонларнинг шу аҳволи.

Сен табассум гулзорида топгил ўзни

Табассумга бела ҳар кун ойдаи юзни”

Деди маъюс: “Ёшлик кетди, келмас қайтиб...”

Дедим: “Алёр айтавергин дилга қайтиб

Ҳар таассуф у дамларни қайтаролмас,

Лек табассум қилсанг, кўнгил бўлмас абас”

Деди: “Осмон деганларим кетди тубан,

Муҳаббати оғушида эдим шўх-шағн.

Ҳиёнатнинг зардобидан қонди дилим

Ёлғиз ойдек энди бу дил тилим-тилим”.

Дедим унга: “Афсусларга йўқдир тоқат,

Табассум-ла шодликларга боғлан фақат.

Ғамга борар йўлларингни узавергин,

Кулги билан хуш дамларинг чўзавергин.

Ахир дунё собит эмас кулфат билан

Ниҳояни тезлаштирар билсанг алам”.

Деди: “Қонга зориқса-да, афтодаҳол

Сиқилганда қон тупурган соҳибжамол

Ёки жанглар талотўни аро сарсон,
Тижоратчи бир мусофир каби беном
Тинкасини қуритмоқда бу ғавғолар...
Э, воҳ! Недин келар унга бу савдолар?!”

Дедим: “Яна табассум қил, сендамас айб,
Сен билмаган асрорларни биладур ғайб.
Ваҳмаларни чектурмакдан сақла ўзни,
Табассум қил, табассум-ла қувнат кўзни.
Шояд, шундан кулса сенда бахти ноқис
Бу дунёнинг кулфатидин қолмаса из...”

Деди: “Душман ҳайқириғи ҳар ёнимда
Иложсизлик кишанлари оёғимда
Қай кунимга шодумонлик ярашади
Бир оҳ урсам жонимга ўт туташади?!”

Дедим: “Хурсанд бўлавергин, табассум қил,
Улардан-да юксаксан сен, ўзлигинг бил.
Ўзларининг хорликлари бўлиб сабаб
Йўқса, сенга келмасдилар сени истаб”.

Деди: “Ҳамма шоду хуррам, йўқ андуҳи,
Фақат менинг дилимда йўқ нур шукуҳи.
Ҳадя билан хуррам этсам ёр-дўстимни
Ақча чўғи қопламайди кам-кўстимни”.

Дедим: “Яна табассум қил, ўтар бари,
Шу дўстликнинг ўзи ҳаёт хуш дилбари.
Сенинг ҳаёт эканлигинг кифоядир,
Дўстлар билан якун энг зўр ниҳоядир”.

Деди: “Тунлар заҳарлардан жом тутади
Таним ғамдин ўзлигини унутади”.

Дедим: “Асло тобе бўлма маҳзунликка,
Табассум қил, умринг етар фузунликка.

*Шояд сенинг кулгиларинг кўриб дўстлар
Ўз кулфату ғамларини унутсалар.
Ахир, лаблар табассумдан сўнмагайдир,
Очиқ юзлар тундлашишига кўнмагайдир.
Ҳатто тўқнаш келганида юлдузлар ҳам
Бир урилиб, кулиб, сўнгра топар барҳам”.*

*Деди: “Очиқ юздан бахтли бўлмас очун
Келиб яна кетмоққа шай бўлгани-чун”.*

*Дедим: “Гарчи ҳалокатга қолса яқин,
Табассум қил, вужудингда ёнсин ёлқин.
Чун ундан сўнг бир ёзилиб кулолмайсан
Борлигингни табассумга белолмайсан”.*

Биз табассумли, хушчақчақ, кенг қалбли, саховатли, мулойим бўлишга нақадар муҳтожмиз. Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Аллоҳ таоло менга тавозеъли бўлишингизни ваҳий қилди. Ҳеч ким бир-бирига зулм қилмасин. Бирор киши бошқасидан кибрланмасин”**, дедилар.

Ўқинманг! Чунки сиз кеча ташвиш нималигини синадингиз, ҳеч бир фойда бергани йўқ. Кимнингдир фарзанди чўкиб кетди. Ўқинчи сабаб бўлиб у нажот топдими? Яна бировнинг отаси вафот этди. Сиқилиши сабабли у қайтдими? Тижоратингиз зарарга кетиб, ўқинсангиз, зиёнларингиз фойдага айландими?

Ўқинманг! Зеро, бир мусибатга қайғуриб, мусибатлар чақирдингиз. Фақирликдан нолиб, қийинчилигингизни янада кўпайтирдингиз. Душманларингиз гапларидан таъсирланиб, зарарингиз учун уларга ёрдам бердингиз. Ёмон иш содир бўлишидан ташвишландингиз, лекин у воқе бўлмади.

Ўқинманг! Негаки ғамгинлик сизга кенг ҳовли,

гўзал аёл, мол-давлат, юқори лавозим ва ақлли фарзандлар бермайди.

Ўкинманг! Чунки қайғу сизга зилол сувни шўр, атиргулни заққум, боғларни қақраган сахро ва ҳаётни тоқат қилиб бўлмас зиндон қилиб кўрсатади.

Ўкинманг! Зеро, сизда икки кўз, икки қулоқ, икки лаб, икки қўл, икки оёқ, тил, юрак, тинчлик, омонлик, соғлом тана бор. “Бас, (эй инсонлар ва жинлар!) Раббингизнинг қайси неъматларини инкор этасиз?!”⁸⁹

Ўкинманг! Чунки эътиқод қилган динингиз, яшашга жойингиз, ейиш учун нонингиз, ичишга сувингиз, кийишга кийимингиз, хурсандчилик қилишга жуфти ҳалолингиз бор. Нимадан ташвишдасиз, ғам-аламдан не фойда?

АЛАМ НЕЪМАТИ

Алам ҳар доим ҳам ёмон ҳис эмас. Баъзан у инсонга яхшилик келтиради. Албатта, юракдан илтижо қилиши алам вақтида содир бўлади. Алам чоғида сидқидилдан тасбеҳлар айтилади. Толиби илм таҳсил вақтида қийналиши унинг етук олим бўлиб чиқишида самарасини беради. Чунки у бошда ёниб, охири нур таратади. Шоир айтмоқчи бўлган гапларини ифода қилиш вақтида қийналиши гўзал ва таъсирли адабиётни юзага чиқаради. Чунки алам билан қалби, асаблари ва қонидан учқун чиқиб, натижада хисларни титратади, дилларни жунбушга келтиради.

Агар толиби илм роҳат-фароғатда яшаб, танглик азобини, алам доғини тотмас экан, у дангаса, бўшашган ва мадорсиз бўлади. Агар шоир аччиқ алам тотмас экан, ғам-ғусса чекмас экан, унинг шеърлари ўхшовсиз гаплар, кўпик сўзлар уюмига айланади. Чунки бу пайтда унинг шеърлари юракдан эмас, балки тилдан чиқади. Оғиздан чиққан сўзлари юрагида яшамайди.

⁸⁹ Ар-Раҳмон сураси 13-оят

Рисолат субҳи ёришган пайтда яшаб ўтган мўминларнинг ҳаёти бунга ёрқин мисол ва ўрнақдир. Уларнинг имонлари бақувват, қалblлари тоза, лаҳжаси соф, илми дарё бўлган. Улар оч-наҳор, муҳтож, азоб чекиб, қувғин ва сургунда, дўстлари ва яқинларидан ажралиш озорларида, жароҳат, зулм азобларида яшаганлар. Буларнинг аламини тотганлар. Улар ҳақиқий соф, танланган, поклик белгиси, улуғлик нишонаси, фидокорлик рамзи бўлган инсонлардир. **“Бунинг боиси – уларга Аллоҳ йўлида бирор ташналик, қийинчилик, очлик етса ва кофирларнинг жаҳлини чиқарадиган қадам боссалар, душманга бирор мусибат етказсалар, албатта, уларга шу сабабли яхши амал ёзилур. Албатта, Аллоҳ эзгулик қилувчилар мукофотини зое қилмагай”⁹⁰.**

Бу дунё оламида ажиб гапларни гапирувчи одамлар бор. Чунки улар дардли яшайдилар. Мутанаббийни иситма қийнаганида ажойиб байт айтган:

Шеър:

*Менинг зиёратчим ҳаёли, орли
Фақат қаро тунда келар, изҳорли*

Нўъмон ибн Мунзир бир кишини қатл қилиш билан қўрқитганида, у бундай деди:

Шеър:

*Сиз – тунни мунаввар айлаган Қуёш,
Подшоҳлар – теграда юлдузлар атай
Оламни ҳар лаҳза этсангиз нурфош,
Осмон ҳам юлдузи борин унутгай.*

Бу каби одамлар сермахсул ҳаёт кечирганлар.

Алам сизни жазавага туширмасин, машаққатдан чўчиманг. Баъзан улар сизга куч-қувват беради. Қалбингиз қувноқ, ғам-андухдан йироқ бўлиб, яшашингиз кучсиз-маъносиз ҳислар, сўнган ғайрат билан яшашингиздан яхшироқдир. **“Лекин Аллоҳ**

⁹⁰ Тавба сураси 120-оят.

(уларнинг) қўзғалишларини ёқтирмайди, уларни сусайгириб қўйди ва уларга: “Ўтирувчилар билан бирга ўтираверингиз!” дейилди”⁹¹.

Ёниб сўзлаётган воизнинг сўзлари юрак тубига етиб боради, руҳ қаърига шўнғийди, чунки у алам билан яшайди. “Бас, У Зот уларнинг дилларидаги нарса (садоқат ва вафо)ни билиб, уларга сакинатором туширди ва уларни (Хайбар жангида эришилладиган) яқин ғалаба ва ўзлари(гина) оладиган кўпдан-кўп ўлжалар билан мукофотлади”⁹².

Шеър:

*Муштоқни айблама завқу шавқ учун,
У мақсад йўлида кўрсатар кучин.*

Айрим шоирлар девонида на бир ҳаётни, на бир руҳни кўрасиз. Чунки улар ўз сўзларини машаққат чекмай, дардни ҳис қилмай айтганлар, тартибга солганлар ва бу сўзлар худди қор парчасининг тўпи ҳамда тупроқ уюмига ўхшаб қолган.

Айрим асарларни ўқисангиз, одамнинг бир тукини ҳам титратмайди, қалбини ларзага келтирмайди. Чунки муаллифлари ўз сўзларини машаққат, изтироб, алам ва қийинчиликсиз айтганлар, яъни дардсиз сўзлаганлар: “Улар кўнгилларида йўқ нарсаларни оғизлари билан гапирадилар”⁹³.

Гапларингиз таъсирли чиқиши учун олдин унинг чўғида ўзингиз ёнинг, таъсирланинг, аламини тотинг, шунда инсонларга таъсирини кўрасиз. “Бас, қачон, Биз унинг устидан (ёмғир) ёғдирсак, у ҳаракатга келиб кўпчир ва турли гўзал жуфтларни (икки жинсли гиёҳларни) ундирур”⁹⁴.

БИЛИШ НЕЪМАТИ

“Билмаганингизни билдирди. Аллоҳнинг Сизга (нисбатан) фазли буюқдир”⁹⁵.

⁹¹ Таъба сураси 46-оят.

⁹² Фатҳ сураси 18-оят.

⁹³ Оли Имрон сураси 167-оят.

⁹⁴ Ҳаж сураси 5-оят.

⁹⁵ Нисо сураси 113-оят.

Жаҳолат қалбнинг ўлими, ҳаётни ўринсиз қурбон қилувчи, умрни ўчирувчидир. **“Мен сенга жоҳиллардан бўлишингдан (қайтариб) насиҳат қиламан”⁹⁶.**

Илм кўз нури, руҳ ҳаёти ва озиқасидир. **“Ўлик (кофир) бўлган одамни (ҳидоят билан) тирилтириб, унга одамлар ичида ўзи билан олиб юрадиган нур (имон)ни берганимиздан кейин (у) зулматлар ичида (қолиб,) ундан чиқмайдиган кимсага ўхшайдими?”⁹⁷**

Илм шодлик-хурсандчилик келтиради. Чунки у зулматни ёритади, орзуга етказди, беркилган пардани очади. Нафс янгиликларни билишга, ундан хабардор бўлишга қизиқади. Жаҳолат эса зерикиш ва қайғудан иборатдир. Чунки у янгиликсиз, ажибликдан йироқ, ёқимли бўлмаган ҳаётдир. Унинг бугуни кечагиидек, эртаси эса бугунидек.

Бахт истасангиз, илм ва маърифат изланг, фойда ҳосил қилинг. Шунда ғам-андух, қайғулардан нажот топасиз. **“...ва айтинг: “Парвардигорим, илмимни янада зиёда қилгин”⁹⁸; “(Эй Муҳаммад, Сиз ўзингизга тушириладиган Қуръонни барча мавжудотни) яратган Зот бўлмиш Парвардигорингиз номи билан (бошлаб) ўқинг!”⁹⁹** Расуллуллоҳ (соллалоҳу алайҳи ва салам) дедилар: **“Аллоҳ таоло қайси бандасига яхшиликни истаса, уни динда фақиҳ қилиб қўяди”.**

Маърифатсиз кишига мол-дунё ва обрў-эътибори фахр эмас. Унинг ҳаёти тўқис, кечираётган умри комил бўлмайди. **“(Эй Муҳаммад!) Ахир, Сизга Раббингиз туширган нарса аниқ ҳақиқат эканини биладиган киши (маънан) кўр кимсага ўхшайдими?”¹⁰⁰**

⁹⁶ Худ сураси 46-оят

⁹⁷ Анъом сураси 122-оят

⁹⁸ Тоҳа сураси 114-оят.

⁹⁹ Алак сураси 1-оят.

¹⁰⁰ Раъд сураси 19-оят

Муфасссир Замахшарий бундай деган:

Шеър:

*Илм йўлида бедор бўлишим
Раққосалар васлидан азиз.
Илм завқидаги гандиракларим
Соқий қуйган шаробдан лазиз.*

*Қаламларим ғичирлаб ёзса,
Роҳат берар най овозидек.
Варақ узра қумлар овози
Қизлар чалган куйлар завқидек.*

*Орзу қилиб, маратабам сари
Эришай деб уринган каслар
Маърифатсиз армондир бари
Толиққандан чиқмасдир саслар.*

*Гоҳ ухламай ўтказсам бедор,
Баъзан ухлаб ўтар тунларим.
Уялмасмикин-а, нодон у беор
Тикилмоққа шодон бу кўзларим?*

Билиш қандай яхши шарафдир. У билан нафс бунчалар шодон, қалб тоза, ақл бунчалар заковатли бўлмаса?! **“Ахир, Парвардигоридан (аниқ) ҳужжатга (Қуръонга) эга бўлган киши (Сиз ва мўминлар) билан қилган ёмон иши ўзига чиройли кўринган ва ҳавойи нафсига эргашган (кофир) тенг бўлурми?!”**¹⁰¹

СУРУР ФАНИ

Қалб сурури ва унинг хотиржамлиги улуғ неъматлардандир. Чунки бунда хаёл жойида, натижали ва руҳан шодлик юзага келади. Айтишларича, сурур ўрганиладиган фан бўлиб, ким уни жалб қилиш ва қўлга киритишни билса, ҳаёти гўзал, шодон ва туганмас неъматдан баҳра олади. Бунинг учун инсон

¹⁰¹ Мухаммад сураси 14-оят

сабр-тоқатли бўлиши, ҳар қандай ғала-ғовурларга аҳамият бермаслиги, ҳар хил воқеалардан таъсирланавермаслиги, арзимас нарсалар учун безовталанмаслиги лозим.

Қалб қанча кучли ва соф бўлишига қараб нафс ҳам шунча ёришиб боради. Бардошсизлик, рухий тушкунлик ва безовта нафс ғам-қайғу ва ташвишларнинг ташувчисидир. Ким нафсини сабр-тоқатга ўргатса, безовталаниш ва тажангликдан халос бўлади.

Шеър:

*Умид-ла яшашга интилсанг ғоят,
Ботқоқни-да кечиш осон ниҳоят.*

Паст савия, саёз билим, нафснинг айтанини қилавериш, бутун олам ва ундаги бор нарсаларни унутиш хурсандчилик душманидир. Аллоҳ тало душманларини **“Жон талвасасига тушиб қолдилар...”**¹⁰² деб сифатлаган.

Фикри саёз кишилар борлиқни ўз оламларида кўрадилар, бошқа нарсалар ҳақида фикр юритмайдилар, ўзгалар учун яшамайдилар, уларга эътибор ҳам бермайдилар. Жароҳатларни унутишни, ғамандухлардан йироқ бўлишни истаган нафсимизга эътиборни камайтиришимиз лозим. Шундай қилсак ҳам ўзимизнинг, ҳам ўзгаларнинг бахтиёр бўлишига ҳисса қўшган бўламиз.

Киши ўз тафаккурини эҳтиётлаб, уни жиловлаб олса ҳар тарафга аланглайвермайди, қочмайди, ҳаётда нодонлик қилмайди Сурур фанининг асосий қоидаларидан бири шу. Агар сиз тафаккурингизни ўз ҳолига ташлаб қўйсангиз, чегарасидан чиқади, қўлингизга қайғу калавасини ушлатади ва туғилганингиздан бошлаб сизга изтироб китобини ўқийди.

Фикрлар тарқоқ бўлса, сизни ярали ўтмишга қайтаради, хавотирли келажакни олиб келиб, таянчларингизни ларзага солади, вужудингизни титратиб,

¹⁰² Оли Имрон сураси 154-оят

ҳисларингизга таъсир кўрсатади ва туйғуларингизни куйдиради. Фикрлашингизни фойдали нарсаларни тўпловчи таважжуҳ жилови билан бошқаринг. “Ўлмайдиган, ҳамиша Барҳаёт Зотга таваккул қилинг”¹⁰³.

Сурур фанининг қоидаларидан яна бири ҳаётга ўзининг қадрича боқиб, даражасига қараб баҳо беришдир. Ҳаёт ҳижронлар кони ва мусибатлар макони, бахтсизликни жўр қилувчидир. Демак, бундай сифатлар эгасини эъзозлаб, унинг машаққатларига ғам чекишдан нима фойда?

Унинг софлиги кирлик, у ёмғирсиз чақмоқ, ваъдалари саҳродаги ярқироқ сароб, насли йўқ, унга эга чиққанлар ҳасаддан боши чиқмас, ундан баҳра олувчилар таҳдид остида, ошиқлари хиёнат қиличи билан ўлдирилур.

Шеър:

*Эй қондошлар! Қариндошларим!
Қолувчилармизми дунёда абад
Ўлаксахўрлари қағиллаб турган
Конхўрлари қонсираган пайт.*

*Улардек биз дунё жамлаган,
Бирлаштирган кимса бўлмасак,
Нега қайғурамыз дунё деб ҳамон,
Наҳот дунё дея йиғласак?!*

*Ўтган золим Кисролар қани
Бойлик тўплаб дунё йиққанлар
Кетди улар, қолмас абадий,
Бор бўлса, гар, осмон тораяр*

*Энди улар тор лаҳад ичра
Чорланса-да, жавоб бермаслар,
Гапиролмас, ҳатто гапириш
Борлигини гўё билмаслар.*

Ҳадисда: “**Илм фақат ўрганиш билан, ҳилм фақат ҳалим бўлиш билан бўлади**”, деб келган. Киши ҳақиқий хушчақчақликка эришгунича мажбуран бўлсада, унга интилиши, сабабларини юзага келтириш ва аломатларини ўзида жамлаши керак. Бу ҳақир дунёни деб ғам чекиб, қовоқ осиб юришимиз тўғри эмас.

Шеър:

Ўлим ҳукми дунёга маҳкум,
У абадият олами эмас.
Бирор кимса хабар келтирса,
У ҳам кирдан мусаффао эмас.

Кун ҳолатин ўзгартирмоқчи
Бўлган кимса ўхшайди экан
Сувда олов ёқмоқчи бўлиб
Ўтин ғамлаб, тагига пичан.

Маҳол ишга умид боғлама
У омонат жарлик лабида
Яшаш уйқу, умид сергаклик
Одам – хаёл ораларида

Истакларинг амалга ошир
Умринг китоб, бўлинар ўқиб
Ёшлик отин чоптиргин тезроқ
Шошилгин ва бергин қайтариб

Чунки улар қарзга берилган
Уринмагин, вақт мурувватсиз
Унинг табиати, ҳолати шудир
Хурлар билан адоват қилиш

Ҳақиқат шу: сиз ўз ҳаётингизни қайғу-ҳасратдан холи қила олмайсиз. Чунки ҳаёт шундай яратилган.

“Ҳақиқатан, инсонни (дин ва дунё ишларида меҳнат ва) машаққатда (бўлиш учун) яратдик”¹⁰⁴;

¹⁰⁴ Балад сураси 4-оят

“Дарҳақиқат, Биз инсонни имтиҳон қилиб, (оталик ва оналик сувларидан) аралаш бир нутфадан яратдик”¹⁰⁵;

“(У) сизларнинг қайси бирингиз чиройлироқ (савоблироқ) амал қилувчи эканингизни синаш учун ўлим ва ҳаётни яратган Зотдир”¹⁰⁶.

Мақсадимиз иложи борица ғам-ташвиш ва қайғуларингизни енгиллатишдир. Улар фақат жаннатда буткул йўқолади. Жаннатийлар у жойда: “Бизлардан қайғуни кетказган Зот – Аллоҳга ҳамд (айтамиз)”¹⁰⁷, дейишади.

Демак, одам ташвиш ва ғам-қайғудан фақат жаннатдагина халос бўлди. “Юракларидаги (ўзаро) адоват (тўйғулар)ни суғуриб ташлаймиз”¹⁰⁸. Дунёни таниган, ҳолини, сифатларини билган киши тўсиқлар, ситамлар ва хиёнаткорликлар унинг табиатида, хулқ-атворида бор эканини тушуниб етади ва буларга унча парво қилмай яшайверади.

Шеър:

*Дунё бизга қасам ичди
Ваъдаларин бузмасликка,
Гўё қасам ичган каби
Бизга вафо қилмасликка.*

Бундан чиқадиган хулоса фаросатли одам дунёнинг ғам-ташвишлари, қайғу-аламларига таслим бўлиш билан нафси хоҳишларига берилмаслиги керак. Аксинча, имкони борица ёқимсиз ишларнинг олдини олмоғи лозим.

Ўкинманг! Сиз камбағал бўлсангиз, бошқалар қарзга ботган. Сизда улов бўлмаса, бошқаларда икки оёқ йўқ. Сиз бирор аъзонинг оғриғидан шикоят қилаётган бўлсангиз, бошқалар йиллар давомида

¹⁰⁵ Инсон сураси 2-оят

¹⁰⁶ Мулк сураси 2-оят

¹⁰⁷ Фотир сураси 34-оят

¹⁰⁸ Альроф сураси 43-оят

тўшакка миҳланган. Сиз битта болангиздан айрилган бўлсангиз, бошқалар бир вақтнинг ўзида бир неча боласини йўқотган.

Ўқинманг! Чунки сиз мусулмонсиз. Аллоҳга, Расулига (соллаллоҳу алайҳи ва саллам), фаришталарига, қиёмат кунига, қазо-қадарнинг яхшию ёмонига имон келтиргансиз. Бошқалар Парвардигорга имон келтирмайди, пайғамбарларни ёлғончига чиқаради, китобларига қарши чиқади, қиёмат кунини инкор этади, қазо-қадарга ишонмайди.

Ўқинманг! Гуноҳ қилиб қўйсангиз, тавба қилинг, истиғфор айтинг. Хато қилиб қўйсангиз, уни тўғриланг. Аллоҳ таолонинг раҳмати кенг, тавба эшиклари очик, мағфирати сероб ва тавба қабул бўлади.

Ўқинманг! Акс ҳолда тинч асабингиз бузилади, вужудингиз ва қалбингиз қийналади, ҳаловатингиз йўқолади, уйқунгиз қочади.

Шеър:

*Машаққат занжири узилур албати,
Қанчалик мустаҳкам бўлса тизими.
Юрак сиқар қанча мусибатларнинг
Аллоҳ ҳузурида бордир ечими.*

ҲИССИЁТЛАРНИ ЖИЛОВЛАШ

Икки ҳолатда, яъни ўта хурсандлик ва қаттиқ алам пайтида ҳиссиётлар аланга олиб, туйғулар қизишади. Ҳадисда: **“Мен икки аҳмоқона, хато қичқириқдан қайтарилдим: бири неъмат келганида, иккинчиси мусибат пайтида”**, дейилган.

“То сизлар қўлларингиздан кетган нарсага қайғурмайсиз ва (Аллоҳ) ато этган нарса билан шодланиб (ҳаволаниб) ҳам кетмайсиз...”¹⁰⁹ Шунинг учун ҳам Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Сабр илк зарба онуда бўлади”**, деганлар.

¹⁰⁹ Ҳадид сураси 23-оят.

Катта мусибат ва шод-хуррамлик дамларида ҳисларини бошқара олган инсон сабр-сабот, барқарорлик мартаба-даражасига эришади. Нафсга ғолиб бўлиш лаззатига, саодатга етишади. Аллоҳ таоло одамни мағрур ва мақтанчоқ деб сифатлаган. Қачон унга камбағалликми, кулфатми каби ёмонликнинг бир тури етиб қолса, ўта сабрсизлик қилади. Қачон унга яхшилик, яъни, бойлик ё саломатлик етса, ўта пишиқ, бахил бўлиб қолади.

Фақат намозхонларгина кулфат чоғи ҳам, шодлик чоғи ҳам ўртача ҳолатда қолаверарлар. Фаровонликка шукр, балога сабр қиладилар.

Ҳис-туйғуларини жиловлай олмайдиган, ҳаяжонга берилувчан киши бирдан машаққатга йўлиқса, дарров ҳолдан тояди ва қайғуравериб, уйқусизликка йўлиқади. Ғазабланган кишининг туйғулари кучайиб, кўпиради, кўрқиб-кўрқитади, ичида яширин ётган иллатлар юзага чиқиб, аланга олади ва ҳаддидан ошади. Хурсандчилик пайтида ҳаяжони ичига сиғмаган шахс енгилтак бўлиб, шодлик гирдобида ўзини унутиб қўяди ва кадрини туширади.

Одамлар ораси бузилса, алоқалар узилса, бир-бирининг яхшиликлари унутилади, фазилатлари ўчириб ташланади ва бир-бирини қоралай бошлайди. Кимдир кимнидир қаттиқ яхши кўриб қолсачи, унга ҳурмат нишонини тортиқ қилиб, камолот чўққисига олиб чиқиб қўяди.

Ҳадисда: **“Бировни яхши кўрсанг, енгилроқ яхши кўргин, эҳтимол бир кун у ёмон бўлиб чиқар. Бировни ёқтирмай қолсанг, енгилроқ ёмон кўргин, эҳтимол бир кун келиб уни суйиб қоларсан”**, дейилган. Яна бир ҳадисда: **“Сендан ризо ва ғазаб ҳолида адолат сўрайман”**, деб келган.

Ҳиссиётлари ва ақлини бошқара оладиган, ҳар нарсаларни тарозуга солиб, ҳар нарсанинг ўлчовини билган киши ҳақни кўради, тўғри йўлни билиб, ҳақиқат узра бўлади.

“Биз ўз элчиларимизни ҳужжат (мўъжиза)лар билан юбордик ва улар билан бирга Китоб ҳамда одамлар адолатни барпо қилишлари учун мезон (тарози ёки ўлчов) туширдик”¹¹⁰.

Ислом тўғри йўл, адолатли шариат ва яхши умматни шакллантириш билан бир қаторда фазилат, ахлоқ ва одоб ўлчовларини ҳам жорий этди.

“Шунингдек, сизларни (мусулмонларни бошқа) одамларга (умматларга) гувоҳ бўлишингиз ва Пайғамбарнинг сизларга гувоҳ бўлиши учун “ўрта уммат” қилиб қўйдик”¹¹¹.

Адолат ўрнак ва намуна бўлишда керак, шунингдек, аҳкомларда ҳам шундай бўлиш талаб этилади. Чунки дин ҳамма нарсада оятларни тўғри айтиш, ҳукмлар, сўзлар, иш-ҳаракат, ахлоқда адолат устига қурилган.

“Раббингиз сўзи ростлик ва адолат жиҳатидан камолга етди”¹¹².

САҲОБАЛАРНИНГ БАХТИ

Расулимиз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) одамларни дунёга эмас, балки илоҳий йўлга чорлаш учун келдилар. Эвазига у зотга хазина берилмади, мевага мўл боғлар, яшашга қулай қасрлар йўқ эди. Бу йўлни яхши кўриб келган кишилар қашшоқ ҳаётга ҳам, оғир машаққатга ҳам рози бўлиб, у зотга қўл беришга – байъат қилишга киришдилар. Улар ўша пайтда жуда ҳам озчилик, кучсиз, доим йўқ қилиб юборилишдан хавфда эдилар. Лекин шунга қарамай, Аллоҳнинг элчисини (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қаттиқ яхши кўришар эди.

Қақшатқич қамал қилиниб, ризқлари тўсилса, атрофга ёмон овоза бўлиб қолишса ҳам, ҳатто қариндошларидан душманлик, қаттиқ озорлар кўришса ҳам, Аллоҳнинг Пайғамбарини (соллаллоҳу алайҳи

¹¹⁰ Ҳади сураси 25-оят.

¹¹¹ Бақара сураси 143-оят.

¹¹² Анъом сураси 115-оят.

ва саллам) қаттиқ яхши кўришар эди. Айримлари қумликка судраб чиқилди, қайноқ тошларга ётқазилди, бошқалари ўз уйларида боғлаб ташланди. Хуллас, кофирлар азоблашда бор маҳоратини ишга солиб, қолганларга ўрناق бўлсин деб, саҳобаларни кўз кўриб-қулоқ эшитмаган қаттиқ қийноққа солишар, шунга қарамай у зотни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) янада яхши кўришар эди.

Ватанлари, яқинлари, мол-мулкларидан маҳрум этилсалар-да, яйловлари, болалик маконлари, бошпаналаридан ҳайдаб солинсалар-да, у зотни қаттиқ севишар эди. Мўминлар у зотнинг даъватларига эргашиб балога йўлиқишди, қаттиқ зарбага учрашди, қийинчилик қаттиқлашганидан жонлари бўғизларига келиб қолди, ҳатто Аллоҳ ҳақида турли гумонларга боришди, аммо шунга қарамай улар у зотни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қаттиқ яхши кўришар эди.

Уларнинг энг гуллаган ёшлик дамлари яланғочланган қиличлар қаршисида кечди, бошлари узра у қиличлар хавф солиб турарди. Уларнинг биронтасига мактуб бериб жўнатилса, ўша киши мактубни топширганидан кейин ортга қайтмаслигини билса ҳам, буйруқни адо қилар эди. Улардан биронтаси муҳим бир ишга юборилса ва ўша иш унинг охириги иши эканини билса ҳам, рози бўлиб кетар эди. Чунки улар Аллоҳнинг элчисини (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) жонларидан ортиқ яхши кўришар эди.

Лекин нимага? Нима учун улар у зотни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бунчалар яхши кўришди?! У зотнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) келишларини хурсандлик билан қаршилаб, рисолатларини бахт деб, йўлларини сўзсиз қабул қилишди, барча алам, машаққат ва қийинчиликларга чидашди?!

Чунки улар Расулуллоҳда (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) яхшилик ва хурсандчилик маъноларини, олижаноблик ва ҳақиқат аломатларини топишди.

Саҳобаларнинг қалб ташналиклари у Зотнинг меҳрлари ила қонди. У зотнинг сўзлари асҳобнинг қалб булоқларини очиб юборади. Рисолатлари ила саҳобаларнинг руҳлари тўлиб тошди.

Уларнинг қалбларини розилик қоплади. Натижада, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) даъватлари йўлида ғам-аламларни писанд қилмадилар. Руҳларини барча машаққат ва жароҳатларни унуттирувчи қатъий ишончдан иборат ҳислар чулғади.

Кўнгиллари у зотнинг ҳидоятлари билан сайқалланди, кўзлари у зотдан таралган шуълалар туфайли нурли бўлди, елкаларидан жоҳилиятнинг оғир юки олиб ташланди. Улардан бутпарасликнинг гуноҳлари ўчирилди, бўйинларидан ширк ва заллатга қарамлик олиб ташланди, руҳларидан гина, адоват оловлари ўчирилди, ҳислари ишонч суви ила суғорилди. Натижада, руҳлари тинчланди, танлари ором олди, қалблари хотиржам бўлиб, асаблари сокинланди.

Улар Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан биргаликда ҳаёт лаззатини, меҳр ва ризони, эргашишда омонликни, буйруқларига итоат этишда нажотни ва у зотнинг йўлбошчилигида беҳожатликни топишди.

“Эй Муҳаммад!) **Биз Сизни** (бутун) оламларга айни раҳмат қилиб юборганмиз”¹¹³;

“Албатта, **Сиз** (вахий ёрдамида) **тўғри йўлга бошлайсиз**”¹¹⁴;

“**Ўз изни билан уларни зулматлардан нурга чиқарур**”¹¹⁵;

“**У** (Аллоҳ) **омилар** (саводсиз кишилар) **орасига ўзларидан бўлган, уларга** (Унинг) **оятларини тиловат қиладиган, уларни** (ширк ва жаҳолатдан) **поклайдиган ҳамда уларга Китоб** (Қуръон) **ва Ҳикмат** (Ҳадис) **ни ўргатадиган** (бир) **пайғамбарни**

¹¹³ Анбиё сураси 107-оят

¹¹⁴ Шўро сураси 52-оят.

¹¹⁵ Моидла сураси 16-оят

(Муҳаммадни) юборган Зотдир. Ҳақиқатан, (улар пайғамбар келишидан) илгари аниқ залолатда эдилар”¹¹⁶;

“Ҳамда уларнинг юқларини ва устиларидаги кишан (қийинчилик)ларини олиб ташлайди”¹¹⁷;

“Эй имон келтирганлар! Сизларни тирилтирувчи нарса (илм олиш) учун чорлаганларида, Аллоҳга ва Расулга (лаббай деб) жавоб қилинглар!”¹¹⁸;

“Дўзах чуқури ёқасида турганингизда сизларни ундан қутқарди”¹¹⁹.

Улар ўз имомлари ва йўлбошчилари билан ҳақли равишда бахтиёр эдилар.

Шеър:

*Эй ҳасратли кеча, сенга илтимосим –
Бу кеча ҳам келмайсанми ёнимга бир.
Эсингдами, келганингда тўхтамаган
Йиғисидан ўша тунда шаррос ёмғир.*

Эй Аллоҳ, ақлларни йўлдан озиш кишанларидан озод этган, жонларни адашиш фалокатларидан қутқарган зотга салом ва дуолар йўлла, саҳобаларидан Ўзинг рози бўл!

ҲАЁТ ЭКАНСИЗ, ЗЕРИКИШНИ УНУТИНГ!

Умрини ёлғизлик сўқмоқларида ўтказётган киши машаққатга лойиқ, чунки унинг нафси тоқатсиздир. Инсон табиати бир хилликдан зерикади. Шунинг учун ҳам Аллоҳ таоло замон ва макон, таом ва ичимлик, кеча ва кундуз, текислик ва тоғлар, оқ ва қора, иссиқ ва совуқ, илиқ ва салқин, ширин ва аччиқ ҳамда бошқа барча махлуқотларини турли ҳолатда яратган. У Зот бу борада муборак китобида айтади: “...Уларнинг қоринларидан одамлар учун шифо бўлган турли рангдаги шарбат (асал)

¹¹⁶ Жумъа сураси 2-оят

¹¹⁷ Аъроф сураси 157-оят

¹¹⁸ Анфол сураси 24-оят.

¹¹⁹ Оли Имрон сураси 103-оят.

чиқур. Албатта, бунда фикр юритадиган қавм учун аломат бордир”¹²⁰;

“Ерда бир-бирига ёнма-ён, бўлак-бўлак (унумдор ва унумсиз) ерлар, узумзор боғлар, экинзорлар ва шохлаган ва шохламаган хурмолар бўлиб, (ҳаммаси) бир сув билан суғорилур. Биз уларнинг биридан бирининг таъмини тотлироқ қилиб кўюрмиз. Албатта, бунда ақли билан англайдиган қавм учун аломатлар бордир”¹²¹;

“...таъми турлича (бўлган) хурмо ва мевали дарахтларни, (ранг ва таъмда) ўхшаш ва ўхшамас зайтун ва анорларни пайдо қилди...”¹²²;

“...Яна тоғларнинг оқ, қизил, ранг-баранг йўл(лиси) ҳам, тим қораси ҳам бордир...”¹²³

“...Имонли кишиларни билиш (синаш) ва сизлардан шахидларни саралаб олиш учун (Биз) шу (ғалаба) кунларни (кетма-кет) алмаштириб турамиз...”¹²⁴

Бани Исроил қавми бир хил таом еяверишдан зерикди: “...биз бир (хил) таом (ейиш)га сабр қила олмаяпмиз...”¹²⁵

Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам) Куръонни баъзан ўтириб, баъзан туриб, гоҳида юрган ҳолда ўқирдилар ва: “*Нафс зерикувчидир*”, дер эдилар.

“...Улар туриб ҳам, ўтириб ҳам, ётиб ҳам Аллоҳни зикр этадилар...”¹²⁶

Ибодатлар хусусида ҳам фикр юритсак, турли-туманликни кузатамиз: юрак ибодати, тил ибодати, амалий ибодат, молиявий ибодатлар. Масалан, имон юрак (қалб) ибодати, намоз юрак, тил ва бадан ибодати, закот молиявий ибодат, рўза вужуд ибодати, ҳаж молиявий ва амалий ибодатдир. Намознинг ўзи

¹²⁰ Наҳл сураси 69-оят.

¹²¹ Раъд сураси 4-оят.

¹²² Анъом сураси 141-оят.

¹²³ Фотир сураси 27-оят.

¹²⁴ Оли Имрон сураси 140-оят.

¹²⁵ Бақара сураси 61-оят.

¹²⁶ Оли Имрон сураси 191-оят.

ҳам бир хилликдан иборат эмас, балки қиём, рукуъ, сажда, жалса каби амаллардан иборатдир.

Демак, ким ҳаёти хотиржам, руҳияти кўтаринки, неъматлар давомли бўлишини истаса, амалларининг турини кўпайтирсин. Ҳар хилликни кундалик ҳаётига татбиқ этиб, уни сермазмун ўтказсин.

Масалан, бу тажрибани илм ўрганиш борасида ҳам қўлласин.

Илм толиби агар Қуръон ўқийверишдан зерикиб малолланса, ҳадис, фикҳ, тарих ва бошқа фанларни алмаштириб ўқийверсин. Агар илмдан чарчаса, сайрга чиқсин, жисмоний ишлар қилсин. Ундан ҳам чарчаса, меҳмондорчиликка борсин, яқин ёр-дўстларини йўқлаб, уларнинг кўнглини олсин. Шунда бир амални бажариб, бошқасидан дам олади.

Кейин бир оз вақт ўтгач, асосий амалига яна ғайрат билан киришади. Бу услубда инсонда бир ишни қилаверишдан зерикиш ва малолланиш ҳам, вақтини зое қилиб бекор ўтириш ҳам бўлмайди. Балки бир соҳадан дам олиб, бошқа соҳа билан шуғулланади. Натижада куни мазмунли ва баракали кечади, кайфияти ва руҳияти кўтарилади, жисми ҳам соғлом бўлади.

БЕЗОВТАЛАНВЕРМАНГ!

Ўқинманг! Аллоҳ таоло айтади:

“(Эй Муҳаммад!) **Кўксингизни** (илму ҳикматга) **кенг очиб қўймадикми?**”¹²⁷.

Бу оят ҳақ йўлни топган, нурга эргашган, ҳидоят йўлини тутганларнинг барчасига тегишлидир.

“**Ахир, кўксини Аллоҳ Ислом учун (кенг) очиб қўйган, ўзи эса, Парвардигори (томони)дан нур (ҳидоят) узра турган киши (бошқалар билан баробар бўлурми)?! Бас, кўнгиллари Аллоҳни эслашдан қотиб қолган кимсалар ҳолига вой! Улар аниқ залолатдадирлар**”¹²⁸.

¹²⁷ Шарҳ сураси 1-оят.

¹²⁸ Зумар сураси 22-оят.

Албатта, ҳақ қалбларни нурли, ҳақсизлик эса зулматли қилади. Бу дин ғоядир, унга фақат тўғри йўлни танлаган киши ета олади. **“Ташвиш чекманг! Албатта, Аллоҳ биз билан биргадир!”**¹²⁹ Аллоҳнинг ёрдамига, лутфу иноятига ишонган ҳар бир киши бу сўзни айтади.

“Бирор пайғамбар келса, (уни синаб кўриш учун) қилган қурбонлигини (осмондан тушган) олов еб битирмагунича унга ишонмаслигимиз учун Аллоҳ биз билан аҳдлашган”, деган кимсаларга айтинг: “Мендан олдин ҳам сизларга (аждодларингизга) пайғамбарлар хужжатлар ва сизлар айтган нарса (қурбонлик каби мўъжизалар) билан келган эдилар. Гапларингиз рост бўлса, нима учун уларни қатл этдингиз?”¹³⁰.

Аллоҳнинг ўзи бизга этади ва Унинг бошқаруви бизни ҳимоя қилади. **“Эй Пайғамбар! Сизга ва Сизга эргашган мўминларга Аллоҳ кифоядир”**¹³¹. Бу йўлдан юрган ҳар кимса зафар қучади.

“Ўлмайдиган, ҳамиша Барҳаёт Зотга таваккул қилинг...”¹³² У Зотдан ўзга барча мавжудот ҳаёти абадий эмас: вафот этади, боқий қолмайди, бир куни, албатта, кетувчидир; жисми азиз бўлмайди, балки тупроқ ичра хор бўлувчидир.

“(Эй Муҳаммад!) Сабр қилинг. Сабр қилишингиз эса фақат Аллоҳ (ёрдами) билангина мумкин-дир. Уларга (яъни, мушрикларнинг қилмишлари сабабли) ғамгин бўлманг! Уларнинг макр қилишларидан сиқилманг ҳам! Зотан, Аллоҳ тақволи бўлганлар ва эзгу иш қилувчилар билан (ҳамиша) биргадир”¹³³;

“Агар (чин) мўмин бўлсангиз, ўзингиз олий (даражада) бўла туриб, (баъзи мағлубиятларингиз

¹²⁹ Тавба сураси 40-оят

¹³⁰ Оли Имрон сураси 183-оят

¹³¹ Анфол сураси 64-оят

¹³² Наҳл сураси 127-128 оятлар

¹³³ Оли Имрон сураси 139-оят

сабабли) сушлашманг ҳам, ғамгин ҳам бўлмангиз”¹³⁴;

“Албатта, Биз пайғамбарларимизга ва имон келтирган зотларга дунё ҳаётида ҳам, гувоҳлар (ҳозир бўлиб) турадиган кунда (қиёматда) ҳам ёрдам берурмиз”¹³⁵. Бу аҳддир, унга хилоф қилинмас ва бу ваъдадир, асло кечикмас.

“Ҳали мен сизларга айтаётган сўзларни эслайсизлар. Мен ўз ишимни Аллоҳга топширурман. Зеро, Аллоҳ бандаларини кўриб турувчидир. Бас, Аллоҳ у (имон келтирган киши)ни уларнинг ёмон макрларидан сақлади...”¹³⁶

“Агар сизларга Аллоҳ мадад берса, ҳеч ким сизларни енга олмайди. Бордию ёрдамсиз қолдирса, бас, сизларга Ундан ўзга ким ҳам мадад берар эди?! Мўминлар таваккулни Аллоҳгагина қилсинлар!”¹³⁷

Ўкинманг! Умрингиз фақат бир кундир, бас шундай экан, нега шу бир кунлик ҳаётингизни ҳам ғам чекиб, сиқилиб, ғазаб билан ўтказиб юборасиз?!

Ҳикматларда бундай дейилади: “Тонгга етишсангиз, тунни кутманг, тунга етишсангиз, келгуси тонгни кутманг”. Яъни, бугун ичида яшанг, ўтмишни унутинг, келажакка шошилманг.

Шеър:

Ўтмишинг тарихдир, келажак мавҳум

Шу онинг ҳаётинг, фойдалан бугун.

Ўтмиш билан ўралашиб, уни эслайвериш, ҳозир ва ўтган мусибатларни, тугаб битган балоларни судрайвериш аҳмоқлик ва жинниликдандир.

Хитой мақолида айтилади: “Кўприкдан унга етмай туриб ўтмагин!”. Яъни, ҳодисаларнинг ғамташвишларини бошдан ўтказмай, у кунларда

¹³⁴ Оли Имрон сураси 139-оят.

¹³⁵ Гофир сураси 51-оят.

¹³⁶ Гофир сураси 44 - 45-оятлар.

¹³⁷ Оли Имрон сураси 160-оят.

яшамай туриб унинг учун ғам чекманг, ташвишланманг ва унга шошилманг.

Солиҳ салафлардан бири айтади: “Эй одам бола-си, сенинг ихтиёрингда бир кун бор: кеча ўтди, эрта ҳали келгани йўқ, (демак фақат бугун сеники) бугун эса Аллоҳдан кўрқ!”

Ўтмиш, бугун ва келажак ташвишларини елка-сига ортмоқлаб олган одам қандай ҳаёт кечиради: ўтмишига қандай қайтиб уни тузата олади ёки келажак кунларига қандай ўтиб уни ўрнига ҳозирлай олади? Демак, ўтган ишларни ва келажакда содир бўлиши мумкин бўлган ҳодисаларни ўйлашда роҳат йўқ. Аксинча, камчиликларини эслайвериш одамга азоб беради Бундай аламдан фойда йўқдир.

“Тонгга кирсанг, тунни кутма, тунга етсанг тонгни кутма” ҳикматининг маъноси – хаёл суриб яшама, ўлимга ҳозирлик кўр, амалларингни тузат, бугунги ташвишларингни шу куннинг ўзида қолдир, эртанги кунингда уларни унут, ишларингни режа билан бажар, хулқингни чиройли тутиб, соғлиғингга эътиборли бўл, ўзгалар билан муомалангни гўзал қил!

Ўқинманг! Ғам-қайғу қазо ва тақдирни ўзгартира олмайди, қадар белгилангандир, қаламлар қуриган, саҳифалар ёпилган, барча ишлар мангу ва барқарордир. Ғам-қайғу чекишингиз бўлиши муқаррар нарсани олдинга ҳам, ортга ҳам сура олмас. Унга на қўшимча қилар ва на камайтирар.

Ўқинманг! Нима, сиз вақтнинг тўхташини, куёш тутилиб, соат миллари ортга қайтишини, дарё сувлари тескарисига оқишини хоҳлаяпсизми?

Ўқинманг! Чунки ғам-қайғу ҳаволарни бузадиган, сувларни тўлқинлантириб, осмонни ўзгартирадиган, ям-яшил бўстон ичидаги зилол чашмаларни лойқа қиладиган кучли бўрон шамоли кабидир.

Ўқинманг! Ўқиниш худди тентак анҳор кабидир, бир денгиздан оқиб бориб, иккинчи денгизга қуйилур. Қайғуга чўмган одам гўё ипдан пишиқ, пухта, гўзал либос тўқиб, сўнг ўша либосни парча-парча қилиб бузиб-чуватиб ташлаган хотинга ўхшайди. У тешиқ пуфакни зўр бериб пуфлашга ҳаракат қилаётган одам кабидир. У бармоқлари билан сувга ёзаётган котиб кабидир.

Ўқинманг! Зеро, сизга берилган умр неъмат сизнинг ҳақиқий роҳат ва саодатингиздир. Шундай экан, бу кунларингизни қайғуга, тунларингизни ғамга улашманг, соатларингизни дунё ташвишлари учун тақсимлаб берманг. Бу соатларни ҳаётингизни зоеъ қилиш учун исроф қилманг, чунки Аллоҳ таоло исроф қилувчиларни хуш кўрмас.

ҒАМ ЧЕКМАНГ! РАББИНГИЗ ГУНОҲЛАРНИ КЕЧИРГУЧИ ВА ТАВБАЛАРНИ ҚАБУЛ ЭТГУВЧИДИР

Раббингиз қалбингизни очиб қўймадими? Ғам, қайғу ва ташвишларингизни аритмадими? Сизларни абадий саодат диёри бўлмиш жаннат сари йўналтирмадими?

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: “(Эй Муҳаммад!) **Ўз жонларига** (гуноҳ билан) зулм қилган бандаларимга айтинг: “Аллоҳнинг раҳматидан умидсиз бўлманг! Албатта, Аллоҳ барча гуноҳларни кечиради. Албатта, Унинг ўзи кечиримли ва Раҳмлидир”¹³⁸.

Аллоҳ таоло хато ва гуноҳ қилувчиларнинг қалбларига умид бахш этган. Уларнинг руҳларини Ўзига яқин олиб “**Эй бандаларим!**” деб хитоб қилган. Оятда хоссатан гуноҳ қилган бандаларига нидо қилмоқда. Гуноҳ ва хатолари кўп бўлишига қарамай, Унинг мағфиратидан умидсизланмасликка чақирган. Шу билан бирга, тавба қилганларнинг ҳамма гуноҳини кечирешини айтяпти.

¹³⁸ Зумар сураси 53-оят.

Аллоҳ таоло айтади: “Улар бирор фаҳш иш қилиб қўйсалар ёки ўзларига зулм қилиб қўйсалар, (дарҳол) Аллоҳни эслаб, истиғфор айтадилар. Ваҳоланки, гуноҳларни фақат Аллоҳгина кечиради. Яна, улар билатуриб, қилмишларида давом этмайдиган кишилардир”¹³⁹;

“Кимда-ким бирон ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини идрок этади”¹⁴⁰;

“Агар сизлар манэтилган – гуноҳларнинг катталаридан сақлансангиз, кичик гуноҳларингизни сизлардан ўчирамиз ва сизларни роҳатбахш манзил (жаннат)га киритамиз”¹⁴¹;

“Қайси бир пайғамбарни юборган бўлсак, Аллоҳнинг изни билан унга итоат қилиниши учун (юборганмиз). Агар улар ўзларига зулм қилгач, дарҳол Сизга келишиб, Аллоҳдан кечирим сўраганларида ва Пайғамбар ҳам улар учун кечирим сўраганида, Аллоҳни кечирувчи ва раҳмшафқатли эканини билган бўлур эдилар”¹⁴²;

“Мен тавба қилган ҳамда имон келтириб, эзгу иш қилган, сўнгра тўғри юрган кишиларни, албатта, кечирувчидирман”¹⁴³.

Бу оятлар мазмуни устида тафаккур қилиш инсонни хурсанд этади.

Мусо алайҳиссалом бир кишини бехосдан ўлдириб қўйганларида дедилар: “Бас, мени кечир. (Аллоҳ) уни кечирди”¹⁴⁴.

Довуд алайҳиссалом тавба қилганларидан сўнг Аллоҳ таоло айтди: “Бас, Биз уни ўша (хатоси)ни кечирдик. Албатта, унинг учун Бизнинг ҳузуримизда қурбат (яқинлик) ва гўзал оқибат (жаннат) бордир”¹⁴⁵.

¹³⁹ Оли Имрон сураси 135-оят

¹⁴⁰ Нисо сураси 110-оят

¹⁴¹ Нисо сураси 31-оят.

¹⁴² Нисо сураси 64-оят

¹⁴³ Тоҳа сураси 82-оят

¹⁴⁴ Касас сураси 16-оят

¹⁴⁵ Сод сураси 25-оят

Аллоҳ қанчалар раҳмли ва буюк Зотдир, ҳатто У “Аллоҳ учта” дегувчиларга ҳам Ўз раҳмат ва мағфиратини дариг тутмади. Уларга айтди: “Аллоҳ **Учтанинг** (Аллоҳ, Марям ва Исонинг ёки Ота, Ўғил ва Муқаддас Рухнинг) **биридир**” деганлар (ҳам) **кофир бўлдилар**. Ягона Илоҳдан бошқа илоҳ йўқдир. Агар айтаётган (гап)ларидан қайтмасалар, улар орасидан кофир бўлганларига (охиратда) аламли азоб етиши муқаррардир”¹⁴⁶.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Аллоҳ таоло айтади: “Эй одам боласи, қачон Мендан умидвор бўлиб дуо қилар экансан, ҳеч тараддудсиз барча гуноҳларингни кечираман. Эй одам боласи, агар гуноҳларинг осмон булутлари қадар етиб, сўнгра Мендан мағфират сўрасанг, ҳеч бир парвосиз мағфират қиламан. Эй одам боласи, агар бутун заминни хатоларга кўмиб ташлаб, сўнгра Менинг ҳузуримда Менга ширк келтирмай юзма-юз бўлсанг, ҳеч бир парвосиз ўша замин узра гуноҳларингни кечираман”.

Имом Бухорий “Саҳиҳ”ларида бундай ривоят қилинган: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Албатта, Аллоҳ таоло кундузи гуноҳ қилганлар тавба қилишлари учун тун пайтида, тунда гуноҳ қилганлар тавба қилишлари учун кундуз пайтида қўлини чўзар, то қуёш мағрибдан чиққунга қадар шу ҳол давом этади”, дедилар.

Ҳадиси қудсийда: “Эй бандаларим, сизлар кечаю кундуз гуноҳ қиласизлар, Мен эса барча гуноҳларни кечираман, бас, Мендан кечирим сўраганларни кечираман”, дейилган.

Саҳиҳ ҳадисда айтилади: “Жоним қўлида бўлган Зотга қасам, агар сизлар гуноҳ қилмасангиз, Аллоҳ таоло сизларни кетказиб, бошқа гуноҳ қиладиган қавмни келтиради, улар гуноҳ қилиб, Аллоҳдан кечирим сўрашади, У Зот уларни кечиради”.

¹⁴⁶ Моида сураси 73 – 74-оятлар

Саҳиҳ ҳадисларда бундай гаплар бор: “**Жоним қўлида бўлган Зотга қасам, Агар сизлар гуноҳ қилмаганларингда, сизларнинг устингизда гуноҳдан ҳам қаттиқроқ нарса – ўзидан фахрланиши балосидан кўрққан бўлар эдим**”;

“Барчангиз хато қилувчисиз, хатокорларнинг энг яхшилари тавба қилувчиларидир”;

“Бандаси тавба қилганида Аллоҳ таоло хурсанд бўлишининг мисоли: бир киши озиқ-овқату ичимлиги ортилган туясини саҳрода йўқотиб, ортидан истаб, топа олмай, умидсиз ухлаб қолди. Уйқудан уйғониб қараса, туяси олдида турган экан. Уни кўрган ҳалиги одам қаттиқ хурсанд бўлганидан “Эй Аллоҳ, Сен бандамсан, мен Парвардигорингман”, деб хато айтиб юборди. Аллоҳ таоло бандаси тавба қилганида ундан ҳам кўпроқ хурсанд бўлади”.

“Бир банда бир гуноҳ ишни содир қилади ва айтади: “Эй Аллоҳ, гуноҳимни кечир, зеро, гуноҳларни Сендан ўзгаси кечмас”. Сўнгра иккинчи бор гуноҳ қилиб, дер: “Эй Аллоҳ, гуноҳимни кечир, зеро, гуноҳларни Сендан ўзгаси кечирмас”. Сўнгра учинчи бор гуноҳ қилиб айтади: “Эй Аллоҳ, гуноҳимни кечир, зеро, ёлғиз Ўзинг гуноҳларни кечирурсан”. Шунда Аллоҳ азза ва жалла айтади: “Бандам гуноҳлар билан жазолайдиган, шу билан бирга гуноҳларни кечирувчи Парвардигори борлигини билди, бандам истаганини қилсин”.

Инсон Аллоҳга тавба қилиб, кечирим сўраса, гуноҳига надомат чекса, албатта, кечиради.

ЎҚИНМАНГ! ҚАЗО ВА ҚАДАРДА БИТИЛГАНИ БЎЛАДИ

Ҳар бир нарса қазо ва қадар биландир. Бу эътиқод хидоят элчиси бўлмиш Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эргашган ҳар бир мусулмоннинг эътиқодидир. Борлиқдаги ҳамма нарса фақат Аллоҳнинг илми, изни ва тақдири билангина бўлади.

“Хоҳ ерга ва хоҳ ўзларингизга бирор мусибат етса, Биз уни пайдо қилишимиздан илгари Китобда (Лавҳул маҳфузда битилган) бўлур. Албатта, бу Аллоҳга осондир”¹⁴⁷;

“Албатта, Биз ҳар бир нарсани ўлчов билан яратдик”¹⁴⁸;

“Сизларни бир оз хавф-хатар, очлик (азоби) билан, молу жон ва мевалар (ҳосили)ни камайтириш йўли билан синаймиз. “(Шундай ҳолатларда) сабр қилувчиларга хушхабар беринг (эй Мухаммад), Уларга мусибат етганида: “Албатта, биз Аллоҳ учунмиз ва, албатта, Унинг ҳузурига қайтамиз”, дейдилар!”¹⁴⁹.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Мўминнинг шунча ажойибдир, ҳамма амалида унга яхшилик бор. Унга бирор хурсандлик етса, шукур қилади, ўзига яхши бўлади. Агар унга бирор мусибат етса, сабр қилади, бу ҳам унга яхшилик бўлади. Бундай имконият мўминдан бошқа ҳеч кимда йўқ”.

“Сўрасанг, Аллоҳдан сўра, У Зотдан ёрдам тила ва бил; агар бутун уммат жамланиб сенга фойда бермоқчи бўлса ҳам, Аллоҳ ёзганидан ортиғини бера олмайди. Агар бутун уммат сенга зарар етказмоқчи бўлсалар ҳам, Аллоҳ ёзганидан ортиқ ҳеч зарар етказа олмайди. Қаламлар кўтарилди, саҳифалар қуриди”.

“Сенга етадиган нарса хато кетмас, хато кетдими, демак сенга етмас”.

“Эй Абу Хурайра, қалам сен йўлиқадиган нарсаларни ёзиб қуриб ҳам бўлди”.

“Сизга фойдали бўлган нарсаларга интилинг, Аллоҳдан ёрдам сўранг, ожиз қолманг, “Ундай қилганимда бундай бўлар эди”, деманг, балки “Аллоҳнинг тақдирини, У Зот Ўзи хоҳлаган ишни қилади”, денг”.

¹⁴⁷ Ҳидил сураси 22-оят

¹⁴⁸ Қамар сураси 49-оят

¹⁴⁹ Бақара сураси 155 - 156-оятлар

“Аллоҳ бандасига тақдир қилган нарса банда учун яхшиликдир”.

Донишмандлардан биридан “Туноҳнинг бандага фойдаси борми?” деб сўралди. Шунда у зот: “Фойдаси бор, яъни, ўша гуноҳи учун надомат чекиб, тавба қилиш, мағфират сўраш ва хокисор бўлиш инсонга фойдадир”, деб жавоб берди.

Шеър:

*Маломат қилсанг ҳам менга фарқи йўқ,
Қилмасанг ҳам энди менга барибир.
Бу сенинг ҳаётинг, у сенинг умринг,
У ҳеч ҳам ўзгармас дақиқ бир тақдир.*

ЎКИНМАНГ! ЯХШИ КУНЛАРНИ КУТИБ ЯШАНГ!

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Фараҳмандликни кутиши ибодатларнинг афзалидир”**, дедилар. (Имом Термизий ривояти). **“...Уларга ваъда қилинган вақт бомдод вақтидир. Субҳ яқин эмасми?”**¹⁵⁰

Серташвиш ва ғамгин одамлар учун ҳам тонг отади, бас, тонгни кутинг, кенгликларни очувчи бўлган Зотнинг очиб юборишига интизор бўлинг.

Арабларда бир гап бор: “Арқон таранглашса, узилади”. Ушбу мақол вазиятлар мураккаблашса, унинг ечимини кутишга чорлайди, деганидир.

“...Ким Аллоҳга тақво қилса, У унга (ташвишлардан) чиқиш йўлини (пайдо) қилади”¹⁵¹.

“...Ким Аллоҳдан кўрқса, (Аллоҳ) унинг ишини осон қилади”¹⁵².

Шеър:

*Балолар келади кетувчи бўлиб,
Қайтиб келмайди ҳеч асло йўқолиб.*

¹⁵⁰ Тавба сураси 81-оят.

¹⁵¹ Талок сураси 2-оят.

¹⁵² Талок сураси 4-оят.

Шеър:

Қанча кенгликлар бор ҳаётимизда
Умидсизлик доим эргашиб юрган.
Яна шодликларга тўла умримиз
Афсусларни ортда қолдириб кетган.

“...Ким Аллоҳдан кўрқса, унинг ёмонлик (гуноҳ)ларини ўчиради ва унинг мукофотини буюк қилади”¹⁵³.

Ҳадиси қудсийда бундай келади: **“Албатта, Мен бандамнинг гумонидадирман, бас, бандам Менга хоҳлаган гумонини қилсин”.**

“Ҳар қачон (ўша) пайғамбарлар умидсизланиб: “Бизлар ёлғончи бўлдик”, деб гумон қила бошлаганларида, уларга Бизнинг нусратимиз (ёрдамимиз) келиб, Биз хоҳлаган кишиларга нажот берилар эди. (Аmmo) жиноятчилар қавмидан Бизнинг азобимиз қайтарилмас!”¹⁵⁴;

“Бас, албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга энгиллик бордир. Албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга энгиллик бордир”¹⁵⁵.

Тафсир уламоларидан айримлари: **“Бир қийинчилик икки энгилликдан ғолиб бўла олмайди”, дейишган.**

“...Эҳтимол, Аллоҳ бу (талок)дан кейин бирор ишни пайдо қилар”¹⁵⁶.

“...Огоҳ бўлингизким, Аллоҳнинг ёрдами яқиндир”¹⁵⁷.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: **“Бил, нусрат сабр билан, фараҳмандлик танглик билан биргадир”.**

Шеър:

Ҳеч қандай бир ишдан сиқилма сира,
Кенглигини кутгин сиқилсанг агар.

¹⁵³ Талок сураси 5-оят.

¹⁵⁴ Юсуф сураси 110-оят.

¹⁵⁵ Шарҳ сураси 5 – 6-оятлар.

¹⁵⁶ Талок сураси 1-оят.

¹⁵⁷ Бақара сураси 214-оят.

*Ишларнинг яхшиси ва энг яқини
Яқинидир фараҳмандликка қадар.*

Шеър:

*Ибн Анбас ўлди. Юрагим зада
Қийнар булоқдаги ўша тубсизлик.
Ошиқми ё ҳосид, хурсанд ё хафа
Ёмонлик ортида мудом яхшилик.*

Шеър:

*Бир иш бўлар, балки бўлмас эҳтимол,
Шу иш деб ким беғам, ким эса беҳол.
Ўтган ўтиб кетди, келарига ҳам
Ўзи тақдир битиб қўйган Зулжалол.*

Шеър:

*Тақдир ҳақида ҳеч қайғурма сира
У ўз маромида – тизгинидадир.
Аллоҳ бир ҳолатдан иккинчисига
Кўз очиб юмгунча ўзгартирадир.*

Ўқинманг! Бисотингиздаги бойлик, осмонўпар бинолар, гулзор боғларингиз бўлатуриб ғамга ботсангиз, улар сизга туганмас бахтни ваъда қилмайди. Аксинча, надомат ва ғам-андухингизни зиёда қилса, қилади, асло камайтирмайди.

Ўқинманг! Ўкинаверсангиз, табобат гиёҳи, дорихона дорилари, табиб кўрсатмаси сизга фойда бермайди. Чунки сиз қайғуни қалбингиз тўрига жойладингиз, уни кўзларингизга муҳрладингиз, қалбингизга ёйдингиз, жисмингизни у билан ўраб олдингиз.

Ўқинманг! Сизда дуо қилиш имкони бор. Танангизни Раббингизнинг раҳмат ва марҳамат остонасига ташлашга қодирсиз. Молик ва Қодир Зот эшиги олдида маскан тутиш имкониятига эгасиз. Ихтиёрингизда дуолар мустажоб бўладиган вақт – кеча-

нинг охирги учдан бир қисми бор. Бисотингизда пешонангизни саждага қўйиш соатлари бор.

Ўқинманг! Чунки Аллоҳ таоло сиз учун ерни ва ундаги бор нарсаларни яратди. Сиз учун гўзал боғларни ўстирди. У боғларда ўсимлик ва мевалардан ҳар турли гўзал жуфтларни, тизилган мевали новдалари бўлган баланд хурмоларни ундириб-ўстирди. Ялтироқ юлдузларни, анҳору булоқларни сиз учун яратиб қўйди-ку. Шунча неъматлар узра бўла туриб, нега ғамгин бўласиз?!

Ўқинманг! Чунки сиз зилол сувлар, мусаффо ҳаволардан баҳра оляпсиз. Оёқларингиз саломат, осойишта тунларда тинч, оромдасиз.

ЎҚИНМАНГ ВА ИСТИҒФОРНИ КЎПАЙТИРИНГ! ШУБҲАСИЗ, РАББИНГИЗ ЎТА МАҒФИРАТЛИ ВА КЕЧИРИМЛИ ЗОТДИР

“Бас, дедим: “Раббингиздан мағфират сўранг! Албатта, У (бандаларига нисбатан) ўта кечиримли Зотдир. (Шунда, яъни, истиғфор айтсангиз) устингизга осмондан (баракали) ёмғир ёғдиради, сизларга мол-дунё, фарзандлар билан мадад беради ҳамда сизларга боғлар (барпо) қилади ва сизларга анҳорлар (ато) қилади”¹⁵⁸.

Истиғфорни кўпайтиринг, шунда кенг, хотиржам ҳаёт, ҳалол ризқ, солиҳ фарзандлар ва мўл-кўл баракот соҳибига айланасиз. Аллоҳ таоло айтади: **“(Аллоҳ буюради), Раббингиздан кечирим сўранг, сўнгра Унга тавба қилинг, шунда (У) сизларни маълум муддат (ажалларингиз охири)гача чиройли баҳра билан баҳраманд қилади ва ҳар бир фазлли (карамли, сахий) кишига Ўз фазлини ато этади. Агар юз ўгирсангиз, бас, мен сизларга Улуғ кун (қиёмат) азоби (етиши)дан қўрқаман”¹⁵⁹.**

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Ким кўп кечирим сўраса, Аллоҳ таоло унинг учун ҳар**

¹⁵⁸ Нух сураси 10 - 12-оятлар.

¹⁵⁹ Худ сураси 3-оят

қандай ғамдан қутилиши, ҳар қандай тангликдан чиқиши йўлини кўрсатади”.

Истиғфорнинг энг улуғини кўп айтиб юринг. Имом Бухорийнинг “Саҳиҳ”ларида келади: “Эй Аллоҳ, Сен Парвардигоримсан. Сендан ўзга илоҳ йўқ. Сен мени яратгансан. Мен Сенинг қулингман, имконим борича аҳду ваъдамда тураман. Қилган ишларимнинг ёмонлигидан Сендан паноҳ сўрайман. Неъматларингга қуллуқ қиламан. Гуноҳларимга тавба қиламан. Мени кечир, чунки фақат Сенгина гуноҳларни кечирасан”.

ЎКИНМАНГ! АЛЛОҲ ДОИМО ЭСИНГИЗДА, ТИЛИНГИЗДА БЎЛСИН!

“...Огоҳ бўлинг, Аллоҳни эслаш билан қалблар ором олади”¹⁶⁰.

“Бас, Мени ёд этингиз, (Мен ҳам) сизларни ёд этаман...”¹⁶¹

“...Аллоҳни кўп эсловчи эркаклар ва (Аллоҳни кўп) эсловчи аёллар – улар учун Аллоҳ мағфират ва улуғ мукофотни (яъни жаннатни) тайёрлаб қўйгандир”¹⁶².

“...Эй имон келтирганлар! Аллоҳ доим ёдингизда бўлсин”¹⁶³.

“Эй имон келтирганлар! На мол-дунёларингиз ва на фарзандларингиз сизларни Аллоҳнинг зикридан (Унга ибодат қилишдан) чалғитиб қўймасин!...”¹⁶⁴

“Бирон нарса ҳақида: “Мен, албатта, эртага шуни қилувчиман”, дея кўрманг! Илло, “Иншааллоҳ (Аллоҳ хоҳласа)” (денг. Бу сўзни) унутган вақтингизда (ёдингизга келиши билан) Раббингизни зикр қилинг (яъни, “иншааллоҳ”, денг) ва:

¹⁶⁰ Раъд сураси 28-оят.

¹⁶¹ Бақара сураси 152-оят.

¹⁶² Аҳзоб сураси 35-оят.

¹⁶³ Аҳзоб сураси 41-оят.

¹⁶⁴ Мунофиқун сураси 9-оят.

“Шояд, Раббим мени бундан ҳам яқинроқ Тўғри йўлга ҳидоят этса”, денг!”¹⁶⁵

“...(Тонгда уйқудан) турган пайтингизда, Раббингизга ҳамд билан тасбеҳ айтинг! Шунингдек, тундан (маълум вақт ажратиб) ва юлдузлар юз ўгиргач (ботгач, сахарда) ҳам, Унга тасбеҳ айтинг!”¹⁶⁶

“Эй имон келтирганлар! Бирон тўдага тўқнаш келсангиз, сабот (ва матонат) билан турунгиз ва Аллоҳни кўп ёд этингиз, шояд (шунда) нажот топсангиз!”¹⁶⁷

Саҳиҳ ҳадисда айтилади: **“Парвардигорини эсловри билан эсламайдиган одамнинг ўхшаши ҳудди тирик билан ўлик кабидир”.**

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Ёлғиз ҳолда қолганлар ўзиб кетдилар”**, дедилар. Саҳобалар: **“Улар кимлар, эй Аллоҳнинг элчиси”**, деб сўрашди. Шунда у зот: **“Аллоҳни кўп эслайдиган эркаклар ва кўп эсламайдиган аёллардир”**, деб жавоб бердилар.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобаларига: **“Сизларга амаллардан энг афзалининг хабарини берайми? Бу амал Раббингиз олдида энг пок, сизлар учун олтин-кумушини инфоқ қилишдан ҳам яхшироқ, душманга йўлиқиб, ғазот қилишдан ҳам афзалроқдир”**, дедилар. Саҳобалар: **“Ҳа, айтинг, эй Аллоҳнинг элчиси”**, дейишди. У зот: **“Бу (амал) Аллоҳни эслашдир”**, деб жавоб бердилар.

Яна бир ҳадисда: **“Бир киши Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам)нинг ҳузурларига келиб: “Эй Аллоҳнинг элчиси, Ислом буюрган амаллар менга кўплик қилмоқда. Ёшим ҳам улғайиб қолди. Шунинг учун мен маҳкам ушлашим керак бўлган амални айтинг”, деди. Шунда у зот: “Тилинг доим Аллоҳнинг зикри билан нам бўлсин”, дедилар.**

¹⁶⁵ Каҳф сураси 23 – 24-оятлар

¹⁶⁶ Тур сураси 48 – 49-оятлар

¹⁶⁷ Анфол сураси 45-оят

ҒАМГИН БЎЛМАНГ ВА АЛЛОҲНИНГ РАҲМАТИДАН УМИДСИЗЛАНМАНГ

“Эй ўғилларим! Боринглар-да, Юсуф ва унинг укасини изланглар ва Аллоҳнинг раҳматидан умидсиз бўлманглар. Зеро, Аллоҳнинг раҳматидан фақат кофирлар қавмигина умидсиз бўладилар”¹⁶⁸.

“Ҳар қачон (ўша) пайғамбарлар умидсизланиб: “Бизлар ёлғончи бўлдик”, деб гумон қила бошлаганларида, уларга Бизнинг нусратимиз (ёрдамимиз) келиб, Биз хоҳлаган кишиларга нажот берилар эди. (Аmmo) жиноятчилар қавмидан Бизнинг азобимиз қайтарилмас!”¹⁶⁹

“Бас, Биз унинг (дуосини) ижобат қилдик ва уни ғамдан қутқардик. Биз мўминларга мана шундай нажот берурмиз”¹⁷⁰.

“...ва сизлар Аллоҳ ҳақида (турли) гумонлар қила бошлаган эдингиз. Ана ўша жойда мўминлар имтиҳон қилиндилар ва (дахшат ва хавф-хатардан) қаттиқ ларзага тушдилар”¹⁷¹.

ҒАМГИН БЎЛМАНГ! СИЗГА ОЗОР БЕРГАН, ЁМОНЛИК ҚИЛГАНЛАРНИ КЕЧИРИНГ

Одамларга душманона қарайдиган, улардан қасос ва ўч олиш ўтида ёниб юрадиганлар қийин аҳволда қоладилар. Улар ғзаб ўтида ёнар эканлар, жисму-жонлари қовурилади, юраклари ўртанади, асаблари қакшайди, роҳат-фароғатдан айриладилар. Демак, улар шак-шубҳасиз, зиён кўргувчидирлар. Албатта, бунинг давоси бор.

Аллоҳ таоло айтади: “Улар (мазкур тақводорлар) фаровонлик ва танглик кунларида ҳам хайр-садақа қиладиган, ғзабларини ютадиган, одамларни (хато ва камчиликларини) афв этадиганлардир.

¹⁶⁸ Юсуф сураси 87-оят

¹⁶⁹ Юсуф сураси 110-оят

¹⁷⁰ Анбиё сураси 88-оят.

¹⁷¹ Аҳзоб сураси 10 - 11-оятлар

Аллоҳ эзгулик қилувчиларни севар”¹⁷²;

“Кечиримни (қабул қилиб) олинг, яхшиликка буюринг, жоҳиллардан эса юз ўтиринг!”¹⁷³;

“...Албатта, ким зулм кўрганидан сўнг (зулм қилган кимсадан) ғолиб бўлса (ўчини олса), бас, улар(ни айблаш)га йўл йўқдир”¹⁷⁴.

ҚЎЛИНГИЗДАН КЕТГАН НАРСАГА ҒАМ ЧЕКМАНГ, ЧУНКИ ҚЎЛИНГИЗДА ҲАЛИ НЕЪМАТЛАР КЎП

Аллоҳнинг дақиқ неъматлари, буюк яхшиликлари ҳақида фикрланг. Уларни берган Зотга шукр қилинг. Сизга Раббингиз жуда кўп яхшиликлар берганини билинг.

“Агар Аллоҳнинг неъмат(лар)ини санасангиз, саноғига ета олмайсиз...”¹⁷⁵

“(...Эй инсонлар!) Аллоҳ осмонлар ва Ердаги барча нарсаларни сизларга бўйинсундириб қўйганини ва сизларга барча зоҳирий ва ботиний (моддий ва маънавий) неъматларини комил берганини кўрмадингизми?”¹⁷⁶

“Сизларда қайси бир неъмат бор бўлса, албатта, у Аллоҳдандир”¹⁷⁷.

“Ахир, Биз унга икки кўз, тил ва икки лаб пайдо қилмадикми?! Яна уни икки баландликка (икки хил йўлга) йўллаб қўйдик-ку!”¹⁷⁸

Аллоҳнинг неъматлари битмас-туганмас эканини кўринг: ҳаёт, соғлик, кўз, қулоқ, қўл, оёқ, сув, ҳаво, озиқ-овқат неъматлари. Булардан ҳам энг буюги раббоний ҳидоят бўлмиш Ислому неъматидир.

Бир киши сиздан милён доллар эвазига икки кўзингиз ёки икки қулоғингиз ёки икки оёғингиз

¹⁷² Оли Имрон сураси 134-оят

¹⁷³ Аъроф сураси 199-оят.

¹⁷⁴ Фуссилат сураси 34-оят

¹⁷⁵ Наҳл сураси 18-оят

¹⁷⁶ Лукмон сураси 20-оят

¹⁷⁷ Наҳл сураси 53-оят.

¹⁷⁸ Балад сураси 8 – 10-оятлар

ёки икки қўлингиз ёки юрагингизни сўраса, бера-сизми? Сизда қанчадан-қанча неъматлар бор, улар-нинг неъмат эканини ҳам эътироф этмайсиз, шукри-ни ҳам адо қила олмайсиз. Уларнинг асл қиймати қанчалик эканини биронтасидан айрилганингизда унинг ҳис қиласиз. Демак, сизнинг қўлингизда юк-сак қийматга эга бойлик жуда кўп. Фақат уларнинг шукрини адо этиш қолди холос.

ҒАМГИН БЎЛМАНГ! ЧУНКИ БУ ДУНЁ ҒАМ ЧЕКИШИНГИЗГА АРЗИЙДИГАН ЎРИНДА ЭМАС

Абадий саодатнинг гарови, унинг асоси арзимас ишларга эътибор бермасликдир. Олий ҳиммат инсон охират диёридаги мақоми учундир.

Салафлардан бири биродарига насихат қилиб деди: “Ғам-ташвишингизни фақат бир нарсага – Аллоҳ азза ва жаллага йўлиқиш, охират ғами ва қиёмат куни унинг хузурида туришга қаратинг!”. **“Ўша кунда сизлар (ҳисобот учун Аллоҳга) кўндаланг қилинасиз, сизларнинг бирор сиригиз яширин қолмас”**¹⁷⁹.

Бу дунё ташвишлари охират ғами олдида арзимасдир. Ҳаётнинг ғами мансаб, лавозим, олтин, кумуш, фарзанд, мол-давлат, обрў-эътибор, қасрлар қуришдир. Охират ғами олдида бу нарсалар қийматсиздир.

Аллоҳ азза ва жалла мунофиқларни сифатлаб айтади: **“Бошқа бир қисм (мунофиқлар) эса жон талвасасига тушиб, Аллоҳ шаънига ҳақсиз, жоҳилона ёмон гумонда бўлдилар”**¹⁸⁰.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дарахт тагида одамларнинг байъатларини қабул қилаётган пайтларида бир мунофиқ қизил туясини қидириб, шерикларининг орасидан чиқиб кетди ва:

¹⁷⁹ Ал-Ҳаққоҳ сураси 18-оят.

¹⁸⁰ Оли Имрон сураси 154-оят.

“Туямнинг топилиши сизларнинг байъатингиздан яхшироқдир”, деди. Шунда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Қизил туя эгасидан бошиқа барчангиз мағфират қилинасизлар”**, дедилар.

Мунофиқлардан бири ўзини ўйлаб ҳамтовоқларига: “Бу иссиқда урушга чиқманглар”, деди. Шунда Аллоҳ таоло айтди: **“Агар англасалар, жаҳаннам олови (ундан) иссиқроқдир”**¹⁸¹.

Улар ичида: **“Менга изн беринг, мени фитнесга қўйманг”**¹⁸², дейдиганлар ҳам бор. Уларга қарата Аллоҳ таоло бундай деди: **“(Улар жангдан қолиш билан) фитнесга тушдилар-ку!”**¹⁸³

Улар орасида дардлари оилалари ва моллари бўлганлари бор. **“Бизларни молларимиз ва аҳл (оила) ларимиз банд қилиб қўйди. Энди ўзинг бизлар учун (Аллоҳдан) мағфират сўрагин!”**¹⁸⁴

Бу ташвишлар арзимас кишилар томонидан бўладиган арзимас ғамлардир. Саҳобалар фақат Аллоҳдан фазл ва розиликни истайдилар.

ҚАЙҒУРМАНГ ВА ҒАМНИ ТАШЛАНГ!

Мўмин киши роҳатпарастликни ғофиллик, бўш ўтиришни умр кушандаси, бекорчиликни танбаллик деб қабул қилади. Энг кўп ғам-ташвишни бекорчи ва ишёқмаслар чекадилар. Ҳар хил висир-висирлар, турли-туман миш-мишлар тарқатиш эса жиддий ва фойдали амаллардан қуруқ қолган кимсаларнинг насибаларидир.

Шундай экан, ҳаракатда бардавом бўлинг, изланинг, вақтингиздан унумли фойдаланинг, бир дақиқа ҳам вақтингизни бекор ўтказманг, чунки бекор ўтган куннинг ҳар бири сизга ғам-қайғу, нохуш ҳаяжон ва васвасаларни олиб келиб, қалбингизни шайтон ўйинлари учун майдонга айлантиради.

¹⁸¹ Тавба сураси 81-оят

¹⁸² Тавба сураси 49-оят

¹⁸³ Тавба сураси, 49-оят.

¹⁸⁴ Фатҳ сураси 11-оят.

КЎРНАМАКЛАР ИШИГА ПАРВО ҚИЛМАНГ. ЗЕРО СИЗ САВОБ УМИДИДА ҲАРАКАТ ҚИЛГАНСИЗ

Амалингиз холис Аллоҳ учун бўлсин. Ўзгалардан раҳмат кутманг. Яхшилик қилиш эвазига онкўрлик кўрсангиз, хафа бўлманг. Қилган яхшилигингизни кўп санаманг. Ажр-мукофотни фақат Аллоҳдан кутинг.

“...Парвардигорларининг фазли ва розилигини топиш нияти билан Байтул Ҳаром (Каъба)га борувчиларни (уларга қаршилиқ қилишни) ҳалол деб ҳисобламанг!”¹⁸⁵

“Мен сизлардан бу (даъватим) учун мукофот сўрамайман. Менинг мукофотим фақат оламларнинг Парвардигори зиммасидадир”¹⁸⁶.

“Айтинг: “Мен сизлардан (пайғамбарлигим учун) ажр (ҳақ) сўрамасман. Бас, у сизларга бўлақолсин. Менинг ажрим фақат Аллоҳнинг зиммасидадир”¹⁸⁷.

“Унинг (сарф қилувчининг) ҳузурида (зиммасида) бирор кимсага қайтариладиган неъмат йўқдир”¹⁸⁸.

“(Улар айтурлар): “Бизлар сизларни фақат Аллоҳ “юзи” учун таомлантирурмиз. Сизлардан (бу иш учун) бирон мукофот ва миннатдорлик кутмасмиз”¹⁸⁹.

Шеър:

Яхшилик қилсанг гар, берилур албат

Ажр мукофотлар тўлиқ беадад.

Аллоҳ ва халойиқ муносабати

Узилмас ҳеч қачон абадул абад.

Ёлғиз Аллоҳ учун амал қилинг, ҳамма неъматлар

¹⁸⁵ Моида сураси 2-оят.

¹⁸⁶ Шуаро сураси 109-оят

¹⁸⁷ Сабаъ сураси 47-оят

¹⁸⁸ Лайл сураси 19- оят

¹⁸⁹ Инсон сураси 9-оят.

ва мукофотларни Унинг Ўзи беради. Ҳисоб-китоб қилиб жазо берувчи ҳам У Зотнинг Ўзидир.

Қандаҳорда қатл қилинган шаҳидлар ҳақида саҳобалардан Умар (розияллоҳу анҳу): “Улар кимлар?” деб сўраганларида бир қанча номлар айтилиб “Ва бошқа сиз танимайдиган кишилар”, дейилди. Шунда ҳазрати Умарнинг кўзлари ёшланди ва: “Лекин Аллоҳ уларни танийди!” дедилар.

Солиҳ кишилардан бири кўзи ожиз одамга энг зўр ҳисобланмиш фолавзаж таомини берганида, унинг оиласидагилар: “Бу кўр нима еганини ҳам билмайди”, дейишди. Шунда у: “Лекин Аллоҳ билади”, деди.

Модам Аллоҳ таоло устингизда хабардор бўлиб, яхшиликларингизни билиб турар экан, одамлардан раҳмат кутиб ўтирманг.

ДАШНОМ ВА МАЛОМАТЛАРГА ЭЪТИБОР БЕРМАНГ

“Улар сизларга (бир оз) озор беришдан бошқа зарар етказа олмайдилар...”¹⁹⁰

“...Уларга (яъни, мушрикларнинг қилмишлари сабабли) ўқинманг! Уларнинг макр қилишларидан сиқилманг ҳам!”¹⁹¹

“Сизкофирларвамунофиқларгабўйинсунманг ва уларнинг озор-азиятларига парво қилманг ҳамда Аллоҳга таваккул қилинг! Аллоҳнинг Ўзи етарли Вакил — Ҳомийдир”¹⁹².

“...Бас, Аллоҳ (Мусони) улар айтган нарса (айблар)дан оқлади...”¹⁹³

Шеър:

Бола тош отса ҳам, тебранмас асло

Тўлиб-тошган чуқур бағрикенг дарё.

Ҳасан ҳадисда ривоят қилинади: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: **“Менга**

¹⁹⁰ Оли Имрон сураси 111-оят

¹⁹¹ Наҳл сураси 127-оят.

¹⁹² Аҳ:об сураси 48-оят

¹⁹³ Аҳ:об сураси 69-оят

асҳобларим ҳақида ёмонлик етказманглар. Чунки мен сизларнинг олдингизга соғлом қалб билан чиқишни истаيمان”.

ҚЎЛИНГИЗ КАЛТА ЭКАНИДАН ҒАМ ЧЕКМАНГ, ЧУНКИ ФАҚИРЛИКДА САЛОМАТЛИК БОРДИР

Инсон жисмонан ҳузур-ҳаловатга эришгани сари руҳияти хасталашиб боради. Жисмоний қийинчилик, меҳнат ва машаққатда эса саломатлик бордир. Дунёга муккасидан кетмаслик Аллоҳ таоло Ўзи истаган бандаларигагина берадиган роҳатдир: “Албатта, Биз Ўзимиз бу Ерни ва ундаги бор жонзотни мерос қилиб олурмиз ва фақат Бизгагина қайтарилурлар”¹⁹⁴.

Шеър:

*Бурда нон, қултум сув, салқин бошпанам
Буюк неъматликка бўлар арзирлик.
Агар ҳеч нарсам йўқ, қорним оч десам,
Раббим неъматига бўлар нонкўрлик.*

Дунё совуқ сув, иссиқ нон ва бошингиздаги соясалқиндан иборатдир.

Шеър:

*Осмон, булутлардан дурлар ёғдиргин,
Кудуқ олтинлардан булоқлар қилгин.
Ҳаёт эканман мен ризқим тугамас,
Гар ўлсам қоронғу қабрим ҳам тайин.*

*Ҳимматим шоҳларнинг ҳиммати каби
Хурман мен хорликни куфр санайман.
Умрбод ризқимга қаноат қилсам,
Нега дўстларимни бориб кўрмайман.*

Дунё эътиқодида мустаҳкам, даъватларида содиқ, зиммасидаги вазифаларининг уддасидан чиқувчи кишиларни азиз қилади.

¹⁹⁴ Марям сураси 40-оят.

КЕЛАЖАК УЧУН ҒАМ ЧЕКМАНГ

Тавротда бундай сўзлар мавжуд: “Содир бўлишидан кўрқиб турилган нарсаларнинг кўпи амалга ошмайди”. Яъни, одамлар содир бўлишидан кўрқадиган нарсалар кўп ҳолларда амалга ошмайди. Зеро, хаёлимиздан ўтиб, бизни безовта қиладиган хавотир ва ваҳималар одатий ҳаётда содир бўлаётган ҳодисалардан кўра кўпроқдир.

Шеър:

*Чин мардга бир ташвиш юзланса агар,
Уни маҳзун эмас, кўп мамнун этар.
Бошга кулфат келса, хурсанд бўлавер,
Маъшуқнинг инъоми ошиққа етар.*

Агар келажақда юз бериши кутилаётган бирор ҳодиса ёки мусибат ҳақида эшитиб қолсангиз, шонилманг, хотиржам бўлинг, қайғурманг, чунки кўп хабар ва миш-мишлар аслида йўқ нарса бўлиб чиқади. Агар тақдирни ўзгартирувчи бирор кимса бўлганида, ҳамма уни излаган бўлар эди. Лекин у йўқ экан, уни қаердан ҳам топса бўлади? “...Мен ўз ишимни Аллоҳга топширурман. Зеро, Аллоҳ бандаларини кўриб турувчидир. Бас, Аллоҳ у (имон келтирган киши)ни уларнинг ёмон макрларидан сақлади”¹⁹⁵.

ҲАСАДЧИ ВА ҲАҚСИЗ КИМСАЛАРНИНГ ТАНҚИДЛАРИДАН РАНЖИМАНГ

Ҳасадчиларнинг ҳасад ва танқидларига сабр қилсангиз, ажр ва мукофотга эришасиз. Қолаверса, уларнинг танқидлари сизнинг қийматингизни оширади. Зеро қадрсиз одамга ҳеч ким ҳасад қилмайди.

Шеър:

*Фақат буюкларга қилинар ҳасад,
Разил кимсаларга ҳасад не ҳожат.*

¹⁹⁵ Гофир сураси 44 - 45-оятлар.

Шеър:

Улуғ иш уларга қилмади насиб,
Шу боис бўлишди душману рақиб.
Гўзал юзни кўриб ҳунук дейишар,
Ҳатто бир-бирига ғаламис улар.

Шеър:

Неъматга бурканган, маҳбуб бўлса ким,
Ҳасаду маломат қилинар доим.

Шеър:

Одамлар ўликка ҳасад қиларлар,
Ҳатто ўлимга ҳам, во ажаб улар.
Бу нарса ҳамманинг бошида бўлса,
Бу мендан қандайин мосуво бўлар.

Шеър:

Ғийбат қилишди деб этма шикоят,
Кимки буюк бўлса, қилишар ҳасад.
Эй инсон, билгинки, сен азим дарё,
Итнинг оғзи текса, булғамас шоят.

Шеър:

Йигит зафар қучиб, осмонга етса,
Юлдуз мисолида душманлар бўлар.
Ўқлар ёғдирарлар камондан унга
Лекин етолмаслар етганча қўллар.

Ҳазрати Мусо (алайҳиссалом) одамлар мени ёмонлашдан тилларини тийсинлар деб Парвардигорга илтижо қилганларида Аллоҳ таоло бундай деди: “Эй Мусо, сен сўраган нарсани ҳатто Мен Ўзим учун ҳам қилмаганман. Улар Мени сўкиб, ҳақорат қилсалар ҳам, уларни йўқ қилмайман, ризқларини ҳам беравераман”.

Саҳиҳ ҳадислардан бирида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилганлар: “Аллоҳ таоло деди: Одам болалари Мени сўкиб ҳақоратлар қилдилар. Ваҳоланки, уларнинг бунга

ҳақлари йўқ эди. Мени сўкиб маломат қилишларига келсак, улар замонни сўкадилар, замон эса Менман. Кеча-кундузни ўзим истагандек айлантириб тураман. Мени ҳақорат қилганларига келсак, улар Аллоҳнинг хотини ва боласи бор, дерлар. Мен эса хотин ва боладан покман”.

Зеро, сиз одамларнинг тилларини тия олмайсиз, обрўйингизни тўкишларидан қайтариш қўлингиздан келмайди. Аммо сизда уларга яхшилик қилиш, уларнинг сўзларидан ва танқидларидан юз ўгириш имконияти бор.

Шеър:

*Ҳасадчи гапирса ноҳақ гапларин,
“Мендан ўтиб кетгин”, дейман бу гапга.
Одамлар у билан айблашса гар чин,
У менга тегмайди, бўлмайди тамға.*

Шеър:

*Баъзан ақли пастлар қилса ҳақорат,
Дейман: “Менгамас бу бўҳтонун тухмат”.*

Шеър:

*Аҳмоқ гапирганда, жим бўлишин кут
Жавоб қайтармагин, жавоби – сукут.*

Ғарб адибларидан бири бундай деган эди: “Сиз тўғри ишни қилинг-да, сўнгра ҳар қандай пасткаш танқиддан юз ўгиринг”.

Паст ва арзимас одамлар ақлли ва зиёлилардан айб излашади.

Шеър:

*Эҳсонларим зарра саналса риё,
Ундан кўра гуноҳ қилганим авло.*

Кўпинча давлатманд одам изтиробда яшайди. Агар уларнинг насибалари камайса, қон босимлари ошади. Аксинча, насибалари кўпайса, қон босимлари жойига келади.

“**(Кишилар ортидан) ғийбат қилувчи, (олдида) масхара қилувчи ҳар бир кимсанинг ҳолига вой! У мол-дунёни йиғиб уни санагани-сананган ва моли (бойлиги) уни абадий қолдиради деб ўйлайдиган кимсадир. Йўқ! Қасамки, албатта, у “Ҳутома”га ташланур!**”¹⁹⁶

Ғарб адибларидан бири бундай дейди: “Тўғриси қил. Кейин кўпол танқидларга орқангни тут”.

Сизни ранжитадиган сўз, мақола ёки шеърга жавоб қилманг! Чунки танқидни кўтара олиш айбларни яширишдир, ҳалимлик – азизлик, сукут – душманларни енгиш, кечириш – савоб ва шарафдир. Сиз ҳақингиздаги танқидни ўқиганларнинг ярми уни унутдилар. Қолган ярми уни ўқигани ҳам йўқ. Бошқалар эса сиз ёзадиган раддиянинг сабабини ҳам, масала нима ҳақида эканини ҳам билмайдди. Шундай экан, раддия бериш билан ўзингиз уни кўзгаб, чуқурлаштиришнинг нима фойдаси бор?

Ҳукамолардан бири бундай деган эди: “Одамлар ўзларининг бир бурда нонларини излаш билан шу қадар машғул, дунёда сиз билан биз борлигимизни ҳам унутганлар. Ҳеч шак-шубҳасиз, улар ташналикларини қондириш учун бир қултум сув топиш билан овора бўлиб, сиз билан бизни дунёдан ўтиб кетганимизни ҳам билмай қолаверадилар”.

Шеър:

*Улфатларинг олдида қайғунгни яшир,
Билсанг, улар фитначи ва ҳасадчидир.*

Арпа унидан ёпилган нони ва хотиржамлиги бор уй турли-туман ноз-неъматларга билан тўла, лекин ҳаловатсиз, саранжомсиз уйдан яхшироқдир.

Қайғурманг! Касал тузалади, мусибат арийди, гуноҳ кечирилади, қарз тўланади, маҳбус озод

¹⁹⁶ Ҳумаза сураси 1 - 4-оятлар.

бўлади, келажак келади, осий тавба қилади, фақир бой бўлади.

Қайғурманг! Ахир қора булут қандай тарқалганини, қоронғу тун ниҳоясига етганини, кучли шамол қандай тин олганини, бўрон қандай тўхтаганини кўрмадингизми? Оғир кунларнинг ортида фаровонлик, кенглик ва яхши ҳаёт бор.

Қайғурманг! Чунки қуюқ соя қуёш алангасини ўчиради. Тоза сув иссиқдаги ташналикни қондиради. Иссиқ нон қаттиқ очликни тўйдиради. Бедор ҳолда изтироб чекиш ортидан лаззатли ором келади. Дардаламларни соғлик лаззати аритади. Бунинг учун сиз бир оз сабр қилишингиз ва бир лаҳза кутишингиз зарур, холос.

Қайғурманг! Буюк қудрат нуфузи, қазонинг воқеъ бўлиш ва қадарнинг узил-кесиллиги олдида табиблар ҳайрон, ҳакимлар ва уламолар ожиз, ҳийлалар мағлубдир.

Шеър:

*Шаксиз келиб қолар енгиллик бир кун,
Шубҳасиз нафсимиз бўлажак сокин,
Ғам-ташвиш йўлиқса, умидни узма,
Умидсиз пайтда ҳам, енгиллик яқин.*

ҚАЙҒУРМАНГ! АЛЛОҲ СИЗ УЧУН ИХТИЁР ҚИЛГАН НАРСАНИ СИЗ ҲАМ ИХТИЁР ҚИЛИНГ!

Аллоҳ таоло сизни тик туришга қодир қилган экан, туринг. Ўтиришга қодир қилдими, бас, ўтиринг. Муҳтожлигингизда сабр қилинг. Фаровонлигингизда шукр қилинг. Бу амаллар Аллоҳни Раббим, Исломни диним, Муҳаммадни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) расулим деб эътиқод қилган кишилар учун лозимдир.

Шеър:

Ҳадеб қилаверма ҳар турли тадбир,
Қанча тадбиркорлар ўтди бирма-бир.
Аллоҳнинг ҳукмига рози бўл мудом,
У Зот ўзингдан ҳам яқинроқ ахир.

**ҚАЙҒУРМАНГ! ОДАМЛАРНИНГ ИШЛАРИНИ
ТАФТИШ ҚИЛМАНГ!**

Одамлар сизга зарар ҳам, фойда ҳам, ҳаёт ҳам,
Ўлим ҳам, қайта тирилиш ҳам, савоб ва жазо ҳам бе-
ришга қодир эмаслар.

Шеър:

Доим бошқаларни пойлаб яшаган
Бир умр ғам чекиб ўтиб кетади.
Мард эрур ҳамиша хотиржам бўлган,
Мақсадига тезу осон етади.

Шеър:

Ўзгаларни тафтиш қилмоқ не ҳожат?
Қатъият етказар ютуққа албат.

Шеър:

Ниҳоят, қанчалар бўлса-да узун,
Бизни нурли тонгга элтар қаро тун.
Инсон чиқар бир кун ёруғликлар,
Мусибатга бардош қилгани учун.

Иброҳим ибн Адҳам айтади: “Биз жуда тўкин-
сочин ҳаётда яшаяпмиз, агар биздаги бу шароитлар-
ни ўтган подшоҳлар кўрсалар эди, албатта, биз би-
лан талашган бўлар эдилар”.

Ҳақимлар айтадилар: “Тоҳида инсон қалбида
Аллоҳ субҳанаҳу ва таолони зикр қилиш, У Зот билан
ҳамроҳ бўлишдан суюнган ҳолда куйлаб-рақс тушиш
ҳолатлари содир бўлади”.

“...Сўнгра улар (билан мўминлар) ўртасида дар-
возали бир девор урилади, унинг ичида раҳмат
(жаннат), ташқарисида эса азоб (дўзах) бўлур”¹⁹⁷.

¹⁹⁷ Ҳалид сураси 13-оят

Донишмандлар дерлар: “Аллоҳ таолони йўқотган кимса яна нимани ҳам топиши мумкин?! У Зотни топган кимса эса яна нимани йўқотиши мумкин?! Бу икки иш ҳеч қачон баробар бўлмас! Ким Аллоҳни топса, барча нарсани топибди. Ким Аллоҳ азза ва жаллани йўқотса, барча нарсани йўқотибди”.

ЎКИНМАНГ! СИЗНИ ЎКИНТИРАЁТГАН НАРСАЛАРНИНГ ҚИЙМАТИНИ БИЛИНГ!

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам):
“Аллоҳни поклайман, Аллоҳга ҳамдлар бўлсин, Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, Аллоҳ буюкдир, каби сўзларни айтишим мен учун қуёши порлаган дунёдан яхшироқдир”, дедилар.

Солиҳ салафлардан бири бойлар, уларнинг қасрлари, мол-давлатлари ҳақида бундай деган эди: “Биз еяпмиз, улар ҳам емоқдалар, ичяпмиз, ичмоқдалар, кўряпмиз, кўрмоқдалар. Аммо биз ҳисоб бермаймиз, улар эса ҳисоб берадилар”.

Шеър:

*Киши фурсат етиб бир куни ўлса,
Қабр азобининг шоҳиди бўлса,
Хаварнақ қасрию Кисро мулкини,
Унуттирар бир тун, билиб қўй шуни.*

“Мана, Бизнинг ҳузуримизга сизларни бошда қандай яратган бўлсак, шундай ёлғиз ҳолда келдингиз...”¹⁹⁸

“Қасамки, Аллоҳ ўз пайғамбарига (у кўрган) тушни рўёбга чиқарди”¹⁹⁹.

“...Аллоҳ ва Унинг пайғамбари бизларга фақат ёлғон ваъда қилган эканлар” дея бошладилар”²⁰⁰.

Ҳаётингиз фикру-ўйингизга қараб қурилади. Агар фикру-ниятингиз яхши бўлса, бахтли ҳаёт, ёмон бўлса, бахтсиз ҳаётга эришасиз.

¹⁹⁸ Анъом сураси 94-оят.

¹⁹⁹ Фатҳ сураси 27-оят.

²⁰⁰ Ахзоб сураси 12-оят.

Дерлар: агар ялангоёқ бўлсангиз, оёғи узилганларга қаранг. Шунда Аллоҳ таоло сизга оёқ неъматини бергани учун ҳамдлар айтасиз.

Шеър:

*Мусибат келиши сололмас қўрқув,
Асло сиқилмасман воқе бўлса у.*

ОДАМЛАРГА ЯХШИЛИК ҚИЛИНГ!

Одамларга яхшилик қилиш бахт-саодатга элтувчи равон йўллардандир.

Саҳиҳ ҳадис: *“Аллоҳ таоло қиёмат кунни бандасини ҳисоб-китоб қилар экан, айтади: “Эй Одам боласи, оч қолган эдим, Менга таом бермадинг”. Банда сўрайди: “Сенга қандай таом бераман. Ахир, Сен бутун оламларнинг Парвардигори бўлсанг?”. Аллоҳ айтади: “Эсингдан чиқдимми, фалон бандам оч-наҳор қолган эди, уни таомлантиргангингда бунинг савобини бугун Менинг ҳузуримда олар эдинг”. Яна айтади: “Эй Одам боласи, чанқаган эдим, сув бермадинг”. Банда айтади: “Бундай қила олмас эдим. Ахир, Сен бутун оламлар Парвардигори бўлсанг”. Аллоҳ таоло айтади: “Ёдингдан чиқдимми, фалон бандам чанқаган эди, унга сув берганингда, бунинг савобини бугун Менинг ҳузуримда олар эдинг”. Яна айтади: “Эй Одам боласи, касал эдим, йўқламадинг”. Банда айтади: “Қандай йўқлайин, ахир, Сен бутун оламларнинг Парвардигори бўлсанг”. У айтади: “Эсингдами, фалон бандам бетоб эди, ундан ҳол-аҳвол сўраб бормадинг. Агар шундай қилганингда, Мени унинг ҳузуринда топар эдинг”.*

Эътибор қилинг, Аллоҳ таоло охирги жумлада олдин иккитасидан фарқли равишда *“Мени унинг ҳузуринда топар эдинг”*, деди. Чунки Аллоҳ таоло синиқ қалб эгалари билан биргадир. Бир ҳадисда: *“Ҳар бир тирик жонда ажр бордир”*, дейилган.

Аллоҳ таоло бир бузуқ аёлни чанқаган итга сув бергани учун жаннатга сазовор этди. Шундай экан, инсонга таом ва сув бериб, ундан тангликни кетказиб, хафалигини аритган одам, албатта, мукофотланмай қолмас.

Ҳадисда айтилади: **“Ортиқча емак-ичмаги, мол-давлати бор одам йўқларга берсин. Кимни ортиқча улови бўлса, улови йўқларга берсин”.**

Шеър:

Туя миниб кетар бўлсанг саҳрода,
Дўстингни қолдирма пойи-пиёда.
Ҳеч йўқса уловга мингаштириб ол
Ёки бир туя бер, минсин дуода.
Ҳотам хизматчисига бундай деди:

Шеър:

Олов ёқиб, салқин тунни қил обод,
Меҳмон келса, сени қилурман озод.
Хотинига бундай деди:

Шеър:

Овқат қилсанг, меҳмон изла мусофир,
Таомни бир ўзим емасман ахир.
Бир куни келару кетар мол-давлат,
Улардан қолгани фақат гап, суҳбат.
Ҳаргиз унутмагин, жон чиқар чоғда
Йигитни бойлиги қилмас беҳожат.

Шеър:

Қариндошлик фаҳри ҳеч бойлик бермас,
Йўқсиллик насабга доғ ҳам туширмас.

Шеър:

Ҳузуримда яшнаб, семириб яшаб,
Эҳсонни қилдинг таҳқирга сабаб.
Ҳақнинг қазосидан эмасдир айро
Тилка-пора жасад ё қақраган лаб.

Абдуллоҳ ибн Муборакнинг яҳудий қўшниси бор эди. У зот болаларидан ҳам олдин шу қўшниларига овқат киргизар, унга янги кийимлар олиб берар эдилар. Бир куни яҳудий уйини сотадиган бўлди. Икки минг динор деб нарх белгилади ва бунга изоҳ бериб: “Минг динори уйим учун. Қолган мингги Ибн Муборакка қўшни бўлганим учун”, деди. Бу гапни Ибн Муборак эшитиб: “Эй Аллоҳ, Ўзинг уни Исломга йўлла”, деб дуо қилдилар ва у Аллоҳнинг иродаси билан Исломни қабул этди.

Абдуллоҳ ибн Муборак ҳаж ниятида карвон билан йўлга чиқдилар. Йўлда ахлатхонадан бир ўлик қарғани олиб кетаётган аёлни кўриб, ортидан ҳолатни билиш учун одам юборди. Аёл: “Уч кундан бери очмиз. Энди мана шу қарғани топдик”, деди. Ибн Муборак кўзларига ёш олдилар ва карвондаги бор мол-мулкни ўша қишлоққа тарқатиб юбордилар. Шу йили ҳаж қилмай уйларига қайтдилар. Тушларида: “Ҳажинг қабул бўлиши, саъйинг мукофотланиши, гуноҳинг мағфират қилиниши муборак!”, деяётган кишини кўрдилар. “...ҳамда ўзларида эҳтиёж бўлатуриб, (эҳсон қилишда бошқа муҳтожларни) ихтиёр қилурлар...”²⁰¹

Шеър:

*Дўстим яшаса-да мендан кўп йироқ,
Ўртани бузолмас ўткинчи фироқ.
Янги либос кийса, ўқинмам асло,
Демайман: меники бўлсин яхшироқ.*

Яхши иш қанча кўп қилинмасин, унга афсус чекилмайди. Аммо хатолар қанча кам бўлса ҳам, унга афсус чекилади.

Шеър:

*Яхшилик узоқ вақт қолади мангу,
Ёмонлик ашёнинг энг ёмони-ку?!*

²⁰¹ Ҳашр сураси 9-оят.

ҚУЛОҒИНГИЗГА ЁҚИМСИЗ СЎЗ ЧАЛИНСА, ХАФА БЎЛМАНГ

Шеър:

*Яхши хислатларни қилгин барқарор,
Ҳасадгўй нокасга берма эътибор.
Унутмагин, умр тоат мавсуми,
Фақат қабр бўлар ҳасадга девор.*

Асримиз уламоларидан бири айтади: “Танқиддан ўта таъсирланадиган хиссиётли кишилар ҳақсиз ва ўринсиз танқид олдида кулоқларига кўрғошин қўйиб олишлари керак”.

Дедилар: “Офарин ҳасадга, у нақадар адолатли! Бу дард энг олдин жазони ҳасадчининг ўзидан бошлайди ва уни ўлдиради!”

Али (розияллоҳу анҳу) айтади: “Ажал мустаҳкам қалъадир”.

Ҳукамолардан бири айтади: “Кўрқоқ бир неча бор ўлади. Ботир бир марта ўлади”.

Агар Аллоҳ таоло бирор бандасига танглик пайтида яхшилиқни истаса, унга худди Уҳуд жангида Талҳага (розияллоҳу анҳу) берганидек ором уйқусини беради. Ўшанда ором ва роҳатда бўлган Талҳанинг (розияллоҳу анҳу) қўлларидан қиличлари бир неча бор тушиб кетган эди.

Шеър:

*Олдимда шерсан-у жангда туяқуш,
Бир ҳуштак янграса, бошдан учар ҳуш.
Бу дейман, жангда дуч келдими оҳу?
Юрагинг чумчуқдай учдими ёҳу?*

“Ҳар бир жон (эгаси) Аллоҳнинг изни билангина муҳлати белгилаб қўйилган битик (ажал) етганида ўлади. Ким дунё савоби (ўлжа)ни ирода қилса, унга ўшандан берурмиз. Ким охират савобини ирода қилса, унга (ҳам) ўшандан берурмиз. Шукр қилувчиларни эса, албатта, мукофотлаймиз”²⁰².

Шеър:

*Нафсимга бир куни берардим сабоқ,
Дедим: сен буларни англа яхшироқ.
Бўлсанг-да қанчалар кучли паҳлавон,
Қазога қудратинг етмас ҳеч қачон.*

*Ажал етмасин деб қилсанг гар дуо,
Бу ишинг итоат бўлмас мутлақо.
Кўнгилда мустаҳкам сабр бўлса, бас,
Тириклик ҳеч кимга азизлик эмас.*

Ушбу сўзни қуйидагича тушуниш лозим: ҳар бир жон фақат Аллоҳнинг изни билан, аниқ белгилаб-ёзиб қўйилган муддатда ўлади.

Али (розияллоҳу анҳу) бундай дедилар:

Шеър:

*Қоча олурманми келса гар ўлим,
Тақдирдан қочгали борми бир йўлим.
Қазойим етмаса, қилмасман парво,
Ажал етган бўлса, қочолмас ҳеч ким.*

Абу Бакр (розияллоҳу анҳу) айтадилар: “Ўлимни талаб қилаверганингизда ҳам сизларга ҳаёт берилмаверади”.

Ўқинманг! Аллоҳ сизни ҳимоя қилади. Фаришталар сиз учун Аллоҳдан мағфират сўрайди. Мўминлар ҳар намозларида, дуоларида сизни эслашади. Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) шафоат қиладилар. Қуръон сизга яхши ваъдаларни бераётир. Булардан ҳам энг буюги энг Меҳрибон Зотнинг раҳмати бор.

Ўқинманг! Чунки яхшиликнинг савоби ўн баробардан етти юз баробаргача ва ундан ҳам кўпдир. Ёмонликнинг жазоси эса агар Аллоҳ гуноҳдан ўтиб, уни кечмаса, бир баробардир. Зеро, Аллоҳ азза ва жалла карамининг мисли йўқдир. Унинг олижаноблигига ҳеч бир нарса тенг келмас.

Ўқинманг! Чунки сиз Аллоҳни бир дегувчилардансиз, уммат ҳимоячисисиз, қибла аҳлидансиз. Сизда Аллоҳ ва Унинг расулига (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) асл муҳаббат бор. Сиз гуноҳ қилсангиз, афсус чекасиз. Чиройли амал қилсангиз, севинасиз. Сизда ўзингиз билмайдиган кўп яхшиликлар бор.

Ўқинманг! Чунки сиз кенглик ва танглик, бойлик ва фақирлик вақтида ҳам яхшилик устидасиз.

Во ажабо, мўминнинг барча иши ўзи учун хайриятдир! Бундайин неъмат фақат мўминга берилган. Унга хурсандлик етсаю шукр қилса, ўзи учун яхши бўлади. Мусибат етиб сабр қилса, бу ҳам ўзи учун яхшиликдир.

МУСИБАТГА САБР ҚИЛИШ, МАШАҚҚАТНИ КЎТАРИШ НАЖОТ ВА САОДАТ ЙЎЛИДИР

“Эй Муҳаммад!) Сабр қилинг. Сабр қилишингиз эса фақат Аллоҳ (ёрдами) билангина мумкиндир...”²⁰³

“...Бас, (менинг бурчим) чиройли сабрдир. Сизлар тавсифлаётган нарсага (сабр қилишга) Аллоҳ (менга) мададкордир”²⁰⁴.

“Бас, (эй Муҳаммад, кофирларнинг азиятларига) чиройли сабр билан сабр қилинг!”²⁰⁵

“(Аллоҳ йўлида турли машаққатларга) сабр қилиб ўтганларинг сабабли (энди бу ерда) сизларга тинчлик бўлгай...”²⁰⁶

“...ҳамда ўзингга етган (балолар)га сабр қил!...”²⁰⁷

“Эй имон келтирганлар! Сабр қилинглр, бағрикенг бўлинглр ва (Аллоҳ йўлига) тахт бўлиб туринглр!...”²⁰⁸

Умар (розияллоҳу анҳу) айтадилар: “Сабр билан гўзал ҳаётга етдик”.

²⁰³ Наҳл сураси 127-оят

²⁰⁴ Юсуф сураси 18-оят

²⁰⁵ Маориж сураси 5-оят.

²⁰⁶ Раъд сураси 24-оят.

²⁰⁷ Лукмон сураси 17-оят

²⁰⁸ Оли Имрон сураси 200-оят

Мусибат пайтида аҳли суннат учун уч йўл бор:
“Сабр, дуо ва кенгликни кутиш”.

Шеър:

Қачон керак бўлса берармиз ёрдам,
Улар-да биз билан ҳамкору ҳамдам.
Лекин ажал келса, ожизмиз мутлоқ,
Чора топа олмас улар ҳам, биз ҳам.

Ҳадис: “*Ҳеч бир киши эшитган мусибатига Аллоҳдан кўра сабрлироқ эмас. Кофирлар Унинг хотини ва фарзанди бор, дейишди. Аллоҳ эса уларни кечириб, ризқ бераверади*”.

Ҳадис: “*Мусога Аллоҳ раҳм қилсин. У бундан ҳам кўпроғи билан мусибатланди ва сабр қилди*”.

Ҳадис: “*Ким сабр кўрсатса, Аллоҳ унга сокинлик беради*”.

Шеър:

Ҳамма ҳам истайди топмоқни зафар,
Сабр қилгангина унга эришар.

Юксакликка хаёллар ва уйқудаги тушлар билан эмас, балки қатъият ва матонат билан эришилади.

ОДАМЛАР СИЗГА ҚИЛГАН МУОМАЛАСИДАН ҚАЙҒУРМАНГ, УЛАРНИНГ ХОЛИҚ БИЛАН БИРГА БЎЛГАН МУОМАЛАСИГА ҚАРАНГ

Имом Аҳмад (рахматуллоҳи алайх) “Зухд” деб номланган китобларида Аллоҳ таолонинг ушбу сўзларини келтирадилар: “*Эй Одам боласи, сенингни ишларинг қизиқ; сени Мен яратдим, Мендан бошқага ибодат қилдинг; сенга Мен ризқ бердим, ўзгага шукр қилдинг; Мен сендан беҳожат ҳолимда сени севинтирмоқчи бўламан, сен эса Менга муҳтож ҳолингда Менга ёмон кўриниш ҳаракатидасан; яхшиликларим сенга тушган сари сен томондан Менга ёмонликлар кўтарилади!*”

Ҳазрат Исонинг (алайҳиссалом) сийратларида зикр қилинишича, у зот ўттиз нафар беморни даволаб, жуда кўп кўзи ожизни тузатдилар, улар эса у зотнинг душманига айланишди.

РИЗҚИНГИЗ ТАНЛИГИДАН ҚАЙҒУРМАНГ

Ризқ берувчи Ягонадир. Бандаларининг ризқини ёлғиз Ўзи беради. Бунинг кафолатини Ўз зиммасига олган.

“Осмонда эса, сизларнинг ризқларингиз (ёмғир) ва сизларга ваъда қилинаётган нарса (жаннат) бордир”²⁰⁹.

“Ерда ўрмаловчи барча нарса (жонзот)нинг ризқи (таъминоти) Аллоҳнинг зиммасида...”²¹⁰.

Бас, ризқ бериш Аллоҳнинг зиммасида экан, у ҳолда нима учун кўпчилик инсонлар ризқ талабида ўзи каби бошқа бир инсонга хушомадлар қилиб, ўз нафсларини хор қиладилар?!

“Аллоҳ одамлар учун қайси бир раҳматни очиб (равона қилиб) қўйса, бас, уни тутиб қолувчи бўлмас ва нимани тутиб қолса, бас, Ундан сўнг уни (бандаларга) юборувчи бўлмас. У Азиз (қудратли) ва Ҳаким (ҳикматли зот)дир”²¹¹.

МУСИБАТЛАРНИ ЕНГИЛЛАШТИРУВЧИ ОМИЛЛАР

Ғамгин бўлманг! Чунки қўлингизда сиз йўлиққан мусибатларни енгиллаштирадиган омиллар бор. Улар қуйидагилар:

1. Ажр-савоб талабида ёлғиз Аллоҳга мунтазир бўлиб туриш.

“(Эй Муҳаммад!) Менинг имон келтирган бандаларимга айтинг: “Парвардигорингиздан қўрқингиз! Бу дунёда эзгу иш қилган зотлар учун (охиратда) чиройли (оқибат – жаннат)

²⁰⁹ Зориет сураси 22-оят.

²¹⁰ Худ сураси 6-оят.

²¹¹ Фотир сураси 2-оят.

бордир. Аллоҳнинг ери кенгдир. Албатта, сабр қилувчиларга (охиратда) мукофотлари ҳисобсиз берилади”²¹².

2. Ўзи каби мусибат эгаларидан ибрат олиш.

Шеър:

*Мен деб чекмасайди яқинларим ғам,
Ўз жонимга раҳм қилмасдим ҳеч ҳам.*

Атрофингизга ибрат назари билан боқсангиз, ўзингиз сингари мусибатзадалар кўплигини, сиз ёлғиз эмаслигингизни кўриб, кўнглингиз таскин топади. Бошига ташвиш тушганлар ҳамма ерда ҳам бор, фақат сиз эмас.

3. Сиздан ҳам оғирроқ ҳолатдагиларни кўриб, ўзингизники бошқа мусибатлардан енгилроқ эканини англаш.

4. Бу мусибат сизнинг динингизда эмас дунёингизда бўлгани учун шукр қилинг.

5. Гоҳо фаровонлик вақтларида охиратни унутиб қўйгандан кўра танг ҳолатларда Аллоҳга таслим бўлиб, Унга бандалик изҳор қилиш яхшироқдир.

6. Мусибат етганида унга ҳийла қилишнинг имкони йўқ. Чунки бунинг ҳийласи ҳийла қилмасликдир.

Шеър:

*Ғам чоғи ҳийлага уринманг сира,
Бунинг ҳийласидир қилмаслик ҳийла.*

7. Буларнинг барчаси Аллоҳнинг ихтиёри билан бўлаётганини ҳис қилинг.

“Балким сизлар ёқтирмаган нарса (аслида) ўзларингиз учун яхши, ёқтирган нарсангиз эса (аслида) сизлар учун ёмон бўлиб чиқар. Аллоҳ билади, сизлар эса билмайсизлар”²¹³.

ҚАНДАЙ БЎЛСАНГИЗ ШУНДАЙ ЯШАНГ

“Ҳар бир (диндор) учун ўзи юзланадиган та-

²¹² Зумар сураси 10-оят.

²¹³ Бақара сураси 216-оят.

рафи (қибласи) бор. Бас, хайрли ишларда ўзиб кетингиз!”²¹⁴

“У сизларни Ернинг халифалари қилиб қўйган ва ато этган (неъмат)ларида сизларни синаш учун баъзиларингизни баъзиларингиздан (юқори) даражаларга кўтарган Зотдир. Албатта, Раббингиз жазода тезкор ва У кечиримли ва раҳмли Зотдир”²¹⁵.

“...Ҳар бир (уруғга тегишли) одамлар ўз сув ичадиган жойини билиб олдилар...”²¹⁶.

Ҳар қандай кишининг ўзига хос лаёқати, иқтидори, куч-ғайрати ва хунари бор. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобаларини уларнинг тоқат ва истеъдодларига мос вазифаларга тайинлашлари у зотнинг буюкликлари намунасидир. Алини (розияллоҳу анҳу) қозиликка, Муозни (розияллоҳу анҳу) илм йўлига, Убайни (розияллоҳу анҳу) Қуръон илмларига, Зайдни (розияллоҳу анҳу) фароиз илмига, Холидни (розиллоҳу анҳу) жанг санъатига, Ҳассонни (розияллоҳу анҳу) шеър илмига, Қайс ибн Собитни (розияллоҳу анҳу) нотиклик илмини эгаллашга жалб қилдилар.

Ўзганинг феъл-атвори ва хулқига кўр-кўрона тақлид, ўзгаларнинг ижобий ва салбий сифатларини ўзлаштириб олиш ўзликни йўқотишдир.

Инсонларнинг феъл-атворлари, иқтидорлари, тиллари, туслари хилма-хил бўлиши ҳам Аллоҳ таолонинг ҳикмат-мўъжизларидандир. Абу Бакр (розияллоҳу анҳу) ўта шафқатли, кўнгилчан эдилар ва шу хусусият билан умматга, инсониятга хизмат қилдилар. Умар (розияллоҳу анҳу) салобат ва шижоатлари билан Исломга ва мусулмонлар нусратига кагта ҳисса қўшдилар. Адолатнинг ҳақиқий сиймоси ўлароқ тарихда қолдилар. Сизга инъом этилган неъматларга рози бўлиб, унга шукр қилиш ҳам

²¹⁴ Бакара сураси 148-оят.

²¹⁵ Анъом сураси 165-оят.

²¹⁶ Аъроф сураси 160-оят.

неъматдир. Бас, ризо ва шукрни кўпайтиринг, шунда неъматларингиз ҳам янада ортади.

“Аллоҳ ҳеч бир жонга тоқати кўтара олмайдиган нарсани таклиф этмайди...”²¹⁷

Бошқаларнинг табиий хислатларига кўр-кўрона тақлид қилинаверса, ҳам кишининг ўзидаги шахсий хислат ва қобилият ўлади, ирода синади, фахм-фаросат ва ақл-заковатнинг йўқолишига олиб келади.

БАЛО-ОФАТЛАРГА ҒАМ ЧЕКМАНГ

Бало-офатлар қалбларни чиниқтиради, гуноҳларга каффорат бўлади, кибр иллатини даволайди, ғафлатни кетказиб, огоҳликка чорлайди, ўзга жонзотларга ҳам меҳрибон бўлишингизга, солиҳларнинг дуоларни олишингизга сабаб бўлади. Аллоҳнинг итоатига, танҳо қахқор Зотнинг ўзигагина таслим бўлиш малакасини шакллантиради.

Мусибатлар инсон учун нақд огоҳлантирувчи, эслатувчидир. Сабр билан тавба-тазарру қилишга боисдир. Балолардан савоб умид қилишдир. Хожамиз ҳузурига боришга тайёргарликдир. Дунёга суянишдан, ундан рози бўлиб ором олишдан қутулишдир. Мусибат сабабли етадиган махфий лутфу карамлар янада улуғ, гуноҳ ва хатолар кечириб юборилиши янада буюк!

Ўқинманг! Чунки ғам-қайғу ибодатнинг кучини кетказади, нафсга қарши курашишга тўсиқ бўлади, омадсизликка дучор қилади, қалбингиз ёмон гумонларга макон бўлади.

Ўқинманг! Ғам-қайғу, беҳаловатлик ва ташвишлар руҳий хасталикларнинг манбаи, асаб тизимларини ишдан чиқарадиган, васвасага ва изтиробга олиб келадиган омилдир.

²¹⁷ Бақара сураси 286-оят

Ўқинманг! Сизнинг ҳидоят йўлингизни ёритувчи Қуръонингиз бор. Қалбингиз нури бўлмиш зикр, дуо, намоз, садақа ва бошқа яхшилик ҳамда хайрли амалларни қўлга киритиш имконингиз бор.

Ўқинманг! Бекорчиликдан сақланинг. Акс ҳолда, киши ғам-қайғуга чўмиб, тушкунлик уни енгиб қўйиши мумкин. Намозни қанда қилманг, тасбех, Қуръон тиловати, илм тахсили, дунё ва охиратингиз учун фойдали бўлган ишларда давомли бўлинг. Қиблага юзланиб Раббингизга чин ихлос билан дуо қилинг. Улуғ ва азиз инсонларни зиёрат қилинг, тафаккурни лозим тутинг.

“Парвардигорингиз, Менга дуо қилинглар, Мен сизлар учун (дуоларингизни) ижобат қилай, деди”²¹⁸.

“Раббингизга зорланиб ва ичингизда дуо қилинг! Зеро, У (дуода ва бошқада) ҳаддан ошувчиларни ёқтирмайди”²¹⁹.

“Бас, (эй мўминлар) гарчи кофирлар ёмон кўрсаларда, Аллоҳга – Унга динни холис қилган ҳолда дуо (ибодат) қилинглар!”²²⁰

“(Эй Муҳаммад!) Айтинг: “Аллоҳ деб чорлангиз ёки Раҳмон деб чорлангиз. Қандай чорлангиз ҳам (жоиздир). Зеро, Унинг гўзал исмлари бордир”²²¹.

ҒАМГИН БЎЛМАНГ! ҚУЙИДАГИ ҚОЙДАЛАР СИЗНИ САОДАТГА ЭЛТАДИ

1. Агар сиз бу кун чегарасида яшамас экансиз, зехнингиз тарқоқ бўлиб, ҳар ишда изтиробга тушасиз, ғам-қайғуларингиз кўпаяди. “Тонгга кирсанг, тунни кутма, тунга кирсанг, тонгни кутма”.

2. Ўтмиш ғам-ғуссаларини унутинг, ўтмишдаги ишлар учун ғам чекиш аҳмоқлик ва жинниликдир.

²¹⁸ Гофир сураси 60-оят

²¹⁹ Альроф сураси 55-оят.

²²⁰ Гофир сураси 14-оят

²²¹ Исро сураси 110-оят.

3. Келажак ташвишини ҳам ҳозирдан чекманг. Чунки у ғайб оламидир, келажак келгунига қадар у ҳақида ўйлашни ташланг.

4. Бировларнинг танқидларига парво қилманг, солиҳ амаллар қилишда собитқадам бўлинг. Танқид сизнинг қийматингизни баҳолайди.

5. Аллоҳга имон келтириш, солиҳ амал қилиш гўзал, бахтли ҳаёт гаровидир.

6. Осойишталик, хотиржамлик ва роҳатни истаган киши Аллоҳни кўп ёд эсласин.

7. Барча нарса Мавломизнинг қазо ва қадари билан эканини билинг.

8. Ўзгалардан миннатдорлик кутманг.

9. Нафсингизни энг ёмон оқибатлар эҳтимолини ҳам кўтара олишга ўргатинг.

10. Балки ўша иш содир бўлса, унинг ортида сиз учун яхшилик бордир.

11. Қазонинг барчаси мусулмон учун яхшиликдир.

12. Раббингиз сизга ато этган неъматлар ҳақида фикр қилинг ва унга шукр қилинг.

13. Сиз ўзингизга берилган имкониятлар билан одамларнинг кўпидан устун эканингизни билинг.

14. Ҳар икки соат оралиғида фаровон ҳаёт бордир.

15. Инсон бошига тушган мусибат уни дуо қилишга, Парвардигорига боғланишга ундайди.

16. Мусибатлар ақл ва қалбнинг малҳамидир.

17. Албатта қийинчилик ортидан енгиллик ҳам бор.

18. Арзимас синовларга руҳиятингиз синиб, таслим бўлиб қолманг.

19. Парвардигорингизнинг мағфирати кенгдир.

20. Ғазабланманг! Ҳеч қачон ғазабланманг.

21. **“Осмонда эса, сизларнинг ризқларингиз (ёмғир) ва сизларга ваъда қилинаётган нарса (жаннат) бордир”²²².**

²²² Зарнёт сураси 22-оят

22. Сизни хавотирга солган ишларнинг кўпи амалда юз бермайди.

23. Мусибат эгаларидан ибрат олинг.

24. Аллоҳ таоло кимни яхши кўрса, уни имтиҳонлари билан синайди.

25. Ғам-қайғуни аритувчи вирд ва дуоларни кўп такрорлаб юринг.

26. Керакли ва фойдали амаллар билан машғул бўлинг, бекорчиликни тарк этинг.

27. Ҳар хил иғвою мишмишлардан йироқ бўлинг, асоссиз ва далилсиз ҳеч қачон уларга ишонманг.

28. Адоватга ўч олишга бўлган ташналик душманингиздан кўра ўзингизнинг соғлигингизга зарардир.

29. Бошингизга тушган мусибат ва синовларга чиройли сабр қилишингиз гуноҳларингиз учун каффодир.

ИМКОНИЯТ БЎЛАТУРИБ ҚАЙҒУГА НЕ ҲОЖАТ?

“Танглиқдан кейинги кенглик” китобида айтилади: «Ҳакимлардан бирининг бошига мусибат тушгач, унинг ҳузурига кўнгил сўраб келган дўстларига: “Бетоблигимда олти нарса дардимни енгиллашишига сабаб бўлди”, деди. Зиёратчилар: “Улар нима экан?” деб сўрашганида, олим жавоб бериб айтди:

– Аллоҳга чин дилдан ишондим;

– тақдир қилинган ҳар бир иш амалга ошмай қолиб кетмаслигига амин бўлдим;

– имтиҳондаги инсон учун энг яхши нарса сабр эканини тушуниб етдим;

– ахир сабр қилмасам, бошқа нима ҳам қила оламан?! Сабрсизликда фойда йўқлигини англадим; Жазавага тушганимдан нима фойда?!

– бундан ҳам баттар бўлиши мумкин эди-ку!

– вақт ўтган сари оғирликлар енгиллашганини кўрдим».

**СИЗГА АЗИЯТ, ОЗОРЛАР БЕРГАН, СЎКИБ
ҲАҚОРАТЛАГАН, ХОРЛАГАН ВА ЗУЛМ
ҚИЛГАН БЎЛСАЛАР ҲАМ, ЎКИНМАНГ!**

Шайхул ислом айтадилар: “Мўмин киши бир-бири билан талашиб-тортишмайди, бир-бирини ҳақорат қилмайди ва жанжаллашмайди”.

**ЎКИНМАНГ, ОДАМЛАРГА ЯХШИЛИК
ҚИЛИНГ-ДА, МАҚТОВИНИ ОХИРАТДАН
КУТИНГ**

Олижаноб инсонлардан бири бир шоирга яхшилик қилиб, оғирини енгил қилди. Шунда шоир уни мақтаб бундай деди:

Шеър:

*Бир йигитга хайрот бахш этди Мавло,
Либос янгиланди, кийди кенг ридо.
Чеҳра – ой, бўйнида юлдузлар маржон,
Пешона ярқираб бўлди сурайё.*

**ЎКИНМАНГ: БОШИНГИЗГА МУСИБАТ
ВА МАШАҚҚАТЛАР ТУШСА, ЙЎЛИНГИЗГА
ТЎСИҚЛАР ТУШСА, САБР ҚИЛИНГ!**

Шеър:

*Олижанобликни не қилса осон,
Ўшандан бизга ҳам бергин, эй замон.*

Сабр қилиш сабрсизлик ва тушкунликка тушишдан яхшироқдир. Зеро, ихтиёрий равишда сабр қилмаслик мажбурий сабр қилишга олиб келади. Мутанаббий айтади:

Шеър:

*Мени кулфатларга ташлади замон,
Ҳатто қалбим бўлди пардаи камон.
Ўқ едим, кулфатга энди парвом йўқ,
Парво қилган билан йўқ фойда бирон.*

Абул Музаффар айтади:

Шеър:

*Мени таний олмай қолди бу замон,
Хатто билмас – менман энг азиз инсон.
Менга душманлигин кўрсатганида
Мен унга сабримни қилдим намоён.*

**ЎКИНМАНГ! ЧУНКИ СИЗНИ СЕВАДИГАН,
СИЗ БИЛАН МЕХР-ОҚИБАТ, БИРДАМЛИК
ИПЛАРИНИ БОҒЛАГАН ЁР-ДЎСТЛАРИНГИЗ
БОР**

Дўст оғир кунда тасалли бўлади. Баъзилар: “Агар васаваса бўлмаганида одамларга қўшилмас эдим”, деган.

“У кунда такводорлардан ўзга дўстлар бир-бирларига душмандирлар”²²³.

Баъзилар ғариб мусофир ҳақида бундай деган:

Шеър:

*Мақсадлар бўлса-да гар турли-туман,
Таъмин қилар аҳл, қўшни ва маскан.
Саёҳатдан мурод дўст орттирмоқдир,
Инсоннинг ҳижронсиз сафари – ватан.*

**ГАРЧИ СИЗДАН ЮЗ ЎГИРСАЛАР ҲАМ, СИЗГА
ҚОВОҚ СОЛИБ, ЮЗЛАРИНИ БУРИШТИРИБ
ҚАРАСАЛАР ҲАМ, БАХИЛЛИК ҚИЛСАЛАР
ҲАМ, ЎКИНМАНГ!**

Суфёни Саврий айтади:

Шеър:

*Сўрасанг, хасислар эшигин ёпар,
Ундан кўра нону туз сенга етар.
Барра гўшт ўрнига зилол сув ичиб,
Оқил одам ўзин тўқдай кўрсатар.*

²²³ Зухруф сураси, 67-оят.

Обрўсини сақлаган, номусли, ориятли одамга ёғоч кулбаси, кигиз ўтови, арпа унидан нони борлиги обрўсиз, нопок кимсаларнинг гўзал қасридан, булбуллар сайраб турган боғ-бўстонида азизроқ ва шарафлироқдир.

Бало-офат касалликка ўхшайди. Инсон бир куни ундан саломат бўлади ва қутулади. Бало-офат кетишини кутмасдан шошилиш балонинг кўпайиб жиддийлашишига сабаб бўлади. Мусибат ҳам, бало-офат ҳам бир куни тугайди, мусибат етган киши сабр қилиши, кенгликни кутиши, доимий дуода бўлиши керак.

“Эй ўғилларим! Боринглар-да, Юсуф ва унинг укасини изланглар ва Аллоҳнинг раҳматидан умидсиз бўлманглар. Зеро, Аллоҳнинг раҳматидан фақат кофирлар қавмигина умидсиз бўлади”²²⁴.

“У деди: “Парвардигорининг раҳматидан фақат гумроҳ кимсаларгина умидсиз бўладилар”²²⁵.

“...Сиз билмассиз, эҳтимол, Аллоҳ бу (талок) дан кейин бирон ишни пайдо қилар”²²⁶.

“Аллоҳ бандаларига меҳрибондир”²²⁷.

“...раҳматим ҳамма нарсадан кенгдир...”²²⁸

“...Ташвиш чекма! Албатта, Аллоҳ биз билан биргадир!” деган эди...”²²⁹.

“У (одамлар) умидсизликка тушганларидан кейин ёмғир ёғдирадиган ва Ўз раҳматини (баракотини) кенг ёядиган Зотдир...”²³⁰.

“...Дарҳақиқат, улар (мазкур пайғамбарлар) яхши ишларни қилишга шошар ва Бизга рағбат

²²⁴ Юсуф сураси 87-оят.

²²⁵ Хижр сураси 56-оят.

²²⁶ Талок сураси 1-оят.

²²⁷ Шўро сураси 19-оят.

²²⁸ Аъроф сураси 156-оят.

²²⁹ Таваба сураси 40-оят.

²³⁰ Шўро сураси 28-оят.

ва кўрқув билан дуо қилар эдилар ҳамда Бизга (барча буйруқларимизга) итоат этувчи эдилар”²³¹.

Шеър:

*Агар яшамасанг дунёдан ризо,
Яхшиликлар қачон кўрилар раво?
Ёмонлик солмасин дилингга кўрқув,
Имконсизликдан сўнг нажот бўлган-ку!*

ЭНГ ЯХШИ СУХБАТДОШ КИТОБДИР

Китоб ўқишга одатланиш, ақлни фойдали ишлар билан ўстириш, кенг дунёқараш улкан бахтдир.

Жоҳиз исмли олим ғам-қайғудан йироқ бўлиш учун китоб ўқишни тавсия этиб бундай деган экан:

“Китоб холис суҳбатдош, тўғрисиўз ва содиқ дўст. Сиздан малолланмайдиган ҳамроҳ. Мол-дунёингиз уни кизиқтирмайди. Ичингиздаги сирларингизни ялтоқилик билан билиб олмайди. Сизга макр-ҳийла ҳам қилмайди, мунофиқларча алдамайди, ёлғон сўзламайди. У ҳақиқий дўстдир.

Китобга қараганингиз сари ундан фойда оласиз, завқ-шавқ туясиз ва роҳатланасиз, зехнингиз ойдинлашади, тилингиз равон бўлади, ифодангиз кўркам, руҳингиз тетик, қалбингиз обод бўлади, сизга халқ хурмагини, подшоҳлар садоқатини инъом этади.

Сизга зарар етказмасдан, машаққатга қўймасдан, илм эгалари эшиги олдида музтар бўлиб турмасдан, хулқда ҳам, насл-насабда ҳам сизга тенг бўлмаган кимсалар билан кўнгилсиз суҳбатлар қурмасдан, дунё аҳллари билан ҳамтовоқ бўлмасдан туриб, одамлар оғзидан бир умр ўргана олмайдиган нарсани китоб ёрдамида бир ойда ўргана оласиз.

Китоб сизга туну кун ва ҳар ерда яхшилик қилади. Китоб бир лаҳза ҳам ором олмайди. У бедорликдан чарчамайдиган, керагида сизга ёрдамлашиб келадиган муаллимдир. Ундан йироқлашсангиз ҳам

²³¹ Анбле сураси 90-оят.

сиздан ранжимаиди, бераётган фойдасини тўхтатиб қўймаиди, сизга итоат қилишда давом этаверади. Агар душманларингиз иши юришиб қолса, сизни ташлаб улар томонга оғиб кетмаиди. Қачон у билан бирга сизни юксакларга элтувчи пиллапояга қадам қўйсангиз ёки маърифат арқонига осилсангиз, яъни, машаққат билан етиладиган қайси ишга киришсангиз, сиз учун унинг ўзи етарли ёрдамчидир. У билан бирга экан, одам ўзини ёлғиз ва чорасиз ҳис қилмаиди. Ҳеч бўлмаганда, китоб сизни уйингиз олдидан ўтувчи йўловчиларга мақсадсиз қараб ўтиришдан сақлайди. Бу билан сиз жуда катта фойдага эришган бўласиз”.

Китоб фазилати ҳақида сўзлар:

Абу Убайда айтди: “Муҳаллаб болаларига қилган васиятида: “Эй болаларим! Бозорга қоғоздан бошқа нарса учун борманглар”, деди”.

Ҳакимлардан бири айтади: “Шайх Шомийга Ға-тафоннинг жасоратлари ҳақидаги китобни ўқиб бердим. У: “Олижанобликлар китобларда қолибди”, деди”.

Ҳасан Луълуъий: “Ётганимда ҳам, турганимда ҳам қирқ йил китоб менинг йўлдошим бўлди”, деган.

Ибн ал-Жуҳайм айтадилар: “Кўзимга мен ҳам ис-тамагандан уйқу инган чоқда ҳикмат китобларидан бирини қўлимга оламан. Шундан сўнг қалбим сер-гакланади ва йўқотган нарсамни топиб олгандай ҳузурланаман”.

Китобларнинг энг улуғи, энг шарафлиси эса Қуръони каримдир.

“(Бу Қуръон) Сизга нозил қилинган Китобдир. У билан (умматингизни) огоҳлантиришингизда кўксингизда ундан танглик (шак) бўлмасин. У (Қуръон) мўминлар учун (илоҳий) эслатма ҳамдир”²³².

²³² Аъроф сураси 2-оят

Китоб ўқишининг фойдалари:

1. Васваса, ғам-андухлардан сақланасиз.
2. Китоб сизга нисбатан адолатсизлик ва ҳақсизлик қилмайди.
3. Бекорчи ва мақсадсиз кишилардан йироқ бўласиз.
4. Тилингиз гапга чечан, сўзингиз равон бўлади. Оҳангга ортиқча эътибор, балоғат ва фасоҳат учун зеб беришга ҳожат қолмайди.
5. Ақл теранлашади, зехнда янгиликлар ортади, хотира мустаҳкамлашади.
6. Билимга бой бўлиб, китобий далиллар билан ёддан сўзлай бошлайсиз.
7. Инсонларнинг ҳаётий тажрибаларини, улуғларнинг нодир ҳикматларини, уламоларнинг бетакрор кашфиётларини ўзлаштириб оласиз.
8. Илмий малакангиз ортади, онгингизда ҳаёт ҳақидаги тасаввур кенгаяди.
9. Ислом динига доир китобларни ўқиганингизда имон нурунгиз ортади. Зеро, китоб энг буюк насиҳатчи, ёмонликлардан қайтарувчи ва яхшиликларга буюрувчидир.
10. Фикр тарқоқлигидан, юрак ҳаловатсизлигидан, вақт беҳуда ўтишидан омонда бўласиз.
11. Ўзингизда ифодадаги услубни, иборадаги мақсадни, жумладаги умумий маънони, ундаги ҳикмат, сирларни англаш ва сўзни пухта тушуниш малакасини ҳосил қиласиз.

Шеър:

*Шодлик маънодадир – яқин билгайсан,
Татиб ҳам, ичиб ҳам кўролмагайсан.*

**ЎҚИНМАНГ! ЧУНКИ СИЗ ОЛҚИШГА
ЛОЙИҚ ИШЛАР ҚИЛИБ ҚЎЙГАНСИЗ**

Кўллар сиз учун дуога очилади, сиз қилган ва қолдириб кетаётган яхшиликлар сабаб сизга

мақтовлар ёғилади. Чиройли мақтов иккинчи умр, умрбоқий фарзанд, бунёдкор васият ва баракали, ёқимли меросдир.

Шеър:

*Бамисли қуёшсан келса қаҳратон,
Ёзда бошимизга сенсан соябон.
Эҳсонинг молингни қилар зиёда,
Сен етмаган шараф йўқдир дунёда.
Тунлар жамолингдан оладирмиз нур,
Зикринг қулоқларда кўп такрорланур.
Кўрқасак, исминг айтиб қилармиз нидо,
Ҳожилар таҳлилдан қилар жон фидо.*

Абу Бакрнинг (розияллоҳу анҳу) тоблари йўқ эди. Ҳузурларига келган кишилар: “Табиб чақиртирайликми?” деб сўрашди. У зот: “Табиб мени кўрди”, дедилар. Улар: “Хўш, табиб нима деди?” деб сўрашди. Шунда у зот жавоб бериб: “Табиб **“Албатта мен хоҳлаган нарсамни қилурман”** оятини тилловат қилиб, мени сабрга чақирди”, дедилар.

Али ибн Абу Толиб (розияллоҳу анҳу): “Сабр имондандир. У худди инсон жасадидаги бош кабидир. Агар одамнинг боши кесилса, жисм ҳам қулайди”, дедилар, сўнгра овозларини баландлатиб қўшиб қўйдилар: “Сабри йўқ одамнинг имони йўқдир. Сабр инсон учун қоқилиб йиқилмайдиган, қулай пойафзал кабидир”, дедилар.

Ҳасан (раҳматуллоҳи алайҳ) айтади: “Сабр яхшилик хазиналарининг биридир. Аллоҳ таоло уни фақат Ўзи яхши кўрган бандаларигагина беради”.

Умар ибн Абдулазиз (раҳматуллоҳи алайҳ) айтади: “Агар Аллоҳ таоло бандасига бир неъмат ато қилса, сўнг уни олиб ўрнига сабр неъматини берса, мана шу неъмат олдингисидан яхшироқдир”.

Сулаймон ибн Қосим айтади: “Барча амалларнинг мукофоти маълум. Сабрнинг мукофоти эса беҳисобдир”.

“...Албатта, сабр қилувчиларга (охиратда) мукофотлари беҳисоб берилур”²³³.

ЎКИНМАНГ! ҲАЛИ ОЛДИНГИЗДА РАББИНГИЗ ҲУЗУРИДА ТЎПЛАНИШ, ҚИЁМАТ КУНИ, АБАДИЙ БЎЛГАН ИККИНЧИ ҲАЁТ БОРДИР

Аллоҳ таоло қиёмат куни олдингию кейинги халойиқнинг барчасини жамлайди. Бунга имон келтиргач, қалбингиз Аллоҳнинг адолатидан хотиржам бўлади. Кимнинг бу дунёда мол-мулки ҳақсизлик ва зулм билан тортиб олинса, охиратда, албатта, эгасига қайтарилади. Бу дунёда одамларга зулм қилганлар у дунёда адолат билан ўз жазосини олади.

Олмон файласуфи Кант айтган эди: “Бу дунё ҳаёти драмаси ҳеч қачон тўла-тўқис бўлмайди, яна бир бор тўпланиш ҳаёти бўлмоғи лозим. Чунки бу дунёда золимнинг ҳам, мазлумнинг ҳам гувоҳимиз, лекин адолатни кўрмаймиз. Ғолибнинг ҳам, мағлубнинг ҳам гувоҳимиз, лекин интиқомни кўрмаймиз. Демак, адолат қарор топадиган иккинчи бир олам бор”.

Шайх Али Тантовий унинг гапига қўшимча қилиб: “Бу ажнабий мана шу гапи билан охират, қиёмат куни, қайта тирилиш борлигини эътироф этган”, деган

Шеър:

*Ерда ҳукм қилса гар кимки ноҳақ,
Осмондан вайл бўлар ўшанга барҳақ.*

“...Бу кунда (ҳеч кимга) зулм (ноҳақлик) қилиш йўқ. Албатта, Аллоҳ ҳисоби тез Зотдир”²³⁴.

²³³ Зумар сураси 10-оят.

²³⁴ Ғофир сураси 17-оят.

ТУРЛИ ХАЛҚЛАР ТАЖРИБАЛАРИДАН МИСОЛЛАР

Роберт Луис Стефенсон ёзади: “Ҳар бир инсон кун давомида қанчалар машаққат чекмасин ўз ва-зифасини қилишга қодирдир. Ҳар бир инсон тонгдан то кۈёш боггунига қадар бахтли ҳаёт кечиршига қодирдир. Ҳаётнинг маъноси шудир”.

Дерлар: “Сенинг ҳаётинг фақат бугунги кунингдангина иборат. Кечаги кунинг ўтди. Эртанг эса ҳали келиши маълум эмас”.

Стефен Лаккок ёзади: Гўдак: “Ўспирин ёшига етсам...” дейди. Ўспирин: “Йигитлик ёшига етсам... Йигитлик ёшига етсам, уйланаман” дейди. Аммо уйланишдан кейин нима қилади? Бу ҳамма босқичлардан сўнг нима қилади? Энди фикрлар: “Нафақа ёшига етиб олсам...” дейишга ўзгаради. Орқасига қарайди, совуқ шамоллар уни тебратиб бўлган. Озгина ҳам яшамасдан ўтган ҳаётдан айрилди. Вақт ўтиб бўлганидан кейин англаб етамизки, ҳаёт бугунги кунимизнинг ҳар бир дақиқаси ва соатларидир”. Шунингдек, тавбани ортга сурувчилар ҳам кейинроқ тушунадилар.

Солиҳ салафлардан бири бундай дейди: «Сизларни “энди қиламан”, “ҳали бажарарман” дейишдан огоҳ этаман. Чунки бу кўпгина яхшиликлардан тўсувчи ва савобли амалларни кечиктирувчидир».

“(Эй Муҳаммад!) Уларга қўйиб беринг: есинлар, фойдалансинлар ва орзулар уларни машғул қилаверсин! Бас, яқинда (қилмишларининг оқибатини) билиб олурлар”²³⁵.

Француз файласуфи Монтен айтган эди: “Менинг ҳаётим абадий раҳм қилинмас ёмонликлар билан тўлиб тошган”.

Денси айтади: “Тафаккур қилинг, бугунги кунингиз қайта такрорланмас”.

²³⁵ Ҳижр сураси 3-оят.

Мен айтаман: бундан ҳам гўзалроқ ва мукамалроқ гап “видолашув намозини ўқинг”дир.

Яшаётган бугуни умрининг охириги куни эканини ўйлаган инсон, албатта, тавба ва солиҳ амалларни кўпайтиради, Парвардигорига итоат қилиш, Расулга эргашиш йўлида бор куч-қувват ва иқтидорини сарфлайди.

ЎЗИНГИЗНИ КЕЧА, БУГУН ВА ЭРТАНГИЗ ХУСУСИДА ТЕРГАБ ТУРИНГ

Ўтмиш ва келажакнинг темир дарвозаларини ёпиб, бугунги кунингиз билан ҳамқадам ҳаёт кечиринг. Ўзингизга бундай саволлар бериб кўринг:

1. Уфқ ортидаги мавҳум сирли боғ-роғлар орзусида, келажакни деб ҳаловатсиз бўлиб ҳозирги ҳаётимни зое қилмаяпманми?

2. Илгари бўлиб ўтган ва вақтлар ўтиб эскирган воқеа-ҳодисаларга ҳам чекиш билан ҳозирги ҳаётимни аччиқ қилмаяпманми?

3. Тонгда уйқудан уйғонгач олдимдаги йигирма тўрт соатдан унумли фойдаланиш режасини тузаяпманми?

4. Бу дунёда ўтказаяётган умримнинг ҳар дақиқасидан фойда оляпманми?

5. Бу дастурларга қачон риоя этаман: бугунми, эртагами ёки кейинги ҳафтадами?

6. Ўзимиздан: “Бошимга тушиши мумкин бўлган энг оғир мусибат нима?” деб сўрайлик. Сўнгра руҳимизни ўша мусибатга йўлиқиши мумкинлигига ва унга бардош беришга ҳозирлайлик.

ЎКИНМАНГ! АГАР БИРОР ҲОДИСА КЎНГЛИНГИЗНИ ОҒРИТСА, ЎЗИНГИЗГА САВОЛ БЕРИНГ

Ўзимиздан бошимизга тушиши мумкин бўлган энг оғир мусибат нима деб сўрайлик. Сўнгра руҳимизни ўша мусибатга йўлиқиши мумкинлигига ва унга бардош беришга ҳозирлайлик. Аллоҳ таоло айтади:

“Уларга одамлар: “Сизларга қарши (ҳужум учун) одамлар (Макка мушриклари лашкар) тўпладилар. Улардан кўрқингиз!” деганларида, (бу гап) уларнинг имонларини янада зиёда қилди ва айтдиларки: “Бизга Аллоҳнинг ўзи кифоя. У вакилликка ўта лойиқдир!”²³⁶.

“...Ким Аллоҳдан кўрқса, У унга (ташвишлардан) чиқиш йўлини (пайдо) қилади. Яна уни ўзи ўйламаган жойдан ризқлантиради. Ким Аллоҳга таваккул қилса, бас, (Аллоҳнинг) ўзи унга етади...”²³⁷

“...Аллоҳ танглик (камбағаллик)дан кейин енгиллик (бойлик)ни ҳам пайдо қилади”²³⁸.

Билгинки, сабрдан кейин ғалаба, тангликдан сўнг кенглик ва, албатта, қийинчилик билан бирга енгиллик бордир. Аллоҳ банданинг гумонидадир. Бас, у хоҳлаганидек гумон қилсин.

“...Сизни улардан (химоя этишга) Аллоҳнинг ўзи етади. У Эшитувчи ва Донодир”²³⁹.

“Ўлмайдиган, ҳамиша Барҳаёт Зотга таваккул қилинг...”²⁴⁰

“...Ахир, Аллоҳ (мусулмонларга) ғалаба ато этиб ёки Ўз ҳузуридан бирор буйруқ бериб қолса, ичларида сир тутган нарсаларига пушаймон бўлувчиларга айланиб қолишлари мумкин-ку!”²⁴¹

“Яқин бўлувчи (қиёмат) яқин қолди. Унинг учун Аллоҳдан ўзга очувчи (билувчи) йўқдир”²⁴².

Шеър:

*Ҳақ енгиллик берса, бўлар иш осон,
Машаққат камаяр, ҳурсанд бўласан.*

²³⁶ Оля Имрон сураси 173-оят.

²³⁷ Талок сураси 2 - 3-оятлар.

²³⁸ Талок сураси 7-оят.

²³⁹ Бақара сураси 137-оят.

²⁴⁰ Фурқон сураси 58-оят.

²⁴¹ Моид сураси 52-оят.

²⁴² Нажм сураси 57-58-оятлар.

Қанча умидсизлар мақсадга етар,
Қанча тадбир қилган қолади нолон.
Қанча фақирларга берилди сарват,
Неча бир қўрқоқлар бўлди паҳлавон.
Кўпларнинг аччиғи ширинга дўниб,
Энди яшашяпти хурсанд, шодумон.

ҒАМ-ҚАЙҒУ ОДАМНИ КУЧСИЗЛАНТИРАДИ

Тиббиёт фанлари бўйича Нобел мукофотини олган доктор Алексес Карел: “Ҳаловатсизликни енга олмаган кимса эрта вафот топади”, деган.

Биз айтамыз: ҳар бир нарса қазо ва қадар биландир. Алексес Карелнинг гапини бундай тушуниш лозим: жисмни хароб қилувчи, вужудни емирувчи омилларнинг асосийси безовталиқдир.

Тушкунлик яна ошқозон ярасини ҳам қўзғатади. Доктор Жозеф Монтейж “Асаб муаммоси” китобида бундай деган: “Ошқозон яраси сиз тановул қилган таомлар туфайли эмас, балки сизни еган ғамлар сабаблидир”.

Шеър:

*Сочга оқ туширган ва қаритган ҳам,
Семизни оздирган ҳам шу қайғу, ғам.*

“Live” журналида ошқозон яраси ҳалокатга олиб келувчи касалликларнинг ўнинчиси деб саналган.

Эдвард Подолскийнинг “Безовталиқни тарқ қилинг, афзал ишлар томон ҳаракатланинг” номли китобидан баъзи сарлавҳаларни келтириб ўтмоқчимиз:

1. Ҳаловатсизлик юракка қандай таъсир ўтказади?
2. Қон босимининг озиқаси ҳаловатсизлиқдир.
3. Ҳаловатсизлик бод касалини келтириб чиқариши мумкин.
4. Ошқозонингга раҳминг келса, безовталиқни енгиллат.
5. Безовталиқ қандай қилиб шамоллашга сабаб бўлиши мумкин?

6. Безовталиқ ва қалқонсимон без.

7. Қанд касаллиги ва ҳаловатсизлик.

Шифокор психолог Карл Менинжер “Инсон ўзига қарши” номли китобида бундай деган: “Доктор Менинжер сизларга безовталиқдан сақланиш тўғрисидаги қоидаларни бермайди. Балки ҳаловатсизлик, эзилиш, гина, ҳаяжон, қаршилиқ ва хавф сабабли танамиз ҳамда ақлимизни вайрон қилувчи ҳолатларга парво қилмасликни ўргатади”.

Юракнинг роҳатдалиги, хотиржамлик, паришонхотир бўлмаслик ва саодат қуйидаги оятнинг катта фойдаларидандир: **“Улар (мазкур тақводорлар) ...одамларни (хато ва камчиликларини) кечирадиганлардир...”**²⁴³

Франсиянинг Бордо шаҳри ҳоқими файласуф Монтен бундай деган: “Муаммоларингизни жигарим ва ўпкам билан эмас, балки қўлим билан ҳал этгим келади”.

Ғамгинлик, ташвиш ва гина нималар қила олади?

Доктор Руссел Сесил бўғимларнинг яллиғланишини келтириб чиқарувчи тўртта сабабни айтиб ўтган: уйланмаслик, моддий бало ва тушкунлик, ёлғизлик ва ҳаловатсизлик, нафрат ва гина.

Доктор Виям Жемс Америка тиш докторлари йиғилишида бундай деган эди: “Безовталиқ ва хавфсираш каби тушкунликка солувчи ҳислар калсий танқислигига олиб келиши мумкин. Бу эса тишнинг талофатига сабаб бўлади”.

Муаммоларни хотиржамлик билан ҳал этинг:

Дейл Карнеги “Қоратанлилар ва хитойликлар юрак касаллиги билан камдан-кам оғрийдилар. Чунки улар барча муаммоларнинг ечимини хотиржамлик билан ҳал қиладилар”, дейди.

Яна унинг айтишича, ўз жонига қасд қилган америкаликнинг сони ҳалокатли беш хил касалликдан

²⁴³ Оли Имрон сураси 134-оят.

хам кўпдир. Бу ақл олмас даражада ҳайратланарли ҳақиқатдир.

Раббингиз ҳақида гумонингиз чиройли бўлсин.

Вилиям Жемс “Аллоҳ гуноҳларимизни кечиради, аммо асаб тизимимиз ҳеч қачон бундай қила олмайди”, дейди.

Ибн ал-Вазир “ал-Авосим вал-Қавосим” китобида бундай ёзади: “Аллоҳ таолонинг раҳматига кўз тикиш бандага умид бағишлаб, тоатларга қувват беради ва нафлларни бажаришда фаоллаштириб, яхшилиқларга илдам қилади”.

Ҳа, тўғри. Аллоҳ таолонинг раҳмати, кечирими, мағфирати ва ҳалимлигини доим эсида тутадиганлар яхши амалларни кўпроқ қилади. Унга яқинлашади ва ҳаракатда бўлади.

Шеър:

*Тун узоқ, юлдузли осмон ҳам гўзал,
Кўп ухла, кўзларга бермагин зарар.
Ўзингни чоғлагин тунги тоатга,
Толиқсанг, чошгоҳда қайлула кутар.*

Агар хаёлингиз қочса...

Томас Эдсон: “Инсон ҳеч бир ишида хаёлдан холи ҳолатда бўлмайди”, дейди. Тўғри, тажрибада ҳам шу ҳол кўрилган. Одам ёзса ҳам, ўқиса ҳам, турса ҳам, юрса ҳам, кўйинки, ҳамма ҳолатда хаёлида доим нималарнидир ўйлаётган бўлади. Шунга қармай киши фойдали ва самарали иш билан машғул бўлиши лозим. Бу эса фикрни бир жойга жамлайди. Хаёлпараст ва адашадиганлар бекорчилардан чиқади.

НАСИҲАТЛАРНИ ЧИРОЙЛИ ҚАБУЛ ҚИЛИНГ

Андре Моро айтади: “Бизларга ўзимиз қизиққан нарсалар худди ҳақиқатдек кўринади, бундан бошқасига эса ғазабланамиз”.

Насиҳат ва танқидлар ҳам шундай. Кўп ҳолларда биз гарчи мақтовга ҳақли бўлмасак-да, ундан

завқланамиз, уни хуш кўрамиз. Танқидни эса гарчи бунга лойиқ бўлсак-да, ёқтирмаймиз. Бу катта айб ва хатодир.

“Қачон ўрталарида ҳукм чиқариш учун Аллоҳ ва Унинг пайғамбари сари чорлансалар, бирданга улардан бир гуруҳи (пайғамбар ҳузурига келишдан) бош тортади. Агар ҳақиқат улар (тараф)да бўлса, (пайғамбар олдида) бўйсуниб келардилар”²⁴⁴.

Вилиям Жемс: “Агар натижасини ўйлаб турган ишингиз бўйича сизни банд қилаётган ташвишлардан буткул халос бўлай десангиз, тез қарор қилинг. Бу дегани воқеа-ҳодисалар устида доно қарор чиқарсангиз, уни амалга оширинг, иккиланманг ва безовталанманг ёки орқага қадам ташламанг. Ўзингиздан шубҳаланманг. Зеро, шубҳадан шубҳа туғилади. Ортингизга қараманг”, дейди.

Шеър:

*Шаҳд қилиб йўл олдим мақсадлар томон,
Йўлим бўлди равон, гоҳи норавон.
У эса ютмади ва ютқазмади,
Умрини ҳеч несиз ўтказди ҳайрон.*

Шеър:

*Фикринг тўғри бўлса, тез қасдингни қил,
Хато фикрни қўй, тез йироқ кетгил.*

Қарор чиқаришдаги жасурлик сизни изтироб ва ҳаловатсизликдан қутқаради.

ИККИЛАНМАНГ, ШАРТТА ИШГА КИРИШИНГ, БЕКОРЧИЛИКДАН ҚОЧИНГ

Ҳарвард университетининг тиббиёт фанлари устози доктор Ричард Кабод “Инсон нима учун яшайди?” номли китобида айтади: “Шифокорлик тажрибамга суяниб айтаман: иккиланиш, шакка тушиш ва хавфсираш натижасида қалтираш касалига

²⁴⁴ Нур сураси 48 – 49-оятлар.

йўлиққанлар бирор иш билан машғул бўлсинлар. Зеро, иш чоғи пайдо бўлган шижоат ўзига ишончни беради”.

“Бас, қачон намоз адо қилинган, ердатарқалиб, Аллоҳнинг фазли (ризқи)дан истайверинглар!”²⁴⁵

Жорж Бернард Шоу айтади: «Бахтсизлик сири “Агар бахтим чопганида...” ёки “Агар омадим юришмаганида” дея хаёлга берилиб, вақтни ўтказишдадир. Хаёл суравермасдан ҳаракатга тушинг. Шунда қонингиз юришиб, миянгишга фикрлар кела бошлайди. Янги ҳаёт ақлингиздан иккиланишни тез кетказди. Ишга киришинг ва давом этинг. Ер юзида мавжуд даволарнинг энг арзони ва афзали шудир».

“Айгинг: “Ишлангиз! Албатта, Аллоҳ, Расули ва мўминлар ишларингизни кўражаклар...”²⁴⁶

“Ҳаёт арзимас бўлгани сабабли жуда ҳам қисқадир”.

Араб ҳукамоларидан бири айтади: “Ҳаёт бизлар уни нафрат билан ўтказишимиздан ҳам қисқадир”.

“Ерда йиллар ҳисоби (билан фикрингиз) бўйича қанча турдингиз?” дейди (Аллоҳ). Улар айтадилар: “Бир кун ёки ярим кун. Санаб турувчи (фаришталар)дан сўрагин!” (Аллоҳ) дейди: “Агар сизлар биладиган бўлсангиз, (дунёда) жуда оз турдингиз”²⁴⁷.

Миш-мишлар ҳамиша тўғри чиқавермайди:

“Улар ҳар бир қичқириқ (овоз)ни устиларига (тушаётган бало ва офат деб) гумон қиладилар”²⁴⁸.

Колумбия университети ўқитувчиси Хукс ушбу ҳикматни ўзига шиор қилиб олган эди: “Шу қуёш остидаги мавжуд бўлган ҳар бир иллатнинг давоси бор, аммо айримларининг давосини одам тополмаслиги мумкин. Дорисини топсанг изла, тополмасанг унда беҳуда куйинма!”

²⁴⁵ Жума сураси 10-оят

²⁴⁶ Тавба сураси 105-оят.

²⁴⁷ Муъминун сураси 112 – 114-оятлар.

²⁴⁸ Мунофиқун сураси 4-оят.

Саҳиҳ ҳадисда айтилади: **“Аллоҳ таоло қандай дард берса, унинг давосини ҳам берган. Буни билган билади, билмаган билмайди”**.

Мулойимлик тойилишдан сақлайди

Ҳадисда айтилади: **“Мўмин одам гиёҳ кабидир, шамол уни ўнгу сўлга эга олади”**.

Доно одам сув кабидир. У харсангга тўқнашмайди, балки унинг ўнг, сўл, уст ва остидан айланиб ўтади.

Япониялик бир устоз шогирдларига айтди: “Мулойим одамнинг мисоли мажнунтол кабидир. Қўпол ва дағал одамнинг мисоли эман ёғочи кабидир”.

Ўтмиш ортга қайтмайди

“То сизлар қўлларингиздан кетган нарсага қайғурмагайсиз”²⁴⁹.

Улуғлардан бирлари сут солинган шиша идишни ерга ташлаб юбориб, “Тўкилган сутга куйинманг”, деди.

Машойихлар дерлар: “Сизга буюрилмаган иш сиз учун қийин ва у тоқатингиз даражасида эмас”.

Одам (алайҳиссалом) Мусога (алайҳиссалом) дедилар: “Аллоҳ таоло мени яратишидан қирқ йил олдин тақдир қилиб ёзган нарса учун мени маломат қияпсанми?”

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) айтдилар: **“Одам Мусога ғолиб бўлди, Одам Мусога ғолиб бўлди, Одам Мусога ғолиб бўлди”**.

Саодатни ўзингиздан изланг, теваракдан эмас

Инглиз шоири Милтон айтади: “Ақл шу туришида ёлғиз ўзи жаннатни жаҳаннамга, жаҳаннамни эса жаннатга айлантира олади”.

Шеър:

*Жоҳил-бебахт кимса неъматлар аро,
Баъзан ақл бахтга солар можаро.*

Ҳаёт қайғуга арзимайди

Наполеон айтади: “Мен ҳаётим бўйи ақлли олти кун бахтли яшаганимни эслай олмайман”.

²⁴⁹ Хадид сураси 23-оят

Халифа Ҳишом ибн Абдулмалик айтади: “Мен саодатли кунларимни санаб ўн уч кун эканини билдим”.

Ҳишомнинг отаси оқ тортиб бундай дер эди: “Эҳ, кошки эди халифа бўлмаганимда”.

Ибн Саммок Воиз Ҳорун ар-Рашиднинг ҳузурига кирди. Ҳорун чанқаб, ичимлик беришларини сўради. Ибн Саммок: “Эй мўминлар амири, агар мана шу сувни ичишга қодир бўла олмасангиз, шунга эришиш учун салтанатингизнинг ярмидан кеча олармидингиз?” деди. Ҳорун: “Ҳа”, деб жавоб берди. Сувни ичиб бўлгач, ибн Саммок айтди: “Агар мана шу сув ичингиздан чиқиб кетмаса, ундан қутилиш учун салтанатингизни қолган ярмидан ҳам кечармидингиз?”. Ҳорун: “Ҳа”, деб жавоб берди. Ибн Саммок: “Бир пиёла сувга арзимаган салтанатнинг нима кераги бор”, деди.

Шеър:

*Имонсиз киши ҳеч тополмас омон,
Дин тирик бўлмаса, дунё ҳам тамом.
Кимлар рози бўлса динсиз дунёга,
Ўтқинчи хас каби бўлади гумдон.*

Эмерсон “Ўзига ишониш” номли мақоласининг охирларида бундай дейди: “Жисмимизни касалликдан фориғ қилишга бўлган эътибордан кўра мафкурамизни бузуқ фикр ва эътиқодлардан тозалашга кўпроқ эътибор бермоғимиз лозим”.

Ажиб, Аллоҳ таоло жисмоний иллатлардан кўра фикрий иллатлардан кўпроқ қайтарган: **“Уларнинг кўнгилларида иллат (шубҳа ва такаббурлик) бор. Аллоҳ уларга (шу) иллатни зиёда қилди. (Мўминмиз, деб) ёлғон гапириб юрганлари учун уларга (охиратда) аламли азоб бордир”**²⁵⁰.

Файласуфлардан бири хато фикрларни онгимиздан олиб ташлашга танамиздан шиш ва бошқа

²⁵⁰ Бақара сураси 10-оят

касалликларни кетказишдан кўра кўпроқ эътибор бериш кераклигини таъкидлайди.

Франсуз файласуфи Монтен ҳаёти давомида мана бу гапни шиор қилиб олган эди: “Инсон воқеа-ҳодисалардан улар ҳақидаги фикри билан таъсирлангани каби таъсирланмайди”.

Ҳадисда айтилади: *“Эй Аллоҳ, мени Ўзингинг тақдирингга рози бўладиганлардан қилгин, токи менга мўлжалланган нарса мени хатосиз топшиши ва менга мўлжалланмаган нарса менга асло ет-маслигига амин бўлай”.*

Ўқинманг! Чунки ўқинч сизга ўтган ташвишларингизни эслатади, келажакдан хавотирга солади ва бугуннинг баракотидан маҳрум этади.

Ўқинманг! Чунки ўқинч қалбни азоблайди, юзингиз тундлашади, руҳингиз сўнади, орзуларингиз барбод бўлади.

Ўқинманг! Чунки қайғу ғанимларни шод, дўсту ёрларни маҳзун қилади.

Ўқинманг! Чунки ўқинч қазо билан мунозара қилади, муқаррар ишларни таҳликага солади, дўстга қарши чиқади, неъматга нонкўрлик қилади.

Ўқинманг! Чунки ўқинч қўлдан кетганни қайтариб бермайди, ўликни тирилтирмайди, қадарга қарши тура олмайди ва ҳеч қандай фойда келтирмайди.

Ўқинманг! Чунки ўқинч шайтондандир. Ўқиниш умидсизликка, тайёр фақирликка, ва тушкунликка олиб келади.

“(Эй Муҳаммад!) Кўксингизни (илму ҳикматга) кенг очиб қўймадикми?! Сиздан белингизни эзиб турган юкингизни олиб қўйдик (енгиллатдик). Қайсики, белингизни эзиб турган эди. Зикрингизни (исмингизни) ҳам баланд кўтариб

қўйдик. Бас, албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга энгиллик бордир. Албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга энгиллик бордир. Бас, (эй Муҳаммад!) қачон (намоздан) фориг бўлсангиз, (ўрнингиздан) туринг ва Раббингиз сари рағбат (билан дуо) қилинг!”²⁵¹

МЎМИНМИСИЗ, ЎКИНМАНГ!

Сизнинг имонингиз тинчлик ва хотиржамлигингиз ҳамда ризоингиз сиридир. Бадбахтлик имондаги шубҳа ё худосизлик натижасидир.

Қуръони каримда лаънати Фиръавннинг бундай гаплари келган: “Эй одамлар! Мен сизлар учун ўзимдан бошқа (бирон) илоҳни билмасман”²⁵²; “Мен сизларнинг олий Парвардигорингиздирман”, деди”²⁵³.

Тажрибадан келиб чиққан ҳолда биламиз: банда имони даражасида бахтиёр бўлади. Шубҳа ва хайрати даражасида бадбахт бўлади.

“Инсон фикр қилганидек” китоби муаллифи Жемс Алан бундай дейди: “Инсон тез кунда биладими, у ҳар қачон ҳар нарсага нисбатан фикрини ўзгартирса, ўз навбатида ўша нарсалар ҳам ўзгараверади. Мақсадларимизни шакллантирадиган ягона муқаддас нарса бу ўзимизнинг нафсимиздир”.

Аллоҳ таоло хато фикрлар ва уларнинг ёмон таъсирлари борасида бундай марҳамат қилади:

“Балки сизлар Пайғамбар ва мўминлар (бу жангдан) ўз аҳл (оила)ларига сира қайтиб келмайдилар деб ўйладингиз ва бу кўнгилларингизга чиройли кўрсатилиб, ёмон гумон қилдингиз ҳамда ҳалок бўлувчи қавм бўлдингиз”²⁵⁴;

“Аллоҳнинг шаънига ноҳақ, жоҳилона ёмон гумон қилдилар ва: “Энди бизга бу ишдан бирон

²⁵¹ Шарҳ сураси.

²⁵² Қасас сураси 38-оят.

²⁵³ Ноҳид сураси 24-ят.

²⁵⁴ Фағл сураси 12-оят.

нарса (ғалаба) бўлармиди?!” дейдилар. Айтинг: “Барча иш Аллоҳга (оид)дир”²⁵⁵.

Вилиям Жемс бундай дейди: “Киши амалга оширган нарсаларнинг ҳаммаси тўғридан-тўғри унинг хос фикрлари маҳсулидир. Инсон фақатгина ривожланишга қодир. Муваффақиятлар ва мақсаднинг амалга ошиши эса унинг фикрлаши жараёнидаги ишлардир. Агар инсон булардан юз ўгирса, кучсиз ва чорасизлигича қолаверади”.

Тўғри фикр ва рост қарорлар тўғрисида Аллоҳ тало бундай марҳамат қилади:

“Агар (улар) чиқишни истаганларида, унинг учун тайёргарлик кўриб қўйган бўлар эдилар. Лекин Аллоҳ (уларнинг) қўзғалишларини ёқтирмайди”²⁵⁶;

“Агар Аллоҳ уларда яхшилик (бўлиши)ни билса эди, уларни эшитадиган қилиб қўяр эди”²⁵⁷ (Аmmo уларнинг табиатлари бузуқлигини, эшитсалар ҳам юз ўгириб кетишларини билгани учун ҳам Аллоҳ бундай қилмайди.)

“Бас, У уларнинг дилларидаги нарса (садоқат)ни билиб, уларга хотиржамлик туширди”²⁵⁸.

АРЗИМАС НАРСАЛАРГА ҚАЙҒУРМАНГ, ДУНЁНИНГ ЎЗИ АРЗИМАС МАТОҲ

Солиҳлардан бири йиртқич шер чангалига улоқтирилди. Аллоҳ у зотни бу ҳолдан қутқарди. Ундан ўша ҳолатда нима ҳақда ўйлаганини сўралганида, у: “Шернинг сўлаги покми ёки нажосатми экани ҳақида ўйладим”, деб жавоб берган экан.

Шеър:

*Хавф чоғи мададдир Аллоҳнинг зикри,
Унутилар роҳат-фароғат фикри.*

²⁵⁵ Оли Имрон сураси 154-оят.

²⁵⁶ Тавба сураси 46-оят.

²⁵⁷ Анфол сураси 23-оят.

²⁵⁸ Фатҳ сураси 18-оят.

Аллоҳ таоло мақсадларига қараб саҳобаларнинг орасини ҳам фарқли қилди.

“Ораларингизда дунёни ёқтирадиганлар ҳам, охиратни ёқтирадиганлар ҳам бор эди”²⁵⁹.

Ибн Қайюм (роҳматуллоҳи алайҳ) инсоннинг қиймати унинг ҳиммати ва хоҳишига қараб белги-ланишини айтадилар.

Ҳакимлардан бири: “Менга кишининг мақсади нима эканини айтинг, мен сизга унинг кимлигини айтаман”, дейди.

Шеър:

*Аллоҳ дуоларга қилар риоя,
Кимга қанот берар, кимга ҳимоя.*

Денгизда бир қайиқ сузиб юрган эди. Тўсатдан бир обид сувга тушиб кетди. У сувда оғзини, бурнини чайиб, аъзоларини бирма-бир ювиб таҳорат ола бошлади. Қайиқдагилар уни сувдан чиқариб олдилар ва бу ҳолдан қутилишга ҳаракат қилмай таҳорат олгани ҳақда сўрадилар. Шунда у: “Ўлимдан олдин покланиш мақсадида таҳорат олмоқчи эдим”, деб жавоб берди.

Имом Аҳмад ўлим талвасасида ҳам таҳорат олаётган кишиларга соқолни ҳилол қилишлари лозимлигига ишора қилган эдилар.

“Бас, Аллоҳ уларга ҳам бу дунёнинг савобини (ғалаба ва ўлжани), ҳам охиратнинг чиройли савобини (мағфират ва жаннатни) берди”²⁶⁰.

ОЧИҚ ДУШМАНЛИКДАН ҚЎРҚСАНГИЗ ҲАМ ЎКИНМАНГ

Агар сиз кечиримли бўлсангиз, дунё иззати ва охират шарафига эришасиз.

“...Бас, ким кечириб (ўртани) тузатса, бас, унинг мукофоти Аллоҳнинг зиммасидадир...”²⁶¹

²⁵⁹ Оли Имрон сураси 152-оят

²⁶⁰ Оли Имрон сураси 148-оят.

²⁶¹ Шуро сураси 40-оят

Шекспир: “Ўзингни куйдириб адо қилмасликни истасанг, душманларинг учун ўт ёқаверма”, деган.

Шеър:

*Кўзи оғриганга бергил хушхабар,
Кўрарсан, офтоб ҳам ботару чиқар.
Кўзёшсиз нафсларга меҳр кўрсатгин,
Улар бу дунёга ташлолмас назар.*

Бир киши тобеин Солим ибн Абдуллоҳга: “Сен ёмон кишисан”, деди. Шунда у: “Мени фақатгина сен таний олдинг”, деди.

Америкалик бир адиб айтади: “Таёқ ё тош суякларимни синдириб парчалаши мумкин, лекин сўзлар менга таъсир қилмайди”.

Бир кимса Абу Бакрга (розияллоҳу анҳу): “Сени шундай ҳақоратлайин, қабрингга ҳам олиб кетасан”, деди. У зот бунга жавоб бериб: “Балки ўзинг билан қўшилиб қабрингга киради”, дедилар.

Бир одам Амр ибн Осга (розияллоҳу анҳу): “Тезда сен билан урушишга вақт ажратаман”, деди. Шунда у зот: “Сен вақтингни банд қилиб бўлдинг”, дедилар.

Генерал Айзенхаур: “Келинлар, ёқтирмайдиган кишиларимиз ҳақида фикрлаб, вақтимизни зое қилмайлик!” дейди.

Кунларнинг бирида чивин арига: “Ҳушёр бўл, мен яқинда учиб кетиб, сени тарк қиламан”, деди. Ари эса унга жавоб бериб: “Аллоҳга қасам, сени устимга қўнганингда ҳам сезмаганман. Энди учиб кетсанг, нимани ҳис қилишим мумкин?!” деди.

Шеър:

*Буюклар феълини демасман хато.
Нокаснинг сўзига қилмасман парво.*

“(Раҳмоннинг бандалари)...**беҳуда** (сўз ё иш) **олдидан ўтган вақтларида олижаноблик билан** (ундан юз ўгирган ҳолда) **ўтарлар**”²⁶².

²⁶² Фурқон сураси 72-оят.

“Раҳмоннинг бандалари...жоҳил кимсалар (бемаъни) сўз қотганида “Саломатлик бўлсин!” деб жавоб қиладиган кишилардир”²⁶³.

Ҳадиси шарифда: **“Ғазаб қилма! Ғазаб қилма! Ғазаб қилма!”** дейилади.

Яна бир ҳадисда: **“Ғазаб жаҳаннамдан бир чўғдир”**, дейилади.

Канфутсий: “Ғазабнок киши доимо заҳарга тўла бўлади”, дейди.

Шайтон инсонни ғазаб, шаҳват ва ғафлат ҳолида енгади.

ОЛАМ ШУНДАЙ ЯРАТИЛГАН

Рим империясидаги ҳақимлардан бири Маркс Илюс: “Бир куни ўзини яхши кўрадиган ва кўп гапирадиган одамлар қабулимга кирдилар. Лекин бу ҳолатдан ҳайрон ҳам, безовта ҳам бўлмадим. Чунки мен оламини улар тасаввур қилганидек деб билмайман”, дейди.

ЁМОНЛАРНИНГ КЎПЛИГИДАН ЭМАС, ЯХШИЛАРНИНГ ОЗЛИГИДАН АЖАБЛАНИНГ

Арасту айтади: “Жамиятда ўрناق бўладиган киши бошқалар унга яхшилик қилганида ҳижолат бўладиган ва ўзи бошқаларга яхшилик қилганида хурсанд бўладиган кишидир. Чунки меҳр кўрсатиш олийлик ва уни кутиш эса заифликдир”.

Ҳадиси шарифда: **“Устдаги қўл остдаги қўлдан яхшироқдир”**, дейилган. Устдаги қўл деганда берувчи, остдаги қўл деганда олувчи қўл ирода қилинган.

СИЗГА БИР БЎЛАК НОН, БИР ҲОВУЧ СУВ ВА ТАНАНГИЗНИ БЕРКИТИБ ТУРАДИГАН БИТТА КИЙИМ ЕТАДИ

Бир денгизчи Тинч уммонида адашиб, йигирма бир кун қолиб кетди. Қутулгач, одамлар ундан:

²⁶³ Фурқон сураси 63-оят.

“Бу ҳодисадан ўзингизга қандай ўрнак олдингиз?” деб сўрашди. “Ичишга озгина сувингиз, очликдан сақланишга етарли овқатингиз бўлса, ҳеч қачон ношукрлик қилмаслигингиз лозим экан”, деб жавоб қилди у.

Донишмандлардан бири: “Ҳаётнинг ҳаммаси бир луқма таом ва бир ютим сувдан иборат, қолгани ортиқчадир”, деган экан.

Шеър:

*Бурда нон Кисронинг бор мулкидану,
Томчи сув денгиздан қилар беҳожат.*

Жонатан Свифт: “Оламдаги энг яхши шифокорлар доктор меъёр, доктор хотиржам ва доктор хушчақчақлардир. Хотиржам ва хурсанд ҳолатда озгина таом ейиш фойдали муолажа бўлиб, у ҳақда гапирмаса ҳам бўлаверади”.

Чунки ортиқча оғирлик одамни сурункали касалликка чалинтиради, қорин солиш зийракликни кетказади. Хотиржамлик эса юрак учун фойда ва руҳ учун байрамдир. Хушчақчақлик нақд сурур ва фойдали озуқадир.

ҚИЙИНЧИЛИК ВА МУСИБАТЛАР ГОҲИДА НЕЪМАТ ВА МУКОФОТ БЎЛАДИ

Доктор Самуэл Жонсон: “Ҳар бир воқеанинг яхши томонига қарашга одатланиш йилига минг жунайх топишдан кўра қадрлироқдир”, дейди.

“Кўрмайдиларми, (улар) ҳар йили бир ёки икки марта синовга учрамоқдалар. (Шундан) сўнг (ҳам) на тавба қиладилар ва на эслатма оладилар”²⁶⁴.

Шеър:

*Ҳодисалар билан қилсам савдонинг,
Ҳилму тажриба деб кетган ашёни.*

Муовия (розияллоҳу анху): “Ҳалимлик тажрибали кишида бўлади”, дейди.

²⁶⁴ Тавба сураси 126-оят.

Шеър:

*Оламда бор эрур шундай бир неъмат,
Унга олиб борар кишан ё ғурбат.*

Солиҳ салафлардан бири неъматга кўмилган кишига: “Сенда кўп неъматлар кўрмоқдаман. Уларни шукр билан боғлаб қўйгин”, деди.

Аллоҳ таоло айтади: **“Қасамки, агар (берган неъматларимга) шукр қилсангиз, албатта, (уларни янада) кўпайтираман. Бордию ношукрчилик қилсангиз, албатта, азобим (ҳам) жуда қаттиқдир”**²⁶⁵;

“Аллоҳ бир шаҳарни (Маккани) мисол келтирур: у тинч, сокин (шаҳар) эди, ҳар томондан ризқи кенгу мўл келиб турар эди. Бас, у (аҳолиси) Аллоҳнинг неъматига ношукурлик қилгач, Аллоҳ унга (аҳолисига) бу “ҳунарлари” сабабли очлик ва хавф либоси (балоси)ни “тотиш”га мажбур этди”²⁶⁶.

**СИЗ КИМГАДИР ЎХШАМАГАНИНГИЗ УЧУН
ЎКИНМАНГ. СИЗ БОШҚОЧА ЯРАТИЛГАНСИЗ**

Доктор Жемс Гарден: “Инсон ўзидек бўлишга интилиши азалдан давом этиб келаётган масала. Аммо ўзига ўхшамаслик учун ҳаракат қилиши руҳий чигалликлар ва асабий тарангликларни келтириб чиқаради”, дейди.

Инсон яратилишда ўзгача, бошқаларга ўхшамаган ва бошқалар ҳам унга ўхшамаган мавжудотдир. Чунки Аллоҳ таоло ҳар бир мавжудотни алоҳида-алоҳида сурат ва сийратда яратган. **“Албатта, сизларнинг саъй-ҳаракатингиз турличадир!”**²⁶⁷

“Болани ўргатиш” тўғрисида ўн учта китоб ва минглаб мақолалар ёзган Анжело Батри бундай дейди: “Ўзидан, танасидан ва фикридан бошқача бўлишга талпинган кишидек бахтиқаро йўқ”.

²⁶⁵ Иброҳим сураси 7-оят.

²⁶⁶ Назл сураси 112-оят

²⁶⁷ Лайл сураси 4-оят.

Аллоҳ таоло айтади: “(Аллоҳ) осмондан сув (ёмғир) ёғдирганида жилғалар миқдори билан оқиб, (бу) сел ўз устида кўпикларни ҳам кўтариб келур...”²⁶⁸

Ҳар кимнинг ўзига хос ва мос сифати, қобилият ва иқтидори бор бўлиб, бири бошқасига сингимайди.

Чегараланган амални адо этишингиз учун сизга ўлчовли иқтидор берилган. Энг олдин, ўзингизни ўқинг ва нима қилаётганингизни билинг.

Эмерсон “Ўзига суяниш” номли мақоласида: “Бир кун келиб инсон ҳасад – жоҳиллик, тақлид эса ўзини-ўзи ўлдириш эканини билиб олади. Ҳар қандай шароитда ҳам одам ўзига ўз ҳолига кўра баҳо берсин. Чунки бу унинг насибасидир. Олам яхши нарсаларга тўлиб-тошган бўлса ҳам, заррача уруғ олиш учун олдин уни ерга экиши ва парваришлаши керак. Одамзот вужудида беркиниб ётган куч-қудрат табиатда янги нарсадир. Унинг чегарасини ҳеч ким, ҳатто уни ўша шахснинг ўзи ҳам тажриба қилиб кўрмагунча билмайди”.

“Айтинг: “Ишланглар! Албатта, Аллоҳ, расули ва мўминлар ишларингизни кўражаклар”²⁶⁹.

Қуйида келтирилган оятлар умидингизни мустаҳкамлайди, Раббингизга бўлган ишончингизни гўзал қилади:

“(Эй Муҳаммад!) Ўз жонларига (гуноҳ билан) зулм қилган бандаларимга айтинг: “Аллоҳнинг раҳматидан умидсиз бўлманглар! Албатта, Аллоҳ барча гуноҳларни кечиради. Албатта, Унинг ўзи Кечиримли ва Раҳмлидир”²⁷⁰;

“Улар бирон фаҳш иш қилиб қўйсалар ёки ўзларига зулм қилиб қўйсалар, (дарҳол) Аллоҳни эслаб, истиғфор айтадилар. Ваҳоланки,

²⁶⁸ Раъд сураси 17-оят

²⁶⁹ Тавба сураси 105-оят.

²⁷⁰ Зумар сураси 53-оят

гуноҳларни фақат Аллоҳгина кечар. Яна, улар била туриб, қилмишларида давом этмайдиган кишилардир”²⁷¹;

“Кимда-ким бирон ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини идрок этади”²⁷²;

“Сиздан (эй Муҳаммад!) бандаларим Менинг ҳақимда сўрасалар, (айтинг) Мен уларга яқинман. Менга илтижо қилувчининг дуосини ижобат этурман. Бас, улар ҳам Мени (даъватларимни) ижобат (қабул) этиб, Менга имон келтирсинлар, шояд (шунда) тўғри йўлга тушиб кетсалар”²⁷³;

“Ёки иложсиз қолган одам дуо қилган вақтида (дуосини) ижобат қиладиган ва (ундан) ёмонлик (мусибат)ни йўқ қиладиган ҳамда сизларни ернинг ўринбосарлари қиладиган Зот (яхши) ми?! Аллоҳ билан бирга (яна бирон) илоҳ борми?! (Насиҳатдан) камдан-кам эслатма олурсиз”²⁷⁴;

“Уларга одамлар: “Сизларга қарши (хужум учун) одамлар (Макка мушриклари лашкар) тўпладилар. Улардан кўрқинлар!” – деганларида, (бу гап) уларнинг имонларини янада кучайтирди ва: “Бизга Аллоҳнинг ўзи етади. У вакилликка ўта лойиқдир!” дедилар. Улар (Бадрдан жангсиз) Аллоҳнинг неъмاتي ва фазли ила бирон ёмонликка учрамай қайтдилар. (Улар) Аллоҳнинг ризосини излаган эдилар. Аллоҳ, албатта, буюк фазл эгасидир”²⁷⁵;

“...Мен ўз ишимни Аллоҳга топшираман. Зеро, Аллоҳ бандаларини кўриб турувчидир. Бас, Аллоҳ у (имон келтирган киши)ни уларнинг ёмон макрларидан сақлади...”²⁷⁶

²⁷¹ Оли Имрон сураси 135-оят

²⁷² Нисо сураси 110-оят

²⁷³ Бакара сураси 186-оят.

²⁷⁴ Наҳл сураси 62-оят.

²⁷⁵ Оли Имрон сураси 173–174-оят

²⁷⁶ Гофир сураси 44–45-оят.

БАЪЗИ ЗАРАРЛАР АСЛИДА ФОЙДАЛИДИР

Вияям Жемс айтади: “Мусибатларимиз бизга ўзимиз кутмаган даражада ёрдам беради. Агар Достоевский ва Толстой қайғули ҳаёт кечиришмаганида барҳаёт асарлар ёзмаган бўлишар эди. Етимлик, кўзи ожизлик, ғариблик ва камбағаллик уларнинг камолотлари, муваффақиятлари ва ижодий юксалишларига асосий сабаб бўлиб хизмат қилди”.

Шеър:

*Аллоҳ баъзан қилар балони неъмат,
Гоҳо қилиб қўяр неъматни офат.
Айримлар мол-дунё, фарзанд ортидан,
Топганлари бўлар фақат касофат.*

“Бас, сизни уларнинг молу дунёлари ва болачақалари қизиқтирмасин! Чунки Аллоҳ ўша нарсалар сабабли дунё ҳаётида уларни азоб-уқубатга солишни истайди, холос”²⁷⁷.

Имом ибн Асир “Жомиъул усул” ва “Ниҳоя” каби гўзал асарларини юра олмасдан ўтириб қолганларида ёзган.

Имом Сарахсий ўн беш жилдлик машҳур “Мабсут” китобини қудуқда ҳибс қилиб қўйилганларида ёзган.

Ибнул Қайюм “Зодул маъод” китобини мусофирликда ёзган.

Имом Қуртубий “Саҳиҳи Муслим”га шарҳни кемада ёзган.

Аллома Ҳарроний кўпгина фатволарини қамоқдалигида ёзган.

Муҳаддислар юз минглаб ҳадисларни камбағаллик ва ғариблиқда жамлашган.

Солиҳлардан бири айтишича, у қамоқдалик пайтида Қуръони каримнинг барчасини ёд олиб, қирк жилд китоб ўқиган.

²⁷⁷ Тавба сураси 55-оят

Тоҳа Ҳусайн эсдаликлари ва таснифотларини кўзи ожиз бўлиб қолгач битди.

Қанчадан-қанча фаросатли кишилар умматга мансабидан четлаштирилганидан сўнг олдингидан кўра кўпроқ илм-маърифат таратди.

Шеър:

*Не-не машаққатлар бўлди-ку осон,
Қийналдинг, сўнг афзал айлади Раҳмон.*

Фрэнсис Бэкон: “Фалсафадан озгина хабардор бўлиш инсонни даҳрийликка мойил қилади. Лекин фалсафани чуқур ўрганиш эса инсон ақлини динга яқин қилади”, дейди.

“(Лекин) уларни фақат илм эгаларигина англай олурлар”²⁷⁸;

“Аллоҳдан бандалари орасидаги олим-билимдонларгина кўрқур”²⁷⁹;

“Илм ва имон ато этилган зотлар айтадилар: “Аниқки, сизлар Аллоҳ (Лавҳул Маҳфузда) ёзиб қўйганидек тирилиш кунигача турдинглар. Бас, мана шу тирилиш кунидир”²⁸⁰.

“(Эй. Муҳаммад! Мушрикларга) айтинг: “Мен сизларга фақат биргина нарсани – Аллоҳ учун жуфт ҳолда ва якка ҳолингизда туринглар, сўнгра тафаккур қилинглар, деб насиҳат қилурман”²⁸¹.

Доктор Брил: “Ҳақиқий мўминга нафс касалликлари етмайди”, дейди.

“Албатта имон келтириб яхши амаллар қилган зотлар учун Раҳмон дўстликни (барқарор) қилади”²⁸²;

“Эркакми ё аёлми — кимда-ким мўмин бўлган ҳолида бирон яхши амал қилса, бас, Биз унга покиза ҳаёт ато этурмиз...”²⁸³;

²⁷⁸ Анкабут сураси 43-оят

²⁷⁹ Фотир сураси 28-оят

²⁸⁰ Рум сураси 56-оят

²⁸¹ Сабъ сураси 46-оят

²⁸² Марям сураси 96-оят

²⁸³ Наҳл сураси 97-оят

“Дарҳақиқат, Аллоҳ имон келтирган зотларни Тўғри йўлга ҳидоят қилгувчидир”²⁸⁴.

ИМОН ЭНГ КАТТА ДАВОДИР

Кўзга кўринган психолог олимлардан доктор Карл “Руҳ борасида изланишдаги замонавий инсон” номли китобининг 264-саҳифасида бундай дейди: “Ўттиз йил давомида қабулимга бутун дунёдан одамлар келди. Юзлаб беморни даволадим. Уларнинг кўпи ўрта ёш, яъни, ўттиз беш ёшдан юқори эди. Уларнинг орасида биронта ҳам ўз муаммосини диний асосда ҳал қиладигани йўқ эди. Шунини айтишим мумкин: буларнинг барчаси касал, чунки улар дин имонлиларга ато этган нарсани йўқотган. Ҳақиқий имонини тиклаб олмаган киши асло шифо топа олмайди”.

“Ким Менинг эслатмамдан юз ўгирса, бас, албатта унинг учун танг – бахтсиз ҳаёт бўлур”²⁸⁵.

“Аллоҳга шерик қилганлари сабабли кофирларнинг юракларига қўрқув солажакмиз”²⁸⁶.;

“Ёки (кофирларнинг қилган амаллари) устма-уст тўлқин ва унинг ҳам устида (қора) булут қоплаб олган денгиздаги зулматларга ўхшайди. (Улар) устма-уст зулматлардир. У ўз кўлини чиқариб (қараса) кўришга яқин бўлмас. Кимга Аллоҳ нури (имон) бермаса, бас, унинг (учун) ҳеч қандай нур бўлмас”²⁸⁷.

ЎҚИНМАНГ, ҲАЁТ СИЗ ТАСАВВУР ҚИЛГАНДАН БОШҚАЧА

Дейл Карнеги ичагида яраси бор бир кишининг воқеасини айтиб ўтган. Касаллиги жиддийлашиб кетгани учун шифокорлар унинг вафот этадиган муддатини белгилаб, кафанини тайёрлаб қўйишни айтишган. Бемор тўсатдан кескин қарор қабул қилади.

²⁸⁴ Ҳаж сураси 54-оят

²⁸⁵ Тоҳа сураси 124-оят

²⁸⁶ Оли Имрон сураси 151-оят.

²⁸⁷ Нур сураси 40-оят

У саноқли умри қолганини ўйлаб, роҳатларнинг барча турини тотиб кўришга қарор қилади. Ўлимидан олдин шу вақт ичида бутун дунёни кезиб чиқишга ва барча орзуларини амалга оширишга қасд қилади. Унинг чипта сотиб олганини эшитган шифокорлар қайтаришга уринишди: “Сизни оғоҳлантирамиз! Агар шу сафарга чиқсангиз, қабрингиз денгизнинг туби бўлади”, дейишади. Шифокорларга у: “Бунинг хавотирли жойи йўқ. Вафот этсам, яқинларим ва оила-аъзоларим ёнига дафн қилинишимга ваъда бердим”, деб жавоб беради. У кемага чиқди ва мана бу шеърни такрорларди:

Шеър:

*Умрни зиёда қилади лаззат,
Уни кемиради қайғу, машаққат.*

Бу байтларни мусулмон бўлмаган бутпараст айтган.

У киши сафари давомида шод-хуррам бўлиб хотинига мактуб ёзди. Унда: “Кемада энг лаззатли ва тотли нарсаларни еб-ичдим. Қасидалар ўқидим. Барча тотли таомларни, ҳатто менга мумкин бўлмаган ёғлисини ҳам едим. Бу вақтда ўтган ҳаётим мобайнида лаззатланмаган роҳатланишдан ҳузур олдим. Яна нима қолди?”, деб ёзилган эди.

Дейл Карнеги у бемор тузалгани ва унинг услуги касалликни даволаш ва оғриққа қарши курашиш учун энг яхши йўл эканини айтган.

Лекин биз юқорида келтирилган шеър мазмунини маъқулламаймиз. Чунки бундай йўл Аллоҳнинг кўрсатмаларига мувофиқ эмас. Бу қиссадан хурсандчилик ва хотиржамлик тиббий муолажадан кўра фойдаси кўпроқлиги маълум бўлади холос.

**ЯШАШ УЧУН БИРОН НАРСАНГИЗ БЎЛСА,
ҲЕЧ ЎКИНМАНГ!**

Ибн Румий айтади:

Шеър:

*Очкўзлик бадбахтга солди можаро,
Ҳирс боис бошида доимо ғавғо.
Инсонга завқ бериб, қийнамайдиган,
Келгил, эй офият, келгил, марҳабо!*

Аллоҳ таоло айтади: **“На молу дунёларингиз ва на бола-чақаларингиз сизни Бизнинг хузуримизга яқин қила олмас. Магар ким имон келтирган ва солиҳ амал қилган бўлса, ана ўшаларгагина қилган амаллари туфайли кўпайтирилган мукофот бордир. Улар (жаннат) болохоналарида омонликдадирлар”**²⁸⁸.

Дейл Карнеги айтади: “Ҳисоб-китобларга қараганда хавотирланиш, ҳадиксираш ва қайғуриш Америкада биринчи рақамли котил бўлиб чиқди. Иккинчи жаҳон урушида уч миллион жангчи ўлди. Бу вақт оралиғида икки миллион киши юрак касалига дучор бўлди. Буларнинг бир миллионтасининг касаллигининг сабаби хавотир ва асабларнинг таранглашуви бўлди”.

Юрак касаллиги ҳам ўлимнинг асосий сабабларидан бўлиб, доктор Алексей Карл у ҳақда қуйидаги сўзни айтган: “Ишбилармон кишилар хавотирланишга қарши қандай курашишини билмайдилар ва эрта вафот этиб кетадилар”. Сабаб маълум, муддат белгиланган. Аллоҳ таоло айтади: **“Ҳеч бир жон Аллоҳнинг изнисиз ўлмас. Бу ёзилган ажалдир”**²⁸⁹.

Америкадаги қора танлилар ёки хитойликлар камдан-кам ҳолларда юрак касалига дучор бўлади. Чунки улар енгил ва осон ҳаёт йўлини танлаганлар. Юрак хуружи билан вафот этиш деҳқонларга нисбатан шифокорларда йигирма баробар кўп учрар экан. Шифокорлар асаби таранг бўлиб, оғир ҳаёт кечирадилар ва кўп маош оладилар. Бир гап бор: “Шифокор инсонларни даволайди, ҳолбуки ўзи касал”.

²⁸⁸ Сабаъ сураси 37-оят

²⁸⁹ Оли Имрон сураси 145-оят

БОРИГА ҚАНОАТ ҚИЛИШ ҒАМНИ КЕТКАЗАДИ

Ҳадисда: *“Раббимизни рози қиладиган сўзлар-
нигина айтамиз”*, дейилган.

Тақдир сизга хавф солса, унга бўйсунуш ва таслим бўлишингиз лозим. Шунда унинг натижаси фойдангизга ва ўйлаганингиздек бўлади. Бу билан сиз дунёда амалларингиз барбод бўлишидан ва охиратда бирон савобдан қуруқ қолиш балосидан қутуласиз.

Шеър:

*Ёмонликка десанг доим марҳабо,
У бошингга ташвиш солмайди асло.
Юзим ва сочимга қарилик келди,
“Хуш кўрдик”, дедиму тутиндим ошно.*

Тақдирга имон келтириш лозим, ундан қочиб бўлмайди. Кийимингиздан чиқсангиз ҳам, терингиздан суғурилиб чиқсангиз ҳам тақдирда белгиланган ишлар бўлади.

Эмерсон “Бажаришга қудрат” номли китобида бундай ёзади: “Фаровон, барқарор ва машаққатлардан холи ҳаёт бахтли ва улуғ кишиларни яратади, деган фикр бизга қаердан келди? Аслида бунинг акси бўлади. Ўзларига тасалли билдиришга одатланган кишилар ипак устида ухласалар ҳам, ўзларига тасалли билдиришдан тўхтамайдилар. Тарих гувоҳ: саодат ва улуғлик ўз тизгинини турли хил миллатлардаги кишиларга бериб келган. Бир миллатда яхшиси ҳам бор, ёмони ҳам бор. Бошқа бир миллатда яхши билан ёмонни ажратиб бўлмайди. Бу миллатлардан масъулиятни бўйниларига оладиган кишилар етишиб чиқди”.

Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) даъватларининг илк кунларида ҳидоят байроғини тутганлар қул, фақир ва кучсиз кишилар эди. Муқаддас имонга қарши чиққанларнинг кўпи бой ва машҳур кишилар бўлган.

Аллоҳ таоло айтади: “Қачон уларга Бизнинг равшан оятларимиз ўқилса, куфр келтирганлар имон келтирганларга: “Икки гуруҳнинг қайси бири мақом ва мажлис жиҳатидан яхшироқдир?” дерлар”²⁹⁰;

“Улар: “Бизнинг молу дунёмиз, бола-чақамиз кўпроқ. Биз азоблангувчи эмасмиз”, дерлар”²⁹¹;

“Орамиздан Аллоҳ неъмат берганлар шуларми?” дейишлари учун шундай қилиб баъзиларини баъзилари ила синадик. Аллоҳнинг Ўзи шукр қилувчиларни яхши билгувчи эмасми?!”²⁹²;

“Куфр келтирганлар имон келтирганларга: “Агар у (Қуръон) яхшилик бўлганида, унга биздан илгари бормасдилар”, дерлар...”²⁹³;

“Мутакаббир бўлганлар: “Албатта, биз сиз имон келтирганга кофирмиз”, дедилар”²⁹⁴;

“Улар: “Ушбу Қуръон икки шаҳардан (бирида) бўлган улуғ кишига нозил қилинганида эди”, дедилар. Ёки улар Раббингнинг раҳматини тақсимлайдиларми?”²⁹⁵

Антаранинг бир байтида унинг қиймати асли ва моҳиятида эмас, балки туғма хусусияти, жасорати ва зоти улуғлигида бўлиши айтилган:

Шеър:

*Мен – қул, хожаликка бўлдим сазовор,
Таним қора, кўнглим оппоқ беғубор.*

БИР АЪЗОИНГИЗДАН АЙРИЛГАН БЎЛСАНГИЗ ҲАМ, БОШҚА АЪЗОЛАРИНГИЗ САЛОМАТ-КУ

Ибн Аббос айтади:

²⁹⁰ Марям сураси 73-оят.

²⁹¹ Сабаъ сураси 35-оят.

²⁹² Анъом сураси 53-оят.

²⁹³ Ахкоф сураси 11-оят.

²⁹⁴ Аъроф сураси 76-оят.

²⁹⁵ Зухруф сураси 31 – 32-оятлар

Шеър:

Икки кўзим нурун олса Буюк Мавло,
Қалб нуримдан чароғондир бутун дунё.
Йўқ нарсага нодонлардек ғам чекмасман,
Қалбим закий, ақлим расо, тилим бурро.

“Шоядки ёқтирмаган нарсангиз сиз учун яхши бўлса...”²⁹⁶

Башшор ибн Бурд айтади:

Шеър:

Мени таъна қилиб, дерлар айбдор,
Асли саналмаган кўрлик ҳеч вақт ор.
Намоён бўлса гар мурувват, тақво,
Ожизликдан зарар етмагай асло.
Гуноҳсизлик, яна захира, ажр
Эҳтиёжи бирла қилурман сабр.

Ибн Аббос айтган сўз билан Башшор айтган сўздаги фарққа қаранг. Солиҳ ибн Абдулқуддуснинг кўзи ожиз бўлиб қолгандаги айтган сўзига қаранг.

Шеър:

Бу дам биздан бўлсин дунёга салом,
Кўзи ожиз чолга насиба тамом.
Киши ўлганда ҳам саналар тирик,
Ёлғон орзу баъзан вақтдан югурик.
Мени кўп умидга чорлайди табиб,
Баъзан бегона ҳам бўларкан ҳабиб.

Аллоҳ белгилаган тақдирнинг амалга ошиши муқаррар. Тасдиқ қилувчи ҳам, инкор қилувчи ҳам ундан четда қолмайди. Бири савоб топади ва саодатга эришади, иккинчиси гуноҳкор бўлади ва бахтсизликка юз тутаяди.

Умар ибн Абдулазиз Маймун ибн Мехронга мактуб ёзди: “Менга Абдулмаликка сабрли бўлишимни ёзибсан. Бу ишни доим кутиб келганман. У амалга ошса, инкор қилмайман”.

²⁹⁶ Бакара сураси 216-оят.

КУНЛАР ЎТКИНЧИДИР

Аҳмад ибн Ҳанбал бемор бўлган Бақий ибн Махладнинг зиёратига бордилар ва унга: “Эй Абу Абдурахмон, Аллоҳнинг савобидан хушнуд бўлинг, саломат кунда касаллик, касаллик кунда соғлик йўқдир”, – дедилар.

Бунинг маъноси, тани-жонимиз соғ вақтида касаллик хаёлга келмай, инсоннинг қасди кучаяди ва орзу-умидлари ҳамда интилишлари кўп бўлади. Оғир дардга чалинганида эса соғлик пайтидаги орзу-интилишлари ёддан чиқади ва нафсни умидсизлик, ҳимматсизлик қамраб олади, тушкунликка тушиб қолади.

Аслида Имом Аҳмаднинг сўзлари ушбу ояти каримадан олингандир. **“Агарда биз инсонга Ўз марҳаматимизни тоттириб, сўнгра (яна) уни тортиб олсак, (қарабсизки) у умидсиз ва шукрсиз(бўлиб қолур). Агарда унга бирон зарар келиб кетганидан кейин неъматларни тоттириб қўйсак: “Ёмонликлар мендан (ўзича) кетди”, дейди, албатта. Зеро, у мағрур ва фахрланувчидир. Илло, сабрли бўлган ва эзгу ишларни қилганларга, айнан ўшаларга мағфират ва катта мукофот бордир”²⁹⁷.**

Ҳофиз ибн Касир (роҳматуллоҳи алайҳ) айтдилар: Аллоҳ таоло ушбу оятида инсоннинг ёмон сифатлари ҳақида хабар берди. Мўминлар бундай сифатлардан йироқдирлар. кишининг бошига неъматдан сўнг мусибат келса, гўё илгари яхшилик кўрмагандек, кенг-фаровон ҳаётда яшамагандек уни умидсизлик, келажакка бўлган ишончсизлик эгаллаб олади, ўтган яхши кунларини инкор этади. Энди агар мусибати яна ариб, унга яхшилик етса, неъмат унинг кўзини кўр қилади ва: **“Ёмонликлар мендан (ўзича) кетди”**,²⁹⁸ дейди.

²⁹⁷ Худ сураси 9 - 11- оятлар.

²⁹⁸ Худ сураси 10-оят

Яъни, энди менга қайғу-дард етмайди, деб хаёл қилади.

“...Зеро, у мағрур ва фахрланувчидир”²⁹⁹.

Яъни, ҳузуридаги унга берилган неъматга фахрланади, бошқаларга кибр қилади:

“Илло, сабрли бўлган ва эзгу ишларни қилганларга, айнан ўшаларга мағфират ва катта мукофот бордир”³⁰⁰.

СИЗДА АЛЛОҲНИНГ КЕНГ ЕРЛАРИДА САФАР ҚИЛИШ ИМКОНИАТИ БОР

Сафар қалбдан ғамни аритади, деган гап бор.

Имом Ҳофиз Ромаҳурмузий “Илм талабида сафар қилишнинг фойдалари ва сафарни инкоф қилувчиларга жавоблар” номли китобида бундай дейди:

“Одам сафарида қанчалар роҳатланади. Ўзининг юртидан чиққан вақтида ҳаяжонланади. Ҳар бир манзил ва маконларга ўтаётган вақтида қалбида ҳамда аъзоларида лаззат ҳис қилади. Қатор тизилган қишлоқлар, боғ-роғлар, гўзал шаҳарлар уларнинг такрорланмас табиатини кўриб юрагини хурсандлик эгаллайди. Шаҳарларни кезаркан, илгарилари ҳеч қачон кўрмаган ажойиботларни кўради. Турли хил маданият ва тил эгалари билан танишади. Дала ва дарахтзорларнинг соясида ором олиб, масжидларда таомланиб, булоқлардан сув ичиб, қаер насиб этса, ўша жойда тунаб, Аллоҳ йўлида сохталик ва ҳушомадгўйликдан йироқ бўлган ҳақиқий дўстлар орттиради. Мақсадлари йўлида янгидан-янги зафар ва ютуқларга эришади. Қийинчилик ва машаққатга учраганларни учратса, дарҳол уларга ёрдамга шошилиб, машаққатларини кетказади. Дунёнинг лаззатларидан инсонларга улашиб, бахт уларнинг хурсандчилигини кўришда эканини тушуниб етади. Бу манзарадан қалби ором олади. Хуллас, мусофир одам гўё

²⁹⁹ Худ сураси 10-оят

³⁰⁰ Худ сураси 11-оят

Ўз аҳли ҳузурида баҳор фаслида гўзал гулларни те-риб, уларнинг хушбўй ифорларидан баҳра олгандек ёки олтину жавоҳирлар хазинасига эга бўлгандек лаззат ва фойдалар олади. Сафарни қораловчи ва унинг манфаатларига шубҳа билан қаровчилар эса шундай кўп неъматлардан насибасиз қоладилар”.

Шеър:

Чодиринг буз, қайси ерда хорланиш бор – бўл
йироқ,
Оқил одам, билки, ҳаргиз келса гар хорлик,
қочар.

Аллоҳ таоло бирон қавмни яхши кўрса, уларни мусибатлар билан имтиҳон қилади. Бу синовга рози бўлганлардан У ҳам рози бўлади, ғазаб қилганларга ғазаб қилади.

Инсонлар ичида энг кўп оғир мусибат ва синовларга учраганлари пайғамбарлар ҳамда уларнинг даражаларига яқин бўлган зотлардир. Аллоҳ таоло ҳар кимни ўз динидаги даражасига қараб имтиҳон қилади. Агар динида мустаҳкам бўлса, синов ҳам оғирроқ, динида суст бўлса, енгилроқ бўлади. Мусибат ва синовлар ҳеч кимни ўз назаридан четда қолдирмайди. Ҳар бир инсон турли офатлар билан синалади.

Мўминнинг ҳолати ажойиб – ҳар қандай ҳолатда ҳам унга фақат яхшилик бўлаверади: агар унга Раббисидан яхшилик келса, шукр қилади ва ўзига яхши бўлади. Агар бирон мусибат ёки бало билан синалса, унга сабр қилади ва бу иши билан ҳам мукофотга эришади.

Билинг! Агар ер юзидаги бутун инсонлар сизга яхшилик қилиш учун тўплансалар, Аллоҳ ёзганидан ортиқ манфаат еткази олишмайди. Агар бутун инсоният сизга зарар етказиш учун тўплансалар,

фақатгина Аллоҳ тақдирингизда битганини қила олишади, холос.

Солиҳ инсонлар ҳамма даврларда ҳам бало ва офатлар билан синалганлар. Мўмин киши шамол ҳар томонга эгиб турадиган экинзордаги майса каби-дир. Яъни, унга бало офатлар келса ҳам, чексиз неъмат берилса ҳам, шукр ва сабрда бардавом бўлади.

ҲАЁТИНГИЗНИНГ ОХИРГИ ДАМЛАРИНИ КЕЧИРАЁТГАН БЎЛСАНГИЗ ҲАМ ЎКИНМАНГ!

Абу Райҳон Беруний 78 йил умр кўриб, ҳижрий 440 йил вафот этган. У ҳаётининг асосий қисмини илмга ва китоблар тасниф қилишга бағишлади. Илм саройининг эшикларини очиб, унинг ичидаги бор хазиналарини қамраб оларди. Ҳатто умрининг охириги дамларигача ҳам қўлидан қалам, кўзидан илмий назар, онгидан тафаккур тўхтамади. Фақат оилавий зарурат туфайлигина илмдан узилар эди. Аҳлининг нафақаси ва таомланишига етарли маблағ қўлига келса, шу билан кифояланар эди. Вақтининг қолган қисмларини илм таҳсилига сарфлар эди. Илмдаги ечими мушкул масалаларни ҳал қилиш учун узоқ ўлкаларга олимлар билан тажриба алмашиш мақсадида сафарларга чиқарди.

Фақиҳ Абул Ҳасан Али ибн Исо айтади: “Абу Райҳоннинг ҳузурига кирдим. Унинг ўлим соати яқин, нафаси сиқилар, юрак уришлари тезлашган эди. Шу ҳолатда ҳам у мендан: “Тунов куни мерос масаласида она томондан бўлган бувиларнинг ҳисоби ҳақида нима деган эдинг?” деб сўради. Мен унга раҳмим келиб: “Шу ҳолингизда ҳамми?” деб сўрадим. У эса: “Эй биродар, мана шу масалани билиб бу дунёни тарк этишим, уни билмай кетишимдан яхши эмасми?” деди. Мен унга сўраганининг хабарини бердим. У айтганларимни ёдлаб олди ва менга баъзи омонат сўзларини айтди. Ҳузуридан чиқиб

кетар эканман, ичкаридан юракларни ўртаб юборувчи фарёдни эшитдим. У зот вафот этган эди”.

Ҳазрати Умар Форук (розияллоху анху) жароҳатидан қон оқиб, жон талвасасида турган бир пайтда саҳобалардан: “Намозим комил бўлдим ёки йўқми?” деб сўрадилар.

Саъд ибн Робиъ (розияллоху анху) Уҳуд жангида қонга бўялиб, сўнгги нафасларини олаётган чоқларида ҳам Расулуллоҳнинг (соллоллоху алайхи ва салам) ҳолатлари қандайлиги ҳақида сўрадилар.

Бу ҳолатлар кўнгил собитлиги ва юрак ободлигидандир.

ЎЛИМ ОНЛАРИ УСТИНГИЗГА ТЎСАТДАН КЕЛГАНИДА ҲАМ ЎКИНМАНГ!

Иброҳим ибн Жарроҳ айтади: “Абу Юсуф тоби қочган пайтида зиёратига бордим. У ҳушсиз ётган экан. Хушига келгач, мендан: “Бу масала ҳақида нима дейсиз?” деб сўради. Мен: “Хушсиз одам масаласими?” деб сўрадим. У: “Йўқ, бу ҳолатнинг зарари йўқ. Бир масалада сиз билан бир оз дарс қилсак, шоядки, нажот берувчи Зот шу ишимиз туфайли бизларга офият берса”, деди. Сўнгра мендан: “Эй Иброҳим, шайтонга қандай ҳолатда тош отган афзал: юрган ҳолатдами ёки отда турибми?” деб сўради. Мен: “Отда туриб”, дедим. У: “Хато”, деди. “Юриб отилади”, дедим. У зот: “Буниси ҳам тўғри эмас”, деди. Мен: “У ҳолда тўғриси нима?” деб сўрадим. Абу Юсуф: “Агар Ақаб а олдида тура олса, юрган ҳолда, тура олмаса, отда туриб отгани афзал”, деб жавоб берди. Унинг ҳузуридан чиқар эканман, ҳовли эшиги олдида етмасимдан йиғи овозини эшитдим. У зот вафот этган эдилар. Аллоҳ Абу Юсуфни Ўз раҳматига олсин”.

Асримиз адибларидан бири айтади: “Улар шундай бўлганлар. Бошларига ўлим ўз ғам-ғуссалари билан келган, нафас олишлари қийинлашиб, юраклари сиқилган, ҳушсиз бўлиб, сўнгра ҳушига келган

биринчи лаҳзадаёқ умрларидан қолган санокли дақиқаларни илм олиш ва илм беришдек шарафли ишларга сарфлаб юборадилар”.

Шеър:

*Ҳар қачонки бир ҳалимга бўлса донолик унут,
Ношукур оқил кишидин бўйла нодонликни кут.*

Эй Аллоҳ! Уларнинг қалбларида илм шунчалик ҳам қадрли бўладими?! Бутун борлиқлари ва бор салоҳиятларини илмга шунчалик ҳам сарф қиладиларми! Ҳатто ўлим онларида ҳам ўз оила, яқинлари жондан азиз фарзандлари ҳақида эмас, балки илмнинг қайғусини қилишди! Шунинг учун ҳам улар илм ва динда илғор бўлдилар. Уларга Аллоҳнинг раҳмати бўлсин.

**ИШЛАРНИНГ ОҚИБАТИНИ БИЛМАСДАН
ТУРИБ КЕЛИШ ЭҲТИМОЛИ БЎЛГАН
МУСИБАТЛАР УЧУН ҒАМ ЧЕКМАНГ**

Мисрлик ёзувчи, адиб, тарихчи Аҳмад ибн Юсуф “Мукофот ва охиратнинг гўзал бўлиши” номли китобида: “Одамларга етган машаққат, ғам ва қийинчиликларнинг тугаши худди кечадан кейин кундузнинг келиши аниқ бўлганидек равшандир. Лекин инсон табиати машаққатлар ва қийинчиликлар етган вақтда тушкунликка тушиб қолишга мойилроқ. Агар касал ўз вақтида муолажа қилинмаса, касаллик кучайиб, қийинчилик кўпаяди. Машаққатлар етган вақтда унга далда бериб қувватлаб турилмаса, у одам умидсизликка берилиб, ўзини ўзи ҳалок қилиши мумкин”.

Китобнинг бу бобида асосан бошига мусибат ва синовлар келган инсоннинг сабр қилмоғи лозимлиги ва сабрининг мукофоти эса гўзал оқибат бўлиши таъкидланган, инсон нафсини шижоатлантириш, уни ҳамиша сабрли бўлишга ундаш, Раббиси билан бўладиган муносабатларда одобларга риоя қилиш,

унга яхшилик ва неъматларнинг кечикишининг оқибати хайрли бўлади деб яхши гумонда бўлишга чорлаш ва бошқа масалалар ҳақида сўз юритилган.

Китобнинг охиридаги “Хотима” қисмида бундай дейди:

“Бузругмеҳр айтади: “Охиратда бериладиган неъматлардан олдинги бу дунёдаги машаққатлар худди ҳозирлаб қўйилган лаззатли таомлардан олдинги очликка ўхшайди”. Унга етишиш гўзал ва таоми лаззатлидир.

Афлотун айтади: “Ҳаёт давомида йўлиқадиган машаққат ва қийинчиликлар натижасида инсоннинг турмуши бироз оғир бўлиши мумкин, аммо унинг нафси товланиб, тарбияланади, сабру-қаноатга ўрганади. Кенглик ва тўкин-сочин, фаровон ҳаётда инсоннинг турмуши гўзал бўлиши мумкин, аммо бунинг натижасида нафси бузилиб, дунёга бўлган хирси кучайиб, ҳавойи нафсига тобе бўлиб, тубанлашиб кетиши ҳам мумкин”.

У яна айтади: “Сизни машаққатли меҳнатларга чорлаган дўстингиз билан алоқани узманг, аммо енгил-елпи ва тўкин-сочинликларга тўла ҳаётга чорлаган дўстга эътибор берманг”.

“Бадавлатлик нима иш бўлаётганини ва нима еяётганини билмайдиган қоронғу кечага ўхшайди. Машаққатлар эса ўзингиз ва бошқаларнинг ҳаракатларини кузатиб турадиган кундузга ўхшайди”.

Аздашир айтади: “Машаққат неъматларга кўмилган инсон кўра олмайдиган нарсаларни кўрсатадиган сурма кабидир”.

У яна айтади: “Машаққат вақтида киши ишларини тўғри йўналтирадиган нарса иккитадир: биринчиси (яъни, кичиги), содир бўладиган нарсаларга муносиб равишда қалбнинг қувватли бўлиши. Иккинчиси (яъни, олийси), Раззоқ ва Молик бўлган Зотга ишни топширмақдир”.

Агар киши Рабби хусусида тўғри фикрлай бошласа, Аллоҳ уни фақат савоб келтирадиган ва гуноҳларини ўчирадиган ишлар билан имтиҳон қилаётганини, шу билан бирга у доимо давомли яхшилик ва фойдалар ичида юрганини ҳис қилади. Аммо агар у Аллоҳдан бошқага суяниб, Раббини унутса, хато қилиб, йўлдан озишлари кўпаяди. Ҳар доим ўз ҳолатидан норози бўлаверади. Ўзига етган кичик қийинчилик ҳам унга худди қутулиб бўлмайдигандек туюлиб, ҳамма нарсадан хавфсирайдиган ва қўрқадиган бўлиб қолади.

Банда билан Рабби орасидаги муножот ҳақиқий ҳисобланади. Чунки У кўнглидан кечган ўйларни ҳам билувчидир. Бир кишининг ўзи каби бошқа кишига муножоти эса кўп машақатли ва манфаатдан йироқ бўлади.

Аллоҳ таоло меҳрибон. Одамга мусибат етиб, ҳамма халойиқдан умид узилган вақтда ёрдамга фақатгина У келишга қодир. Фақат Унга интилишда мушкулликдан чиқиб кетиш йўли ва ишларнинг енгиллашуви бор. У бизга сўраганимиздан ҳам афзалини инъом этади. Унинг Ўзигина бизга етади ва у қандай ҳам яхши вакил.

Замонамиз олимларидан бири бундай дейди: “Таннухийнинг “Машаққатлардан кейинги роҳат” номли китобини қайта-қайта ўқиб ундан ушбу уч фойдани олдим:

1. Кечадан кейин кундузнинг келиши аниқ бўлганидек машаққатлардан кейин роҳатнинг келиши тажрибалардан ўтган ва ҳақиқати қабул қилинган қоидадир. Бунда ҳеч қандай шак-шубҳа йўқ.

2. Машаққатлар кишининг дин ва дунёси бўйича етишишни яхши кўрган нарсалардан кўра энг гўзал фойдадир.

3. Албатта, фойдаларни жалб қилувчи ва зарарларни кетказувчи Зот ёлғиз Аллоҳ таолонинг Ўзидир!

Билинг, сизга етган нарса сизни четлаб ўтиши учун эмас. Сизни четлаб ўтган нарса эса сизга етиши учун эмас.

ЎҚИНМАНГ, ЧУНКИ ДУНЁ ЎҚИНИШГА АРЗИМАЙДИ

Машхур олим Ибн Муборак айтадилар: “Менга Адий ибн Зайднинг ушбу қасидаси амир Тоҳир ибн Хусайннинг қасридан ҳам афзалроқдир:

Шеър:

*Эй замонга тухмат айлаб, койиган кимса,
Ўзинг
Бори иллатдан омонму, эл аро айтар сўзинг?
Ё қўлингда борму номанг – жаннатий бахт
ёрлиғи,
Ё ғуруру жаҳолатдан қонга тўлганму кўзинг?!*

Яъни, эй мусибат эгаларини ҳақорат қилувчи инсон, сенга улар каби мусибат келмаслигига аминми-сан? Ёки кунлар сенга меҳнат-машаққатлардан саломат бўлишинг ҳақида қўлингга ишонч қоғозини тутказдими? Ундай бўлмаса нима сабабдан уларни койийсан?

Саҳиҳ ҳадисда айтилади:

“Агар Аллоҳ таоло наздида дунёнинг чивин қанотича қадри бўлганида эди, кофирлар бу дунёда бир хўплам сув ҳам ича олмас эдилар”. Дунёнинг киймати ва вазни Аллоҳ наздида пашша қанотидан ҳам паст экани ҳақиқатдир. Нима учун уни деб безовтаю ғамгин бўламиз?

Ҳақиқий бахт-саодат ўзингиз, оилангиз ва яқинларингизнинг тинч, осуда, соғ-саломат турмуш кечиришидадир. Бунга Аллоҳдан ва Унинг қазою қадаридан рози бўлиш, сабр ва қаноат билан эришилади.

ЎҚИНМАНГ, ЧУНКИ СИЗ АЛЛОҲГА ИМОН КЕЛТИРГАНСИЗ

“Улар Сизга Исломга кирганларини миннат қилмоқдалар. Айтинг: “Сизлар менга исломингизни миннат қилманглар, балки агар (имонла-

рингда) содиқ бўлсанглар, билингларки, Аллоҳ сизларни имонга ҳидоят қилганини миннат қилур”³⁰¹.

Фаросатли одамларгина англайдиган бир неъмат бор: мусулмон киши кофирга қараб Аллоҳ ўзига Исломдек буюк неъматни берганини ҳис этади. Аллоҳ уни ҳам худди кофир сингари Парвардигорига исён қиладиган, У Зотнинг оят ва сифатларини инкор этадиган, Яратувчиси ва ризқ берувчиси бўлган Зотга қарши чиқиб, пайғамбарлари ва китобларини ёлғонга чиқарадиган, буйруқларига бўйинсунмайдиган қилиб қўймагани учун Яратганга шукр қилади.

Биз Аллоҳни ёлғиз деб билган мусулмонмиз. Аллоҳга, пайғамбарларига ва қиёмат кунига ишонганмиз. Фарз ибодатларни камчилик билан бўлса-да адо этамиз. Булар баҳосиз, ҳеч қандай қиймат эвазига сотиб олиб бўлмайдиган неъматлардир. Бундай неъматлар сон-саноксиз, кенглиги кўз илғай олмайдиган даражада чегарасиз.

“Ахир, мўмин киши билан фосиқ (итоатсиз) кимсатенгбўлурми?!(Йўқ!)Баробарбўлмаслар!”³⁰²

Баъзи муфассирлар таъкидлашларича, жаннат аҳллари учун дўзах аҳлларининг азобланишини кўриш ҳам неъматдир. Шунда улар шу азоблардан омон сақлагани учун Парвардигорларига шукрлар айтишади.

Ҳар бир нарсанинг қадри ўз зиддининг олдида билинади.

Ёлғиз Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ. Комиллик сифатларидан бўлмиш илоҳлик сифати билан танҳо бўлган Зот – ёлғиз Аллоҳ субҳанаҳу ва таологина ҳақиқий илоҳдир.

³⁰¹ Ҳужурат сураси 17-оят.

³⁰² Сажада сураси 18-оят.

Бу калиманинг руҳи ва сири бундай:

“Саноси Улуғ, Исмлари муқаддас, Номи баракотли, Буюкликда тенги йўқ, Ёлғиз Ўзи илоҳ бўлган Зот – Парвардигорга муҳаббат, Уни улуғлаш, таъзим қилиш, қўрқув ва умид билан, таваккал, инобат, қўрқувдан ёки ихтиёр ила ёлғиз деб биламан. Ундан ўзгаси севилмас, Ундан ўзгасидан қўрқилмас ва умид ҳам қилинмас. Ёлғиз Унга таваккал ва рағбат қилинмай. Ундан қўрқилмай ва ёлғиз Унинг исми билан қасам ичилмай. Унга назр ва тавба қилинмай. Унинг амрига итоат қилинур ва Унга ҳисоб берилур. Мусибат пайти Ундан ёрдам сўралиб, илтижолар ва саждалар қилинур. Унинг учун ва Унинг исми ила қурбонлик қилинур”.

Буларнинг бари бир калимада жам бўлади: Ибодатнинг барча тури билан ёлғиз Унга ибодат қилинади.

ЎҚИНМАНГ! СИЗГА ЕТГАН МАШАҚҚАТЛАР СИЗНИ ОЛИЙЛИҚДАН ТЎСА ОЛМАЙДИ

Мустафо Амин ўзининг “Ўрта Шарқ ҳақида фикрлар” номли мақоласида бундай дейди: “Беш дақиқалик сабр золимлар зулми, қонхўрлар қамчиси ва ёвузлар тажовузига етади. Чунки қамчилар тезда тушади, тугунлар ечилади, махбуслар озод бўлади, зулм арийди. Фақат сиз шу муддатда чиройли сабр қилиб, кутиб туришингиз лозим бўлади”.

Шеър:

*Дарду кулфат чоҳидан ҳеч йигит чиқмас омон,
Гар Яратган лутфидан бир чораю йўл бўлмаса.*

Риёз шаҳрида Албаниянинг муфтийси билан учрашган бир олим бундай дейди: “У Албанияда даҳриёна тузум даврида йигирма йил оғир жиноят билан айбланиб, қаттиқ тартибли қамоқхонада тутқун бўлган экан. Панжара ортида қийноқлар, макр-ҳийла тузоғи ва зулм остида кўп эзилган.

Шунча зулм, очлик ва қийноқларга қарамай беш вақт намозини тўхтатмаган. Атрофидаги бошқа тутқунлар ундан чўчишаркан. У эса матонат, бардош билан сабр қилибди. Ниҳоят унга бахтли кунлар келди – у озод бўлди, кейинчалик Албания муфтийси лавозимига сайланди”.

“Улар (Бадрдан) Аллоҳнинг неъматини ва фазлини билан бирон ёмонликка учрамай қайтдилар”³⁰³.

Жанубий Африка Республикаси бошлиғи Нелсин Мандила йигирма етти йил қамоқ жазосини ўтаган. У миллатининг ҳурриятини, ҳалқининг зулм, истибдод, қаҳр ва хорликлардан озод бўлишини талаб қилиб чиққан эди. У қамоқхонада сабр-бардош билан ўтирди, умидсизликка тушмади, руҳини чўктирмади. Ниҳоят дунёвий орзуси ушалди – юрти, ватани мустабид зулмидан озодликка чиқди. **“Ким дунё ҳаёти ва унинг зийнатини истаса, у (каби)ларга амаллари (савоби)ни шу (дунё)да мукамал берурмиз ва улар унда (дунёда) зиён қилмайдилар”³⁰⁴.**

“...Агар (урушдан) азоб чекаётган бўлсангиз, улар ҳам худди сизлардек азоб чекмоқдалар. Сизлар Аллоҳдан улар умид қилмаган нарсани умид қиласиз”³⁰⁵.

Шеър:

*Ҳар кунимда саломатлик мендан ўтар
шижоатда,
Сабот ила турар доим эзгу мақсадли ҳолатда.*

“Агар сизларга (Уҳуд жангида) жароҳат (мағлубият) етган бўлса, у қавмга ҳам (Бадр жангида) худди шундай жароҳат (мағлубият) етган”³⁰⁶.

³⁰³ Оли Имрон сураси 174-оят.

³⁰⁴ Ҳуд сураси 15-оят.

³⁰⁵ Нисо сураси 104-оят.

³⁰⁶ Оли Имрон сураси 140-оят.

ИСЛОМНИ АНГЛАГАН ЭКАНСИЗ, ЎКИНМАНГ,

“Ким Исломдан ўзга динни истаса (ихтиёр этса), ундан (у дин) сира қабул қилинмагай ва у охиратда зиён кўрувчилардандир”³⁰⁷.

Олмониянинг Мюнхен шаҳрида бир машҳур муслмон даъватчи яшар эди. Шаҳарга кираверишда жуда катта эълон тахтаси бўлиб, унга олмон тилида: “Сиз ҳали фалон ва фалон нарсани билмайсиз”, деб ёзилган эди. Мазкур даъватчи тахтанинг бошқа тарафига: “Сиз ҳали Исломни билмайсиз. Агар ўрганмоқчи бўлсангиз, фалон рақамларни териб бизга боғланинг”, деб ёзиб қўйди. Қарабсиз, унга Олмониянинг барча шаҳару қишлоқларидан қўнғироқлар дарё бўлиб оқиб кела бошлади. Натижада ўша даъватчининг таъсирида бир йил ичида юз мингга яқин олмониялик эркагу аёл Исломни қабул қилди. Кейин у ерда масжид, мадраса ва Ислом маркази қурилди.

Айни пайтда инсоният хайрон ва чорасиздир. У ўз тинчлиги ва хотиржамлигига қайта эга бўлиш учун Ислом динига эҳтиёжи катта.

“...у билан Аллоҳ ризосини топишга интилганларни (У) тинчлик ва саломатлик йўлларига йўллаб, Ўз изни билан уларни зулматлардан нурга чиқарур ва тўғри йўлга ҳидоят қилур”³⁰⁸.

Улуғлардан бири айтади: “Мен бу оламда Аллоҳдан ўзгага ибодат қилувчи биронта одам қолмаса керак, деб ўйлар эдим!

Лекин Аллоҳнинг ушбу оятлари бор:

“...Бандаларим орасида (Аллоҳга) шуқр қилувчиси оздир”³⁰⁹;

“Ер (юзи)даги кўп кишилар (сўзи)га итоат қиладиган бўлсангиз, Сизни Аллоҳ йўлидан янғ-

³⁰⁷ Оли Имрон сураси 85-оят.

³⁰⁸ Моида сураси 16-оят

³⁰⁹ Сабъ сураси 13-оят

лиштирадидлар. (Улар) фақат гумснга бериладилар ва фақат ёлғончилик қиладилар”³¹⁰;

“Одамларнинг кўплари, гарчи Сиз жуда истасангиз-да, имон келтирмайдилар”³¹¹;

Асмаъий айтади: “Бир аъробий қорининг “Бас, осмон ва Ернинг Парвардигорига қасам, албатта, у (ваъда) худди сизларнинг сўзлашингиз каби (ҳақ ва рост)дир!”³¹²оятини ўқиганини эшитиб, “Субҳаналлоҳ! Ким Буюк Зотни қасам ичишга ундади?!” деди”.

Албатта, бу яхши гумон, ўз Мавлосининг карами, эҳсони, лутф ва раҳматини интизор бўлиб кутишдир.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “**Раббимиз кулади**”, дедилар. Шунда аъробий: “Кулаган Рабб, албатта, яхшилиқни бергай”, деди.

“У (одамлар) умидсизликка тушганларидан кейин ёмғир ёғдирадиган ва Ўз раҳматини (баракотини) кенг ёядиган зотдир. У (мўминларга) **Валий** (дўст) ва **Ҳамид** (ҳамд эгаси)дир”³¹³;

“...Аллоҳнинг раҳмати эзгу иш қилувчиларга **яқиндир**”³¹⁴;

“...Огоҳ бўлингки, Аллоҳнинг ёрдами (ҳамиша) **яқиндир**”³¹⁵.

Улуғларнинг сийратлари ва уларнинг таржимаи ҳоллари ҳақидаги китобларни ўқиган одам долзарб ва собит масалалардан фойда олади. Шулардан баъзилари:

1. Али ибн Абу Толиб айтадилар: “Инсоннинг қиймати қилган чиройли амалида кўринади”. Маъноси: инсоннинг қиймати унинг ташқи кўриниши ёки мансаби билан эмас, балки илм, одоб, ибодат ва хулқи билан баҳоланади.

³¹⁰ Анъом сураси 116-оят

³¹¹ Юсуф сураси 103-оят

³¹² Зориет сураси 23-оят

³¹³ Шуро сураси 28-оят

³¹⁴ Аъроф сураси 56-оят

³¹⁵ Бақара сураси 214-оят

“(Муҳаммад) юзини буриштирди ва юз ўгирди. Зеро, унинг ҳузурига кўзи ожиз одам келган эди”³¹⁶;

“...Зеро, ҳур мушрикдан кўра имонли кул яхшироқдир...”³¹⁷

2. Инсоннинг мавқеи унинг ҳиммати, эътиборлиги, сахийлиги ва фидоийлигига қараб белгиланади. Бинобарин, инсонга улуғлик ўзидан-ўзи берилмаган.

Бахт-саодатни хурмода деб билманг, чунки уни еб кўясиз.

“...Агар (улар) чиқишни истаганларида, унинг учун тайёргарлик кўриб қўйган бўлур эдилар”³¹⁸.

“Аллоҳ (тоати йўли)да ҳаққоний жидду жаҳд қилингиз!”³¹⁹

3. Инсон Аллоҳнинг изни билан ўз тарихини ўзи шакллантиради. Ўз сийрат саҳифаларини гўзал ёки қабих амаллари билан тўлдиради.

“Албатта, Биз ўликларни тирилтирурмиз ва уларнинг (ўлимидан олдин) юборган амалларини ҳамда (қолдирган) асоратларини (оммага фойдали ёки зарарли ишларини) ёзиб кўюрмиз”³²⁰.

4. Инсоннинг умри ниҳоятда қисқа ва тезда ўтиб кетади. Шу қисқа умрни гуноҳ ва ғам-андухлар билан ўтказмаслик лозим.

“Улар уни (қиёматни) кўрган куни (бу дунёда қанча кўп умр кўрган бўлсалар ҳам) гўё бир оқшом ёки чошгоҳ пайти миқдорича тургандек бўлурлар!”³²¹;

“Улар айтадилар: “Бир кун ёки ярим кун. Санаб турувчи (фаришталар)дан сўрагин!”³²²

³¹⁶ Абаса сураси 1 – 2-оятлар.

³¹⁷ Бакара сураси 221-оят

³¹⁸ Тавба сураси 46-оят.

³¹⁹ Ҳаж сураси 78-оят

³²⁰ Есин сураси 12-оят

³²¹ Нозидот сураси 46-оят

³²² Муминун сураси 113-оят.

Шеър:

*Умринг ўтар, ҳеч қилмадинг солиҳ амал –
сармоя,*

Шу иккиси ғам чекишга бўлар сенга кифоя.

Инсоннинг саодатига сабаб бўлувчи омиллар:

1. Солиҳ амал: “Эркакми ё аёлми – кимда-ким мўмин бўлган ҳолида бирон эзгу иш қилса, бас, Биз унга ёқимли ҳаёт бахш этурмиз”³²³.

2. Яхши аёл: “...Парвардигоро, хотинларимиздан ва зурриётларимиздан бизларга кўз қувончини бахш эт ва бизларни тақводорларга пешво қил!”³²⁴

3. Кенг уй: Ҳадис: “Эй Аллоҳ, мен учун ҳовлимни кенг қилгин”.

4. Ҳалол, покиза касб: Ҳадис: “Аллоҳ покдир, покизаларни севар”.

5. Чиройли хулқ ва инсонлар меҳрини қозониш: “Яна мени қаерда бўлсам баракотли қилди”³²⁵.

6. Қарздан саломат ва нафақада тежамкор бўлиш: “Улар эҳсон қилганларида исроф ҳам, хасислик ҳам қилмаслар, (тутган йўллари) бунинг ўртасида – мўътадилдир”³²⁶;

“(Бахиллик қилиб) қўлингизни бўйнингизга боғлаб ҳам олманг. (Исрофгарчилик қилиш билан) уни бутунлай ёйиб ҳам юборманг!”³²⁷

Саодатни мустаҳкамловчи омиллар:

Саодат шукр қилувчи қалб, Аллоҳнинг зикрига одатланган тил, машаққатлар ва синовларга сабр қилувчи жисм билан мустаҳкамланади.

Шеър:

*Кимки одат қилса доим шукр ила зикру сабр,
Топар бир кун бу ишига неъмату улкан ажр.*

³²³ Наҳл сураси 97-оят.

³²⁴ Фурқон сураси 74-оят.

³²⁵ Марям сураси 31-оят.

³²⁶ Фурқон сураси 67-оят.

³²⁷ Исро сураси 29-оят.

Агар саодат ҳақидаги уламоларнинг илми, ҳукамоларнинг ҳикматлари, шоирларнинг шеърлари бир ерга тўпланса ҳам то уни ўзингиз тотиб кўрмагунигизча, ўзингизга жалб қилмагунигизча, уни излаб, тескарисини тарк этмагунигизча бахт-саодатни тўла ҳис эта олмайсиз.

“Ким менга қараб юрса, мен унга қараб югурман”

Ишлари ва режаларини сир сақлаш банданинг саодатидандир.

Айтишларича, бир аъробийга сир айтиб, уни ошкор қилмаслиги эвазига ўн динор беришди. Бунинг уддасидан чиқа олмаган аъробий юраги сиқилиб, динор берган одамнинг олдига бориб, у айтган сирни ошкор қилиш эвазига динорларини қайтариб беришини айтди. Чунки сирни яширмақ катта куч ва сабр талаб қилади. Аъробий: “Сирни сақлаш бўйиннинг орқасига зарб билан уриш экан”, деди.

“Эй ўғилчам, бу тушингни оға-иниларингга ҳаргиз айта кўрма...”³²⁸

Инсоннинг ожиз тарафларидан бири бошқаларга ўзининг сирлар саҳифасини очмоғидир. Бу эски дард, башарият қонига сингиб кетган касалликдир. Нафс эса сирни ошкор қилишни, гап тарқатишни яхши кўради. Зеро, ўз сирларини ошкор қилган инсон надомат, ғам-ғуссага ботиши айни ҳақиқатдир.

Қуръонда келади:

“...У лутф билан эҳтиёткорона юрсин ва сизларни ҳеч кимга сездириб қўймасин”³²⁹.

Бу оят сирни сақлаш борасидаги катта қоидадир.

ЎҚИНМАНГ, ВАҚТИ-СОАТИ КЕЛМАСИДАН БУРУН АСЛО ЎЛМАЙСИЗ

“...Бас, қачон уларнинг ажаллари етиб келганида уни бирон соат кечга ҳам сура олмайдилар, илгари ҳам қила олмайдилар”³³⁰.

³²⁸ Юсуф сураси 5-оят

³²⁹ Каҳф сураси 19-оят.

³³⁰ Наҳл сураси 61-оят

Бу оят ажалидан бурун бир неча бор ўладиган қўрқоқларга қаноат беради. Бу оятни ўқиган ҳар бир инсон ортга ҳам, олдинга ҳам сурилмайдиган, кунисоати белгиланган бир ажал борлигини, бутун дунё аҳли тўпланганида ҳам уни тезлаштира олмаслигини ёки ортга ҳам сура олмаслигини англаб етади. Бу англаш ўз навбатида инсонга хотиржамлик, сакинат, сабр ва сабот беради.

“Ҳар бир жон ўзи билан бирга (уни маҳшарга) ҳайдовчи (бир фаришта) ва (амалларига) гувоҳлик берувчи (иккинчи фаришта) билан бирга келур”³³¹.

Аллоҳдан ўзгага суяниш бахтсизлик эканини билинг.

“...Сўнгра унинг учун Аллоҳдан ўзга ёрдам берадиган бирон жамоа бўлмади ва унинг ўзи ҳам ғолиблардан бўлмади”³³².

Заҳабийнинг йигирма уч жилддан иборат “Сияру аъламин нубало” номли китобида бир қанча машҳур уламолар, халифалар, подшоҳлар, амирлар, вазирлар, зодагон ва шоирларнинг таржимаи ҳоли эсга олинган бўлиб, бу китобни ўқиган киши икки буюк ҳақиқатни англаб етади:

1. Мол-дунё, бола-чақа, мансаб, касб-ҳунарга суяниб Аллоҳни унутиб қўйган кишини Аллоҳ таоло ўша нарсаларга топшириб қўяди. Ва бу унинг бахтсиз бўлишига, азоб тортишига, ҳасрат чекишига сабаб бўлади.

“Албатта, улар (шайтонлар) уларни (“кўрлар”ни) йўлдан тўссалар ҳам (тўсилганлар) ўзларини ҳидоят топувчилар, деб ҳисоблайдилар”³³³.

Фиръавни мансаби, Қорунни мол-дунёси, Умайя ибн Халафни тижорати, Валид ибн Муғирани фарзандлари туғёнга кетказди ва ҳалокатига сабаб бўлди.

³³¹ Коф сураси 21-оят.

³³² Касас сураси 81-оят

³³³ Зухруф сураси 37-оят

“(Эй Муҳаммад!) Мен сўққабош қилиб яратган кимсани (Валидни) Ўзимга қўйиб беринг!”³³⁴

Абу Жаҳлни мансаб, Абу Лаҳабни насаб, Мутанаббийни шон-шуҳрат, Ҳажжожни ер юзида олий бўлишга иштиёқ, Ибн Фуротни вазирлик ҳалок қилди.

2. Ким Аллоҳни азиз тутса ва ёлғиз Унинг розилигини топиш учунгина ҳаракат қилса, Аллоҳга яқинлашади. Меҳрибон Зот уни насаб, мансаб, фарзандлар, мол-дунё ва қариндош уруғларсиз ҳам ша-рафли ва қадрли қилиб қўяди.

Билолни (розияллоҳу анҳу) азони билан, Салмонни (розияллоҳу анҳу) охирати билан, Суҳайбни (розияллоҳу анҳу) шаҳидлик билан, Ато ибн Рабоҳни (розияллоҳу анҳу) илм билан азиз қилди.

“...(Аллоҳ) кофир бўлганлар сўзини тубан қилди. Аллоҳнинг сўзи эса, у юксакдир”³³⁵.

“ЭЙ БУЮКЛИК ВА КАРАМ СОҲИБИ!” ДЕБ АЙТИНГ

Ҳадисда айтилади: **“Эй Буюклик ва Карам соҳиби” дейишдан айрилманглар**. Яъни, уни ўзингизга лозим тутинг, кўпайтиринг ва доимо такрорлаб юринг.

“Эй Абадий ва Барҳаёт Зот” калимаси ҳам худди шундай улуғдир. Айтилишича, ушбу икки калимада Исми Аъзам қарор топган бўлиб, ким Раббига шу исмлар орқали дуо қилса, дуолари ижобат бўлади, сўрагани берилади. Демак, банда кенглик, зафар ва нажотга эришмоқ учун шу исмлар билан Парвардигорига хитоб қилмоғи лозим.

“Раббингизга (ёрдам сўраб) фарёд қилганингизда: “Мен сизларга кетма-кет (келувчи) минг нафар фаришта билан мадад берувчидирман”, деб (дуоингизни) ижобат этганини эслангиз!”³³⁶

³³⁴ Мудлассир сураси 11-оят.

³³⁵ Тавба сураси 40-оят.

³³⁶ Анфол сураси 9-оят.

Мусулмон инсоннинг ҳаётида уч кун бор, агар ҳаётини унга мувофиқ ўтказса, кунлари байрамга айланади:

1. Фарз ибодатларни жамоат билан адо қилиб, гуноҳлардан саломат бўлган кун.

“Эй имон келтирганлар! Сизларни тирилтирувчи нарса (илм олиш) учун чорлаганларида, Аллоҳга ва Расулга (лаббай деб) жавоб қилинглари! Яна билиб қўйингларики, Аллоҳ инсон билан унинг кўнгли (ўртаси)да “парда” бўлиб туради ва Унинг (ҳузурига) тўпланасизлар”³³⁷.

2. Гуноҳига тавба қилиб, ундан қутулиб Парвардигорга қайтган кун. **“...сўнгра улар тавба қилувчилардан бўлишлари учун Аллоҳ тавбаларини қабул этди”³³⁸.**

3. Парвардигорига гўзал хотима ва гўзал амаллар билан йўлиққан кун.

Ким Раббига йўлиқишни яхши кўрса, Аллоҳ ҳам унга йўлиқишни яхши кўради.

Шеър:

Орзулар уч ишга албат боғлидир,

Шахс – халқ, кун – умр ва дунё – ҳовлидир.

Саҳобалар ҳаётини кузатар экансиз, уларнинг бошқаларга ўхшамайдиган хислатларини англайсиз;

1. Уларнинг ҳаётида енгиллик, осонлик бор, тақаллуф йўқ, ишларини жуда оддий ва содда услубда олиб борадилар. Ўзларига ўта талабчан, қаттиққўл ҳам эмас, баъзи масалаларда ўта чуқур ҳам кетишмаган, ўртача йўлни тутишган.

“Биз Сизни осон (дин)га муваффақ қилурмиз”³³⁹.

2. Уларнинг илмлари эъзозга лойиқ, баракали ва амал билан мувофиқ равишда борарди. Уларнинг истилоҳларида ортиқча, тушунарсиз, мураккаб, ёлғон, сафсата сўзлар мутлақо ишлатилмасди.

³³⁷ Анфол сураси 24-оят

³³⁸ Тавба сураси 118-оят.

³³⁹ Аъла сураси 8-оят

“...Бандалари орасида Аллоҳдан уламоларгина қўрқарлар”³⁴⁰.

3. Улар учун қалб амаллари бадан амалларидан улуғроқ эди. Гарчи нафл рўза ва нафл ибодатларда баъзи тобеъинлар улардан кўра анчайин илғор бўлсалар-да, уларда ихлос, инобат, таваккул, муҳаббат, рағбат ва раҳбат, хушуъ, қўрқинч кучли эди.

“...Бас, У уларнинг кўнгилларидаги нарса (садоқат)ни билиб, уларга хотиржамлик туширди...”³⁴¹

4. Улар руҳий-қалбий роҳат, саодат, хотиржамликка эришганлари туфайли дунё матоларига оз рағбат қилиб, унинг чиройи ва зийнатларидан юз ўгирган эдилар.

“Ким охиратни истаса ва мўминлик ҳолида (ўз) саъйи билан ҳаракат қилса, бас, ундай зотларнинг саъйи (Аллоҳ наздида) манзурдир”³⁴².

Қуръони каримда бир қанча ҳақиқатлар зикр қилинган бўлиб, улардан инсон саодати ва абадий роҳатга эришувига васила бўлган баъзи оятларни келтириб ўтмоқчимиз.

Аллоҳдан ёрдам сўраган инсонга ёрдам беради: **“Эй имон келтирганлар! Агар сизлар Аллоҳга ёрдам берсангиз (динининг ривожи учун ҳаракат қилсангиз), У ҳам сизларга ёрдам беради”³⁴³.**

Сўраган кишига сўраганини беради: **“Парвардигорингиз: “Менга дуо қилинглар, Мен сизлар учун (дуоларингизни) ижобат қилай!” деди”³⁴⁴.**

Кечирим сўраганни кечиради. **“...Эй Раббим! Дарҳақиқат, мен ўзимга зулм қилиб қўйдим. Бас, мени кечир”. (Аллоҳ) уни кечирди”³⁴⁵.**

³⁴⁰ Фотир сураси 28-оят.

³⁴¹ Фатҳ сураси 18-оят.

³⁴² Исро сураси 19-оят.

³⁴³ Мухаммад сураси 7-оят.

³⁴⁴ Гофир сураси 60-оят.

³⁴⁵ Қасас сураси 16-оят.

Тавбаларни қабул қилади: **“У бандаларидан тавбани қабул қиладиган, ёмонликларни афв этадиган ва қиладиган ишларингизни биладиган зотдир”**³⁴⁶.

Ким Аллоҳга таваккул қилса, У Зот унга етарлидир: **“Кимки Аллоҳга таваккул қилса, бас, (Аллоҳнинг) ўзи унга етади”**³⁴⁷.

Уч қилмишнинг эгаларига Аллоҳ таоло жазони тезлаштиради, улар:

1) шафқатсизлик ва тажовуз: **“...Эй одамлар! Бу тажовузингиз фақат ўзингизга зарардир”**³⁴⁸;

2) қасамини бузиш: **“...Бас, ким(ўз қасамёдини) бузса, бас, (у) фақат ўз зарарига бузади”**³⁴⁹;

3) макр: **“...Ёмон макр эса, фақат ўз эгаларини ўраб олади (ҳалок қилади)”**³⁵⁰.

Албатта, золимлар Аллоҳдан қочиб қутула олмайди: **“Мана, ҳақсизлик қилганлари сабабли уларнинг уйлари ҳувиллаб қолди!”**³⁵¹.

Солиҳ амалнинг меваси ҳам нақд, ҳам насиядир, яъни, дунёда ҳам, охиратда ҳам кўринади. Шубҳасиз, Аллоҳ таоло солиҳ амалнинг қадрини билувчи ва мағфиратли Зотдир. **“Бас, Аллоҳ уларга ҳам бу дунёнинг савобини (ғалаба ва ўлжани), ҳам охиратнинг чиройли савобини (мағфират ва жаннатни) берди”**³⁵².

Ким Унга итоат этса, Аллоҳ уни яхши кўради: **“Айтинг (эй Мухаммад!): “Агар Аллоҳни севсангиз, менга эргашинг. Шунда Аллоҳ сизларни севади ва гуноҳларингиздан ўтади”**³⁵³.

Агар банда буни яхши билса, ҳамиша бахтиёр ва хурсанд ҳолда юради. Чунки Раббига суяниб амал

³⁴⁶ Шўро сураси 25-оят.

³⁴⁷ Талок сураси 3-оят.

³⁴⁸ Юнус сураси 23-оят.

³⁴⁹ Фағҳ сураси 10-оят.

³⁵⁰ Фотир сураси 43-оят.

³⁵¹ Намл сураси 52-оят.

³⁵² Оли Имрон сураси 148-оят.

³⁵³ Оли Имрон сураси 31-оят.

килади, ризқни ва ёрдамни Ундан кутади: “Зеро, Аллоҳнинг ўзи Раззоқ (ризқ берувчи), қувватли ва Матин (қудратли)дир”³⁵⁴.

Ёрдам берувчи: “Ғалаба эса, фақат Аллоҳ ҳузуридадир, У Азиз ва Ҳакимдир”³⁵⁵.

Мағфират қилувчи: “Мен тавба этган ҳамда имон келтириб, эзгу иш қилган, сўнгра тўғри юрган кишиларни, албатта, мағфират қилувчидирман”³⁵⁶.

Тавбаларни қабул этувчи: “...Албатта, У Кечиримли ва Раҳмлидир ...”³⁵⁷.

Дўстлари учун душманларидан ўч олгувчи: “...Бизинтиқом олувчидирмиз”³⁵⁸.

Айбу нуқсонлардан пок Зот қандай ҳам мукамал, қандай ҳам улуғ: “...Унга тенг бирон зотни билурмисиз?”³⁵⁹

Шайх Абдураҳмон ибн Саъдий “Бахтиёр ҳаёт кечирешнинг фойдали йўл-йўриқлари” номли китобида айтадилар: “Банда Аллоҳ берган неъматларни кўра олиши ва ўша неъматлар берилмаган инсонлардан устун эканини тафаккур қилиб, шукр айтиши саодат сабабларидандир. Шунда у банда Аллоҳ унга қандай фазл ато этганини ҳис этади”.

Инсон камчиликли ва нуқсони бўлишига қарамай диний амаллари, масалан, намозни жамоат ила ўқишга мустаҳкамлиги билан мусулмонларнинг анча қисмидан устун бўлиши мумкин. Бу улуғ неъмат пул билан ўлчанмайдиган даражада баҳосиз. “Ва сизларга барча зоҳирий ва ботиний (моддий ва маънавий) неъматларини комил берганини кўрмадингизми?!”³⁶⁰; “...ва уларни Ўзимиз яратган кўп жонзотлардан афзал қилиб қўйдик”³⁶¹.

³⁵⁴ Зориет сураси 58-оят.

³⁵⁵ Оли Имрон сураси 126-оят.

³⁵⁶ Тоҳа сураси 82-оят.

³⁵⁷ Бақара сураси 54-оят.

³⁵⁸ Дуҳон сураси 16-оят.

³⁵⁹ Марям сураси 65-оят.

³⁶⁰ Лукмон сураси 20-оят.

³⁶¹ Исро сураси 70-оят.

Шеър:

*Бу халойиқ ғўрдир – тажрибаси кам,
Гапни қўй, мақтама, шундайман мен ҳам.*

Асмо бинти Умайдан ривоят қилинади: Расулulloҳ соллоллоҳу алайҳи васаллам дедилар: **“Диққат қил, мен сенга қайғу пайтида айтиладиган сўзларни ўргатаман. У: “Аллоҳ Парвардигоримдир, У Зотга бирон нарсани шерик қилмасман”, калимасидир”.**

Бошқа бир ҳадисда: **“Кимнинг бошига ғам-андуҳ, касаллик, қийинчилик тушса, “Аллоҳ Парвардигоримдир, Унинг шериги йўқдир”, деб айтсин, шундан ундан ғамлар арийди”.**

Қалбга қоронғулик келтирувчи бир қанча ишлар бор. Агар шу ҳолга тушган киши Парвардигори сари интилиб, ишини Унга топширса, Унга махлуқлардан биронтасини шерик қилмай, Унинг остонасига бош урса, ғам-андуҳлари тарқайди. Аммо ким бунга бепарво қараса, фойдасиз.

Шеър:

*Мол-давлат кетсаю бойлик йўқолса,
Руҳимиз соғ бўлса – бизга кифоя.
Бир кун йўқолгани топилиб қолар,
Аллоҳ қилиб турса, жонни ҳимоя.*

ҲАСАДСИЛАРДАН ЧЎЧИМАНГ

Ким ҳасадчи кимсадан хавфсираса, ушбу дуоларни ўқисин:

1. Зикр, дуолар билан бирга икки “қул аъзуз”ни ўқисин.

“Ҳамда ҳасадчининг ҳасади ёвузлигидан паноҳ сўрайман”³⁶².

2. Ишларингизни ҳасадчидан яширинг.

³⁶² Фалак сураси 5-оят.

“...Эй ўғилларим! (Мисрга) бир дарвозадан кирманглар, балки турли хил дарвозалардан киринглар!”³⁶³

3. Ундан узоқ юринг.

“Агар менга имон келтирмасаларинг, у ҳолда мендан четланинглар!”³⁶⁴

4. Озоридан тийилиши учун унга яхшилиқлар қилинг.

“...Сиз (ёмонликни) гўзалроқ (муомала) билан қайтаринг!”³⁶⁵

ОДАМЛАРНИНГ ГЎЗАЛ ХУЛҚЛИСИ БЎЛИНГ

Гўзал хулқ бахт ва саодатдир. Ёмон хулқ эса фалокат ва бахтсизликдир.

Ҳадисда: “*Киши гўзал хулқи билан рўзадор ва кечалари ибодат қилгувчининг даражасига етади*”, дейилган.

Яна бир ҳадисда: “*Қиёмат кунда сизлардан менга яқин жойда турадиган ва энг суюкли бўлган кишини айтайми? У гўзал хулқ эгасидир*”, дейилади.

“Албатта, Сиз буюк хулқ узрадирсиз!”³⁶⁶;

“Агар дағал ва тошбағир бўлганингизда, албатта, (улар) атрофингиздан тарқалиб кетган бўлур эдилар”³⁶⁷;

“...одамларга ширинсўз бўлинг!”³⁶⁸

Мўминлар онаси Ойша (розияллоҳу анҳо) Расулulloҳни (соллоллоҳу алайҳи ва салам) сифатлаб: “*Расулulloҳнинг хулқлари Қуръон эди*”, деганлар.

Кенг феълли бўлиш ва зийраклик Аллоҳ унга яхшилиқни хоҳлаган киши учун нақд неъмат ва ҳузур-ҳаловатдир.

Тезлик, қизиққонлик, жаҳл узоқ давом этувчи бахтсизлик ва абадий азобдир.

³⁶³ Юсуф сураси 67-оят.

³⁶⁴ Духон сураси 21-оят.

³⁶⁵ Фуссилат сураси 34-оят.

³⁶⁶ Қалам сураси 4-оят.

³⁶⁷ Оли Имрон сураси 159-оят.

³⁶⁸ Бақара сураси 83-оят.

ҒАМ ЧЕКМАНГ, СИЗГА УЙҚУСИЗЛИКДАН ҚУТУЛИШ ЙЎЛИНИ ЎРГАТАМИЗ

Уйқусизлик дардига чалинган одам қилиши керак бўлган амаллар:

1. Шариатда тавсия қилинган зикрларни айтсин: “...Огоҳ бўлинглар, Аллоҳни эслаш билан қалблар ором олади (ва таскин топади)”³⁶⁹.

2. Кундузги уйқуни тарк этиб, фақат зарур пайтадагина ухласин. “Кундузни эса, тирикчилик вақти қилдик”³⁷⁰.

3. Уйқу келгунича ёзсин ва ўқисин. “Эй Раббим! Менга илмни кўпайтир!”³⁷¹

4. Кундузи баданни ҳаракатга тушурувчи қийнайдиған фойдали ишни қилсин. “...кундузни эса (сизлар учун) саъй-ҳаракат (вақти) қилган зотдир”³⁷².

5. Қаҳва ва чой каби ичимликларни кам истеъмол қилсин.

Шеър:

*Дўстга узун тундан қилдик шикоят,
Дўст унинг сирини англади шояд.
Уйқу баъзи кўзни тун қилиб қўяр,
Баъзисини қилмас, билдик ниҳоят.*

Давомли гуноҳ қилавериш тоатларнинг ҳаловатини, имон самимиятини, саодат завқини кетказди.

Донишмандлардан бири бундай деган: “Гуноҳлар қалбни тавҳид фазосида кезиб юришдан тўсади”.

“Айтинг: “Осмонлар ва Ердаги нарсаларга (ибрат назари билан) боқинглар!”³⁷³

ГУНОҲЛАР ОҚИБАТИ

Гуноҳ-маъсиятлар кўпгина зарарли оқибатларга олиб келади:

³⁶⁹ Раъд сураси 28-оят.

³⁷⁰ Набаъ сураси 11-оят.

³⁷¹ Тоҳа сураси 114-оят.

³⁷² Фурқон сураси 47-оят.

³⁷³ Юнус сураси 101-оят.

1. Банда билан Парвардигори ўртасида парда тортилади. **“Шубҳа йўқ, улар ўша куни Парвардигорларидан (дийдори) тўсилувчидирлар”**³⁷⁴.

2. Бандани Раббидан узоқлаштиради. Кишининг хулқи ёмон бўлса, гумонлари ҳам ёмонлашади.

3. Доимий қайғу. **“Қурган бинолари (бузиб ташлангач) то юраклари ёрилгунга (ўлгунга) қадар қалбларида шак бўлиб қолур”**³⁷⁵.

4. Қалбда қўрқинч ва алам бўлади.

“Аллоҳ ҳужжат нозил қилмаган (бут, санам каби) нарсаларни Унга шерик қилганлари учун кофирларнинг юракларига ваҳима соламиз”³⁷⁶.

5. Бахтсиз ҳаёт кечиради.

“Ким Менинг эслатмамдан юз ўгирса, (кофир бўлса) бас, унинг учун танг (бахтсиз) турмуш (қабр азоби) бўлиши муқаррар ва Биз уни қиёмат кунида кўр ҳолда тирилтирамиз”³⁷⁷.

6. Юракда зулм ва қўполлик томир отади.

“Ва юракларини шафқатсиз (меҳрсиз) қилиб қўйдик”³⁷⁸.

7. Юзда тундлик ва қоралик пайдо бўлади.

“Юзи қорайганларга (ҳужжат исботи учун бундай дейилади): “Имон келтиргандан кейин яна куфрга қайтган эдингизми?”³⁷⁹

8. Халқнинг қалбида унга қарши нафрат бўлади.

Ҳадис: **“Сизлар Аллоҳнинг ердаги гувоҳларидирсиз”**.

9. Ризқи тор бўлади.

“Агар улар Таврот, Инжил ва Парвардигорлари томонидан уларга туширган нарса (Қуръон) га риоя қилишганида, тепаларидан (маънавий), оёқлари остидан (моддий) таъминланган бўлур эдилар”³⁸⁰.

³⁷⁴ Муттофифун сураси 15-оят.

³⁷⁵ Оли Имрон сураси 151-оят.

³⁷⁶ Тоҳа сураси 124-оят.

³⁷⁷ Моида сураси 13-оят.

³⁷⁸ Оли Имрон сураси 106-оят.

³⁷⁹ Моида сураси 66-оят.

³⁸⁰ Бақара сураси 90-оят.

10. Раҳмон ғазабланади, имон камаяди, ғам андуҳлар тушади.

“Бас, ғазаб узра ғазаб билан қайтдилар”³⁸¹;

“Йўқ (ундай эмас)! Балки уларнинг юракларини ўзларининг қилмишлари (гуноҳлари) қоплаб олгандир”³⁸²;

“Дилларимиз (Ислом учун) ёпиқ”, дейдилар”³⁸³.

РИЗҚ, ИСТАНГ, БИРОҚ КЎЗИ ОЧБЎЛМАНГ

Аллоҳ ер остидаги қурт-қумурсқаларни ҳам ризқини беради.

“Ерда ўрмаловчи бирон нарса (жонзот) йўқки, унинг ризқи (таъминоти) Аллоҳнинг зиммасида бўлмаса”³⁸⁴.

Қушларнинг ризқини ҳам У беради. Қуш инидан доимо қорни оч ҳолатда чиқиб, қорни тўқ ҳолатда қайтади.

Осмонлар ва ернинг Рабби сувдаги балиқни ҳам Ўзи ризқлантиради. **“Ўзгаларга едириб, Ўзи емай диган – Аллоҳдан ўзгани дўст тутайинми?”³⁸⁵**

Сиз ризқ топишда қурт-қумурсқа, қуш ёки балиқдан салоҳиятлироқсиз. Шу сабабли ҳам ўз ризқингизга ташвиш чекманг.

Аллоҳ таолодан узоқлашгани туфайли фақирлик ғам-алами етиб, юрак-бағирларини ўртаб юрган кўп одамларни кўрдим. Улар бой, ризқи кенг, саломат, офиятда ва яхшилиқларда яшар эдилар. Сўнгра Аллоҳнинг тоатидан юз ўгирдилар, намозга парвосиз бўлдилар, умуман гуноҳларни қила бошладилар. Бас, Аллоҳ улардан саломатликни, кенг ризқни тортиб олди ва уларни фақирлик, қайғу билан балолади. Уларнинг боши кун сайин омадсизлик, ғам-алам, бало ва муаммолардан чиқмай қолди.

³⁸¹ Мутоффиғун сураси 14-оят

³⁸² Бақара сураси 88-оят

³⁸³ Худ сураси 6-оят

³⁸⁴ Худ сураси 6-оят

³⁸⁵ Анъом сураси 14-оят

“Ким Менинг эслатмамдан юз ўтурса, (кофир бўлса) бас, унинг учун танг (бахтсиз) турмуш (қабр азоби) бўлиши муқаррар”³⁸⁶;

“Бу (жазолар сабаби) Аллоҳнинг бир қавмга инъом этган неъматини, то улар ўзларидаги нарсани (муносабатни ёмон ҳолатга) ўзгартирмагунларича ўзгартирувчи бўлмаганидандир”³⁸⁷;

“(Эй инсонлар!) Сизларга не мусибат етса, бас, ўз қўлларингиз қилган нарса (гуноҳ) сабаблидир. Яна У кўп (гуноҳлар)ни афв этиб туради (акс ҳолда мусибат бундан ҳам кўп бўлар эди)”³⁸⁸;

“Албатта, агар улар (тўғри) йўлда устувор турганларида, албатта, Биз уларни сероб қилган бўлар эдик”³⁸⁹.

Шеър:

*Лайлини ўлдириб йиғларсан нечун,
Энди бўлмоқдами юраккинанг хун?
Ошиқ ҳам ўзингсан, қотил ҳам ўзинг,
Ўлдиришга қандай қийди-я кўзинг*

“БИЗЛАРНИ ТЎҒРИ ЙЎЛГА БОШЛАГИН”³⁹⁰ ҲИДОЯТ СИРИ

Муҳаммад (соллоллоху алайҳи ва салам) бизларга қолдирган тўғри йўлсиз саодатга, неъматларга эришишнинг иложи йўқ. Бу йўлнинг охири эса жаннатдир.

“Шунингдек, уларни тўғри йўлга ҳидоят қилган бўлур эдик”³⁹¹.

Тўғри йўлни ушлаган киши гўзал оқибатдан хотиржам бўлади, Парвардигорининг ваъдасидан кўнгли тўлиб, қазосига рози бўлади, уни тўғри йўлга етакловчи Пайғамбари борлигини билади. У етакловчи

³⁸⁶ Тоҳа сураси 124-оят

³⁸⁷ Анфол сураси, 53-оят.

³⁸⁸ Шўро сураси 30-оят

³⁸⁹ Жин сураси 16-оят.

³⁹⁰ Фотиҳа сураси 5-оят.

³⁹¹ Нисо сураси 68-оят

гуноҳдан сақланган бир зотдир. У ўз ҳаво-хоҳиши билан сўзламас, йўлдан озган кимсага эргашмас, унинг сўзлари халқ учун ҳужжатдир.

“Унинг (инсоннинг) олдида ҳам, ортида ҳам таъқиб этувчи (фаришталар) бўлиб, улар Аллоҳнинг амри билан уни муҳофаза қилиб турадилар”³⁹².

Банда ушбу йўлни тутганидагина бахт топади. Чунки у Рабби борлигини, гўзал ўрнак, қўлида китоб, қалбида нур, кўнглида бир воиз борлигини биледи. У жаннати наъим томон боради, тоат учун амал қилади ва яхшиликка юради.

“Аллоҳнинг ҳидояти шудир. У билан хоҳлаган бандаларини йўлга солади”³⁹³.

Шеър:

*Зулмат сўқмоғидан борғувчи инсон,
Йўл топиб юришга борми бир нишон?
Қалбимда барқарор Аллоҳнинг нури,
Тўғри йўл кўрсатар менга ҳар замон.*

Сирот, яъни, тўғри йўл икки хилдир: маънавий ва ҳиссий. Маънавийси ҳидоят ва имон йўлидир. Ҳиссийси жаҳаннам устига тортилган сирот кўпригидир. Имон сироти бу фоний дунё устига ўрнатилгандир. Унинг шахват, нафс ҳавою хоҳишлар деган қопқонлари бор.

Жаҳаннам устидан тортилган охират сиротининг устида эса ниналари ўткир чақиртиканаклари бор. Киши ушбу сирот узра қадам қўяр экан, имонининг даражасига қараб ҳимояланади. Агар бу дунёда “сироти мустақим” номли ҳидоят йўлидан юрган бўлса, охират сиротидан ўтишида унга ғам, алам, қўрқинч бўлмайди.

³⁹² Раъд сураси 11-оят.

³⁹³ Анъом сураси 88-оят.

ПОКИЗА ҲАЁТНИ ИСТАГАНЛАР ҚУЙИДАГИ ЎН ЧЕЧАКНИ ЎЗЛАРИ УЧУН УЗИБ ОЛСИНЛАР

1. Сахар чоқларида истиғфор айтишни одат қилмоқ. “(Улар) сабрли, садоқатли, итоатли, савоқатли ва сахар чоқларида Аллоҳдан мағфират сўрайдиган кишилар эди”³⁹⁴.

2. Фикрлаш учун хилватда қолмоқ. “...ва осмонлару ернинг яратилиши ҳақида фикр юритадилар”³⁹⁵.

3. Яхшилар билан суҳбатдош бўлмоқ. “Сиз ўзингизни эртаю кеч Парвардигорлари “юзи”ни истаб, Унга илтижо қиладиган зотлар билан бирга сабр қилишга унданг!”³⁹⁶.

4. Ҳамиша Аллоҳни эсда тутмоқ. “Эй имон келтирганлар! Аллоҳни кўп эслангиз”³⁹⁷.

5. Хушуъ билан намоз ўқимоқ. “Улар намозларида ўзларини камтар тутувчидилар”³⁹⁸.

6. Тадаббур билан Куръон ўқимоқ. “Куръон (оятларининг маънолари) ҳақида (чуқурроқ) фикр юритмайдиларми?!”³⁹⁹

7. Қаттиқ иссиқ кунларда нафл рўзалар тутмоқ. Ҳадис: “Аллоҳ таоло фахрланиб айтади: бандам ўзининг таоми, ичимлиги ва шаҳватини Мен учун тарк қилди”.

8. Садақани яширинча бермоқ. Ҳадис: “Ўнг қўл берганни чап қўл билмасин”.

9. Мусулмоннинг биронта ғамини кетказмоқ. Ҳадис: “Мусулмондан ғамни кетказган инсонни Аллоҳ ҳам қиёмат кунида ғамини кетказади”.

10. Бу ўтқинчи дунёдан зуҳд билан ўтмоқ. “Ҳолбуки, охират яхшироқ ва боқийроқдир”⁴⁰⁰.

³⁹⁴ Оли Имрон сураси 17-оят

³⁹⁵ Оли Имрон сураси 191-оят

³⁹⁶ Каҳф сураси 2-оят

³⁹⁷ Аҳзоб сураси 41-оят.

³⁹⁸ Муъминун сураси 2-оят.

³⁹⁹ Нисо сураси 82-оят.

⁴⁰⁰ Аъло сураси 17-оят

Нух (алайҳис салом) ўғилларининг мана бу сўзи бахтсиз бўлишига сабаб бўлди: **“У (ўғли) деди: “Мени сувдан сақлайдиган биронта тоққа (чиқиб) паноҳ топарман”⁴⁰¹.**

Агар у еру осмон Парвардигори бўлмиш Аллоҳга таянганида бахтли ва азиз бўлар эди.

Намруднинг бахтсизлиги, мен ҳам тирилтира ва ўлдира оламан, деб айтган сўзи эди. У ўзи учун лойиқ бўлмаган кийимни кийди, унга тўғри келмайдиган сифатга эга бўлмоқчи бўлди. Хуллас, бу кофир довдираб қолди ва зиён тортувчилардан бўлди.

“Бас, Аллоҳ уни (фиръавни) охират ва дунё азоби билан ушлади”⁴⁰².

Саодат калити бир калимадир, миллат мероси бир иборадир, пажот байроғи бир жумладир. У калима, у ибора, у жумла: “Ла илаҳа иллаллоҳ Муҳаммадур расулulloҳ” (яъни, Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ. Муҳаммад Унинг элчиси)дир.

Ерда бу сўзни айтган одамнинг бахти – осмонда унга “Рост сўзладинг” деб жавоб қилинишидир. **“Ростликни келтирган зот (Муҳаммад) ва уни тасдиқ этганлар (мўминлар) – айнан ўшалар тақволи зотлардир”⁴⁰³.**

Ўша Сўзга амал қилган киши ҳалокат, шармандалиқ, дўзахдан омонда бўлади ва бахтга эришади.

“Аллоҳ тақво қилган зотларни ютуқлари сабабли (охират азобидан) қутқаради”⁴⁰⁴.

Бошқаларни ҳам ўша Сўзни айтишга даъват қилганларнинг бахти эса унга мадад берилмоғи ва унга ташаккур айтилмоғидир.

“Ва албатта, Бизнинг кўшинимиз (яъни, пайғамбарлар ва мўминлар) ғолибдирлар”.

Ўша сўзни севганнинг бахти – азиз ва мукаррам бўлмоғидир.

⁴⁰¹ Худ сураси 43-оят

⁴⁰² Нозид сураси 25-оят.

⁴⁰³ Зумар сураси 33-оят.

⁴⁰⁴ Зумар сураси 61-оят.

“Ҳолбуки, куч-қудрат фақат Аллоҳники, Унинг пайғамбариники ва мўминларникидир”⁴⁰⁵.

Қул Билол ўша Сўзни айтиб ҳурга айланди.

“Аллоҳ имон келтирганларнинг дўстидир. Уларни зулматлардан нур сари чиқаради”⁴⁰⁶.

У Сўзни тутилиб айта олмаган Абу Лаҳаб хору зор ҳолида ўлди.

“Кимни Аллоҳ хор қилса, бас, уни азиз қилувчи ҳеч ким йўқдир”⁴⁰⁷.

У Сўз шундай бир малҳамки, бутун башариятни пок, раббоний имон чўққисига олиб чиқади.

“Лекин Биз уни (Қуръонни шундай) нур қилдик, у билан бандаларимиздан Биз хоҳлаган кишиларни ҳидоят қиламиз”⁴⁰⁸.

Агар Охиратдан юз ўгирсангиз, дунё учун севинманг. Чунки йўлингизда сизни доимий азоб – қуллик ва бахтсизлик кутмоқда.

“Менга мол-мулким ҳам асқотмади. Салтанатим ҳам ҳалок бўлиб мендан кетди”⁴⁰⁹.

“Албатта, Раббингиз (барча нарсани) кузатиб турувчидир”⁴¹⁰.

Ёлғиз Мангу Зотдан юз буриб, фарзандингиз учун севинманг. Чунки Ундан юз буриш тўла мағлубият, чексиз зиён ва хорлик демақдир.

“Уларга (бу шукрсизликлари туфайли) хорлик ва мискинлик битиб қўйилди ҳамда Аллоҳнинг ғазабига учрадилар”⁴¹¹.

Ёмон амаллар қилиб мол-давлатингиз билан хурсанд бўлманг. Зеро, ёмон амалнинг охири войдир. Ундай кимса охир-оқибат завол топади, охиратда эса унга лаънат бўлади.

“Охират азоби эса, шубҳасиз, янада хор қилувчироқдир”⁴¹²;

⁴⁰⁵ Мунофиқун сураси 8-оят.

⁴⁰⁶ Бақара сураси 257-оят.

⁴⁰⁷ Ҳаж сураси 18-оят

⁴⁰⁸ Шўро сураси 52-оят

⁴⁰⁹ Ал-Ҳаккоҳ сураси 28 – 29-оятлар

⁴¹⁰ Фажр сураси 14-оят.

⁴¹¹ Бақара сураси 61-оят

⁴¹² Фуссилағ сураси 16-оят.

“На молларингиз ва на фарзандларингиз сизларни Бизнинг даргоҳимизга яқин қилади. Фақат имон келтирган ва солиҳ амал қилган зотлар – айнан ўшаларгагина қилган амаллари сабабли неча баробар мукофот бордир ва улар (жаннатдаги) кўшқларда осойишталикда бўладилар”⁴¹³.

“Эй Хайй, Қаййум –зот! Сендан Раҳматингдан умид қилиб ёрдам сўрайман”.

Ушбу дуода жуда ажойиб бир уйғунлик бор. “Ҳаёт” сифати Аллоҳнинг бошқа барча комил сифатларини ўз ичига олган, бошқа сифатлар бу сифатни ўзларига лозим тутадилар. “Қайюм” сифати эса барча феълий сифатларни ўз ичига олади. Шу сабабли ҳам бу иккиси “Исми аъзам” дейилади. Бу исмлар билан нима сўралса, берилади. “Мукаммал ҳаёт”да ҳеч бир касаллик ва ҳеч қандай алам бўлмайди. Жаннатга тушганларнинг ҳаёти мукаммал бўлади, уларга ғам, ташвиш, хафалик ё бошқа бирон офат етмайди. Зотан “мукаммал ҳаёт” дегани ҳеч бир касалликсиз, ҳеч қанақа аламсиз ҳаёт деганидир. Нуқсонли ҳаёт эса Аллоҳнинг феълий сифатларига муносиб эмас ва “Қаййум” (турғизувчи) сифатига тўғри келади. Чунки комил қаййумийлик мукаммал ҳаётни оёққа турғизади. Ҳолбуки, бу дунё ҳаёти камчиликли. Бу икки исм билан дуо қиларканмиз, бу дунё ҳаётида ҳам гўё ўшандай мукаммалликни сўраган бўламиз ва бунинг ҳаётимиздан зарарли нарсаларни (камчиликларни) кетказишда катта таъсири бўлади.

Шеър:

*Маҳбуб гўзаллиги суйганингданмас,
Ёмондан қочишинг куйганингданмас.
Таҳликани кутманг, балки у келмас,
Беҳуда ғам-қайғу ҳеч фойда бермас.*

⁴¹³ Сабаъ сураси 37-оят.

ЎҚИНМАНГ, БОШИНГИЗГА ТУШГАН ИШ БИЛАН МУРОСА ҚИЛИНГ, УНГА КЎНИКИНГ

Агар сизни бирон мусибат хавфи хавотирга солса ёки бирор нарсадан умидсизликка тушсангиз, ўзингизни тинчлантиринг.

“Аллоҳ ўз фазлидан ато этади ва Расули ҳам. Биз Аллоҳ (розилиги)гагина рағбат қилувчилармиз”, десалар эди (ўзларига яхши бўлур эди)”⁴¹⁴.

Бир киши туйнукдан сакради. Кутилмаганда унинг чап қўлидаги узук туйнукдаги қозикқа илиниб қолди ва қозик унинг бир бармоғини узиб олди. Ўша одам айтади: “Мен бу воқеани эслаганимда бир бармоғимдан ажраб қолганимни ҳис қиламан. Аммо қўлимда яна бус-бутун тўрт бармоғим борлиги ёдимга тушиб, хотиржам бўламан. Ўзим бундан розиман”. Пешонага ёзилган ҳар қандай иш, албатта, юз беради. Шундай экан, куйинманг, балки кўнинг.

Шеър:

*Ғазаб билан ўтга тупурсанг тупик,
Оловга куч берар бу сувли кўпик.
Душманни билмасдан хурсанд қиласан,
Сўнг ортидан додлаб йиғлаб юрасан.*

Бир одам касаллик сабабли чап қўли елкасидан кесилган. Лекин у шунга қарамасдан узоқ яшади, оила қурди, фарзандлар кўрди. Гўё Аллоҳ таоло унга табиий равишда фақат бир қўл бергандек машинасини ҳам, ишларини ҳам бемалол бошқарарди.

“Аллоҳнинг сенга ёзган қисматига рози бўл, шунда одамларнинг энг бойи бўласан”.

Шеър:

*Нафсингга дарс беру ўргат тадбирни,
Кўз ёи ўзгартирмас бирон тақдирни.*

Воқеликка кўникиб, шароитга мослашишимиз бунча ҳам тез ва ажиб бўлмаса. Бундан бир неча йил

⁴¹⁴ Табба сураси 59-оят

бурун яшаш тарзи жуда оддий бўлган. Тўйларда келин ва куёвга биттадан кийим қилинган. Хонада гилам сифатида оддий бир мато солинган. Уй ичидаги бор бисотимиз озгина сопол идиш-товоқлардан иборат бўлиб, шулар билан ҳам ҳаёт давом этаверарди. Чунки бизлар шунга рози ва таслим бўлган эдик.

Шеър:

*Нафсингга қул бўлсанг, ортади рағбат,
Шоҳ бўлсанг, озга ҳам қилар қаноат.*

Куфа шаҳридаги жомеъ масжидда икки қабила орасида фитна чиқди. Ҳар икки томон қиличларини яланғочлаб, найзаларини қўлга олди. Атрофдагилар ҳаяжонга тушдилар. Шунда масжиддан бир киши одамлар орасида ҳалим, ислоҳчи экани билан танилган Аҳнаф ибн Қайсни излаб чиқиб кетди. Борса, Аҳнаф уйида қўйларини соғаётган экан. Устидаги кийими ўн дирҳамлик ҳам эмас, жисми ориқ эди. Келган одам уни воқеадан хабардор қилди. Буни эшитган Аҳнафнинг бир туки ҳам қимирламади, изтиробга ҳам тушмади. Чунки у бундай ҳодисаларни жуда кўп кўрган эди. Унинг биргина жавоби “Иншаоллоҳ, ҳаммаси яхши бўлади”, дейиш бўлди. Сўнгра унга ифторлигини олиб келишди. Дастурхондаги нарсалар бир бўлак қотган нон, ёғ, туз ва бир коса сувдан иборат эди. Бисмиллаҳни айтиб таомланди ва Аллоҳга ҳамд айтди. Сўнгра у: “Ироқнинг буғдойи, Шомнинг ёғи, Дажла дарёсининг суви, Марвнинг тузи албатта, буларнинг барчаси улуғ неъматлардир”, деди. Кейин кийимини кийиб, ҳассасини олиб масжид томон шошмасдан юра бошлади. Одамлар у кишини кўриши билан бўйинлар эгилди, кўзлар қуйига боқди, сўзини тинглаш учун ҳаммаёқ сув қуйгандек жимиб қолди. У йиғилганларни сулҳга чақирди ва уй-уйларига тарқалишларини сўради. Ҳозиргина жанжаллашиб турганлар ҳам бир сўз демай ортига қайтди. Жанжал тинчиди. Фитна босилди.

Шеър:

*Жулдур кийимдаги бўз бола бир кун,
Олий бўлиб, шараф топмоғи мумкин.*

Қиссадан хисса: буюклик ташқи кўриниш ва гўзалликда эмас. Моддий етишмовчилик бахтсизлик белгиси ҳам эмасдир. Шу билан бирга, саодат ҳам нарсаларнинг кўплиги ва бойлик билан белгиланмайди.

“Бас, энди инсонни қачон, Парвардигори синов учун икром этиб, унга неъмат ато этса, дарҳол: “Парвардигорим (лойиқ бўлганим учун) мени икром этди”, дер. Аммо, қачон, (Парвардигори) уни синов учун ризқини танг қилиб қўйса, дарҳол: “Парвардигорим мени хор қилди”, дер”⁴¹⁵.

Инсоннинг қиймати унинг истеъдоди ва юксак сифатларидир. Инсоннинг вазни – обрўси унинг кийим-кечаги, сарой-қасрлари билан эмас, балки илми ва ақл-идроки билан ўлчанади.

“...Албатта, Аллоҳ наздида (энг азизу) мукаррамроғингиз тақводорроғингиздир”⁴¹⁶.

Буларнинг мавзуимизга алоқаси шундаки, саодат катта бойлик, баланд қаср ва олтин-кумуш ҳам эмас, балки имонли қалб демакдир.

“Бас, Сизни уларнинг мол-мулклари ҳам, фарзандлари ҳам таажжублантирмасин!”⁴¹⁷

“(Эй Муҳаммад) Айтинг, “Аллоҳнинг фазли ва раҳмати билан, бас, (албатта,) шулар сабабли (мўминлар) шодлансинлар! У тўплаган нарса (бойлик)ларидан яхшироқдир”⁴¹⁸.

Нафсингизни қазо ва қадарга кўникишга ўргатинг. Агар кўникмасангиз, бошқа нима ҳам қила олардингиз? Ер юзидаги мулкларга эгалик қиласизми, осмонга нарвон ўрнатиб, у ерга чиқасизми, барибир

⁴¹⁵ Фажр сураси 15-16-оятлар

⁴¹⁶ Хужурот сураси 13-оят.

⁴¹⁷ Тавба сураси 55-оят.

⁴¹⁸ Юнус сураси 58-оят

қазо ва қадардан қутула олмайсиз. У ҳолда бу масаланинг ечими қаерда? Унинг ечими рози бўлиш ва Аллоҳнинг ёзиқларига бўйинсунишдадир.

“Қаерда бўлсангиз ҳам ўлим сизларни топади, ҳатто мустаҳкам қалъалар ичида бўлсангиз ҳам”⁴¹⁹.

Замонамиз олимларидан бири бундай дейди: “Ҳаётимдаги энг оғир ва аламли дамлар ёдимга тушди. Мутахассис табиб менга акам Муҳаммаднинг (Аллоҳ уни раҳматига олсин) қўли елкасидан кесилиши лозимлигини айтган кун ҳаётимдаги энг хунук кунга айланиб қолди. Бу хабар қулоғимга худди замбарак ўқидек эшитилди. Лекин мен нафсимга мағлуб бўлмадим, руҳан Парвардигоримнинг мана бу Сўзига қайтдим:

“Инсонга) бирор мусибат етган бўлса, албатта, Аллоҳнинг изни (иродаси) билангина (етур). Ким Аллоҳга имон келтирса, (У) унинг қалбини тўғри йўлга хидоят қилади”⁴²⁰;

“(Шундай ҳолатларда) сабр қилувчиларга хушxabар беринг (эй Муҳаммад), Уларга мусибат етганида: “Албатта, биз Аллоҳ учунмиз ва, албатта, Унинг ҳузурига қайтамиз”, дейдилар!”⁴²¹

Бу оятлардан мен иродамга қувват ва руҳимга енгиллик олдим”.

Шеър:

*Дунёнинг охири фироқ – тор қабр,
Ҳар ишингга бордир муносиб ажр.
Аллоҳ ҳеч бандани айламасин хор,
Бу қисқа умрда гуноҳлар бисёр.*

Бирон бир ҳийла қўлимиздан келмас, ҳийла фақат имон ва таслим бўлмоқдир.

“Ёки улар (яъни, Макка мушриклари) биронта ишга қарор қилдиларми?! Бас, албатта, Биз ҳам қарор қилувчидирмиз”⁴²²;

⁴¹⁹ Нисо сураси 78-оят

⁴²⁰ Тағобун сураси 11-оят.

⁴²¹ Бақара сураси 155 – 156-оятлар.

⁴²² Зумруд сураси 79-оят

“...Аллоҳ (Ўз) ишида ғолибдир”⁴²⁵;

“...Бирор ишни қиладиган бўлса, (фақатгина унга) “Бўл!” деса, бас, у бўлади”⁴²⁴.

Хансо Нахаъийянинг бирданига тўрт ўғли Қодисия жангида Аллоҳ йўлида ҳалок бўлди. Бу хабар унга етганида, бу бахтли она Аллоҳга ҳамд айтди. Парвардигорининг қазосига, берган гўзал оқибатига, лутфу иноятига шукрлар айтди! Унинг бу иши имоннинг қуримас чашмаси, ишончнинг туганмас жилвасидир. У каби шукр қилувчилар ажрларга эришгай, дунё ва охират саодатига етишгай. Шундай қилмаганида қўлидан нима ҳам келар эди. Ғазабланарди, асабийлашарди, қаршилиқ кўрсатарди, холос. Натижада дунёю охират зиёнига эришар эди.

Шак-шубҳасиз мусибатларнинг малҳами, машаққатларнинг давоси ушбу сўздир: “Албатта биз Аллоҳ учунмиз ва, албатта, Унга қайтамиз”⁴²⁵.

Бунинг маъноси: Барчамиз Аллоҳникимиз. Бизлар Унинг халқи ва мулкимиз. Унга қайтамиз. Иш Унинг қўлидадир. Бирон нарса бизнинг қўлимиздан келмас.

Шеър:

Бир кун жону тан ҳам кетмоғи тайин,

Дунё келар-кетар мисли елдайин.

Буларнинг бариси ўткинчи бўлса,

Қўлдан кетганига нега йиғлайин?

“...Унинг “юзи”дан бошқа барча нарса ҳалок бўлувчидир”⁴²⁶;

“(Ер) юзидаги барча мавжудот ўткинчидир”⁴²⁷;

“(Эй Муҳаммад!) Албатта, Сиз ҳам ўласиз, улар (мушриклар) ҳам ўладилар”⁴²⁸.

Фараз қилинг, сизга тўсатдан уйингизга ўт кетгани ё ўғлингиз ўлгани ёки молингиз йўқолгани

⁴²⁵ Юсуф сураси 21-оят

⁴²⁶ Бақара сураси 117-оят.

⁴²⁷ Бақара сураси 156-оят.

⁴²⁸ Қасас сураси 88-оят.

⁴²⁷ Ар-Раҳмон сураси 26-оят.

⁴²⁹ Зумар сураси 30-оят.

ҳақидаги ёмон хабар етса, нима қиласиз? Ҳозирда-ноқ ўзингизни содир бўлиш эҳтимоли бор бўлган мусибат ва синовларга кўниктиринг. Чунки тақдирдан қочишнинг фойдаси йўқ. Қазодан қутулмоқ имконсиз ишдир.

Демак, қазою қадарга таслим бўлинг, мусибатни кўтаринг, ажр олинг. Чунки сизнинг олдингизда бундан бошқа чора йўқ. Ҳа, айтганча, бошқа чора ҳам бор, лекин ундан қайтинг. Ўша “чора”лар ушбулардир: бўлган ишдан норози бўлиб сиқилиш, асабийлашиш, ғазаб, дод-вой қилиш. Булар билан ҳеч нарсага эриша олмайсиз. Эришганингиз Парвардигорнинг ғазаби, инсонлар нафрати бўлади, холос. Балки бунда ажрлар кетади, гуноҳлар эзади. Барибир йўқотган нарсангиз қайтмайди. Мусибат сиздан кўтарилмайди.

“Кимда-ким, Аллоҳ унга (Пайғамбарига) дунё ва охиратда сира ёрдам қилмас, деб гумон қилса, бир арқон билан шифтга осилиб (ўзини) бўғсин, сўнгра қарасин, (бу) макри ғазабини кетказармикан?”⁴²⁹

ЎКИНМАНГ, СИЗНИ ҚАЙҒУГА СОЛГАН НАРСА ТЕЗ ОРАДА БАРҲАМ ТОПАР

Ўлим барчанинг – золиму мазлум, кучсизу кучли, бойу камбағалнинг бошида бордир. Демак, сизнинг ҳам ўлишингиз одамлар учун янгилик эмас, сиздан илгари ҳам қанча умматлар ўтди, кейин ҳам ўтади.

Ибн Баттутанинг ёзишича, шимолда бир мақбара бор экан. У ерга минглаб подшоҳлар дафн этилган бўлиб, ўша жойдаги бир лавҳага ушбу сўзлар ёзиб кўйилган экан:

Шеър:

*Не-не шоҳ-султонлар суякка дўнди,
Тож кўтарган бошлар тупроққа қўнди.*

⁴²⁹ Ҳаж сураси 15-оят

Ишнинг даҳшати инсоннинг ғафлатидир. У эртаю кеч ўзининг атрофида пайт пойлаб турган ўлим шарпасидан хабарсиз, мангу ва бахтиёр яшайман деб ўйлайди. Ҳар бир бошланган ишнинг муқаррар сўнги ҳам бўлишини билмайди.

“Эй инсонлар! Раббиларингиздан кўрқинглар! Зеро, қиёмат зилзиласи улкан (даҳшатли) нарсадир”⁴³⁰;

“Одамларга ҳисобот (кун)лари (қиёмат) яқинлашиб қолди. Улар ҳануз ғафлатда, (имон ва амалдан) юз ўгирувчидирлар”⁴³¹.

Аллоҳ таоло нима сабабдан қанчадан-қанча умматни ҳалок қилди, ҳалқларга офат юборди, золим қишлоқ аҳллари қишлоқлари билан бирга йўқ қилиб юборди. Бу ҳақда унинг ўзи баён қилади:

“Биз улардан (Макка мушрикларидан) олдин ҳам қанчалаб (итоат этмаган) авлодларни ҳалок этгандирмиз. Сиз улардан бирортасини сезяпсизми ёки овозларини эшитяпсизми?!”⁴³²

Улардан хабар ва ҳадислардан бошқа ҳеч қандай асар қолмади.

Шеър:

*Андалус аҳлидан ким қолди мангу?
Бари учқур отдай ўтди-кетди-ку?!*

Ғам, алам, мусибат етганларга ҳайқириқ: “Илоҳлик ва тарбияткунандалик билан сифатланган Зотнинг Ҳилм ва Азамат сифатлари ҳам бордир. Бу икки сифат ўзига Қудрат, Раҳмат ва Эҳсон сифатларини ҳам лозим тутади.

Унинг Рубубият (тарбиячилик) сифати юқори ва қуйи оламларни тўлиқ тарзда ўз ичига олади, ҳатто Аршни ҳам. Арш эса махлуқотларнинг энг юқорисида жойлашган ва энг улканидир.

⁴³⁰ Ҳаж сураси 1-оят

⁴³¹ Анбиё сураси 1-оят

⁴³² Марям сураси 98-оят.

Комил тарбиячилик Битталикини тақозо этади. Битталиқ (тавҳид) эса фақат Ўзигагина ибодат қилишни, Унигина севишни, Ундангина қўрқиш ва умид қилишни, Унигина улуғлаш ва Унгагина итоат қилишни ўз ичига олади.

Чексиз ва чегарасиз буюклик эса Аллоҳнинг барча комил сифатларининг исботини лозим тутиб, барча нуқсон ва шу каби сифатларни инкор этади. Ҳилм сифати эса мукаммал Раҳмат ва бандаларига Эҳсон сифатларини лозим тутади.

Қалб илмлари ва уларни ҳосил қилиш натижасида инсон ўзида Аллоҳнинг муҳаббатини, уни улуғлаш ва ягона деб билиш малакасини шакллантиради.

Натижада унинг қалбини шодлик, лаззат ва сурур эгаллайди. Ундан ғам, алам, хавотир ва қўрқинч йироқлашади. Агар тепада айтилган малака касал бир кишида ҳосил бўлса, унинг қалбида хурсандлик, умид, келажакка интилиш ҳосил бўлади. Бунинг номи “касалликка қарши ҳиссий кураш”дир. Натижада инсоннинг қалби шифо топади.

ТУШКУНЛИККА ТУШМАНГ, ЧУНКИ ТУШКУНЛИК БАХТСИЗЛИК ЙЎЛИДИР

“Муслимун” газетининг 1410 ҳижрий йил сафар ойида босилган сониде қуйидаги сўзлар битилган:

“Тушкунлик Ғарбни Шарқдан, бойни камбағалдан ажратмайди, балки бутун оламни ҳалок қилади. У барчага теккан дарддир. Кўпинча унинг ниҳояси ўз жонига қасд қилиш билан тугайди. Ўз жонига қасд қилиш ҳеч қандай давлатни, мансабни, номни тан олмайди. У фақат мўминлардан қўрқади. Баъзи рақамлар бу дард қурбонларининг саноғи оламнинг ҳар тарафида икки юз милёнга етганини кўрсатса, статистик маълумотлар ер юзида ҳар ўн кишидан бири мана шу хатарли касалликка чалинганини маълум қилади”.

Надоматлар бўлсин, бу дард нафақат катталарга, балки она қорнидаги ҳомилага ҳам таъсир қилишгача етиб келди бугун.

ТУШКУНЛИК ТОЙИЛИШ ЭШИГИДИР

“Шунингдек, ўзларингни (бир-бирларингни ноҳақ) ўлдирманглар!”⁴³³;

“...ўз қўлларинг (бахилликларинг) билан ўзларингни ҳалокатга ташламанглар!”⁴³⁴

Маълумотларга кўра, Америка Қўшма Штатларининг собиқ президенти Роналд Рейган тушкунлик дардига йўлиққан эди. Бу дард унда ёши етимишдан ўтгач, қайта-қайта қилинган жарроҳлик амалиётлари ва муросасизлик авжига чиққан вақтда такрорланди.

“Қаерда бўлсангиз ҳам ўлим сизларни топади, ҳатто мустаҳкам қалъалар ичида бўлсангиз ҳам. Уларга бирор яхшилик етса, “Бу – Аллоҳдан”, дейдилар. Агар уларга бирор нохушлик етса, “Бу – Сиздан”, деб айтадилар. “Ҳаммаси Аллоҳдандир”, денг (уларга). Бу қавм кишиларига нима бўлдики, гапни англай олмайдилар?!”⁴³⁵

Бошқа кўплаб машҳур кишилар, хусусан илм-фан билан шуғулланганларга бу хасталик ногоҳ чанг солган. Тушкунлик айримларнинг ўлимида, гарчи ёлғиз сабаб бўлмаса-да, асосий сабаблардан эди. Худди шунингдек, Напалион Бонапарт сургун қилинган ерида умидсизликдан вафот этган.

Биз яна жаҳон матбуотида газеталарнинг биринчи саҳифаларини тўлдирган олмон аёлининг даҳшатли жиноятини яхши эслаймиз. У аёл ўзининг уч нафар боласини ўз қўли билан ўлдирган ва бунга ўзининг уимдсизлиги, тушкун ҳолини сабаб қилиб кўрсатган. Мазкур аёл болаларини жуда яхши кўрган ва уларни моддий қийинчиликлар ҳамда ҳаёт машаққатларига

⁴³³ Нисо сураси 29-оят.

⁴³⁴ Бақара сураси 195-оят.

⁴³⁵ Нисо сураси 78-оят

йўлиқишларидан қўрққани сабабли ўлдирган. Сал кейинроқ эса ўз жонига ҳам қасд қилган.

“Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш” ташкилоти кўрсатаётган рақамлар ҳам бу дарднинг хатарли эканини исботлайди. 1973 йилда бу дардга чалинганлар дунё аҳолисининг 3 фоизини ташкил қилган бўлса, бу кўрсаткич 1978 йилда 5 фоизга ўсган.

Баъзи маълумотлар ҳар тўрт америкаликнинг бири умидсизлик дардига йлиққанини кўрсатмоқда. 1981 йили Чикагода бўлиб ўтган инсоннинг рухий муаммоларига бағишланган семинар раисининг сўзларига кўра жаҳонда ушбу дардга чалинганлар сони юз милён нафар экан. Диққатни тортадиган томони – мазкур беморларнинг кўпи ривожланган давлатлар фуқароларидир.

Бошқа маълумотларга кўра эса бундай беморлар сони икки юз милён нафар экани айтиляпти.

“Кўрмайдиларми, (улар) ҳар йили бир ёки икки марта синовга учрамоқдалар”⁴³⁶.

Ҳақимлардан бири айтади: “Мен нордон лимондан ўзимга мазали шарбат тайёрлайман”.

Бошқа бири эса: “Фойдаларини кўпайтирган киши заковатли эмас, балки зарарларидан фойда олган киши заковатли кишидир”, дейди.

“Айнан ўшаларга Парвардигорлари томонидан салавот (мағфират) ва раҳмат бордир ва айнан улар ҳидоят топувчилардир”⁴³⁷.

Бир мақолда: “Девор билан сузишма”, дейилади. Яъни, қайсарлиги сабабли сизга бирон фойдаси бўлмаган киши билан тортишманг!

Шеър:

*Қўлдан келмас ишга асло югурма,
Хайр қўлдан келса, қилмасдан қўйма.*

Ҳақимлар айтадилар: “Унни яна ун қилма!”

⁴³⁶ Тавба сураси 126-оят.

⁴³⁷ Бақара сураси 157-оят.

“...(Аллоҳ) сизларга ғам устига яна ғам бериб жазолади”⁴³⁸.

Бу ҳикматнинг маъноси – ўтиб кетган ишларни қайта тафтиш қилиш кишида ғам-ташвишга сабаб бўлади. Бундан ташқари ўтган ишларни кавлаштириш вақтни совуради.

Бир инглиз мақолида “Тўпонни арраламанг!” дейилган. Яъни, тўпон ўзи арралаб бўлинганининг маҳсули. Уни қайта арралашдан ҳеч қандай фойда йўқ.

Инглизлар бу мақолни арзимас ишлар билан машғул, ғам-ғуссани излаб юрувчи, ўтмишни кавлайдиган кимсаларга нисбатан ишлатадилар.

“Биродарларига: “Агар (Уҳуд жангида ҳалок бўлган мусулмонлар) бизга бўйин суниб (урушдан чиқиб кетганларида) ўлдирилмаган бўлур эдилар”, деб (ўзлари жангда қатнашмай, уйларида) ўтирган кимсаларга айтинг: “Агар гапларингиз рост бўлса, ўзингиздан ўлимни даф этинглар-чи?!”⁴³⁹

Шеър:

Ўтган ўтди, энди қилма фироқ қиссасини

такрор,

Ғамдан узоқ бўлган кўнгиш ором олиб, бўлар

гулзор.

Ишсиз – бекорчи кишиларда вақтни совуриш ўрнига солиҳ амаллар ила охиратга заҳира тўплаш имкони бор. Яъни, вақти бемалол киши бошқаларга кўмак бериш, касалларни, қабристонни зиёрат қилиш, масжидларни обод этиш, хайрия уюшмаларига ёрдам бериш, илмий тадбирларда қатнашиш, уй ва иш хоналарини тартибга солиш, жисмоний тарбия билан шуғулланиш, камбағал, етим-есир ва бечораларга ёрдам қўлини чўзиш каби манфаатли ишлар билан вақтни ўтказиш мақсадга мувофиқдир.

⁴³⁸ Оли Имрон сураси 153-оят.

⁴³⁹ Оли Имрон сураси 168-оят.

“Эй инсон! Албатта, сен меҳнат-машаққат чекиб Раббингга (яъни, Унинг мукофоти ёки жазоси сари) борувчисан, бас, (сўнгра) У зотга йўлиқувчисан”⁴⁴⁰.

Шеър:

*Яхши амалларнинг юзлари гўзал,
Таъми ҳам тотлидир бамисли асал.*

Тарихни ўқисангиз, жафо кўрган, хонавайрон бўлган ва мусибат чекканларни кўрасиз.

Шеър:

*Тарих қатларида ибратлар бисёр,
Уни билмаганлар адашар такрор.*

“Сизга (эй Муҳаммад!) Пайғамбарларнинг хабарларидан кўнглингизга сабот бахш этадиганларини айтиб бермоқдамиз”⁴⁴¹;

“Дарҳақиқат, уларнинг қиссаларида ақл эгалари учун (катта) ибрат бордир”⁴⁴²;

“Бу қиссаларни (уларга) айтиб беринг, шояд тафаккур қилсалар!”⁴⁴³

Умар (розияллоҳу анху): “Тонг оттирсам, мени ҳукм чиқариш ҳуқуқидан фойдаланиш мақсадидан ўзга мақсадим бўлмайди”, дейдилар.

Шеър:

*Қисмат қай тарафга отса ҳам мени,
Тўсқин бўла олмас шижоатимга.*

Бунинг маноси: хоҳ ширин бўлсин, хоҳ аччиқ – Аллоҳнинг қазо ва қадарига у кишининг қалби хотиржамдир.

Баъзи солиҳлар айтадилар: “Мен икки уловдан қай бирига минганимга қарамайман. Минган уловим фақирлик бўлса, демак, у сабр. Агар уловим бойлик бўлса, демак у шукрдир”.

⁴⁴⁰ Иншикок сураси 6-оят

⁴⁴¹ Худ сураси 120-оят.

⁴⁴² Юсуф сураси 111-оят.

⁴⁴³ Аъроф сураси 176-оят.

Абу Зуайбнинг саккизта фарзанди бир йил ичида ўлат касали сабабли вафот этди. У нима қилганини кўринг: Раббининг қазосига имон келтирди, таслим бўлди, бўйсунди ва бундай деди:

Шеър:

*Мен бу мусибатга берарман бардош,
Ғам-кулфат саботим қилолмас талош.
Ўлим қачон келса ҳеч чора йўқдир,
Ажалга ҳар банда жим эгади бош.*

“(Инсонга) **бирор мусибат етган бўлса, албатта, Аллоҳнинг изни** (иродаси) **билангина** (етур)”⁴⁴⁴.

Ибн Аббос (розияллоҳу анҳу) икки кўзларини йўқотгач, бундай деган эканлар:

Шеър:

*Икки кўзим нурун олса Буюк Мавло,
Қалб нурумдан чароғондир бутун дунё.
Йўқ нарсага нодонлардек ғам чекмасман,
Қалбим закий, ақлим расо, тилим бурро.*

Бу ҳол Аллоҳ берган кўп неъматнинг озгинасини йўқотган бўлса-да, қолгани билан тасалли топиш-дир.

Урва ибн Зубайрнинг (розияллоҳу анҳу) оёқлари касаллик туфайли кесиб ташланди ва шу куннинг ўзида бир ўғли ҳам ўлди. Шунда у зот: “Эй Аллоҳ, Сенга ҳамд бўлсин. Агар (мендан ўғлимни) олган бўлсанг, уни Ўзинг берган эдинг. Агар дард берган бўлсанг, ундан олдинги саломатликни ҳам Сен берган эдинг. Менга тўрт аъзо (икки қўл ва икки оёқ) бериб, улардан фақат битта аъзони олдинг. Тўрт ўғил бериб, фақат биттасини олдинг”.

“**Ва сабр қилганлари учун уларни жаннат ва** (эг-ниларига) **ипак** (либос)лар билан мукофотлади”⁴⁴⁵;

“(Аллоҳ йўлида турли машаққатларга) **сабр қилиб ўтганларингиз сабабли** (сабрлари энди бу ерда) **сизларга тинчлик бўлмай**”⁴⁴⁶.

⁴⁴⁴ Тағобун сураси 11-оят.

⁴⁴⁵ Инсон сураси 12-оят.

⁴⁴⁶ Раъд сураси 24-оят.

Дурайднинг иниси Абдуллоҳ ўлдирилди. Дурайд, имкон қадар инисини ҳимоя қилгани, аммо тақдирдан қутулиб бўлмаслигини эслаб таскин топди. Иниси Абдуллоҳ ўлимидан сўнг мана бу шеърни айтди:

Шеър:

Қанча ёвлар найзам учи ботиб ўлди,
Укам учун отлар миниб кирдим жангга.
Ҳатто кийган усти-бошим хароб бўлди,
Укамни деб тупроқ кечиб ботдим чангга.
Айбламадим ёлғончи деб жигаримни,
Тенг бўлишдим агар топсам ярим танга.

Имом Шофиъий (рахматуллоҳи алайҳ) мусибат-задаларга насихат ўлароқ тасалли бериб бундай деганлар:

Шеър:

Азал битилгани ўзгармас ҳеч ҳам,
Бунинг-чун ғам ема, бўлгин хотиржам.
Бировга бир нени битганда тақдир,
Замину само ҳам тополмас малҳам.

Абул Атоҳия бундай дейди:

Шеър:

Қанча машаққатинг кўп осон бўлди,
Аллоҳ доим сенга меҳрибон бўлди.
Ҳақ марҳамат қилди, ўйламасанг-да,
Толеинг бут, йўлинг чароғон бўлди.

Бизга неча бор ўлим хавф солади. Аммо ўлмаймиз. Неча бор бошимизга тушган ходисаларни бизни йўқ қилувчи, сўнгги нафас деб ўйлаган эдик. Кейин билсак, ўша “муаммолар” аслида қайта тикланиш, янги куч ва давомийлик асослари экан.

Неча бор йўлимиз тораяди, суянчиқларимиз қулайди, дунё кўзимизга қоронғулашади. Аслида улар биз учун енгиллик, нусрат, яхшилик ва хушхабар бўлиб чиқади.

“Айтинг: “Сизларни улардан Аллоҳ қутқаради...”⁴⁴⁷;

“Агар Аллоҳ сизга бирон зарар (мусибат) етказса, Ундан ўзга уни бартараф этувчи йўқдир”⁴⁴⁸.

Аллоҳ доимо Ўз ишида ғолиб эканини билган одам қандай қилиб бошқаларнинг ишларидан қўрқиши мумкин. Агар барча нарса Аллоҳдан бошқа эканини билсангиз, Ундан ўзгалар билан сизни қандай қўрқитишади. Аллоҳдан қўрққан киши Ундан ўзгадан қўрқадими?!

“...Улардан (ёвдан) қўрқмангиз, (балки) Мендан қўрқингиз!”⁴⁴⁹

Аллоҳ билан бирга бўлганлар шон-шуҳратга эришадилар. Иззат Аллоҳ, Расули ва мўминларникидир.

Аллоҳ билан бирга бўлганлар ғалабага эришадилар.

“...ва албатта, Бизнинг қўшинимиз (яъни пайғамбарлар, мўминлар) ғолибдирлар”⁴⁵⁰.

“Албатта, Биз пайғамбарларимизга ва имон келтирган зотларга дунё ҳаётида ҳам, гувоҳлар (ҳозир бўлиб) турадиган кунда (қиёматда) ҳам ёрдам берурмиз”⁴⁵¹.

Аллома ибн Касир тафсир китобида қуйидаги ҳадиси қудсийни келтирган: *“Иззатим ва жалолимга қасам, банда Мендан паноҳ тиласа, агарда еру осмон унга макр-ҳийла қилаётган бўлса ҳам у бандамга зафар ва нусрат бераман. Агар бандам Мендан ўзгадан паноҳ тиласа, унга ҳатто оёқлари остидаги ерни ҳам чўктириб юбораман”.*

Донишмандлардан бири айтади: “Ла ҳавла ва ла қуввата илла биллах” сўзи билан юклар кўтарилади, қўрқинчлар арийди ва шарафли ҳолга етилади”.

Эй азиз инсон! У сўзни кўп айтинг. Зеро, у жаннат

⁴⁴⁷ Аъём сураси 64-оят.

⁴⁴⁸ Аъём сураси 17-оят.

⁴⁴⁹ Оли Имрон сураси 173-оят.

⁴⁵⁰ Соффат сураси 173-оят.

⁴⁵¹ Ғофир сураси 51-оят.

хазиналаридан бир хазина, саодат байроғи ва қалб хотиржамлиги сабабларидандир.

ИСТИҒФОР ҚУЛФЛАР КАЛИТИДИР

Донишмандлардан бири айтади: “Бир масала-ни ечишга жуда қийналдим. Минг марта Аллоҳга истиғфор айтганимдан сўнг у масала менга равшан бўлди”.

“Бас, дедимки: “Раббингиздан мағфират сўранг! Албатта, У (бандаларига нисбатан) ўта кечиримли зотдир”⁴⁵².

Хотиржамликнинг асосий сабабларидан бири олийлик эгаси Аллоҳ таолодан мағфират сўрашдир.

Баъзи зарарлар аслида фойдалидир. Ҳатто шартлари амалга ошса, маъсият ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Муснадда: **“Аллоҳ бандасига бирор ишни ҳукм қилса, у фақатгина яхшилик бўлур”**, деган ҳадис ривоят қилинган. Аллома Ҳарронийдан “Ҳатто маъсият бўлса ҳамми?” деб сўраган эдилар. У киши: “Ҳа. Агар банда маъсиятга тавба қилса, надомат чекса ва истиғфор айтиб ўзини синиқ тутса, у ҳам яхшиликдир”, дедилар.

“Агар улар ўзларига зулм қилгач, дарҳол Сизга келишиб, Аллоҳдан кечирим сўраганларида ва Пайғамбар ҳам улар учун кечирим сўраганида, Аллоҳ кечирувчи ва раҳм-шафқатли эканини билган бўлур эдилар”⁴⁵³.

Шеър:

Фараҳбахш йилларим ўтди бир кундай,

Қайғули бир куним йилдан узундай.

Яхшими, ёмонми барини кўрдик,

Бугун эслаб дейман: “эртак бор шундай”.

“...(Биз) шу (ғалаба) кунларни (кетма-кет) ал-маштириб турамиз”⁴⁵⁴.

⁴⁵² Нух сураси 10-оят

⁴⁵³ Нисо суоаси 64-оят.

⁴⁵⁴ Оли Имрон сураси 140-оят.

“Улар уни (қиёматни) кўрган куни (бу дунёда қанча кўп умр кўрган бўлсалар ҳам) гўё бир оқшом ёки чошгоҳ пайти миқдорича тургандек бўлурлар”⁴⁵⁵.

Ўтмишдаги улуғ зотларнинг аҳволларидан ҳайратланаман. Улар мусибатларни худди неъмат ёмғири ва тонгги шабададек қарши олганлар. Бундай инсонларнинг бошида башарият султони Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) турадилар. У зот Савр ғорида ҳамроҳларига **“Қайғурманг! Аллоҳ биз билан”**, дедилар. Маккадан Мадинага ҳижрат қилиб таъқибда кетаётганларида ҳам Суроқага Кисронинг либослари кийдирилишини башорат қилганлар.

Шеър:

*Ваҳий бўлиб ғорнинг бағридан келар,
Дунёни шодликка тўлдирган хабар.*

Бадр жангида Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) совутли ҳолларида ўрниларидан сакраб туриб: **“Яқинда ўша жамоат энгилиб, ортларига қараб қочиб қолурлар”⁴⁵⁶**, дедилар.

У Зот Ухудда жангдан сўнг асҳобларига **“Орқамга сафланинглар! Раббимга сано айтайин”**, дедилар. Бу набавий юлдузларга етадиган набавий ҳиммат ва тоғларни ларзага келтирадиган набавий қатъиятдир.

Арабларнинг энг сабр-бардошли ва ҳалимларидан бўлган Қайс ибн Осим қавмига бир қиссани сўзлаб бераётган эди. Бир киши келиб унга: **“Ўғлингиз ўлди. Уни фалончи хотиннинг ўғли ўлдирди”**, деб хабар берди. Қайс ибн Осим то сўзи охирига етмагунча пинагини бузмади. Сўнг: **“Ўғлимни ювиб, кафанланглар ва мени жанозасини ўқишга чақиринглар!”** деди.

“...Шунингдек, оғир-енгил кунларда ва жанг пайтида сабр қилувчилар яхшилк аҳлидир...”⁴⁵⁷

⁴⁵⁵ Нозийот сураси 46-оят.

⁴⁵⁶ Камар сураси 45-оят.

⁴⁵⁷ Бакара сураси 177-оят.

Икрима ибн Абу Жаҳл (розияллоҳу анху) ўлим талвасасида ётганларида, у зотга сув беришди. У киши эса “Буни фалончига беринглар”, деб Ҳорис ибн Ҳишомни (розияллоҳу анху) кўрсатдилар. Шундай қилиб, улар сувни ҳаммаларининг жони узилгунга қадар бир-бирларига илиндилар.

ОДАМЛАР ЗАРАРИНГИЗГА, ФОЙДАНГИЗГА ЭМАС

Соғлом фикрли ақлли кишилар одамларни ўзининг фойдаларига эмас, балки зарарига деб билади. Одамларга суяниб бирон қарор қабул ҳам қилмайди ёки бирон-бир ёндошувни ҳам белгиламайди. Кишиларнинг ўзаро муносабатларида белгиланган ҳад ва фидойиликда ундан ўтилмайдиган чегаралар бор.

Ҳусайн ибн Алига (розияллоҳу анҳумо) қаранг, у зот Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) неваралари бўлатуриб, ўлдирилсалар ҳам уммат ҳеч нарса демади. Балки у зотни қатл этиб, каллаларини олганлар эришган бу ғалабалари учун такбир ва таҳлил айтишди.

Шеър:

Эй Расул зурёди, сизга не бўлди?

Азиз бошгинангиз қонларга тўлди.

Такбир айтиб сизни қатл қилдилар,

Бу ондан такбир ҳам, таҳлил ҳам ўлди.

Аҳмад ибн Ҳанбални (раҳматуллоҳи алайҳ) қамаб, камчилаб, ўлдиришгача етиб борсалар ҳам, ҳеч ким у зотнинг ёнини олмади.

Аллома Ҳарронийни асирга олиб, ҳачирга тескари миндириб, шаҳарда олиб юрилганида, жанозасига келган оломон бу ҳолдан ларзага келмади. Чунки уларни бу борада ўз чегаралари бор.

“...Ўзларига ҳам бирон зарар ёки фойда беришга эга бўлмайдиган ва на ўлим беришга,

на ҳаёт беришга ва на қайта тирилтиришга эга бўлмайдиган “илоҳлар”ни тутдилар (уларга сиғиндилар)”⁴⁵⁸;

“Эй Пайғамбар! Сизга ва Сизга эргашган мўминларга Аллоҳ кифоядир”⁴⁵⁹;

“Ўлмайдиган, ҳамиша Барҳаёт зотга таваккул қилинг ҳамда Унинг ҳамди билан тасбеҳ айтинг!”⁴⁶⁰;

“Чунки улар Сиздан Аллоҳ (томони)дан бўлмиш (бирон) нарсани (азобни) қайтара олмаслар”⁴⁶¹.

Шеър:

*Аллоҳнинг арқонин ким тутса маҳкам,
У энг ишончлидир, узилмас ҳеч ҳам.*

ТЕЖАМКОРЛИК

Шеър:

*Беҳуда совурма топган молингни,
Бир кун сени азиз айласа шоят.
Шунда камбағаллик этиб ҳолингни
Амаки, тоғангга қилмас шиқоят.*

Молни ҳар ёққа сочиш, уни исроф қилиш, ўринсиз ерга эҳсон қилиш ёки уни асло тўпламасликка чақирувчи фалсафа хато. Балки у ҳиндларнинг роҳиблари ва жоҳил сўфийлардангина олинган.

Ислом эса банда моли билан азиз бўлиши учун шарафли касб қилишга ва шарафли мол тўплашга ҳамда шарафли томонга инфоқ қилишга чақиради. Бу ҳақда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “**Солиҳ кишининг қўлидаги солиҳ мол нақадар яхши**”, деганлар.

Албатта, қарзнинг кўплиги ёки ҳалокатга элтувчи камбағаллик кишини ғамга ботиради. Донолар айтадилар: “Сизлар фақатгина туғёнга кетказувчи бойлик ёки унутилган фақирликнигина кутмоқдасиз”.

⁴⁵⁸ Фурқон сураси 33-оят

⁴⁵⁹ Анфол сураси 64-оят

⁴⁶⁰ Фурқон сураси 58-оят

⁴⁶¹ Жосия сураси 19-оят

Шунинг учун Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деб дуо қилардилар: **“Эй Аллоҳ, Сенинг номинг билан куфрдан ва камбағалликдан паноҳ тилайман”**; **“Камбағаллик куфрга яқин нарсадир”**.

Бу айтилган сўз ибн Можа ривоят қилган **“Дунёда зоҳид бўл! Аллоҳ сени яхши кўради. Одамлар қўлидаги нарсада зоҳид бўл, одамлар сени яхши кўради”**, ҳадисига асло қарама-қарши эмас.

Бунинг маъноси будир: энг зарур, бошқаларга мухтож қилмайдиган миқдордаги нарса ва мол сизга етарлидир. Яъни, ўзингиздаги нарсага кўниб шарафли бўлинг, бошқаларнинг кўлига қараб қолманг.

Ҳадисда: **“Ким бориға кўнса, Аллоҳ ўша борини етарли қилади”**, дейилган.

Шеър:

Кўлимни чўзганим якка Ғаний Зот,
Лекин ундан динор сўрамам ҳайҳот.

Ва яна саҳиҳ ҳадисда: **“Меросхўрларингизни бой ҳолда қолдиришингиз одамлардан тиланувчи ва камбағал қолдириб кетганингиздан яхшидир”**, дейилган.

Шеър:

Мен учун тиллою бойлик тўпламоқ,
Яхшиларнинг каму кўстига ямоқ.

Шеър:

“Ма, ол” деган сўзим бунча мулойим,
“Йўқ” сўзим кўнглингни пармалар доим.

Саҳиҳ ҳадисда: **“Устдаги остдаги қўлдан яхшироқдир”**, дейилган. Юқори қўл берувчи қўлдир. Паст қўл олувчи ва тиланчи қўлдир.

“(Садақа) Иффатлари туфайли билмаган киши бой деб гумон қиладиган фақирларгадир”⁴⁶²

Бунинг маъноси бундай: иффатли кишилар ўзи фақир бўлса-да билдирмасликка ҳаракат қилишади,

⁴⁶² Бақара сураси 273-оят.

одамларга ялиниб тиланчилик қилиб юрмайди. Ризқ ва ажални Аллоҳдан деб билади. Ўзи кафилдир. Имон иззати шарафли бўлиб, ғурурли киши эса доимо боши кўтарилган ҳолатда яшайди. Садақа манашунақа одамларга берилгани яхши.

“...Улар ўша кофирлар олдидан куч-қудрат излайдиларми?! (Овора бўладилар!) Зеро, бор куч-қудрат Аллоҳникидир”⁴⁶³.

Шеър:

*Қўл ўпишга менда йўқдир иштиёқ,
Ундан кўра қўлни кессам яхишироқ.
Ўпсаму алқаса, бўлай унга қул,
Йўқса, ҳижолатдан ўлганим маъқул.*

АЛЛОҲДАН ЎЗГАГА БОҒЛАНМА!

Модам ҳаёт берувчи ҳам, жон олувчи ҳам, ризқ берувчи ҳам Аллоҳ экан, нимага одамлардан хавфсираб, безовта бўласиз?! Кўпгина ғам-андухларнинг сабаби одамларга лаганбардорлик қилиш, уларнинг розилигига интилиш, уларга яқин бўлиш, мақтовларига ҳарис, ёмонлашларидан безор бўлишда. Бу нарса имоннинг заифлигидандир.

Шеър:

*Ҳаёт аччиқ бўлса, ширин бўл доим,
Ғазаб қилсалар-да, сен бўл мулойим.
Ният тўғри бўлса, ҳар ишинг осон,
Тупроқнинг устида тупроқдир қоим.*

ҚАЛБ ХУРСАНД БЎЛИШИ САБАБЛАРИ

Аллома ибн ал-Қайюм қалбни шодлантирадиган бир қанча масалаларни айтиб ўтган:

1. Энг муҳим тавҳиддир. Имоннинг ва тавҳиднинг нечоғли покизалигига қараб инсон қалби кенгайиб, ҳатто дунё ва ундаги нарсалардан-да кенг бўлиши мумкин.

⁴⁶³ Нисо сураси 139-оят

Мушрик ва даҳрийларга ҳаёт йўқ. Аллоҳ бу ҳақда шундай марҳамат қилади: **“Ким Менинг эслатмадан юз ўгирса, бас, албатта унинг учун танг – бахтсиз ҳаёт бўлур ва Биз уни қиёмат кунда кўр ҳолда тирилтирурмиз”**⁴⁶⁴;

“Аллоҳ кимни ҳидоят қилишни истаса, унинг кўнглини Ислом учун кенг қилиб қўяди”⁴⁶⁵;

“Ахир, Аллоҳ кўксини Ислом учун кенг қилиб қўйган, бас, ўзи Парвардигоридан бир нур – ҳидоят устида бўлган киши (куфр зулматларида адашиб-улоқиб юрган кимса билан баробар бўлурми)?! Бас, қалблари Аллоҳни эслашдан қотиб қолган (яъни, Аллоҳни эслашни тарк қилган) кимсаларга ҳалокат бўлгай! Улар очиқ залолатдадирлар!”⁴⁶⁶

Аллоҳ душманларига қалбини торайтириш, кўркув, хавф, безовталиқ ва изтироб билан таҳдид қилди:

“Аллоҳ ҳужжат туширмаган (бут, санам каби) нарсаларни Унга шерик қилганлари учун кофирларнинг дилларига ваҳима солурмиз”⁴⁶⁷;

“Бас, қалблари Аллоҳни эслашдан қотиб қолган кимсалар ҳолига вой!”⁴⁶⁸

“Кимни адаштиришни истаса, унинг кўнглини худди осмонга кўтарилиб кетаётгандек, тор ва танг қилиб қўяр”⁴⁶⁹.

2. Қалбни қувонтирадиган нарсалардан яна бири фойдали илмдир. Уламолар ўзларидаги муҳаммадий-набавий мерос туфайли энг қалби кенг, завқли, жуда бахтиёр кишилардир.

“(Зеро,) Аллоҳ сизга Китоб ва Ҳикматни туширди ва билмаган нарсаларингизни билдирди”⁴⁷⁰.

⁴⁶⁴ Тоҳа сураси 124-оят

⁴⁶⁵ Анъом сураси 125-оят

⁴⁶⁶ Зумар сураси 22-оят

⁴⁶⁷ Оли Имрон сураси 151-оят.

⁴⁶⁸ Зумар сураси 22-оят

⁴⁶⁹ Анъом сураси 125-оят.

⁴⁷⁰ Нисо сураси 113-оят

“Бас, (эй Муҳаммад,) Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқлигини билинг...”⁴⁷¹

3. Улардан яна бири солиҳ амал. Чунки яхшиликлар қалбда ёруғлик, юзда нур, ризқда кенглик ва халойиқ юрагида муҳаббат уйғотади.

“...Биз уларни сероб қилган бўлур эдик”⁴⁷².

4. Яна қалбни шод қиладиган нарсалардан навбатдагиси шижоат. Шижоатли кишининг феъли кенг, довюрак, мустаҳкам иродали бўлади. Чунки у Раҳмонга яқинлаштиради. Шижоатли одам турфа ҳодисалардан ғам чекмайди, миш-мишларга аҳамият бермайди, турфа ваҳималар уни чўчитмайди.

Шеър:

*Ўлдирмоқчи бўлиб қура у сиртмоқ,
Менга ҳалинчакдир бу – бир ўйинчоқ.
Шубҳа йўқки, бир кун мен ҳам ўламан,
Олдинроқ ўлади дор қурган қўрқоқ.*

5. Юрак сурурига сабаб бўлувчи яна бир омил бу гуноҳлардан тийилиш. Чунки гуноҳ жонсарақлик, даҳшат ва зулуматдир.

Шеър:

*Кўрдимки, гуноҳлар қалбни ўлдирур,
Бардавом бўлинса, хорлик келтирур.*

6. Навбатдаги омил бу– сўзлаш, ейиш, ухлаш ва инсонларга аралашишдан иборат мубоҳ ишларни кўп қилишдан сақланиш.

“Улар беҳуда – фойдасиз (сўз ва амаллардан) юз ўгиргувчи кишилардир”⁴⁷³.

“У бирон сўз талаффуз қилмас, магар (талаффуз қилса) унинг олдида ҳозир у нозир бўлган бир кузатувчи (фаришта у сўзни ёзиб олур)”⁴⁷⁴.

“(Хоҳлаганингизча) еб-ичаверинглар, фақат исроф қилманглар”⁴⁷⁵.

⁴⁷¹ Муҳаммад сураси 19-оят.

⁴⁷² Жин сураси 16-оят.

⁴⁷³ Муъминун сураси 3-оят.

⁴⁷⁴ Коф сураси 18-оят.

⁴⁷⁵ Аъроф сураси 31-оят.

Шеър:

*Кўрдимки, гуноҳлар қалбни ўлдирур,
Бардавом бўлинса, хорлик келтирур.*

ҚАЗО БИТИБ ҚЎЙИЛГАН

Бир бемор сиқилиш ва хавотир табибидан ғам-ташвиш ва хавф-хатар хасталиги ҳақида сўради. Шунда муслим табиб унга: “Олам яратилиб, унинг тадбиридан фориғ бўлинган. Унда ҳар бир ҳаракат, ҳатто шивирлаш ҳам фақагина Аллоҳ таолонинг изни билангина бўлади. Шундай экан, сиқилиб, ғам чекишнинг нима кераги бор?” деб жавоб берган экан. **“Аллоҳ таоло яратиқларининг тақдирини уларни яратишдан эллик минг йил илгари ҳукм қилиб қўйган” (Муслим ривояти).**

Шеър:

*Арзимас бир ушоқ каттадир кичикка,
Улканни ҳам кичик кўради катта.*

ҲУРРИЯТ МАЗАСИ ТОТЛИДИР

Рошид ўзининг “Масор” номли асарида бундай деб ёзган: “Кимнинг уч юз олтмишта нони, бир идиш ёғи, бир минг олти юзта хурмоси бўлса, уни ҳеч ким кул қила олмайди”.

Солиҳ салафлардан бирлари айтади: “Ким қотган нон ва сувга қаноат қилса, Аллоҳдан ўзгага кул бўлмайди”.

“Унинг (сарф қилувчининг) ҳузурида (зиммасида) бирор кимсага қайтариладиган неъмат йўқдир”⁴⁷⁶.

Шеър:

*Билмасдан эргашдим истакларимга,
Кул қилиб, умримни этишди барбод.
Қаноат қилсайдим кам неъматга ҳам,
Умрим файзга тўлиб яшардим озод.*

⁴⁷⁶ Лайл сураси 19-оят

Бойлик, мансаб ва амал ила бахтга етишаман деб уринаётганлар тез орада ўзлари хақиқий хасрат чекувчи эканларини ҳамда фақатгина ғам-алам йиққанларини билиб оладилар.

“Аллоҳ қиёмат куни айтади: “Хузуримизга сизларни биринчи марта қандай яратган бўлсак, шундай ёлғиз-ёлғиз келдингиз. Сизларга (мулк қилиб) берган (бойлик)ларни ортингизда қолдирдингиз”⁴⁷⁷.

“Ҳа, сизлар (эй кофирлар!) дунё ҳаётини (охиратдан) устун қўясиз. Ҳолбуки, охират яхшироқ ва боқийроқдир”⁴⁷⁸.

СУФЁН САВРИЙНИНГ ЁСТИҒИ ТУПРОҚ БЎЛГАН

Суфён Саврий ҳаж қилганларида Муздалифа водийида тупроқни ёстиқ қилиб олдилар. Шунда йўлдошлар унга: “Дунё муҳаддиси бўлатуриб шундай жойда ҳам тупроқни ёстиқ қиласизми?” дейишди. Шунда у зот: “Менинг бу ёстиғим халифа Абу Жаъфар Мансурнинг болишидан яхшидир”, деб жавоб қилдилар.

Шеър:

*Қўлин хорлик билан чўзган кимсага
Ҳали бошқаларга етмасдан шу тоб,
Кескир шамшир билан чопиб ташланса,
Берилган бўлади муносиб жавоб.*

“Айтинг: “Бизга Аллоҳнинг ёзиб қўйганидан ўзга нарса етмайди”⁴⁷⁹.

МИШ-МИШ ТАРКАТУВЧИ ВАҲИМАЧИЛАРГА ИШОНМАНГ

Кўплар кўрқадиган ёлғон ваъда, ёмон вазият ва шароитлар аслида қуруқ ваҳималар, холос.

⁴⁷⁷ Анъом сураси 94-оят

⁴⁷⁸ Аъло сураси 16-17-оят

⁴⁷⁹ Таваба сураси 51-оят.

“Шайтон сизларни (хайр-эҳсон қилишда) камбағал бўлиб қолишдан қўрқитади ва фаҳш ишларга ундайди. Аллоҳ (эса) сизларга Ўзидан мағфират ва фазл (бойлик) ватъда қилади. Аллоҳ (карами) кенг ва билимдон зотдир”⁴⁸⁰.

Хавотир, бедорлик ва ошқозон яраси⁴⁸¹ умидсиз ва муваффақиятсизликларга таслим бўлиш натижасидир.

Шеър:

Бизга сиздан яна жазо не ҳожат?

Хавотир шундоғам қилди бетоқат.

ҲАҚОРАТЛАР СИЗГА АСЛО ЗАРАР БЕРМАЙДИ

“Бас, улардан юз ўгилинг”⁴⁸².

“Бас, (шундай экан, жоҳилларнинг азиятларига сабр қилинг ва уларни) чиройли юз ўгириш билан тарк этинг!”⁴⁸³

“Бас, (эй Муҳаммад!) Улардан юз ўгилинг ва “Саломатлик бўлсин”, денг!”⁴⁸⁴.

Ҳассон айтади:

Шеър:

Маломатчи қилса ҳақорат, ғавғо,

Аҳмоқ тиш қайраса, қилмасман парво.

Америка Қўшма Штатларининг собиқ президенти Абрам Линколн шундай дейди: “Менга келган ҳақоратомуз хатларни асло ўқимайман. Уларга раддия ёзиш у ёқда турсин, ҳатто конвертини ҳам очмайман. Сабаби мен улар билан овора бўлсам, халқимга ҳеч нарса бера олмайман”.

Демак, маънисиз сўзлар айтувчи ҳақоратчи, пасткаш ва маломатчиларнинг гаплари кимсага зарар

⁴⁸⁰ Бақара сураси 268-оят.

⁴⁸¹ Асабийлик ва хавотир сабабли ошқозоннинг ишлаш тизими бузилишини тиббиёт мутахассислари тасдиқлашган.

⁴⁸² Сажда сураси 30-оят

⁴⁸³ Хиҷр сураси 85-оят

⁴⁸⁴ Зухруф сураси 89-оят

бера олмайди. Муслмон киши уларга эътибор ҳам бермаслиги ёки шижоат соҳиблари ундан таъсирланмасликлари керак.

Иккинчи Жаҳон уруши вақтида Америка денгиз кўшинлари кўмондони шуҳратпараст киши эди. У ўзига ҳақорат ва сўкишлар ёғдирадиган ходимлари билан биргаликда ишлаб, бундай дер эди: “Бугун менинг ҳақимда жуда катта танқидлар бор. Ёшим улғайди. Ўзимга назар солиб, бир нарсани билдим: гап-сўзлар ғалабани йўққа чиқара олмайди, кўрғон деворларини вайрон ҳам эта олмайди”.

Шеър:

*Шоирлар мендан не қилишар талаб?
Умрим кетиб борар элликка қараб.
Дилимга жо бўлди ул Масиҳ сўзи,
“Яшангиз, – деган у, – ёвни ярлақаб”.*

Бунинг маъноси – душманларингизни кечиринг! Улар умрингиз заволи бўлган ҳиқду адоват, интиқом ва қасосдан саломат бўлсинлар.

“Улар (мазкур тақводорлар)...одамларни (хато ва камчиликларини) кечирадиганлардир”⁴⁸⁵.

Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи ва саллам асирларга: **“Кетаверинглар, сизлар озодлар”**, деганлар.

“...Бу кун сизларга нисбатан айблов йўқ”⁴⁸⁶.

“...Аллоҳ ўтган (ов жиноятлари)ни кечирди”⁴⁸⁷.

БОРЛИҚДАГИ ГЎЗАЛЛИКЛАРНИ ЎҚИНГ

Олийлик ва карам эгаси Аллоҳнинг махлуқотларидаги гўзалликларга боқиш ва борлиқдаги ажойиботларга ибрат ила лаззатланиш қалб қувончи сабабларидан бўлиб, у очиқ-равшан китобдир. Аллоҳ таоло махлуқотлари борасида бундай марҳамат қилган:

“...У (сув) билан гўзал боғларни ўстирдик”⁴⁸⁸;

⁴⁸⁵ Оли Имрон сураси 134-оят.

⁴⁸⁶ Юсуф сураси 92-оят.

⁴⁸⁷ Моид сураси 95-оят.

⁴⁸⁸ Намл сураси 60-оят.

“Булар Аллоҳ яратган нарсалардир. Энди, (эй мушриклар!) сизлар менга Ундан ўзгалар нималарни яратганини кўрсатингиз-чи!”⁴⁸⁹;

“Айтинг: “Осмонлар ва Ердаги нарсаларга (ибрат назари билан) боқингиз!”⁴⁹⁰.

Яна бир неча саҳифадан сўнг сизни ҳикмат ва улуғликка далолат қилувчи борлиқ хабарларни баён қиламан.

“Раббимиз ҳар бир нарсага ўз яратувчилигини ато этиб (кўрсатиб), сўнгра (уни) тўғри йўлга йўллаган зотдир”⁴⁹¹.

Шеър:

*Фазо китобига гар солсам назар,
Менда йўқ суратлар унда кўринар.*

Чарақлаган қуёшда, ёрқин юлдузларда, тонгда, аъ-золарда, тепаликда, дарахтда, мевада, зиёда, ҳавода, сувда ва борлиқнинг бошқа нарсаларида ўқиладиган нарсалар бор.

Шеър:

*Ҳар бир мавжудотда бир белги аён,
Аллоҳ бирлигидан беради нишон.*

Илё Абу Мозий айтади:

Шеър:

*Эй шикоят қилғучи, сенда не ун,
Гар жисмда оғриқ ила ўтса тун?*

*Гулга боқсанг, кўринур ёлғиз тикан,
Ложувард шабнамни кўрмассан ҳечам.*

*Гўзаллик қалбингдан олган бўлса жой,
Қай сориға боқсанг, кўринур чирой.*

⁴⁸⁹ Лукмон сураси 11-оят

⁴⁹⁰ Юнус сураси 101-оят

⁴⁹¹ Тоҳа сураси 50-оят.

“АХИР, УЛАР ТУЯЛАРГА ҚАРАБ, ҚАНДАЙ ЯРАТИЛГАНИГА БОҚМАЙДИЛАРМИ?!”⁴⁹²

“**(Аллоҳ) барча нарсани чиройли қилиб яратган зотдир**”⁴⁹³.

“**Биз уларни фақат ҳақиқат (жиддият) билан яратганмиз**”⁴⁹⁴.

“**Ёки сизларнинг гумонингизча, Биз сизларни беҳуда яратдиг-у, сизлар Бизнинг ҳузуримизга қайтарилмайсизми?!**”⁴⁹⁵

Эйнштейн шундай дейди: “Ким борлиққа ибрат назари билан қараса, унинг Яратувчиси ноёб нарсалар ила кўнгилхушлик қилмайдиган Ҳаким Зот эканини билади”.

Ушбу сўзлари билан олим: борлиқдаги барча нарса аниқ ҳисоб-китоб, ҳикмат, тартиб ва низом билан ишлайди, унга қараган киши бу ерда ҳар ишни паллапартиш қилиб кетавермайдиган олий қодир Илоҳ мавжудлигини билади, демоқчи.

Аллоҳ таоло яна бундай марҳамат қилади: “**Қуёш ҳам, Ой ҳам (аниқ) ҳисоб билан (сайр қилур)**”⁴⁹⁶.

“**На Қуёш Ойга етиши мумкин ва на тун кундан ўзувчидир. (Қуёш, Ой ва юлдузларнинг) ҳар бири (бир) фалакда сузиб юрадилар**”⁴⁹⁷.

ҲИРС ФОЙДА БЕРМАЙДИ

Жаноби Расули ақрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “**Бирор-бир жон ўз ризқи ва умрини тўла олмагунча ўлмайди**”, дея марҳамат қилганлар. Шундай экан, жазавага тушиш, безовталик ва ҳирснинг нима кераги бор?

“**...Унинг даргоҳида ҳар бир нарса ўлчовлидир**”⁴⁹⁸.

⁴⁹² Гошия сураси 17-оят

⁴⁹³ Сажда сураси 7-оят

⁴⁹⁴ Духон сураси 39-оят

⁴⁹⁵ Муъминун сураси 115-оят

⁴⁹⁶ Ар-Раҳмон сурас 5-оят

⁴⁹⁷ Есин сураси 40-оят.

⁴⁹⁸ Раъд сураси 8-оят.

“...Аллоҳнинг иши ўлчовли тақдирдир”⁴⁹⁹.

МУСИБАТЛАР ГУНОҲЛАРГА КАФФОРАТДИР

Шоир Ибн Муътаздан ушбу сўзлар нақл қилинади: “Ё Аллоҳ, Аллоҳга таваккал қилган кишининг юки нақадар енгил, Унга ишонувчининг қайтиши мунчалар тез!”

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): *“Мусулмонга етган ғам, ташвиш, қийинчилик, машаққат ва касаллик, ҳатто унга кирган тикан сабабли Аллоҳ унинг хатоларини кечиради”*, дедилар.

Бу башорат машаққатларга сабр этган, савоб умид қилган, Аллоҳга тавбада бўлган ва ўзини Ягона ва Ваҳҳоб Зот билан мулоқот қилгаётганини билган кишилар учундир.

Шеър:

*Модомики бадан ила руҳ ҳамро(ҳ),
Сени замонингга қилар бепарво.
Асл хурсандчилик мудом шод қилур,
Маҳзунлик ғайб сирин ечолмас асло.*

“То сизлар қўлларингиздан кетган нарсага қайғурмагайсиз ва (Аллоҳ) ато этган нарса билан шодланиб (ҳаволаниб) ҳам кетмагайсиз”⁵⁰⁰.

ФАҚАТ АЛЛОҲГА СУЯНИНГ

“Бизга Аллоҳнинг ўзи етади. У қандай ҳам яхши Вакилдир”⁵⁰¹.

Бу сўзни Иброҳим (алайҳиссалом) ўтга отилганларида айтган эдилар, олов салқинлик ва саломатлик бўлди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Уҳуд жангида айтган эдилар, Аллоҳ уларга нусрат берди.

Иброҳим халилulloҳ манжаниққа солинган чоқларида Жаброил (алайҳиссалом) келиб:

⁴⁹⁹ Ахзоб сураси 38-оят.

⁵⁰⁰ Ҳадид сураси 23-оят.

⁵⁰¹ Оли Имрон сураси 173-оят.

“Мендан сўрайдиган бирон ҳожатингиз борми?” деб сўрадилар. Иброҳим (алайҳиссалом): “Сизга хожатим йўқ, аммо Аллоҳга хожатим бор”, деб жавоб бердилар.

Одатда, денгиз одамларни чўктиради, олов эса куйдиради. Лекин **“Бизга Аллоҳнинг ўзи етади. У қандай ҳам яхши Вакилдир”**, сўзи сабабли денгизлар қурийди, оловлар сўнади.

Мусо (алайҳиссалом) қарасалар, олдларида денгиз, ортларида душман. Шунда: **“Йўқ, мен билан бирга Парвардигорим бор. Албатта, У мени (хавфсиз) йўлга бошлар”**, дедилар. Аллоҳнинг изни ила нажот топдилар.

Сийрат китобларида зикр қилинишича, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Савр ғорига кирганларида Аллоҳ таолонинг амри билан у ерга кабутар уя қурди. Ўргимчак эса ғор оғзига тўр тўқиди. Мушриклар буларга қараб: “Муҳаммад бу ерга кирмаган”, деб қайтиб кетдилар.

Шеър:

*Билгинки, ўргимчак бирла кабутар,
Аллоҳнинг лутфидан топишди зафар.
Қилинган иш эмас, берилган фазл,
Ҳар жонга ҳамиша нажот етказар.*

Ҳа, албатта, бу Аллоҳнинг иноятидан бошқа нарса эмас. Агар банда эътибор бериб, барча ишга қодир, ёрдамчи, валий ва раҳмли Рабб борлигини билса, фақат Унгагина таянади.

Шавқий айтади:

Шеър:

*Иноят синч кўзин тикди сен томон,
Ғам чекма, бошингга не келса, омон.*

“...Бас, Аллоҳ энг яхши асрагувчидир ва У меҳрибонларнинг меҳрибонроғидир”⁵⁰².

⁵⁰² Юсуф сураси 64-оят.

САОДАТНИ ЯРАТУВЧИЛАР

Имом Термизий ривоят қилган ҳадисда айтилади: *“Қим ўз уйида хотиржам, тани саломат ҳолда тунни ўтказса ва унинг бир кунлик емиши ҳам бўлса, дунё тўлалигича уники бўлибди”*.

Маъноси: озиқ-овқати, ётадиган тинч жойи бор одам энг гўзал бахт ва катта яхшиликлар эгасидир. Кўплар мана шундай бахтга эгадир, лекин ўзлари билмайди ва ҳис этмайди.

Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло Ўз элчисига айтди:

“Бугун Мен сизлар учун динингизни комил қилдим”⁵⁰³.

Қайси неъмат Расулуллоҳга (соллоллоҳу алайҳи васаллам) комил бўлган эди? Озиқ-овқатми, қасрларми ёки олтин-кумуш неъматими? Ахир, Расулуллоҳ (соллоллоҳу алайҳи васаллам) буларнинг ҳеч қайсисига эга эмас эдилар-ку? У зот шиплари хурмо дарахтининг шохларидан қилинган, лойдан қурилган биргина хонада ҳаёт кечирар эдилар. Очликни билдирмас, деб икки тошни қорнларига боғлаб олар, хурмо дарахтининг барглари тўлдирилган ёстиққа суяниб ўтирар эдилар. У зот ўзларининг со-вутларини бир яҳудийга ўттиз соъ арпа учун гаровга берганлар.

Шеър:

*Сиз ёруғ оламдан кўз юмар замон,
Арпа деб гаровда қолди бир анжом.
Етимликнинг тотли маъноси Сизда
Уларга ғамхўр деб қолди Сиздан ном.*

Шеър:

*Баланд қаср ўрнига бўлса бир лой уй
Ҳам илмлар ғори – Сизга кифоя.
Ва ёки тақводан тикилган чодир,
Фазл барпо қилган мустаҳкам қоя.*

⁵⁰³ Моида сураси 3-оят

“Албатта, Сиз учун охират (саодати) дунё (фароғати)дан яхшироқдир. Яқинда Раббингиз Сизга (шундай неъматларни) ато этурки, Сиз, албатта, (ундан) рози бўлурсиз”⁵⁰⁴.

“(Эй Муҳаммад!) Албатта, Биз Сизга Кавсарни ато этдик”⁵⁰⁵.

МАНСАБ КУЛФАТИ

Шеър:

*Эй мансаб домидан бош тортган шаҳдим,
Наҳотки сўндирсанг сабриму аҳдим?*

Мансаб ҳаёт машаққатларидан биридир. Мансаб солиғи жуда қимматдир. У обрўни, соғликни, роҳатни кетказди. Унинг кундалик машаққатларидан камдан-кам киши нажот топади. Унда тер тўкиш, қон тўкилиши, сумъа, роҳат, иззат, шараф ва ҳурматга эришиш мумкин.

“Салтанатим ҳам ҳалок бўлиб мендан кетди”⁵⁰⁶.

Шеър:

*Мол-дунё ортидан чопмасанг беҳол,
Ўзи бош эгади, топади завол.
Дунё сени қувса, олгин хавотир,
Чунки кейин борар манзил фанодир.*

“Буюклик ва карам Соҳиби Парвардигорингизнинг Юзи — Ўзигина боқий мангу қолур”⁵⁰⁷.

Улуғлардан бири ўғлига насиҳат қилиб, дебди: “Ўғлим, ҳеч қачон бош бўлишга интилма, чунки бош кўп оғриқ азобини чекади”.

Ҳар доим энг бошида, яъни, марказда бўлишга муҳаббат қўйманг. Чунки зарба ва ҳақоратларнинг барчаси ана ўшаларга тегади.

⁵⁰⁴ Зуҳо сураси 4-5-оятлар

⁵⁰⁵ Кавсар сураси 1-оят

⁵⁰⁶ Ал-Ҳаққоҳ сураси 29-оят.

⁵⁰⁷ Ар-Раҳмон сураси 27-оят.

Шеър:

*Хукумдор қилса-да элга адолат,
Кимлардир барибир қилар адоват.*

НАМОЗГА КЕЛИНГЛАР

“Сабр ва намоз ўқиш билан мадад сўранглар”⁵⁰⁸.

Расулulloҳга (соллalloҳу алайҳи ва саллам) бирон иш машаққат туғдирса, намозга шошилиб: **“Эй Билал, намоз билан бизни роҳатлантиргин”**, деб айтардилар.

Яна у зот: **“Кўз қувончим намозда қилинди”**, дедилар.

Агар қалбингиз торайиб, ишларингиз қийинлашиб, макр кўпайиб кетса, намозга шошинг ва уни ўқинг. Агар юзингизда кунлар зулматлашиб, кечалар ҳар турли бўлса ва дўстлар ўзгариб қолса, намоз ўқишни ўзингизга лозим тутинг.

Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам) улкан ва муҳим ишларда қалбларини намоз билан сайқаллаб олардилар. Масалан, Бадр, Аҳзоб ва бошқа ўринларда шундай қилганлар. Ҳофиз ибн Ҳажар Мисрдаги қалъага борганида ўғрилар уни ўраб олишди. У ўрнидан туриб, намоз ўқиди. Намоз сабабли Аллоҳ улардан халос этди.

Ибн Асокир ҳикоя қилишича, солиҳлардан бирига Шом кўчаларида ўғри йўлиқиб қолди. Ўғрилар у зотни ўлдирмоқчи бўлишганида солиҳ киши икки ракат намоз ўқиб олиш учун изн сўради. Изн берилгач, туриб намозни бошлаб **“Ёки музтар-ночор одам дуо-илтижо қилган вақтида (дуосини) ижобат қиладиган зотми?”⁵⁰⁹** оятини уч марта қайтарган эди, осмондан бир фаришта найза билан тушиб жинойтчини ўлдирди-да, **“Қийналганида дуо қилганнинг дуосини ижобат этадиган Зотнинг элчиси менман”**, деди.

⁵⁰⁸ Бақара сураси 45-оят

⁵⁰⁹ Намл сураси 62-оят.

“Аҳлингизни намоз (ўқиш)га буюринг ва (ўзингиз ҳам) унга (намозга) бардошли бўлинг!”⁵¹⁰

“Албатта, намоз бузуқ ва ёмон ишлардан қайтади”⁵¹¹.

“Зеро, намоз мўминларга вақти тайин этилган ва (фарз деб) битилгандир”⁵¹².

Яна қалбни шод қилиб, ғамни кетказадиган нарсалардан бири Расулуллоҳга (соллаллоху алайҳи ва саллам) салавот айтишдир.

“Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам пайғамбарга дуою салавот айтурлар. Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва саломлар айтишлар!”⁵¹³

Имом Термизийдан ривоят қилинади: Убай ибн Каъб (розияллоху анху): “Эй Аллоҳнинг расули! Сизга қанча салавот айтайин?” деб сўради. Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Хоҳлаганингча”**, дедилар. Убай: “Тўртдан биридами?” деган эди, Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Хоҳлаганингча, агар зиёда қилсанг яхши”**, дедилар. Убай: “Учдан иккисими?” деган эди, Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Хоҳлаганингча, агар кўпайтирсанг яхши”**, дедилар. Убай: “Барчасини сизга салавот айтишга сарфлайми?” деган эди, Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Ундай бўлса, гуноҳларинг кечирилиб, ғамингни кетказишга етади”**, дедилар.

Демак, саййидимизга салавот айтиш билан ғамларимиз кетар экан. Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Ким менга битта салавот айтса, Аллоҳ унга ўнта салавот айтади. Жума кечаси ва жума кундузи менга салавот айтишни кўпайтиринглар, чунки салавотларингиз менга кўрсатилади”**, дедилар. Шунда саҳобалар: “Қандай

⁵¹⁰ Тоҳа сураси 132-оят

⁵¹¹ Анкабут сураси 132-оят

⁵¹² Нисо сураси 103-оят

⁵¹³ Аҳзоб сураси 56-оят

қилиб салаватларимиз сизга кўрсатилади, ахир, сиз чириб кетасиз-ку?” дейишган эди, Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Албатта, Аллоҳ набийлар жасадларини ерга ейишни ҳаром қилди”**, дедилар.

Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) иқтидо қилиб, у зот олиб келган нурга эргашилса, қалб шод, қадри олий ва зикри юқори бўлади.

Олимлардан бири қуйидаги салаватни салаватларнинг энг яхшиси деган:

“Аллоҳумма, солли ʼала Муҳаммадин ва ʼала али Муҳаммад. Кама соллайта ʼала Иброҳима ва ʼала али Иброҳима фил оламина иннака Ҳамидум Мажид. Аллоҳумма, барик ʼала Муҳаммадин ва ʼала али Муҳаммад. Кама барокта ʼала Иброҳима ва ʼала али Иброҳима, иннака Ҳамидум Мажид”. (Маъноси: Эй Аллоҳ, Иброҳимни (алайҳиссалом) ва у зотнинг оилаларини оламларда яхшилик ва раҳматда қилганинг каби Муҳаммадни (алайҳиссалом) ва у зотнинг оилаларини ҳам яхшилик ва раҳматда қил. Албатта, Сен мақтовли, улуғ Зотсан. Эй Аллоҳ, Иброҳимни (алайҳиссалом) ва у зотнинг оилаларини баракотли қилганингдек, Муҳаммадни (алайҳиссалом) ва у зотнинг оилаларини ҳам баракотли қил. Албатта, Сен мақтовли, улуғ Зотсан.)

Шеър:

*Ишқингиз биз учун ҳар недан қиммат,
Гарчи бунинг-чун кўп кўрдик маломат.
Бундай маломатлар бизга чин шараф,
Зиён-заҳмат эмас, наф устига наф.*

ХАЙР-ЭҲСОН ҚАЛБ ХУРСАНДЧИЛИГИ

Одамларга хайру эҳсон, яхшиликлар қилиш ғам-ғуссани кетказиб, бахт-саодат келтирадиган омиллардан ҳисобланади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Эй имон келтирганлар! На савдо-сотик, на ошна-оғайничилик ва на шафоат (қилиш) бўлмайдиган**

кун (қиймат) келишидан олдин сизларга ризқ қилиб берган нарсаларимиздан (шу дунёда) эҳсон қилингиз! Кофирлар эса, улар (ўзларига) жабр қилувчилардир”⁵¹⁴.

“...садақа қилувчи эркаклар ва садақа қилувчи аёллар...улар учун Аллоҳ мағфират ва улуғ мукофотни (яъни жаннатни) тайёрлаб қўйгандир”⁵¹⁵

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бахил ва сахий инсонни зарбулмасал қилиб айтдилар: “Бахил ва сахий иккаласи эгнига жубба кийган кишиларга ўхшашади. Сахий молини яхшиликка сарфлаган сари жуббаси ва темир совути кенгайиб, ичида ўзи йўқдек бўлиб қолади. Бахил эса зикналик қилган сари совути қисилиб, руҳи чиққудек бўлади”.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: “Молларини Аллоҳ ризолигини истаб, самимий сарф қилдиган кишилар адирдаги боққа ўхшайди: унга жала қуйгач, ҳосилини икки баробар етиштиради. Агар унга жала ёғмаган бўлса, томчилаб ёққан ёмғир ҳам (ўзига яраша ундиради). Аллоҳ қилаётган амалларингизни кўриб турувчидир”⁵¹⁶.

“**Бахиллик қилиб қўлингизни бўйнингизга боғлаб ҳам олманг**”⁵¹⁷.

Қалб бойлиги қўл бойлигининг бир кўринишидир. Бахил зикна ва ёмон хулқли ҳисобланади. Чунки улар Аллоҳ таолонинг фазлига бахиллик қилишади. Агар одамларга берадиган нарсаси аслида бахт эканини билганида бундай яхши ишларга шошилган бўлар эди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: “**Агар сизлар Аллоҳга “қарзи ҳасана” берсангиз** (мухтожларга эҳсон қилсангиз), **У сизларга бир неча баробар қилиб қайтаради ва** (гуноҳларингизни) **кечади. Аллоҳ миннатдор** (оз олиб, кўп берувчи) **ва ҳалимдир**”⁵¹⁸.

⁵¹⁴ Бақара сураси 254-оят

⁵¹⁵ Аҳзоб сураси 35-оят.

⁵¹⁶ Бақара сураси 265-оят.

⁵¹⁷ Исро сураси 29-оят

⁵¹⁸ Тағобун сураси 17-оят

“Ким ўз нафси бахиллигидан сақлана олса, бас, ана ўшалар (охиратда) нажот топувчидирлар”⁵¹⁹.

“...ва Биз ризқ қилиб берган нарсалардан (садақа ва) эҳсон қиладиганлардир”⁵²⁰.

Шеър:

*Аллоҳ берган молдан инфоқ қилса ким,
Ориятли, сахий отли бўлади.*

Мол мисли сувдир – турса айнийди,

Оқиб турса муздек, тотли бўлади.

Хотам айтади:

Шеър:

Олдимда туради хуштаъм бир емак,

Қорин ҳам қулдирар – очликдан дарак.

Есам, мени хасис дея эсларлар,

Уни ўзгаларга шинмоқ керак.

Бу сахий киши аҳли аёлига меҳмон учун таом тайёрлашни ва уни кутишни буюради. Чунки бундай киши меҳмон билан қалби ёришади.

Шеър:

Таом ҳозирлашда мўлроқ қилингиз!

Мен овқат емайман бир ўзим ёлғиз.

Сўнгра аёлига яна бундай дейди.

Шеър:

Ҳеч сахий қазоси етмасдан ўлмас,

Ҳеч бахил ажалдан узоқ яшолмас.

АЧЧИҚЛАНМАНГ

Аллоҳ таоло айтади: “Агар Сизни шайтон вас-васага тутмоқчи бўлса, у ҳолда Аллоҳдан паноҳ сўранг! Зеро, У Эшитувчи ва Билувчи (зот)дир”⁵²¹.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобаларидан бирига насиҳат қилиб: “**Ғазабланма, ғазабланма, ғазабланма**”, дедилар.

⁵¹⁹ Ҳашр сураси 9-оят

⁵²⁰ Бақара сураси 3-оят.

⁵²¹ Фуссилат сураси 36-оят

Бир киши Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳузурларида ғазабланган пайтида шайтондан паноҳ сўрашни буюрдилар.

“Яна мен Сендан, эй Раббим, улар менинг хузуримга келишларидан паноҳ сўрайман”⁵²².

“Тақво қилганларга шайтондан (бирор) му-сibat етса, (дарҳол Аллоҳни) эслайдилар. Бас, ўшанда улар (ҳақни) кўрувчидирлар”⁵²³.

Ғам ташвиш, хафагарчиликларни келтириб чиқарадиган нарсалардан бири қизиққонлик ва аччиқланишдир. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу касаллик даволаридан бир нечасини айтиб ўтганлар. Қуйида баъзиларини келтирамыз.

1. Ғазабни ташлашга одатланиш. Аллоҳ таоло айтади: **“Улар (тақводорлар) фаровонлик ва танглик кунларида ҳам хайр-садақа қиладиган, ғазабларини ютадиган, одамларни (хато ва камчиликларини) кечирганлардир. Аллоҳ эзгулик қилувчиларни севади”⁵²⁴.**

“Улар катта гуноҳлардан ва бузуқликлардан четланадиган, ғазабланган вақтларида эса кечириб юборадиган зотлардир”⁵²⁵.

2. Таҳорат қилиш. Чунки ғазаб оловдан бир парча. Оловни эса сув ўчиради. Ҳадисларда айтилади: **“Поклик имоннинг ярми”;** **“Таҳорат мўминнинг қуроли”.**

3. Ғазабланган инсон тик турган бўлса ўтириб олиши, ўтирган бўлса ёнбошлаб олиши.

4. Ғазабланган пайтда гапирмасдан жим туриш.

5. Ғазабларини ютадиган, одамларни (хато ва камчиликларини) кечирадиганларга бериладиган савобларни эшлаш.

⁵²² Муъминун сураси 98-оят.

⁵²³ Альроф сураси 201-оят.

⁵²⁴ Оли Имрон сураси 134-оят.

⁵²⁵ Шўро сураси 37-оят.

ТОНГГИ ЗИКРЛАР

Ҳар тонгда давомли такрорланадиган зикрларни айтиб ўтамиз. Чунки бу зикрлар сизга саодат келтиради, инсу жин ёмонлигидан сақлайди ва кун бўйи сизга қўрғон бўлади.

Расулуллоҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) тонгда айтиладиган бир неча зикр қилинган.

1. Кечга кирдик, мулк ҳам Аллоҳники бўлиб кечга кирди, ҳамд Аллоҳникидир, Аллоҳдан ўзга Илоҳ йўқ, Унинг шериги ҳам йўқ, мулк ва ҳамд Уникидир, У Зот ҳар бир нарсага қодирдир. Эй Раббим! Сендан бу кечанинг ва бундан кейинги кечаларнинг яхшиликлари сўрайман. Бу кеча ва бундан кейинги кечаларнинг ёмонлигидан паноҳ сўрайман. Эй Раббим! Дангасалиқдан ва ёмон қариликдан паноҳ сўрайман. Эй Раббим! Дўзах азобидан ҳамда қабр азобидан паноҳ сўрайман.

2. Эй кўринмас ва кўринадиганни билгувчи, еру осмони яратган, ҳар бир нарсани Рабби ва подшоҳи бўлган Зот, Сендан бошқа илоҳ йўқ деб гувоҳлик бераман. Нафсимнинг ва шайтоннинг ёмонлигидан, ширкидан ҳамда ўзимга ёхуд бирон бир мусулмонга ёмонлик қилиб қўйишдан Ўзингдан паноҳ сўрайман.

3. Еру осмонда бирон нарса Унинг исми билан зарар бемайдиган, эшитувчи ва билувчи Зот Аллоҳ номи билан (уч маротаба).

4. Эй Аллоҳ! Сенга гувоҳлик бериб, аршингни кўтариб турувчилар, фаришталаринг ва барча махлуқотларингга Сендан бошқа илоҳ йўқлигига, шеринг йўқлигига, Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Сенинг қулинг ва элчинг эканига гувоҳлик бераман (тўрт маротаба).

5. Эй Аллоҳ! Билиб туриб Сенга ширк келтиришдан паноҳ сўрайман. Билмаган нарсаларимдан истиғфор айтаман (уч маротаба).

6. Ислом фитратида, ихлос калимасида, набийи-миз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) динида, мусулмон бўлиб мушрик бўлмаган отамиз Иброҳим (алайҳиссалом) миллатида тонг оттирдик (уч маротаба)

7. Аллоҳ покдир. Махлуқотлар ададича, нафсининг розилигича, аршининг оғирлигича, калималар ададича ҳамду санолар бўлсин (уч маротаба).

8. Аллоҳ таолони Рабб деб, Исломни дин деб ва Муҳаммадни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбар деб рози бўлдим (уч маротаба).

9. Аллоҳнинг мукамал калималари билан яратган нарсасининг ёмонлигидан паноҳ сўрайман (уч маротаба).

10. Эй Аллоҳ! Сенинг паноҳингда тонг оттирдик, Сенинг паноҳингда кечга кирдик. Сен бизни тирилтирасан, Сен бизни ўлдирасан. Ўлгандан сўнг сен тирилтирасан.

11. Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ, Унинг шериги йўқ, мулк ва ҳамд Аллоҳники, У Зот ҳамма нарсага қодирдир (юз маротаба).

Ибну Қайюм айтади: “Ориф кишилар Аллоҳ инсонни ўз ҳолига ташлаб қўйиши ҳамда у билан Ўзи орасини узиши бахтсизлик экани, аксинча, Аллоҳ инсонни ўз ҳолига ташлаб қўймаслиги тавфиқ экани ҳақида бир фикрдалар”.

Банда тавфиқ ва бахтсизлик орасида бўлади. Балки бир вақтнинг ўзида бунисидан ҳам, унисидан ҳам насибадор бўлар. Аллоҳ таолонинг тавфиқи ила берган нарсасига рози бўлиб шуқр қилади. Сўнгра бахтсизлиги сабабидан У Зотга осий бўлади, хилоф ишларни қилади. Шу тариқа банда тавфиқ ва бахтсизлик орасида умр кечиради.

Банда юқорида айтилганларни тушуниб етса, ҳар бир нафасда , ҳар бир лаҳзада, кўз очиб юмгунча

бўлса-да тавфиққа мухтожлигини сезади. Албатта, унинг имони Аллоҳ таолонинг қўлидадир.

ҚУРЪОН МУБОРАК КИТОБ

Аллоҳнинг Китобини диққат-эътибор ва тафаккур билан ўқиш ҳам бир бахтдир ва қалб шодлигининг сабабларидандир. Аллоҳ таоло Китобини юракларга ҳидоят, нур ва шифо деб сифатлаган ҳамда унга раҳмат деб таъриф берган:

“Эй одамлар! Сизларга Раббингиздан ваъз (насиҳат), кўнгиллардаги нарса (ширк ва бошқа иллатлар)га шифо ва мўминларга ҳидоят ва раҳмат келди”⁵²⁶;

“Ажир, улар Қуръон (оятлари) ҳақида фикр юритмайдиларми?! Балки дилларида “кулфлари” бордир?!”⁵²⁷;

“Қуръон (оятларининг маънолари) ҳақида (чуқурроқ) фикр юритмайдиларми?! Агар (у) Аллоҳдан ўзганинг ҳузуридан (келган) бўлса эди, унда кўпгина қарама-қарши гапларни топган бўлур эдилар”⁵²⁸;

“(Эй Муҳаммад! Ушбу Қуръон) оятларини тафаккур қилишлари ва ақл эгалари эслатма олишлари учун Биз Сизга нозил қилган муборак Китобдир”⁵²⁹.

Баъзи аҳли илмлар айтдилар: “Қуръони каримнинг тиловати унга амал қилиш, ҳукм қилиш ва ундан ҳукм чиқаришда муборак (баракотли)дир”.

Улуғлардан бири айтди: “Ўзимда Аллоҳдан ўзга ҳеч ким билмайдиган бир ғамни ҳис қилдим. Шунда Қуръонни олиб ўқий бошладим. Аллоҳ таоло мендан ғамни кетказиб, унинг ўрнига хурсандлик ва шодликни берди”.

⁵²⁶ Юнус сураси 57-оят

⁵²⁷ Муҳаммад сураси 24-оят.

⁵²⁸ Нисо сураси 82-оят

⁵²⁹ Сод сураси 29-оят

“Албатта, бу Куръон энг тўғри йўлга ҳидоят этади ва эзгу ишларни қиладиган мўминларга катта мукофот борлиги ҳақида башорат беради”⁵³⁰.

“...у билан Аллоҳ ризосини топишга интиланларни (У) тинчлик ва саломатлик йўлларига йўллаб, Ўз изни билан уларни зулматлардан нурга чиқаради ва тўғри йўлга ҳидоят қилади”⁵³¹.

“(Эй Муҳаммад!) Шундай қилиб, амримиз билан Сизга Рухни (Куръонни) ваҳий қилдик”⁵³².

ШУХРАТПАРАСТ БЎЛМАНГ, УНИНГ ҒАМ-ҒУССА ВА АЛАМДАН ИБОРАТ БАДАЛИ БОР

Шухрат, манманлик ва инсонлар ризосига ҳирс қўйиш қалб хотиржамлигини бузиб, унинг беғуборлигини булғайдиганва пароканда қиладиган ишлардандир.

“Биз ўша (сизларга маълум) охират диёрини ер юзида зулм ва бузғунчилик қилишни истамайдиган кишилар учун яратурмиз”⁵³³.

Шеър:

*Агар ким нафсини кўмиб ташласа,
Роҳат ила уни қилади ихё.
Дарахт новдасини силкитар шамол,
Лекин танасини буколмас асло.*

Кимда риё бўлса Аллоҳ уни ошкор қилиб қўяди. Ким кишилар эшитиши учун амал қилса, Аллоҳ уни ёмонотлиқ қилади.

“(Улар) намозга турсалар ҳам дангасалик билан одамлар кўрсинга турадилар”⁵³⁴.

“Ўз қилмишлари билан мағрурландиган, қилмаган (яхши) ишлари учун мақталишни севадиганлар азобдан халос бўладилар деб, ҳисобламанг, асло! Уларга (охиратда) аламли азоб (бордир)”⁵³⁵.

⁵³⁰ Исро сураси 9-оят

⁵³¹ Моид сураси 16-оят

⁵³² Шуро сураси 52-оят

⁵³³ Қасас сураси 83-оят.

⁵³⁴ Нисо сураси 142-оят

⁵³⁵ Оли Имрон сураси 188-оят

“Ўз юртларидан кибр ва риёкорлик билан чиққан ва Аллоҳнинг йўлидан тўсадиганлар каби бўлманглар!”⁵³⁶

Шеър:

*Риё либоси билан ҳаргиз тўсилмас бадан,
Қават-қават кийсанг ҳам, барибир*

ялонғочсан.

ГЎЗАЛ ҲАЁТ

Саодатга эришиш сабабларининг энг каттаси Аллоҳ таолога имон келтиришдир. Бу эса исбот талаб қилмайдиган энг буюк ҳақиқатдир. Аммо Аллоҳга ишонмайдиган, бундай хазинага эга бўлмаган кимсаларга саодатга элтувчи ҳар қанча сабаблар, турли маълумотлар ва фойдали маслаҳатлар тақдим этилса, уларга бунинг ҳеч қандай фойдаси тегмайди. Ундай кимсалар унинг фойдасини излаб овора ҳам бўлмасинлар!

Саодатнинг асл моҳияти Аллоҳни Рабб, Муҳаммадни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбар, Исломни дин деб имон келтиришдир.

“Эркакми ё аёлми – кимда-ким мўмин бўлган ҳолида бирон эзгу иш қилса, бас, Биз унга ёқимли ҳаёт бахш этамиз ва уларни ўзлари қилиб ўтган гўзал (солиҳ) амаллари баробаридаги мукофот билан тақдирлаймиз”⁵³⁷.

Демак, инсон Аллоҳ ваъда қилган мукофотга эришиши учун икки шарт бор: Аллоҳга имон ва солиҳ амал. **“Албатта, имон келтириб, эзгу (иш)ларни қилган зотлар учун Раҳмон (уларнинг қалбида Ўзига нисбатан) дўстликни пайдо қилади”⁵³⁸.**

Бунда ҳам икки фойда бўлиб, улар дунё ва охиратдаги гўзал, саодатли ҳаёт ҳамда Аллоҳ суҳанаҳу ва таолонинг ҳузураридаги улкан ажрдир. **“Уларга дунё**

⁵³⁶ Анфол сураси 47-оят.

⁵³⁷ Наҳл сураси 97-оят.

⁵³⁸ Марям сураси 96-оят.

хаётида ҳам, охиратда ҳам башорат (хушхабар) бордир”⁵³⁹.

БАЛО СИЗНИНГ МАНФААТИНГИЗГА

Мусибатлардан жазавага тушманг! Бало-офатларга эътибор берманг! Ҳадиси шарифда: *“Агар Аллоҳ бирор қавми яхши кўрса, уларни балолаб қўяди. Ким рози бўлса, унга ҳам розилик бўлади. Ким бундан ғазабланса, унга ҳам ғазаб бўлади”*, дейилган.

ИТОАТ ВА ТАСЛИМ

Тақдирнинг яхши ёки ёмонлигига рози бўлиш имон тақозоларидандир. **“Сизларни бироз хавфхатар, очлик (азоби) билан, молу жон ва мевалар (ҳосили)ни камайтириш йўли билан синагаймиз. (Шундай ҳолатларда) сабр қилувчиларга хушхабар беринг (эй Муҳаммад!)”**⁵⁴⁰.

Тақдир доимо биз хоҳлаганимиздек бўлавермайди. Ақлимиз камчиликли бўлгани учун қазо ва қадардаги ихтиёр нима эканини билмаймиз. Биз Аллоҳдан талаб қилиш эмас, балки Унга бандалик ва итоат этиш мақомидамиз.

Бандалар имонлари қувватига қараб мусибат ёки неъмат билан синаладилар. Инсонлар ичида энг қаттиқ синалувчилар пайғамбарлардир. **“Бас, (эй Муҳаммад!) Сиз ҳам матонатли пайғамбарлар сабр қилганларидек сабр қилинг”**⁵⁴¹.

Аллоҳ кимни суйса, уни мусибатлаб қўяди.

“Биз улардан олдинги (имонли) кишиларни синаган эдик-ку!”⁵⁴².

АМИРЛИҚДАН ДУРАДГОРЛИККА...

Халифанинг ўғли амир Али ибн Маъмун улкан қасрда мол-дунёга кўмилиб яшар эди. Кунларнинг

⁵³⁹ Юнус сураси 64-оят

⁵⁴⁰ Бакара сураси 155-оят

⁵⁴¹ Ахкоф сураси 35-оят.

⁵⁴² Анкабут сураси 3-оят.

бирида у сарой айвонидан атрофни кузатаётиб, кун бўйи тер тўкиб ишлаётган бир ишчига кўзи тушди. Ҳалиги ишчи чошгоҳ вақти кирса, таҳорат олиб Дажла соҳилида икки ракат намоз ўқир, қош қорайгач, уйига қайтар эди. Бир куни амир ўша кишини чақириб, уни саволга тутди. Ҳалиги одам хотини, икки нафар синглиси ва онаси борлигини, уларни боқиш учун тер тўкиб меҳнат қилишини ва унинг бозорда меҳнат қилиб топадиган озгина пулидан бошқа даромади йўқлигини айтди. У йигит ҳар куни рўза тутар ва кун ботгач, топган нарсаси билан ифтор қилар эди. Амир ундан: “Бирор нарсадан шикоятинг борми?” деб сўради. У йигит эса: “Оламларнинг Раббига ҳамд бўлсин, ҳеч нарсадан шикоятим йўқ”, деб жавоб қилди.

Бу суҳбатдан сўнг Али ибн Маъмун қасрини ҳам, амирликни ҳам ташлаб, боши оққан тарафга кетди. Бир неча йилдан сўнг ўлик ҳолида топилди. У киши Хуросон томонларда дурадгорлик қилиб, бу ишидан қасрда топа олмаган саодатни топган эди.

“Ҳидоят топган зотларга эса (Аллоҳ) уларга янада ҳидоятни кўпайтиради ва тақво ато этади”⁵⁴³.

Шеър:

*Олий қасрлар кўп бўлса ҳам буюк,
Менга осойишта бир кулба суюк.*

Дўстлар билан заҳар ҳам тотли бўлади. Бунинг маъноси: бағрикенглик, муҳаббат ва имон бўлса, тор жойга ҳам кўпчилик сиғади.

КЎПОЛ КИМСАЛАР БИЛАН ҲАМСУҲБАТ БЎЛИШ ҒАМ-АЛАМ ВА ОМАДСИЗЛИК САБАБЛАРИДАНДИР

Имом Аҳмад айтади: “Кўпол кишилар бидъатчидирлар”.

⁵⁴³ Мухаммад сураси 17-оят

Айтишларича, қўполлар аҳмоқлардир. Яна ай-тишларича, улар дағал табиатли, дидсиз ва совуққон бўлишади. “...Улар гўё (деворга) суяб қўйилган (чирик) ёғочларга ўхшайдилар”⁵⁴⁴; “Бу қавм кишилариганимабўлдики, гапни англай олмайдилар...”⁵⁴⁵

Бундай кимсалар борасида Имом Шофиъий бундай дейди: “Бир қўпол одам мен билан бирга ўтирди. Шунда менга ер у ўтирган томонга эгилиб кетгандек туюлди”.

Аъмаш агар шундай кишиларни кўрса, “Эй Раббимиз! Бизлардан (бу) азобни аритгин! Албатта, бизлар имон келтирувчидирмиз”⁵⁴⁶, дер эдилар.

Шеър:

*Узуну қисқага йўқ унда меъёр,
Хачирми, чумчуқми – бермас эътибор.*

Аллома Харроний: “Сусткаш кимсанинг суҳбати безгак касалидир”, дер эди.

“Оятларимизга (нисбатан менсимасликка) киришиб кетаётганларни кўрсангиз, то бошқа гапга кўчмагунларича улардан юз ўтиринг!”⁵⁴⁷

“...улар билан бирга ўтирманглар!”⁵⁴⁸

Ёмон суҳбатдош темирчи босқони кабидир. Фазилатлардан холи, майдакаш, нафсининг истак ва хоҳишларига муккасидан кетган кимсалар энг сусткаш кишилардир. “...улар билан бирга ўтирманглар!” деб (оят) туширган эди. Албатта, сизлар унда (бирга ўтирганда) улар билан (гуноҳда) тенгсизлар”⁵⁴⁹.

Шеър:

*Эй сен сусткаш кимса, ўз ҳолингни бил!
Сиртда инсонсан-у, тарозуда фил.*

⁵⁴⁴ Мунофиқун сураси 4-оят.

⁵⁴⁵ Нисо сураси 78-оят.

⁵⁴⁶ Духон сураси 12-оят.

⁵⁴⁷ Аньом сураси 68-оят.

⁵⁴⁸ Нисо сураси 140-оят.

⁵⁴⁹ Нисо сураси 140-оят.

Ибн Қайюм айтади: “Агар бир лоқайд, сусткаш кимсага йўлиқиб қолсангиз, унга тил билан саломлашинг-у, руҳингиз ундан узоқлашсин. У билан то Аллоҳ орангизни ажратгунича қулоғингиз кар ва кўзингиз кўрдек мулоқот қилинг”.

“Шунингдек, қалбини Биз Бизни эсламайдиган қилиб қўйган, ҳавойи нафсига эргашган ва қилар иши исрофгарчилик бўлган кимсаларга итоат этманг”⁵⁵⁰.

МУСИБАТЗАДАЛАРГА ХУШХАБАР

Ҳадиси қудсийда: **“Дунё аҳлларидан кимнинг яхши кўрган нарсасини олсам ва у бундан савоб умид қилса, ўрнига унга жаннатни бераман”,** дейилади.

Шеър:

*Умрингизда кўндир ўрнагу ибрат,
Бугун ўзингизсиз тирик насиҳат.*

Яна бир саҳиҳ ҳадисда: **“Кимнинг икки суюклисини (яъни, икки кўзини) балолаб қўйсам, иккисининг ўрнига жаннатни бераман”,** дейилган.

“...Зеро, кўзлар кўр бўлмас, балки кўкраклардаги қалблар кўр бўлур”⁵⁵¹.

Имом Термизий ривоят қилган ҳадисда бундай дейилади: **«Агар Аллоҳ таоло мўмин банданинг фарзандининг жонини олса, фаришталарга: “Мўмин қулимнинг фарзандини олдиларингми?” дейди. Фаришталар: “Ҳа”, дейишади. Аллоҳ: “Бандамининг қалб мевасини олдиларингми?” деса, фаришталар: “Ҳа”, дейишади. Аллоҳ таоло: “Бандам нима деяпти?” деб сўраса, фаришталар: “Сенга ҳамд ва истиржоъ айтяпти”, деб жавоб қилишади. Аллоҳ фаришталарга: “Бандамга жаннатдан бир уй қурунглар ва уни “Ҳамд уйи” деб номланглар”, дейди».**

⁵⁵⁰ Каҳф сураси 28-оят

⁵⁵¹ Ҳаж сураси 46-оят

Ҳадисда келишича, қиёмат куни кишилар мусибатзадаларга берилган савобларни ва охиратда улар эришган яхшиликларни кўриб: “Биз қайчилар билан қийиб ташлансак керак”, деб ўйлайдилар. “...Албатта, сабр қилувчиларга (охиратда) мукофотлари ҳисобсиз берилади”⁵⁵².

“(Аллоҳ йўлида турли машаққатларга) сабр қилиб ўтганларингиз сабабли (энди бу ерда) сизларга тинчлик бўлмай”⁵⁵³.

“...Эй Раббимиз! Бизга сабр (ва тоқат ёмғири) ни ёғдир...”⁵⁵⁴

“(Эй Муҳаммад!) Сабр қилинг! Сабр қилишингиз эса фақат Аллоҳ (ёрдами) билангина мумкиндир”⁵⁵⁵.

“Бас, (эй Муҳаммад)сабр қилинг! Албатта, Аллоҳнинг ваъдаси ҳақдир”⁵⁵⁶.

Имом Термизий ривоят қилган саҳиҳ ҳадисда: “Албатта, катта балоларга катта мукофотлар берилади. Агар Аллоҳ бирор қавмни яхши кўрса, уларни балолаб қўяди. Ким рози бўлса, унга ҳам (Аллоҳнинг) розилиги бўлади. Ким бундан ғазабланса, унга ҳам ғазаб бўлади”, дейилган.

Мусибатларда бир неча масала бор: сабр, қадар ва ажр. Банда шуни яхши билмоғи лозимки олинган нарса аслида ато қилинган, тортиб олинган нарса аслида ҳады қилингандир.

“Дарҳақиқат, Аллоҳ омонатни ўз эгаларига топширишингизга буюради”⁵⁵⁷.

Шеър:

*Мол-дунёю фарзанд эрур омонат,
У ўз эгасига қайтажак албат.*

⁵⁵² Зумар сураси 10-оят.

⁵⁵³ Раъд сураси 24-оят.

⁵⁵⁴ Бақара сураси 250-оят.

⁵⁵⁵ Наҳл сураси 127-оят.

⁵⁵⁶ Рум сураси 60-оят.

⁵⁵⁷ Нисо сураси 58-оят.

ТАВҲИД МАНЗАРАЛАРИ

Одамлардан азият етгандаги бир қанча ишларда тавҳид кўринишлари бор:

Улардан биринчиси кечирим кўринишидир. Кечиримлилик сизга бировдан азият етган чоқларида қалбингизнинг саломатлиги, унинг мусаффолиги ва поклиги белгисидир. Шубҳасиз, яхшиликни севиш буюк бир даражадир. Ўзгаларга яхшилик қилиш ва манфаат етказиш эса инсон учун энг улуғ ва олий даража экани аниқ ва равон. Булар бари ғазабни жиловлашда жуда асқотади. Ғазабни жиловлаш дегани, биринчидан, сизга азият берган кишига азият етказишдан тийилиш, иккинчидан, уни кечиришдир. Бу ишингиз азият берган кимсга бағрикенглик қилиш, хатосини кечириш ва унга эҳсондир. Унга эҳсон қилиш деганда унинг ёмонлиги эвазига яхшилик ила жавоб қайтариш тушунилади.

“Улар... ғазабларини ютадиган, одамларни (хато ва камчиликларини) кечирадиганлардир. Аллоҳ эзгулик қилувчиларни севар”⁵⁵⁸.

“Бас, ким кечириб (ўртани) тузатса, бас, унинг мукофоти Аллоҳнинг зиммасидадир”⁵⁵⁹.

Ҳадиси шарифда: **“Аллоҳ таоло мendan узилган кишига силаи раҳм қилишга, менга зулм қилган кишини кечиришимга ва мени маҳрум қилган кишига улашимга буюрди”**, дейилган.

Иккинчиси – қазо ва қадар. Бунинг моҳияти Аллоҳнинг қазо ва қадарисиз ҳеч ким сизга азият беришга қодир эмаслигини англаб, ҳис қилмоғингиздир. Зарар берувчи кишилар сабаблардан бири, холос. Ишларнинг тадбирчиси ва қазо қилувчиси Аллоҳ таолонинг Ўзидир. Шундай экан, Мавлоингизга бўйсуниб, итоат этинг!

⁵⁵⁸ Оли Имрон сураси 134-оят.

⁵⁵⁹ Шуро сураси 40-оят.

Учинчиси – каффорат кўриниши. Унинг моҳияти бу азиятлар сизнинг гуноҳ ва хатоларингизга каффорат ҳамда даражангизнинг улуғлашувига сабабдир.

Кўпгина мусулмонлар амал қиладиган ҳикматлардан бири бу адоват пилигини узишдир: “...Сиз (ёмонликни) **гўзалроқ** (муомала) билан даф этинг! (Шунда) бирдан сиз билан ўрталарингизда адоват бўлган кимса қайноқ (қалин) дўстдек бўлиб қолур”⁵⁶⁰.

Саҳиҳ ҳадисда: “*Мусулмон мусулмонлар унинг тили ва қўлидан саломат бўлган кишидир. Мўмин одамларнинг қонлари ва моллари ундан омонда бўлган инсондир*”, дейилади.

Яъни, адоват ўчоғини йўқотиш ҳамда хусумат оловини сўндириш учун сизга азият берган кишига очиқ чеҳра билан ва мулойим муомалада бўлинг.

“**Бандаларимга айтинг**, (ширк аҳлига) **гўзал** (сўзлардан) **сўзласинлар**. **Зеро, шайтон уларнинг ўрталарида бузғунчилик қилур**”⁵⁶¹.

Шеър:

*Ҳамиша ҳаммага бўлгин мулойим,
Яхши хулқ бир китоб бўлғуси доим.
Ҳар варақ хислатга тўла бир калом,
Унга очиқ юз-ла қўйгин яхши ном.*

Азият берганга азият беришингиз хусусида тавҳид кўринишлари:

Инсон нуқсонли эканини билиш манзараси:

Бунинг моҳияти сизга берилаётган бу азиятлар сиздан содир бўлган гуноҳ ва маъсиятлар сабабли эканини билишдир.

“**Сизларга** (Уҳуд жангида) **бир мусибат етган бўлса** – **сизлар** (уларга Бадр жангида) **унинг икки баробарига тенг мусибат етказгансиз**. Бу (муси-

⁵⁶⁰ Фуссилат сураси 34-оят.

⁵⁶¹ Исро сураси 53-оят

бат) қаёқдан келди?” дейсизми?! “У ўзингиздан”, деб айтинг!”⁵⁶²

“(Эй инсонлар!) Сизларга не мусибат етса, бас, ўз қўлларингиз қилган нарса (гуноҳ) сабаблидир”⁵⁶³.

Бу ўринда яна бир улуғ кўриниш бор. У сизни золим эмас, балки мазлум қилгани учун Аллоҳ таолога ҳамд ва шукур айтмоғингиздир.

Баъзи салафлар: “Эй Аллоҳ, мени золим эмас, мазлумлардан қилгин”, дер эдилар.

Одамнинг (алайҳиссалом) икки ўғлидан яхши-си бундай деган эди: “Агар мени ўлдириш учун қўлингни мен томонга чўзсанг, мен сени ўлдириш учун сен томонга қўлимни чўзмайман. Ахир, мен оламлар рабби Аллоҳдан қўрқаман”, деди”⁵⁶⁴.

Яна бир ажойиб, ўта латиф бир кўриниш бор, у раҳмат манзарасидир. Раҳмат манзарасининг мазмун-моҳияти сизга азият берган кишига раҳм-шафқат кўрсатишдан иборат. Зеро, золим кимса раҳм-шафқатга лойиқдир. Унинг инсонларга доимо озор берган ва мусулмонга кўрсатган азияти сабабли Аллоҳ таолога қарши чиққан шахс раҳм кўрсатилишга лойиқдир. “Биродаринг золим бўлса ҳам, мазлум бўлса ҳам унга ёрдам бер”, деган иборанинг маъноси шу бўлса, ажаб эмас.

Мистох (розияллоҳу анҳу) қариндошлари Абу Бакрдан (розияллоҳу анҳу) доим яхшиликлар кўриб юрар эди. Лекин бир куни у зотнинг ўзлари ва қизлари шаънига бўлмағур сўзлар айтиб у зотга озор берди. Шунда Абу Бакр Сиддиқ (розияллоҳу анҳу) Мистохга энди яхшилик қилмасликка қасам ичдилар. Аллоҳ таоло: “Сизлардан фазилат ва кенг мол-мулк эгалари қариндошларга, мискинларга ва муҳожирларга Аллоҳ йўлида эҳсон қилмасликка қасам ичмасин, балки уларни кечирсинлар!”

⁵⁶² Оли Имрон сураси 165-оят.

⁵⁶³ Шўра сураси 30-оят.

⁵⁶⁴ Моидла сураси 28-оят.

Аллоҳ сизларни кечирешини истамайсизларми?! Аллоҳ кечиримли ва раҳмлидир”⁵⁶⁵, оятини туширди. Сўнгра Абу Бакр (розияллоҳу анҳу): “Ҳа, Аллоҳ кечирешини яхши кўраман”, дедилар ва Мистоҳни (розияллоҳу анҳу) кечириб, таъминотига ёрдам қилишда давом этдилар.

Уяйна ибн Ҳисн Умарга (розияллоҳу анҳу): “Эй Умар, бизларга тўқин-сочинлик ҳам қилмадингиз, ўртамизда адолат билан ҳукм ҳам қилмадингиз”, деди. Бу нарса Умарни (розияллоҳу анҳу) хафа қилди. Шунда Ҳарр ибн Қайс (розияллоҳу анҳу): «Эй мўминлар амири, Аллоҳ **“Кечиримни (қабул қилиб) олинг, яхшиликка буюринг, жоҳиллардан эса юз ўгилинг!”**»⁵⁶⁶ деган-ку», дедилар. Ҳарр ибн Қайс (розияллоҳу анҳу) айтадилар: “Аллоҳга қасам, Умар бу оятдан четга чиқмади, у Аллоҳнинг китобини яхши билар эди”.

Юсуф (алайҳиссалом) ака-укаларига: “Бу кун сизларга нисбатан айблов йўқ. Аллоҳ сизларни мағфират қилгай. У раҳм қилувчиларнинг раҳмлироғидир”⁵⁶⁷, дедилар.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўзларига озор берган, шаҳарларидан ҳайдаган ва уларга қарши урушган бир қанча Макка кофирларидан иборат жамоатга фатҳ куни: “Кетаверинглар! Сизлар озодсизлар”, дедилар.

Ҳадиси шарифда: “**Ҳаммани енгадиган паҳлавон эмас, ғазаби келганида ўзини тута олган киши кучлидир**”, дейилган.

Ибн Муборак бундай шеър битганлар:

Шеър:

*Ҳар ким агар топса бир меҳрибон дўст,
Уни қувонч билан тилга олади.
Гар дўстдан ахтарса беҳуда кам-кўст,
Бир ўзи шумшайиб дўстсиз қолади.*

⁵⁶⁵ Нур сураси 20-оят

⁵⁶⁶ Аъроф сураси 199-оят.

⁵⁶⁷ Юсуф сураси 92-оят

“...Бас, ким кечириб (ўртани) тузатса, бас, унинг мукофоти Аллоҳнинг зиммасидадир”⁵⁶⁸.

Баъзилар Инжилда: “Хато қилган кишини етти маротаба кечиринг”, деган сўзлар борлигини айтади.

Бунинг маъноси – динингиз ва обрўйингиз саломат, қалбингиз хотиржам бўлсин десангиз сизга азият берган кишини етти маротаба кечиринг. Қасос ҳисси асабларингиз, қонингиз, уйқунгиз, роҳатингизни бузиб, обрўйингизга путур етказди. Бундан бошқача бўлиши мумкин эмас.

Ҳиндулар: “Нафсини жиловлаб, ундан ғолиб келган киши бир шаҳарни ишғол қилган кишидан шижоатлидир”, дейишади.

“...Зеро, нафс ёмонликка ундовчидир. Фақат Раббим раҳм қилганлар бундан мустаснодир”⁵⁶⁹.

Юнус (алайҳиссалом) дуоларида тавҳид ва Аллоҳ таолони барча айбу нуқсонлардан пок деб билишнинг юксак камолоти, ўз гуноҳ ва зулмини эътироф этиш, қийинчилик, ғам-ғуссаларнинг энг яхши давоси, ҳожатларни амалга оширишда Аллоҳга мукамал боғланиш каби яхшиликлар бор.

Аллоҳ битта ва У ҳар қандай айбу нуқсонлардан мутлоқ холи деб билишда Аллоҳни барча комил сифатлар билан сифатлаш ҳамда ҳар қанақа айбнуқсон ва ўхшашликни Унга нисбат бермасликни ўз ичига олади.

Зулмни эътироф қилиш банданинг шариат, савоб ва азобга бўлган имонидан далолатдир. Шу билан бирга, бу эътироф унинг синиқлиги, барча ишда Аллоҳга қайтиши, хатоларини кечирини сўраши, бандалигини ва Раббига муҳтожлигини тан олганини билдиради.

⁵⁶⁸ Шўро сураси 40-оят.

⁵⁶⁹ Юсуф сураси 53-оят.

Бандани Раббига боғлайдиган тўрт иш нарса бор: тавҳид, Аллоҳни айбдан пок деб билиш, бандалик ва эътироф.

“...(Шундай ҳолатларда) сабр қилувчиларга хушxabар беринг (эй Муҳаммад)! Уларга мусибат етганида: “Албатта, биз Аллоҳ учунмиз ва, албатта, биз Унинг ҳузурига қайтамиз, дейдилар. Айнан ўшаларга Парвардигорларидан салавот (мағфират) ва раҳмат бордир ва айнан улар хидоят топувчилардир”⁵⁷⁰.

ЗОҲИРИНГИЗ ВА БОТИНИНГИЗГА ДИҚҚАТҚИЛИНГ

Нафс мусаффолиги кийим поклиги билан бўлади. Донишмандлар: “Кимнинг кийими ифлос бўлса, унинг табиати лойқаланади”, дейишган. Бу аниқ ҳақиқатдир.

Кўплар кийимларининг кирлиги ёхуд яроқсизлиги, иш столининг тартибсизлиги, олдида турли қоғозларнинг аралашиб ётиши, вақт ва кун тартибининг ўлда-жўлдалиги каби майда-чуйда ишлар сабабли чарчоқ ва ғамгинликка йўлиқадилар. Ҳолбуки, бу борлиқ нозик низом асосида яратилган. Бу диннинг ҳақиқатини англаган киши бандалар ҳаётнинг оз ёки кўпини, катта ёки кичигини тартибга солиш учун юборилганини билади.

“Китобда (Лавҳул Маҳфузда) бирон нарсани (ёзмасдан) қолдирмаганмиз”⁵⁷¹.

Имом Термизий ривоят қилган ҳадисда: “Аллоҳ покизадир ва покликни севади”, дейилади.

Имом Муслимнинг ривоятида эса: “Аллоҳ таоло гўзал ва гўзалликни севади”, дейилган.

Ҳасан ҳадисда: “Гўзал бўлинглар. Ҳатто одамлар кўзида холдек бўлинглар”, дейилади.

⁵⁷⁰ Бақара сураси 155 – 157-оятлар.

⁵⁷¹ Алғом сураси 38-оят

Шеър:

*Мустаҳкам тўқилган итаклар кийиб,
Гўё туя томон кетишар юриб.*

Гўзаллик боши ювинишга эътиборли бўлишдан бошланади. Имом Бухорий ривоят қилган ҳадисда бундай дейилади: **“Мусулмон киши ҳар етти куннинг бирида ювиниши вожибдир. Унда боши ва жисмини ювади”**.

Бу энг камидир. Усмон ибн Аффон (розияллоҳу анҳу) каби баъзи солиҳлар ҳар куни бир мартаба гусл қилишган.

“...Мана шу чўмиладиган ва ичимлик совуқ сувдир”⁵⁷².

Бундан ташқари мўйловни қисқартириш, тирноқларни ва бадандаги ортиқча тукларни олиш, мисвок туғиш, хушбўй нарсалар сепиш, тишларни тозалаш, кийимни озода сақлаш ва ташқи кўринишга эътибор қаратиш каби суннат амаллар ҳам бор. Бу ишлар киши қалбини кенг ва хотиржам қилиб қўяди. Булар қаторига оқ рангли кийим кийиш ҳам киради. **“Оқ кийим кийинглар ва ўликларингизни у билан кафанланглар”**.

Шеър:

*Оёқ кийимлари зарбоф камардан,
Хушнуд кўришарлар райҳонлар билан.*

Имом Бухорий “Оқ кийим кийиш” бобида қуйидаги ҳадисни келтирадilar: **“Албатта, фаришталар оқ кийим ва оқ саллаларда тушишади”**.

Киши амал қилиши лозим ишлардан яна бири кичик бир дафтарчага кун давомида қилиниши лозим ишларни ёзиб, вақтини тартиблаб олишидир. Унда Қуръон ўқиш, ибодат, бошқа китоблар ўқиш ва дам олиш учун вақт ажратилиши лозим.

“Ҳар бир вақт учун (муносиб) битик (ҳукм) бордир”⁵⁷³.

⁵⁷² Сол сураси 42-оят

⁵⁷³ Раъд сураси 38-оят

“Ҳар бир нарсанинг хазинаси Бизнинг даргоҳимиздадир. Биз у нарсаларни маълум ўлчов билан (сизларга) туширамиз”⁵⁷⁴.

Конгресс кутубхонасида бир лавҳа бўлиб, унга: “Бу борлиқ низом асосида яратилган. Бу аниқ. Самовий динларнинг барчасида тартиб, низом ва мувофиқликка чақирув бор”, деган ёзув битилган. Ҳақиқатан Аллоҳ таоло бу борлиқни шунчаки ўйинга яратмагани ва у бекорчи нарса ҳам эмас, балки қазо, қадар, тартиб ва ҳисоб-китоб билан яратганини қайта-қайта таъкидлайди.

“Қуёш ҳам, Ой ҳам (аниқ) ҳисоб билан (сайр қилур)”⁵⁷⁵;

“На Қуёш Ойга етиши мумкин ва на тун кундан ўзувчидир. (Қуёш, Ой ва юлдузларнинг) ҳар бири (бир) фалакда сузиб юрадилар. Биз Ойни ҳам, токи у эски хурмо бутоғидек бўлиб (эгилиб) қолгунича, манзилларга (ботадиған қилиб) ўлчаб қўйгандирмиз”⁵⁷⁶;

“Биз кеча ва кундузни (қудратимизни кўрсатиб турадиган) икки белги қилиб қўйдик. Кечанинг белгисини ўчирдик. Кундуз аломатини эса, Раббингиздан фазл (ризқ) ишташларингиз учун ҳамда йиллар саноғини ва ҳисобини билишингиз учун ёруғлик қилиб қўйдик. Барча нарсани батафсил баён қилиб қўйганмиз”⁵⁷⁷;

“...Эй Раббимиз! Бу (қоинот)ни беҳуда яратмагансан”⁵⁷⁸;

“Биз осмон ва Ерни ҳамда уларнинг орасидаги нарсаларни (шунчаки) ўйнаб (беҳуда) яратганимиз йўқ. Бордию ўйин-кулги қилишни (хотин ва фарзанд орттиришни) истаб (шундай) қилувчи бўлганимизда ҳам уни ўз ҳузуримиздан (яъни, фаришталардан ёки жаннат ҳурларидан) қилган бўлур эдик”⁵⁷⁹.

⁵⁷⁴ Ҳижр сураси 21-оят.

⁵⁷⁵ Ар-Раҳмон сураси 5-оят.

⁵⁷⁶ Ёсин сураси 39 – 40-оятлар.

⁵⁷⁷ Исро сураси 12-оят.

⁵⁷⁸ Оли Имрон сураси 191-оят

⁵⁷⁹ Анбиё сураси 16 – 17-оятлар

“АЙТИНГ: “ИШЛАНГИЗ!”⁵⁸⁰

“Айтинг: “Ишлангиз!..”⁵⁸¹.

Юнон ҳақимлари кўрқув, хавотир каби нафсий касалликларга чалинган кишини даволаш учун уни дала ва боғларда ишлашга мажбурлашар эди. Тез орада у касал яна тинч ва хотиржам бўлиб қолар эди.

“...Бас, у (Ер)нинг ҳар томонида (саёҳат, тижорат ёки деҳқончилик қилиб) юраверингиз”⁵⁸².

Кўл меҳнати билан шуғулланадиган кишилар энг бахтиёр, саодатли ва хотиржам кишилардир. Ўшанақа ишчиларга бир боқинг: ҳаракат ва ғайратлари сабабли тана қуввати ва руҳ хотиржамлигига эришганлар.

Эй Аллоҳ, ожизлик ва дангасаликдан қутқаришингни тилаб, паноҳ сўраймиз.

АЛЛОҲГА ИЛТИЖО

АЛЛОҲ. Бу исм энг буюк, энг улуғвор исмдир. Атоқли исмларнинг энг аниқ ва равшанидир. Унинг латиф маънолари бор. “Аллоҳ” сўзи қалблар сиғинадиган, севадиган, таскин топадиган, рози бўладиган ва суянадиган Зот учун аталган исмдир. Кўнгил ҳеч У Зотдан бошқасидан таскин топмайди, роҳатланмайди, хотиржам бўлмайди. Бу неъматларга фақат Унинг исми билан эришилади. Шу сабабли Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қизлари Фотимага (розияллоҳу анҳо) машаққатдан қутилиш дуосини ўргатдилар: **“Аллоҳ, Аллоҳ, Раббим. Унга ҳеч бир нарсани шерик қилмайман”.**

“...Аллоҳ деб айтинг! Сўнгра уларни ўз ҳолларига қўйиб беринг – ўйнаб (адашиб) юраверсинлар”⁵⁸³.

“Бандалари устидан У ғолибдир”⁵⁸⁴.

⁵⁸⁰ Тавба сураси 105-оят.

⁵⁸¹ Тавба сураси 105-оят.

⁵⁸² Мулк сураси 15-оят.

⁵⁸³ Анъом сураси 91-оят.

⁵⁸⁴ Анъом сураси 18-оят.

“Аллоҳ бандаларига меҳрибондир”⁵⁸⁵.

“Улар Аллоҳни ҳаққоний (равишда) қадрламадилар (танимадилар). Бутун Ер қиёмат кунинда Унинг бир тутамидир. Осмонлар эса, Унинг “қўли”га йиғилувчидир. У улар келтираётган ширкларидан пок ва юксакдир!”⁵⁸⁶

“У кунда Биз осмонни худди хат ёзилган саҳифани ўраган каби ўраб қўюрмиз”⁵⁸⁷.

“Албатта, Аллоҳ осмонлар ва Ерни завола топишларидан сақлаб туради”⁵⁸⁸.

АЛЛОҲГА ТАВАККАЛ ҚИЛИШ

Бандани саодатга етаклайдиган энг катта нарсаси Раббисига суяниш, таваккал қилиш ва Унинг ҳимояси ила чегараланишдир.

“...Унга тенг бирор зотни билурмисиз?”⁵⁸⁹

“Менинг эгам Китоб туширган Аллоҳдир. У солиҳ кишиларни дўст тутати”⁵⁹⁰.

“Огоҳ бўлинглар, албатта, Аллоҳнинг дўстларига хавф йўқдир ва улар ташвиш ҳам чекмаслар”⁵⁹¹.

ҲАММА БИРДАЙ ТАЪКИДЛАГАН УЧ НАРСА

Ўтган муҳаддислар, адиблар, мураббийлар, Ғарбу Шарқ олим-мутафаккирларининг китоблари, даврий нашрларнинг изтироб, хавотир ва кўрқув ҳақида чоп этилган асар ва мақолаларини ўқисангиз, муаллифларнинг барчаси офият, тинчлик ва хотиржамлик истаган киши қуйидаги уч ишни амалга ошириши лозимлигини айтишганларини кўрасиз:

1. Имоннинг асосий масаласи бўлган Аллоҳ таолога боғланиш, бўйсунуш ва Унгагина суяниш. “...Бас, Унга ибодат қилинг ва ибодатига тоқатли бўлинг!”⁵⁹²

⁵⁸⁵ Шўро сураси 19-оят.

⁵⁸⁶ Зумар сураси 67-оят.

⁵⁸⁷ Анбиё сураси 104-оят.

⁵⁸⁸ Фотир сураси 41-оят.

⁵⁸⁹ Марям сураси 65-оят.

⁵⁹⁰ Альроф сураси 196-оят.

⁵⁹¹ Юнус сураси 62-оят.

⁵⁹² Марям сураси 65-оят.

2. Ўтмишнинг барча қайғу-ғамлари, ёлғон-яшиқлари, қийинчилик ва аламларини унутиш, янги кунни янги ҳаёт ила бошлаш.

3. Ҳали маълум бўлмаган келажак ҳақида ўй суришни, у билан машғул бўлиш, ва турли кўрқинч-вахималарни ташлаб, бугунги кун билан яшаш.

Али (розияллоҳу анҳу) айтадилар: “Узун хаёлдан сақланинглар! Зеро, у унуттиради”.

“У (Фиръавн) ва унинг лашкарлари ер юзида ноҳақ кибрландилар ва ўзларини Бизга қайтарилмайдилар деб гумон қилдилар”⁵⁹³.

Миш-миш ва уйдирмаларга ишониб қолманг. Аллоҳ Ўз душманлари ҳақида бундай дейди: **“...Улар ҳар бир кичкириқ (овоз)ни устиларига (тушаётган бало ва офат деб) гумон қиладилар”⁵⁹⁴.**

Юз бермайдиган воқеъа ва ҳодисаларни бир неча йиллардан бери кутиб яшайдиган кишилар бор. Улар ўша бўлмағур хаёллари билан ўзларини ҳам, ўзгаларни ҳам кўрқитадилар. Ё Аллоҳ! Уларнинг турмушлари нақадар оғир! Улар худди Хитой қамоғида азобланаётганга ўхшайдилар. Хитойликлар бир тутқинни азобламоқчи бўлишса, уни бошига бир дақиқада бир томчи сув тушадиган жўмрак остига ўтирғизиб қўйишар экан. Шўрлик тутқин ҳар бир томчини кутиб яшайди ва натижада эс-ҳушини, ақлини йўқотади. Аллоҳ таоло жаҳаннам аҳли таърифида бундай марҳамат қилган: **“Кофир кимсаларга шундай жаҳаннам ўти бордирки, на уларга ҳукм қилиниб ўла оладилар ва на улардан (жаҳаннам) азоби енгиллатилади”⁵⁹⁵.**

“... у жойда у на ўла олади ва на яшай олади”⁵⁹⁶.

“Азобни тотсинлар деб терилари куйиб битиши билан ўрнига бошқа (янги) териларни алмаштириб турамиз”⁵⁹⁷.

⁵⁹³ Касас сураси 39-оят

⁵⁹⁴ Мунофиқун сураси 4-оят

⁵⁹⁵ Фотир сураси 36-оят

⁵⁹⁶ Тоҳа сураси 74-оят

⁵⁹⁷ Нисо сураси 56-оят

ЗОЛИМЛАРНИ АЛЛОҲГА ТОПШИРИНГ

Банда учун бу дунёда инсоф ва адолатли бўлиш етарлидир. Чунки у бошчилар ва охиргилар бир ерга тўпланадиган қиёмат кунида қайта тирилади. У ерда заррача зулм йўқ. Чунки ҳакам Аллоҳнинг Ўзи, гувоҳлар эса фаришталардир.

“Биз қиёмат куни учун адолатли тарозилар қўямиз, бас, бирор жонга заррача зулм қилинмайди. Агар хантал (ўсимлиги) уруғидек (яхши ёки ёмон амали) бўлса ҳам, ўшани келтирамиз! Биз ўзимиз етарли ҳисоб-китоб қилувчидирмиз”⁵⁹⁸.

КИСРО ВА КАМПИР

Форс донишмандларидан бири Бузургмеҳр айтишича, бир кампирнинг катакда товуқлари бор эди. У катак подшоҳ Кисро саройининг ёнгинасида жойлашган эди. Бир куни кампир бошқа қишлоққа сафар қилди. Сафардан олдин: “Эй Раббим! Бу товуқларимни Сенга омонат қолдиряпман”, деди-да, йўлга отланди. У кетгач, кисро сарой ва боғини кенгайтириш мақсадида катакни бузиб товуқларни сўйдириб юборди. Кампир қайтиб, бу ҳолатни кўрди-да, осмонга қараб: “Эй Раббим, мен-ку йўқ эдим, Сен қаерда эдинг?” деб нола қилди. Аллоҳ унга раҳм қилиб, кампирнинг ўчини олиб берди. Озгина вақт ўтар-ўтмас Кисронинг ўғли отасига пичоқ билан ҳамла қилиб, тўшагида ўлдирди.

“Аллоҳ Ўз бандасига (Муҳаммадга, уни асрашда) етарли эмасми?! (Эй Муҳаммад!) Улар Сизни (Аллоҳдан) ўзга нарсалар билан қўрқитадилар. Кимни Аллоҳ йўлдан оздирса, бас, унинг учун (бирор) ҳидоят қилувчи бўлмас”⁵⁹⁹.

“Агар мени ўлдириш учун қўлингни мен томонга чўзсанг, мен сени ўлдириш учун Сен

⁵⁹⁸ Анбиё сураси 47-оят

⁵⁹⁹ Зумар сураси 36-оят

томонга қўлимни чўзмайман. Ахир, мен оламлар рабби Аллоҳдан қўрқаман”⁶⁰⁰.

Сизга зулм қилишлари мумкин, лекин сиз асло зулм қиладиганлардан бўлманг. Чунки мусулмон кишида имон ва дин бўлиб, у иккиси ўч олиш, гина, ёмон кўришдан кўра олийроқдир.

НУҚСОНЛАР ОРТИДА ЯШИРИЛГАН КОМИЛ СИФАТЛАР ҲАМ БОР

“Уни (бўхтонни) сизлар ўзларингиз учун ёмонлик деб ўйламанглар, балки у сизлар учун яхшидир”⁶⁰¹.

Иқтидорли кишилар ниҳоятда машаққатли ва моддий танг шароитларда ҳам илм-маърифат йўлида давом этаверишади. Чунки улар бу нарсаларни оддий табиий тўсиқлар деб қабул қилишади. Уларни баҳона қилиб олдиларига қўйган олий мақсадлардан чекинишмайди. Кўп олимлар эса бой бўлишган. Ато, Саид ибн Жубайр, Қатода, Имом Бухорий, Имом Термизий, Абу Ҳанифа шулар жумласидандир.

Закий, шариат илмларида денгиз каби бўлган кўп уламоларга эса кўзи ожизлик мусибати етган. Ибн Аббос, Қатода, Ибн Умми Мактум, Аъмаш, Язид ибн Ҳорун шулар жумласидандир.

Закий, араб тили билимдони, кўп ихтиролар эгаси бўлган уламоларнинг ҳаётларини ўқиганингизда эса, улар жисмоний камчиликли бўлганини билиб оласиз. Баъзилари кўр, баъзиси кар ёки чўлоқ, бошқаси шол бўлган. Шунга қарамай, улар ўзларининг ихтиро ва кашфиётлари билан тарихда чуқур из қолдириб кетдилар.

“У сизларга ўз раҳматидан икки баробар ато этади ва сизларга (қиёматда ёритувчи) нур пайдо қилади ҳамда сизларни мағфират қилади”⁶⁰².

⁶⁰⁰ Монда сураси 28-оят.

⁶⁰¹ Нур сураси 11-оят.

⁶⁰² Ҳадид сураси 28-оят.

Олий маълумотли бўлиш, дипломни қўлга кири-тиш ҳаётда асосий ғоя эмас. Бунинг учун ғам чекиш ва сиқилишга заррача ҳожат йўқ. Балки сиз уни-верситет ўқимагандирсиз, магистр ёки фан док-тори эмасдирсиз. Ҳаётда ҳамма нарса буларгагина боғлиқ эмас. Сизда дипломсиз ҳам ҳаётда ёрқин из қолдириш ва инсониятга кўплаб яхшиликлар қилиш имкони бор. Тарихда донғи чиққан машҳур кишилар бор, уларнинг олий маълумот ҳақидаги дипломлари бўлмаган. Улар бу мақомга туғма иқтидорлари, кучли интилишлари, илмда собитқадам, қатъиятлари ту-файли ҳамда бу йўлда қийинчилик ва машаққатларга бардош бериб етишдилар.

Қолверса қанчадан-қанча докторлик ишлари бор, инсониятга умуман фойдасиз ҳолда архивларда ётибди.

“Сиз улардан бирортасини сезяпсизми ёки овозларини эшитяпсизми?”⁶⁰⁵

Қаноат буюк хазинадир. Саҳиҳ ҳадисда келади: **“Аллоҳнинг тақсимотига рози бўл, инсонларнинг энг бойи бўласан”**.

Оилангизга, хонадонингизга, минадиган уло-вингизга, фарзандларингизга, мансабингизга рози бўлинг, саодат ва хотиржамликка эришасиз.

Саҳиҳ ҳадисда: **“Ҳақиқий бойлик нафснинг тўқлигидир”, деб келган.**

Нафс хотиржамлиги ва роҳатига нарса кўплиги ёки мансаб-мартаба, бойлик билан эмас, балки Аллоҳнинг қисматига розилик билан эришилади.

Саҳиҳ ҳадисда айтилишича: **“Одамларга муҳтож бўлмаган, тақводор ва Ўзидан қўрқувчи бандасини Аллоҳ таоло яхши кўради”**

Бир киши бир воқеани сўзлаб берган эди: “Ёмғирли кунлардан бирида дўстим билан мошина-да бирга сафарга чиқдик. Йўлда хурсанд, ҳамд ай-тиб, шукр қилиб, Раббини зикр қилиб кетаётган бир

⁶⁰⁵ Марям сураси 98-оят

кишини кўрдим. Дўстим уни танир экан. Айтишича, унинг оиласи, ўндан ортиқ фарзанди бўлиб, улар билан эскигина бир кулбада истиқомат қилишар экан. Ойлик топиши жуда кам. Лекин у ўз оиласи билан бахтиёр ҳаёт кечирарди. Чунки улар Аллоҳнинг қисматига рози эдилар”.

Ажаб, айримлар бор, ўзлари жуда катта мол-дунё, мансаб, обрў-этиборга эга бўлишса-да, қийин, машаққатли, зерикарли ҳаёт кечиради. Шундан хулоса килсак, ҳақиқий саодат мол-дунёда эмас экан.

Замонамиз олимларидан бири бундай ёзади: “Жуда бой тижоратчи одамни билардим. У ниҳоятда машҳур, миллиардлаб пули, ўнлаб қаср ва вилласи бор. Лекин ўзи жуда ёмон хулқли, жаҳли тез ва очкўз киши эди. Охир-оқибат у оиласидан ажралиб, ёлғиз ўзи хор бўлиб ўлиб кетди”.

“Сўнграу (борига қаноат қилмай) яна кўпайтириб беришимни тама қилади. Йўқ! Чунки у оятларимизга (имон келтириш ўрнига) қаршилик қилувчи эди”⁶⁰⁴.

Қадимги араблар нафснинг роҳатини саҳроларга ёлғиз чиқиб кетиб, ёлғиз яшашда деб билишарди.

Шеър:

*Бир бўри мен учун берди бошпана,
Унга улфат бўлдим, ошно, ҳамхона.
Ногоҳ эшитдим у одам сасини
Уядан чиқдим у тез қочдим яна.*

Абу Зарр Ғифорий (розияллоху анҳу) ҳам Робза деган жойга чиқиб кетдилар.

Суфён Саврий айтадилар: “Шундай бир халқнинг ичида яшасам-у, у ерликларнинг бирортаси мени танимаса”.

Саҳиҳ ҳадисда келади: **“Мўмин учун энг яхши мол сувли жойлар ва тоғларнинг чўққиларида ўтлайдиган ювош қўйлардир. (Бу билан) у динини фитналардан олиб қочади”.**

⁶⁰⁴ Муддассир сураси 15-16-оятлар

Фитналар содир бўлганида мўмин учун энг яхши йўл унга аралашмаслик. Ибн Умар, Усома ибн Зайд, Муҳаммад ибн Маслама Усмон (розияллоху анху) қатл қилинганларида фитналардан қочиб Мадина-ни тарк этишган эдилар.

Одамга фақирлик, мусибат, тангликлар асосан Аллоҳ азза ва жалладан узоқлашгани сабабли келишига шахсан гувоҳ бўлдим.

Замонамиз олимларидан бири айтади: “Бир кишини билардим. Унинг ризқи кенг, бой, Рабби ғам-ташвишлардан омон сақлаган эди. У эса Аллоҳга итоат қилишдан бош тортди, намозларга эътиборсиз бўлиб, катта гуноҳларни қилишга берилиб кетди. Аллоҳ унинг баданидан соғлиғини, ризқидан кенгликни олиб қўйиб, уни фақирлик ва ғам-ташвишга мубтало қилди. Бу ҳам етмаганидек, ташвиш устига ташвиш, бало устига бало ёғила бошлади”.

“Ким Менинг эслатмамдан юз ўгирса, (кофир бўлса) бас, унинг учун танг (бахтсиз) турмуш (қабр азоби) бўлиши муқаррар...”⁶⁰⁵

“Бу (жазоларнинг сабаби) Аллоҳнинг бир қавмга инъом этган неъматини, то улар ўзларидаги нарсани (муносабатни ёмон ҳолатга) ўзгартирмагунларича ўзгартирувчи бўлмаганидандир”⁶⁰⁶.

(Эй инсонлар!) Сизларга не мусибат етса, бас, ўз қўлларингиз қилган нарса (гуноҳ) сабабдир. Яна У кўп (гуноҳлар)ни кечириб туради. (Акс ҳолда мусибат бундан ҳам кўп бўлур эди)⁶⁰⁷.

“Албатта, агар улар (тўғри) йўлда устувор турганларида, албатта, Биз уларни сероб қилган бўлур эдик”⁶⁰⁸.

Уламолар ва шариат пешволарининг одатларидан келиб чиқиб хулоса қилсак, ғам-ташвишларни

⁶⁰⁵ Тоҳа сураси 124-оят

⁶⁰⁶ Анфол сураси 53-оят.

⁶⁰⁷ Шўро сураси 30-оят

⁶⁰⁸ Жин сураси 16-оят

кетказувчи ажойиб ва сеҳрли бир сифатлар бор, улар: Холиққа қуллик қилиш, ризққа рози бўлиш, қазога таслим бўлиш, дунёда зоҳид бўлиш, орзуни камай-тириш.

Америкалик машҳур психолог олим Виялям Жемснинг бир гапи одамни ҳайратда қолдиради: “Албатта, биз қўлимизда йўқ нарсага етишиш фикрида юрамиз, қўлимиздаги нарсага шукр қилишни билмаймиз. Ҳаётимизда бизга мавҳум бўлган зулмат сари интиламиз-у, ёрқин саодат тарафга сира юзланмаймиз. Кам-кўстимизга ўзимизни бахтсиз ҳис қиламиз-да, қўлимиздаги бор нарсалардан бахтиёр бўлолмаймиз”.

“Қасамки, агар (берган неъматларимга) шукр қилсангиз, албатта, (уларни янада) кўпайтираман”⁶⁰⁹.

Тўймайдиган нафсдан Аллоҳдан паноҳ тиланг. Ҳадисда келади: *“Ким охираат ғами билан тонг оттирса, Аллоҳ уни раҳмати билан ўраб олади. Унинг қалбига бойлик бериб қўяди. Агарчи у дунёдан қочса ҳам унга дунё бериб қўяди. Ким дунё ғами билан тонг оттирса, Аллоҳ уни дунёдан айиради. Кўз олдида унга фақирлик беради, унга ёзилганидан ортиқ дунё бермайди”.*

“Қасамки, агар Сиз улардан: “Осмонлар ва Ерни яратган, Қуёш ва Ойни (ўз тоатига) бўйинсундирган зот ким?” деб сўрасангиз, албатта, улар: “Аллоҳ”, дерлар. Бас, (шундай экан,) қаёққа бурилиб кетмоқдалар?!”⁶¹⁰

ЎЗГАЛАР ЭЪТИРОФИ

Ўрис олими Сахаров моддапарастлар ва даҳрийларга қарши фикр билдиргани учун Сибирга сургун қилинган. У: “Албатта оламини бошқариб, уни назорат қилиб турувчи, буюк қудратли куч бор”

⁶⁰⁹ Ҳиброҳим сураси 7-оят

⁶¹⁰ Анкабут сураси 61-оят

дер эди. Моддапарастлар эса ҳеч қандай куч оламини бошқармайди, олам моддадангина иборат дейишарди. Аммо инсон нафсида тавҳидга йўналтирувчи фитрат бўлади.

“...Инсонларни ўша асосда яратган Аллоҳнинг яратувчилигини (англангиз!)...”⁶¹¹

Даҳрийларга бу дунёда ҳам, охиратда ҳам насиба йўқ. Чунки улар фитратларига қарши чиқишди, иродаларидан узилишди, Аллоҳ ер юзида жорий қилган қонунини тан олишмади.

Замонамиз олимларидан бири айтади: “Совет Иттифоқи тарқалиб кетишидан икки йил олдин Вашингтондаги “Исломиё фикр” институти устозларидан бири билан учрашдим. У бир нечта оятларни менга ўқиб берди:

“Биринчи марта унга имон келтирмаганларидек, қалблари ва кўзларини тескари қилиб қўямиз ва ўз туғёнларида гангиб юрган ҳолларида уларни тарк этамиз”⁶¹².

“Шунда Аллоҳ уларнинг (макр билан қурган) биноларини пойдеворлари билан кўпориб ташлади. Бас, том ўзларининг устига қулади ва уларга ўзлари сезмаган (кутмаган) томондан азоб келди”⁶¹³.

“Бас, улар (шукрдан) юз ўтиргач, Биз улар устига тўғон билан (тўсиб қўйилган) селни (очиб) юбордик ва уларнинг боғларини аччиқ мевали, юлғунзор ва сийрак бутазор “боғлар”га айлантириб қўйдик”⁶¹⁴.

“Биз (уларнинг) ҳар бирини ўз гуноҳи билан тутдик”⁶¹⁵.

“Бас, у (азоб) уларга ўзлари сезмаган ҳолларида тўсатдан келади”⁶¹⁶.

⁶¹¹ Рум сураси 30-оят

⁶¹² Анъом сураси 110-оят

⁶¹³ Наҳл сураси 26-оят.

⁶¹⁴ Сабаъ сураси 16-оят

⁶¹⁵ Анкабут сураси 40-оят

⁶¹⁶ Шуаро сураси 202-оят

ИМОН НАЖОТ ЙЎЛИ

“Аллоҳ илм асрида тажалли этади” ва “Табобат имоннинг меҳроби” номли китобларда бир ҳақиқат ёзилган: “Ғам ташвишлардан қутулишда бандага энг катта ёрдам берадиган нарса Аллоҳга имон келтириш ва ишларини Унга топширишдир”.

“Мен ўз ишимни Аллоҳга топшираман”⁶¹⁷.

“(Инсонга) бирон мусибат етган бўлса, албатта, Аллоҳнинг изни (иродаси) билангина (етур). Ким Аллоҳга имон келтирса, (У) унинг қалбини тўғри йўлга ҳидоят қилади. Аллоҳ ҳар нарсани билувчидир”⁶¹⁸.

Мусибатлар Аллоҳнинг қазоси ва тақдири деб билган кишининг қалбини Унинг Ўзи рози бўлиш ва таслим бўлишга буриб қўяди. **“...ҳамда уларнинг юкларини ва устиларидаги кишан (қийинчилик) ларини олиб ташлайди”⁶¹⁹.**

Шеър:

*Қачон етар бўлса Ҳақдан мусибат,
Бу ҳеч мусибатмас, раҳматдир, раҳмат.*

Алексей Карел ва Дейл Карнеги сингари ғарблик кўзга кўринган ёзувчилар моддиятга шўнғиб кетган Ғарб дунёсини Аллоҳга имон келтириш қутқара олишини эътироф этган. Масалан, Ғарбда ўзини-ўзи ўлдириш кўпайганига энг катта сабаб деб Аллоҳдан юз ўгириш ва ширк келтиришни кўрсатган.

Аллоҳ таоло айтади: **“...Албатта, Аллоҳ йўлидан озадиган кимсалар учун ҳисоб кунини унутиб қўйганлари сабабли қаттиқ азоб бордир”⁶²⁰; “Ким Аллоҳга ширк келтирса, бас, у гўё осмондан қулаган ва уни қушлар (ўлжа қилиб) олиб кетган ёки уни (қаттиқ) шамол йироқ жойга учуриб кетган (жонсиз нарса) кабидир”⁶²¹.**

⁶¹⁷ Гофир сураси 44-оят.

⁶¹⁸ Тағобун сураси 11-оят.

⁶¹⁹ Аъроф сураси 157-оят.

⁶²⁰ Сод сураси 26-оят.

⁶²¹ Ҳаж сураси 22-оят.

Қазмон Уҳудда қаттиқ жанг қилди. Кўрганлар “Унга жаннат муборак бўлсин!”, дейишди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“У дўзах аҳлидан”**, дедилар. Сўнгра у яраланди. Оғриғи кучайди ва сабр қила олмай ўзига-ўзи қилич санчиб ўлди...

“Улар қилган саъй (ҳаракат)лари дунё ҳаётидаёқ йўқ бўлиб кетган-у, ўзларини ишни чиройли қилаётган ҳисоблайдилар”⁶²².

Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг қуйидаги ояти шу маънодадир. **“Ким Менинг эслатмамдан юз ўгирса, (кофир бўлса) бас, унинг учун танг (бахтсиз) турмуш (қабр азоби) бўлиши муқаррар”⁶²³.**

Мусулмон киши қай даражага етса ҳам, Аллоҳнинг эслатмаларидан юз ўгирмайди. Таҳорат қилиб, хуш-хузуъ билан икки ракат намоз ўқиш ғамташвиш ва хафагарчиликни кетказишга кафил бўлади. Аллоҳ таоло айтади: **“...Кеча (нинг боши ва охирги) вақтларида ҳамда кундуз (боши ва охирги) тарафларида ҳам тасбеҳ айтинг (намоз ўқинг), шояд розиликка эришсангиз”⁶²⁴.**

Қуръон одамлардан уларнинг залолатга кетиш сабабларини сўрайди: **“Бас, нега улар имон келтирмайдилар?!”⁶²⁵.**

Аллоҳнинг бирлигига барча далиллар аниқ бўлиб турса нима учун имон келтирмайдилар? **“То уларга унинг (Қуръоннинг) ҳақ экани аниқ маълум бўлгунича, албатта, Биз уларга атрофдаги ва ўз вужудларидаги аломатларимизни кўрсатажакмиз”⁶²⁶.** Ҳали бир кун улар Муҳаммаднинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) тўғрисиўз эканларини, Аллоҳ ҳақиқий ибодатга лойиқ Зот эканини биладилар.

⁶²² Каҳф сураси 104-оят.

⁶²³ Тоҳа сураси 124-оят.

⁶²⁴ Тоҳа сураси 130-оят.

⁶²⁵ Иншиқоқ сураси 20-оят.

⁶²⁶ Фуссилат сураси 53-оят.

“Ким чиройли амал қилувчи бўлган ҳолида ўзини Аллоҳга топширса, бас, у мустаҳкам тутқични ушлабди”⁶²⁷.

МЕТИН ИРОДА

Бир талаба ўқиш учун Лондонга борди. Тил ўрганишга осон деб бир ғайридин англиз оиласида яшай бошлади. У йигит диндор бўлгани учун эрта тонгда турар, совуқ сувда таҳорат қилар, жойнамозини солиб намоз ўқир эди. Уй эгаси кампир бу ҳолнинг ҳар кун такрорланишини кўрди. Орадан бир неча кун ўтиб, йигитдан бу ишининг сабабини сўради. Йигит унга: “Буни менга диним буюрган”, деди. Кампир йигитга: “Шу ишингни эрта тонгда эмас, уйқуга тўйиб олганингдан сўнг қилсанг бўлмайдами?” деди. Йигит унга: “Агар намозимни ўз вақтидан кечиктирсам Раббим мендан қабул қилмайди”, дея жавоб қилди. Шунда кампир бош чайқаб: “Темирни букувчи ирода-я!” деган экан.

“Кишилар бор, уларни на тижорат ва на савдо (ишлари) Аллоҳнинг зикридан, намозни баркамол адо этишдан ва закот беришдан чалғита олади”⁶²⁸.

Бу имон иродаси, ишонч қуввати ва тавҳид кучидир. Бу ирода Мусо (алайҳиссалом) ва Фиръавн ўртасидаги кураш чоғида Аллоҳ Фиръавн сеҳргарлари кўнглига солган иродадир. **“...Бас, қиладиган ҳукмингни қилавер! Сен фақат шу дунёдагина ҳукм қилурсан”⁶²⁹.** Бу чексиз қаршилик бўлиб, ўша лаҳзада бу рисолатни адо қилиш, золим ва шафқатсиз бир худосизга кучли ва тўғрисиўзларни айтиш уларнинг зиммасига юкланган эди.

Ҳабиб ибн Зайд (розияллоҳу анҳу) Мусайламанинг олдига кириб уни тавҳидга чақирдилар.

⁶²⁷ Лукмон сураси 22-оят.

⁶²⁸ Нур сураси 37-оят.

⁶²⁹ Тоҳа сураси 72-оят.

Ёлғончи Мусайлама у зотни қилич билан бўлақларга бўлиб ташлади. Ҳабиб ибн Зайд жонлари таналаридан чиқадиган пайтда ҳам қичқирмадилар, титрамадилар, ҳатто инграмадилар.

“...Шаҳидлар учун (охиратда) мукофотлари ва (йўлларини ёритувчи) нурлари бўлур”⁶³⁰.

Хубайб ибн Адийни (розияллоҳу анҳу) дор остига олиб келганларида ушбу байтни айтган эди:

Шеър:

*Мусулмон ҳолимда берар бўлсам жон,
Бу чин саодатдир, шодлик бегумон.*

АЛЛОҲ БЕРГАН ФИТРАТ

Зулмат зиёда бўлса, момақалди роқ ўқирса ва шамол қаттиқ эсса, фитрат уйғонади.

“...Қаттиқ шамол ҳамда ҳар томондан тўлқин келганида, улар қуршовда қолганларини билиб: “Агар шундан бизни халос қилсанг, албатта, шукр қилувчилардан бўламиз!” деб ихлос билан Аллоҳга илтижо қиладилар”⁶³¹.

Аммо бир фарқли томони – мусулмон киши қийинчилигу роҳатда ҳам, тўқчилигу йўқчиликда ҳам Раббига дуо қилади.

“Бас, агар у (Аллоҳга доимо) тасбеҳ айтувчилардан бўлмаганида, албатта, у (балиқ) қорнида, то (одамлар) қайта тириладиган кунларигача (қиёматгача) қолиб кетган бўлур эди”⁶³².

Кўплар бирон ҳожатлари бўлганидагина Аллоҳ таолога зорланиб дуо қилади. Ҳожати битгач эса Ундан юз буриб узоқлашади. Ҳолбуки, Аллоҳ ёш болалар билан ўйнагандай ўйин қилинадиган, гўдаклар алдангани каби алданадиган Зот эмас. **“Дарҳақиқат, мунофиқлар Аллоҳни алдамоқчи бўладилар. Ҳолбуки, Аллоҳ уларни “алдаб қўювчидир”⁶³³.**

⁶³⁰ Ҳадид сураси 19-оят

⁶³¹ Юнус сураси 22-оят

⁶³² Софват сураси 143 - 144-оятлар

⁶³³ Нисо сураси 142-оят

Фақат иши тушганида Аллоҳ таолога илтижо қилувчилар одамларни йўлдан адаштирган бадбахт Фиръавннинг издошларидир. Зеро, у ҳам чўкаётганидагина Аллоҳга дуо қилган. Лекин унда вақт ўтган эди. Унга жавоб тариқасида: **“Эндими?! Ахир, сен илгари итоатсизлик қилгандинг ва бузғунчилардан эдинг-ку!”**⁶³⁴ дейилди.

РИЗҚИНГИЗ КЕЧИКИШИДАН ҒАМ ЧЕКМАНГ, АЛБАТТА У БЕЛГИЛАНГАН ВАҚТДА КЕЛАДИР

Ризқини шошилтираётган, замонни тезлатишга уринаётган, истакларининг рўёби кечикишидан ғам чекаётган кимсалар намозда имомдан олдинга ўтиб кетиб бўлмаслигини билса ҳам ундан олдин рукуъ ва сажда қилаётган кишига ўхшайди. Ишлар ва ризқлар махлуқотлар яратилишидан эллик минг йил олдин тақдир қилинган ва ўз ниҳоясига етган.

“Аллоҳнинг амри (қиёмат) келди. Бас, сизлар (эй мушриклар!) Уни қистамай қўя қолингиз!”⁶³⁵

“Агар Сизга бирон яхшилик (етказиш)ни истаса, Унинг фазлини қайтарувчи (куч) ҳам йўқдир”⁶³⁶.

ҲАЁТИНГИЗДАГИ БЕБАҲО ДАМЛАР

Шайх Али Тантовийнинг эсдаликларида у кишига қаттиқ таъсир қилиб, ҳаёт тарзларини ўзгартиришга сабаб бўлган воқеалар бор:

1. У киши бир куни чўмилаётиб, чўкиб кетишига оз қолди. Ҳушидан кетди. Ўламан деб ўйлади. Шу ҳолда руҳи кўтарилиб кетар экан, Раббига юзланди. Агар уни яна ҳаётга қайтарса, имонини мустаҳкамлаб, солих амалларга бел боғлашни истар эди. Шу тариқа унинг имони мукамал даражага етди.

⁶³⁴ Юнус сураси 91-оят

⁶³⁵ Наҳл сураси 1-оят.

⁶³⁶ Юнус сураси 107-оят

2. Шайх Тантовий бир карвонда Суриядан Каъбага йўл олди. Табук саҳросига етганида йўлдан адашиб, уч кун шу ерда қолиб кетишди. Егулик ва сувлари тавом бўлиб, кўзларига ўлим кўрина бошлади. Шунда у киши ўрнидан туриб, ажойиб ва қайноқ тавҳидий бир видолашув нутқини сўзлади. Ўзи ҳам йиғлади, бошқаларни ҳам йиғлатди. Одамларда имонни жўш урдирди. Энди бу ерда Аллоҳ азза ва жалладан ўзга ёрдамчи ҳам, қутқарувчи ҳам йўқлигини англади.

“Осмонлар ва Ердаги (барча) жонзот (ҳожатларини) Ундан сўрар. Ҳар куни У (тинимсиз) фаолиятдадир”⁶³⁷.

Абу Бакрнинг (розияллоҳу анҳу) бармоқлари Аллоҳ йўлида жароҳатланди. Шунда у зот:

Шеър:

*Лоларанг бўлган кичик бармоқ ўзинг,
Ҳақ йўлида асли ҳеч не қилмадинг.*

Абу Бакр (розияллоҳу анҳу) Расулуллоҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) чаёндан сақлаш учун ғор тешигига қўлларини тикдилар. Чаён у кишини бармоқларини чақди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) у бармоққа Қуръон ўқиган эдилар, Аллоҳнинг изни ила тузалди.

Бир киши Антарага: “Шижоатингиз сири нимада? Бир ўзингиз бир неча кишини мағлуб қила olasиз!” деди. Шунда Антара: “Бармоғингни оғзимга тик ва ўзинг ҳам менинг бармоғимни тишла!” деди. Улар бир-бирларининг бармоғини қаттиқ тишлашди. Шунда ҳалиги киши оғриққа чидай олмай додлаб юборди. Антара у кишининг бармоғини чиқарди ва: “Баҳодирларни шундай енгаман”, деди. Яъни, сабрбардош билан енгаман.

Мўмин кишини суюнтирадиган ишлардан бири меҳрибон Аллоҳнинг лутфи, раҳмати ва афви унга яқин эканидир. Киши ўз имони миқдори қадар Аллоҳнинг ҳимоясини ҳис қилади. Коинот,

⁶³⁷ Ар-Раҳмон сураси 29-оят.

ҳайвонот, қушлару судралувчилар, хуллас бутун борлиқ Раззоқ, Яратувчи бир Рабб борлигини ҳис қиладилар. “...Мавжуд бўлган барча нарса ҳамд билан Унга тасбеҳ айтади. Лекин сизлар уларнинг тасбеҳларини англамайсизлар”⁶³⁸.

Шеър:

*Бори махлуқот учун ҳожатбарор,
Сенга ҳамд айтар мудом ҳар неки бор.
Зоти покинг ҳаққи, Сендан ўзгага
Лойиқ эрмас ҳамд ила тасбеҳ бирор.*

Ҳайдалган ерга уруғ сочадиган кишилар “Эй осмонлару ернинг яратувчиси, Сенинг қуруқ ерингга қуруқ дон сочдик!” дейишади. Бу Яратувчи сифатли Аллоҳ тавҳидининг ўзига хос хусусияти ва инсонларнинг Унга юзланишидир.

“Сизлар экаётган зироатларингиз ҳақида ўйлаб кўрдингизми?! Уни сизлар ундирурмисиз ёки Биз ундирувчимизми?!”⁶³⁹

Алломалардан бири минбарга чиқиб, чўнтагидан кўфий хатда гўзал ёзув ила табиий ҳолда “Аллоҳ” сўзи битилган хурмо баргини олди ва инсонларга қарата:

Шеър:

*Эй ҳалойиқ, бу вараққа сол назар,
Ким уни ранг бирла зийнат-ла безар?
Ким ривож берди уни ўстиргали,
Ким қилур бу ишни Аллоҳдан дигар!?*

Шунда одамлар йиғлашди.

У осмонлару ернинг яратувчиси бўлган Аллоҳдир! Унинг оят-аломатлари бутун борлиқда акс этиб, оламлар Раббининг бирлиги, айб-нуқсонлардан пок экани, улуҳиятию рубубиятини сўзлаб туради.

“Эй, Раббимиз! Бу (коинот)ни беҳуда яратмагансан”⁶⁴⁰.

⁶³⁸ Исро сураси 44-оят.

⁶³⁹ Воҳеа сураси 63 – 64-оятлар.

⁶⁴⁰ Оли Имрон сураси 191-оят.

Сурур ва шодлик асосларидан яна бири меҳрибон, кечиримли, тавба қилувчининг тавбасини қабул этадиган Раббнинг борлигини ҳис қилишдир. Осмонлару ерда кенг бўлган Аллоҳнинг раҳмати ила шодланинг. Зеро, Аллоҳ жалла зикруҳу: “...(Аммо) **раҳматим ҳамма нарсадан кенгдир**”⁶⁴¹, дея марҳамат қилган. Аллоҳ азза ва жалланинг лутфи нақадар буюк.

Саҳиҳ ҳадисда келишича: «Бир куни бир аъробий Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бирга намоз ўқиди. Ташаххудни бошлаганида: “Эй Аллоҳ, менга ва Муҳаммадга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) раҳм қил, бошқаларга раҳм қилма”, деди. Шунда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Бепоеън (нарса)га тўсқинлик қилдинг”**, дедилар». Яъни, “Кенг нарсани зое қилдинг”. Чунки, Аллоҳ таолонинг раҳмати барча нарсадан кенгдир. “...У мўминларга меҳрибондир”⁶⁴². Ҳадисда: **“Аллоҳ бандаларига мана бу (она)нинг фарзандига меҳрибонлигидан кўра ҳам меҳрибонроқдир”**, дейилган.

Саҳиҳ ҳадис: **«Бир киши Аллоҳнинг азобидан қўрқиб, ундан қочиши учун ўзини ёқиб юборди. Аллоҳ таоло уни қайта тирилтириб: “Эй бандам, бу ишингга сени нима мажбур этди?” деб сўради. У киши: “Эй Раббим, сендан қўрқдим, гуноҳларимдан хавфим бор”, деди. Бас, Аллоҳ уни жаннатга киргизди»**.

“Аммо, ким Парвардигорининг (хузурида) туриши (ва ҳисобот бериши)дан қўрққан ва нафсини ҳаволанишдан қайтарган бўлса, бас, фақат жаннатгина (унга) макон бўлади”⁶⁴³.

Аллоҳни бир деб билгани ҳолда гуноҳ ишлар қилувчи кишини Аллоҳ ҳисоб-китоб қилса, унинг яхши амали йўқ экан. Аммо ҳаётида тижоратчи

⁶⁴¹ Аъроф сураси 156-оят

⁶⁴² Аҳзоб сураси. 43-оят

⁶⁴³ Нозиот сураси 40 - 41-оятлар

бўлиб, бир муҳтожнинг қарзини кечиб юборган экан. Аллоҳ “Карам (кечиш)га биз ҳақлироқмиз”, дебди ва (фаришталарга) “Унга (гуноҳларини) ўчирворинглар”, дея буюрибди ҳамда у бандасини жаннатга киргизибди.

“У жазо куни (қиёматда) менинг хатоларимни мағфират этишини умид қиламан”⁶⁴⁴.

“...Аллоҳнинг раҳматидан умидсиз бўлманглар!”⁶⁴⁵

Имом Муслим ривоят қилган ҳадисда бундай дейилади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) одамлар билан намоз ўқидилар. Сўнг бир киши ўрнидан туриб: “Мен ҳад уриладиган иш қилиб қўйдим. Уни амалга оширинглар!” деди. Шунда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Биз билан намоз ўқидингми?”** деб сўрадилар. Ҳалиги киши “Ҳа”, деб жавоб қилди. У зот: **“Кетавер, сенинг гуноҳинг кечирилди”**, дедилар».

“Кимда-ким бирон ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини кўради”⁶⁴⁶.

Бу ўринда яширин бир лутф бор. Бу лутф бандани ўнгу сўлидан, олдию ортидан, устию остидан ўраб туради. Бу яширин лутф эгаси оламлар Парвардигори ягона Аллоҳдир. У Муҳаммадни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ғорда саломат сақлади. Ғордаги “Асҳобул қаҳф”га раҳм кўрсатди. Ғор оғзини улкан тош беркитиб қўйганида уч кишини у ердан қутқарди. Иброҳимга (алайҳиссалом) оловдан, Мусога (алайҳиссалом) чўкишдан, Нухга (алайҳиссалом) тўфондан, Юсуфга (алайҳиссалом) қудуқдан, Айюбга (алайҳиссалом) касалликдан нажот берди.

⁶⁴⁴ Шуаро сураси 82-оят.

⁶⁴⁵ Зумар сураси 53-оят.

⁶⁴⁶ Нисо сураси 110-оят.

Умму Саламадан (розияллоҳу анҳо) ривоят қилинади: Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «**Мусулмонга бирон мусибат етган чоқда Аллоҳ буюрган “Биз Аллоҳникимиз ва унга қайтувчимиз”, “Аллоҳ, бу мусибатимда менга ажр бергин ва ўрнига ундан яхшисини ўринбосар қил”, деса, Аллоҳ у бандага ундан яхшисини беради**», деганларини эшитдим дейдилар.

Шеър:

*Офатлар бир нафас сенга ҳамроҳдир,
Лек Аллоҳ ҳолингдан мудом огоҳдир.
Бу ишга ўқинма, келгани кетар,
Сабр ила бандага офият етар.
Мусибат кўпларнинг бошидан ўтди,
Унга сабр этганлар муродга етди.*

Шеър:

*Баъзан қамраб олар юрагимни ғам,
Дунё ўзи шундай – доим бири кам.
Қаро тун ортидан ёруғ тонг келур,
Шунинг-чун беҳуда ғам чекмам ҳечам.*

ЧИРОЙЛИ АМАЛ САОДАТ ЙЎЛИДИР

Ҳотам Тоий девонининг бошида ажиб бир сўзнинг гувоҳи бўлдим. Ҳотам айтади: “Агар ёмонликни тарк этиш сизга етарли бўлса, бас, уни ташланг!”

Яъни, агар кишига ёмонликлардан сукут қилиш ва четланиш имкони бўлса, шу унга етади.

“...Бас, Сиз улардан юз ўғиринг”⁶⁴⁷.

Одамларга яхшилиқни раво кўриш илоҳий тухфа ва Алим Зотнинг муборак совғасидир.

Ибн Аббос (розияллоҳу анҳу) Аллоҳнинг неъматлари ҳақида бундай дейдилар: “Агар осмондан ёмғир ёғса, Аллоҳга ҳамдлар айтаман. Ҳолбуки менинг на қўйим ва на туям бор. Бир адолатли қози

⁶⁴⁷ Нисо сураси 63-оят.

ҳақида эшитсам, унинг ҳаққига дуо қиламан. Аслида, менинг унга бирор ҳожатим йўқ. Аллоҳнинг оятларидан мен билганларимни бошқалар ҳам билишини хоҳлайман”.

Бу нарса кишиларга яхшилик иташ, улар орасида турли фазилатлар тарқатиш, қалбларининг саломатлигини хоҳлаш ва одамларга энг яхши насиҳатлардир.

Шоир айтади:

Шеър:

*Булут қопладия бутун осмонни,
Асло нам қилмади бирон маконни.
Қўшимга ёғмаса, менга татимас,
Тенг баҳам кўрайлик бори имконни.*

Бунинг маъноси шуки, ёмғирлар барчага баробар ёғмаса, фақат менга алоҳида ёғишини истамайман.

“(Улар) ўзлари бахиллик қилиш билан бирга (бошқа) одамларни (ҳам) бахилликка буюрадиган ва Аллоҳнинг Ўз фазли билан берган (неъмат)ларини яширадиган (кимса)лардир”⁶⁴⁸.

Шеър:

*Олдимда туради хуштаъм бир емак,
Қорин ҳам қулдирар – очликдан дарак.
Есам мени хасис дея эсларлар,
Уни ўзгаларга шинмоқ керак.*

ОГОҲ БЎЛИНГ ВА ФИКРЛАНГ

Маърифатли бўлиш, илмий ва маданий салоҳиятнинг юксаклиги, кенг фикр, узоқни кўра билиш, ўткир фахм, масалаларнинг асл моҳиятини англай олиш, мақсадларини идрок қилиш ва барча нарсанинг ҳақиқатини тушуна билиш қалб хотиржамлиги сирларидандир.

⁶⁴⁸ Нисо сураси 37-оят

“...Бандалари орасида Аллоҳдан уламоларгина кўрқарлар...”⁶⁴⁹.

“Балки (улар Куръон) илмини эгалламай ва таъвили (тафсири) келмай туриб, (Куръонни) ёлғонга йўйгандирлар”⁶⁵⁰.

Олим кишилар (биладиганлар)нинг қалби ва дунёқараши кенг бўлади, ўзи хотиржам, ғояси ва тушунчалари соф бўлади.

Ғарб мутафаккирларидан бири бундай деган эди: “Иш столим ғаладонида катта бир дафтар бор. Унда ҳаётим бўйи қилган аҳмоқликларим битилган. Улардан қутулиш учун ҳар бир хато ва тойилишларимни барча майда-чуйдасигача ёзиб, ўша дафтарга йиққанман”.

Солиҳи салафлар ҳам ўзларини жуда нозик ҳисоб-китоб қилишарди, нафсларини қаттиқ тафтиш этиб туришарди.

“...Яна маломатчи нафс билан қасамёд этманки, (қиёмат куни қайта тирилиб, ҳисоб-китоб қилинасиз)!”⁶⁵¹

Ҳасан Басрий айтадилар: “Мўмин киши бир одам шеригини ҳисоб-китоб қилганидан кўра ўзини қаттиқроқ ҳисоб-китоб қилади”.

Робий ибн Хусайм бу жумадан кейинги жумага-ча сўзлаган сўзларини ёзиб борарди. Агар уларда яхшилик топса Аллоҳга шукр қилар, айбу нуқсон топса истиғфор айтар эди.

Салафлардан бири айтади: “Қирқ йилдан бери бир гуноҳимдан Аллоҳга тавба қиламан. Кечиргин деганимни зинҳор сусайтирмадим”.

“Ва берадиган нарсаларини, албатта, Парвардигорларига қайтувчи эканларидан диллари титраган ҳолда берадилар...”⁶⁵²

⁶⁴⁹ Фотир сураси 28-оят

⁶⁵⁰ Юнус сураси 39-оят.

⁶⁵¹ Қиёмат сураси 2-оят.

⁶⁵² Муъминун сураси 60-оят

ЎЗИНГИЗНИ ҲИСОБ-КИТОБ ҚИЛИНГ

Ўзингизни ҳисоб-китоб қилиш учун бир эсдалик ён дафтарча тутинг. Унга ёмон одатларингизни ва уларни тузатиш учун қилаётган ҳаракатларингизни ёзиб боринг.

Умар (розияллоҳу анҳу) бундай дейдилар: “Ҳисоб-китоб қилинишингиздан олдин ўзингизни ҳисоб-китоб қилинг. (Амалларингиз) ўлчанишидан олдин ўзингиз ўлчанг. Улуғ ҳодисага зийнатланиб боринг”.

Бугунги ҳаётимизда учта хато доим такрорланади:

1. Вақтни зое созуриш.

2. Фойдасиз сўзларни сўзлаш. Фойдасиз нарсаларни тарк этиши киши исломининг гўзаллигидандир.

3. Майда-чуйда ғам-алам ва дардларга катта эътибор қаратиш. Ҳолбуки, саодат ва хотиржамликни хаёлпараст ва ҳамда васвасачиларнинг ваҳималари каби арзимас шу майда-чуйдалар деб битиради.

Шеър:

*Ассалому алайкум, кўҳна вайрона,
Бир пайтлар турардинг ўктам, мардона.
Сувратингга ҳавас билан боққанлар,
Билмасди мутлақо – ичинг ғамхона.
Неъмат берилганлар яшарлар шодон,
Ғариб кулбада ҳам масрур, шоҳона.*

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амакилари Аббосга (розияллоҳу анҳу) дунё ва охираат саодатини жамлаган дуони ўргатган эдилар. У Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) мана бу сўзлари эди: **“Эй Аллоҳ, сендан афв ва офият сўрайман”.**

Бу дуо барча яхшиликни жамловчи, ёмонликларни тўсувчи ва ҳаммасининг ўрнини босувчи дуодир. Унда дунёю охираат яхшилиги бор.

“Бас, Аллоҳ уларга ҳам бу дунёнинг савобини (ғалаба ва ўлжани), ҳам охиратнинг чиройли савобини (мағфират ва жаннатни) берди”⁶⁵³.

“...Ким Менинг ҳидоятимга эргашса, йўлдан озмайди ва бахтсиз бўлмайди”⁶⁵⁴.

ҲУШЁР БЎЛИНГ

Аллоҳга таваккал қилган ҳолда сабабларни ўринлатиш ва эҳтиёткор бўлиш ҳам банда саодатга эришувининг сирларидандир. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) баъзи ғазотларда яккама-якка жангга чиққанлар. У зот Аллоҳга таваккал қилувчиларнинг энг улуғи, бошлиғи бўлсалар-да, устларида совутлари бор эди.

Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бир киши: “Эй Расулуллоҳ, у (туям)ни боғлайми ёки таваккал қилайми?” деб сўраганида, у зот (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “**Уни боғлаб, сўнг таваккал қил**”, деб жавоб бердилар.

Сабабларни ушлаш ва Аллоҳ таолога таваккал қилиш тавҳид асосидир. Аллоҳ таолога таваккал қилиб сабабларни тарк этиш шариатни, Аллоҳ таолога таваккални тарк қилиб сабабларни ушлаш эса тавҳидни ҳақорат этишдир.

Бир киши оғилга эшакнинг орқа томонидан кирган экан, ҳайвон уни майиб қилибди ва ҳалиги киши жон таслим қилган экан.

Мисрлик ёзувчи Тоҳа Ҳусайн ҳайдовисига: “Секинроқ юр, манзилимизга эртароқ етайлик”, дер экан.

Бу гап “Кўпинча шошқалоқлик кечикишга сабаб бўлади” деган ҳикматнинг маъносидир.

Шеър:

Баъзан секин-аста ишинг битади,

Шошилсанг бор имкон қўлдан кетади.

⁶⁵³ Оли Имрон сураси 148-оят.

⁶⁵⁴ Тоҳа сураси 123-оят.

Эҳтиёткорлик қадарга қарама-қарши эмас, балки унинг мағзидир.

“...(Қолганлари эса): «Қанча (ухлаб) турганингизни Раббингиз билур. Энди бирортангизни шу пулингиз билан шаҳарга жўнатингиз, у энг покроқ таомларни қараб, сизларга ундан озуқа олиб келсин. У лутф билан эҳтиёткорона юрсин ва сизларни ҳеч кимга сездириб қўймасин”⁶⁵⁵.

“...Сизлар учун иссиқ (ва совуқ)дан асрайдиган кийимлар ва сизларни (турли) хавфдан сақлайдиган совутлар яратди”⁶⁵⁶.

ОДАМЛАРДАН ФОЙДА ОЛИНГ

Одамлардан фойда ола билиш, уларнинг меҳр-муҳаббатига сазовор бўлиш ҳам бахту саодат калитларидандир. Иброҳим (алайҳиссалом): “**Яна мен учун (менинг ҳақимда) кейингилар ўртасида яхши гаплар пайдо этгин!**”⁶⁵⁷ деган эдилар. Муфассирлар оятдаги “лисана сидқин” лафзини “гўзал мактов” деб тафсир қилишган. Аллоҳ таоло Мусо (алайҳиссалом) ҳақларида: “...(Эй Мусо! Барчага суюкли бўлишинг) ва Менинг кўз ўнгимда (ҳимоямда) ўсишинг учун сенга Ўз томонимдан муҳаббат (жозиба) ташладим”⁶⁵⁸, дейди. Баъзилар оят тафсирида: “Сени кўрган ҳар бир киши сени яхши кўради”, дейишган.

Саҳиҳ ҳадисда: “**Сизлар Аллоҳнинг ер юзидаги шоҳидларисиз**”, дейилган. Халқнинг тили Хаққнинг қаламидир.

“Жаброил (алайҳиссалом) осмон аҳлига “Аллоҳ фалончини яхши кўрди. Уни сизлар ҳам яхши кўринглар”, дея нидо қилади. Ер аҳлида ҳам у мақбул қилинади”, дейилади саҳиҳ ҳадисда.

⁶⁵⁵ Каҳф сураси 19-оят.

⁶⁵⁶ Наҳл сураси 81-оят.

⁶⁵⁷ Шуаро сураси 84-оят.

⁶⁵⁸ Тоҳа сураси 39-оят.

Кенг феъл бўлиш, юмшоқ сўз ва очиқ юз муҳаббатга сабаб бўлувчи асосий воситалардандир. Одамларнинг кўнглини сизга мойил қилишдаги энг кучли омил мулойимлик экани сабабли ҳам Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): **“Мулойимлик қайси нарсада бўлса, уни фақатгина безайди. Қайси нарсадан у олинса, у нарса булғанади”**, деб марҳамат қилганлар.

Донишмандлар: “Ким мулойимликдан баҳрасиз бўлса, барча яхшиликдан баҳрасиз қолибди”, дейишади.

Бир ҳикматда: “Яхши гапга илон инидан чиқади”, дейилади.

Ғарбликлар: “Асалини егину, уясини бузма”, дейишади.

Саҳиҳ ҳадисда бундай дейилади: **“Мўмин киши асаларига ўхшайди. Покиза нарса еб, покиза нарса қолдиради. Агар бир шохга қўнса, уни синдирмайди”**.

ҚАЙДЛАР УЧУН

ҚАЙДЛАР УЧУН

ҚАЙДЛАР УЧУН

МУҲДАРИЖА

Муқаддима	3
“Эй Аллоҳ!”	4
Бахтли бўлинг!	6
Фикр юритинг ва шукр қилинг	9
Ўтган иш ўтди	10
Ҳақиқий кун бугунингиздир.....	11
Вақти келмаган эртани қўйинг!.....	14
Таъна-танқидларни қандай қаршилайсиз?.....	15
Ҳеч кимдан раҳмат кутманг.....	17
Яхшилик қилиш билан қалбингизга сурур бахш этинг	18
Бекорчиликдан қутулинг	20
Тақлидчи бўлманг.....	21
Қазо ва қадар	22
“Албатта, ҳар бир қийинчилик билан бирга енгиллик бордир”	23
Нордон лимондан ширин ичимлик тайёрланг.....	24
“Ёки ноилож одам дуо қилган вақтида (дуосини) ижобат қиладиган зот (яхши)ми?!”	26
Уйингиз сиғдирсин.....	27
Эваз Аллоҳдандир	28
Имон ҳаёт демақдир.....	30
Асалини олинг, уясини бузманг.....	31
“Огоҳ бўлингиз, Аллоҳни зикр этиш билан қалблар ором олур”	32
“Ёки (Улар) Аллоҳ Ўз фазлидан берган неъматлари учун одамларга ҳасад қилишадими?”	34
Ҳаётга ўз ҳолича боқинг.....	35

Мушибат аҳлидан ибратланинг	36
Намоздан ёрдам олинг	38
“...Бизга Аллоҳнинг Ўзи етади. У вакилликка ўта лойиқдир!”	39
“Айтинг: “Ерда сайр қилингиз!”	40
Чиройли сабр	41
Ер куррасини устингизга юклаб олманг	42
Арзимас нарсалар сизни синдирмасин	43
Аллоҳ берганига рози бўлинг, одамларнинг бойи бўласиз.....	45
Ўзингизга кенглиги еру осмончалик бўлган жаннатни эслатинг.....	46
“Шунингдйек, сизларни (мусулмонларни) “Ўрта ум-мат” қилиб кўйдик”	48
Шариат ўқиниб юришга буюрмайди	50
Табассум қилинг	56
Биродарингизни очиқ юз билан қарши олсангиз-чи!..	58
Алам неъматини	65
Билиш неъматини.....	67
Сурур фани	69
Ҳиссиётларни жиловлаш.....	74
Саҳобаларнинг бахти.....	76
Ҳаёт экансиз, зерикишни унутинг!	79
Безовталанаверманг!.....	81
Ғам чекманг! Раббингиз гуноҳларни кечиргувчи ва тавбаларни қабул этгувчидир.....	85
Ўкинманг! Қазо ва қадар битилгани бўлади	88
Ўкинманг! Яхши кунларни кутиб яшанг!.....	90
Ўкинманг ва истиғфорни кўпайтиринг! Шубҳасиз, Раб-бингиз ўта мағфиратли ва кечиримли зотдир.....	93

Ўқинманг! Аллоҳ доимо эсингизда, тилингизда бўлсин!.....	94
Ғамгин бўлманг ва Аллоҳнинг раҳматидан умидсизланманг	96
Ғамгин бўлманг! Сизга озор берган, ёмонлик қилганларни кечиринг	96
Кўлингиздан кетган нарсага ғам чекманг, чунки кўлингизда ҳали неъматлар кўп	97
Ғамгин бўлманг! Чунки бу дунё ғам чекишингизга арзийдиган ўринда эмас	98
Қайғурманг ва ғамни ташланг!.....	99
Кўрнамаклар ишига парво қилманг. Зеро сиз савоб умидида ҳаракат қилгансиз	100
Дашном ва маломатларга эътибор берманг	101
Кўлингиз калта эканидан ғам чекманг, чунки фақирликда саломатлик бордир.....	102
Келажак учун ғам чекманг	103
Ҳасадчи ва ҳақсиз кимсаларнинг танқидларидан ранжиманг	103
Қайғурманг! Аллоҳ сиз учун ихтиёр қилган нарсани сиз ҳам ихтиёр қилинг!.....	107
Қайғурманг! Одамларнинг ишларини тафтиш қилманг!	108
Ўқинманг! Сизни ўқинтираётган нарсаларнинг қийматини билинг!	109
Одамларга яхшилик қилинг!	110
Қулоғингизга ёқимсиз сўз чалинса, хафа бўлманг... ..	113
Мусибатга сабр қилиш, машаққатни кўтариш нажот ва саодат йўлидир	115
Одамлар сизга қилган муомаласидан қайғурманг, уларнинг холиқ билан бирга бўлган муомаласига қаранг	116

Ризқингиз танглигидан қайғурманг	117
Мусибатларни енгиллаштирувчи омиллар.....	117
Қандай бўлсангиз шундай яшанг	118
Бало-офатларга ғам чекманг	120
Ғамгин бўлманг! Қуйидаги қоидалар сизни саодатга элтади	121
Имконият бўлатуриб қайғуга не хожат?	123
Сизга азият, озорлар берган, сўкиб ҳақоратлаган, хорлаган ва зулм қилган бўлсалар ҳам, ўкинманг!	124
Ўкинманг, одамларга яхшилик қилинг-да, мақтовини охиратдан кутинг.....	124
Ўкинманг: бошингизга мусибат ва машаққатлар тушса, йўлингизга тўсиқлар тушса, сабр қилинг!	124
Ўкинманг! Чунки сизни севадиган, сиз билан меҳроқибат, бирдамлик ипларини боғлаган ёр-дўстларингиз бор.....	125
Гарчи сиздан юз ўгирсалар ҳам, сизга қовоқ солиб, юзларини буриштириб қарасалар ҳам, бахиллик қилсалар ҳам, ўкинманг!	125
Энг яхши суҳбатдош китобдир	127
Ўкинманг! Чунки сиз олқишга лойиқ ишлар қилиб қўйгансиз	129
Ўкинманг! Ҳали олдингизда раббингиз ҳузурида тўпланиш, қиёмат куни, абадий бўлган иккинчи ҳаёт бордир	131
Турли халқлар тажрибаларидан мисоллар	132
Ўзингизни кеча, бугун ва эртангиз хусусида тергаб туринг	133
Ўкинманг! Агар бирор ҳодиса кўнглингизни оғритса, ўзингизга савол беринг	133
Ғам-қайғу одамни кучсизлантиради.....	135
Насиҳатларни чиройли қабул қилинг	137

Иккиланманг, шартта ишга киришинг, бекорчиликдан қочинг.....	138
Мўминсиз, ўқинманг!.....	143
Арзимас нарсаларга қайғурманг, дунёнинг ўзи арзимас матоҳ.....	144
Очиқ душманликдан қўрқсангиз ҳам ўқинманг	145
Олам шундай яратилган.....	147
Ёмонларнинг кўплигидан эмас, яхшиларнинг озлигидан ажабланинг.....	147
Сизга бир бўлак нон, бир ҳовуч сув ва танангизни беркитиб турадиган битта кийим етади.....	147
Қийинчилик ва мусибатлар гоҳида неъмат ва мукофот бўлади.....	148
Сиз кимгадир ўхшамаганингиз учун ўқинманг. Сиз бошқоча яратилгансиз	149
Баъзи зарарлар аслида фойдалидир	152
Имон энг катта даводир	154
Ўқинманг, ҳаёт сиз тасаввур қилгандан бошқача ...	154
Яшаш учун бирон нарсангиз бўлса, ҳеч ўқинманг! ..	155
Борига қаноат қилиш ғамни кетказади	157
Бир аъзоингиздан айрилган бўлсангиз ҳам, бошқа аъзоларингиз саломат-ку.....	158
Кунлар ўткинчидир	160
Сизда Аллоҳнинг кенг ерларида сафар қилиш имкони-яти бор.....	161
Ҳаётингизнинг охириги дамларини кечираётган бўлсангиз ҳам ўқинманг!	163
Ўлим онлари устингизга тўсатдан келганида ҳам ўқинманг!.....	164
Ишларнинг оқибатини билмасдан туриб келиш эҳтимоли бўлган мусибатлар учун ғам чекманг.....	165

Ўқинманг, чунки дунё ўқинишга арзимаиди.....	168
Ўқинманг, чунки сиз Аллоҳга имон келтиргансиз ...	168
Ўқинманг! Сизга етган машаққатлар сизни олийликдан тўса олмайди	170
Исломни англаган экансиз, ўқинманг,.....	172
Ўқинманг, вақти-соати келмасидан бурун асло ўлмайсиз.....	176
“Эй буюклик ва карам соҳиби!” деб айтинг.....	178
Ҳасадсилардан чўчиманг	183
Одамларнинг гўзал хулқлиси бўлинг	184
Ғам чекманг, сизга уйқусизликдан қутулиш йўлини ўргатамиз	185
Гуноҳлар оқибати	185
Ризқ истанг, бироқ кўзи оч бўлманг.....	187
“Бизларни тўғри йўлга бошлагин” Ҳидоят сири	188
Покиза ҳаётни истаганлар қуйидаги ўн чечакни ўзлари учун узиб олсинлар.....	190
Ўқинманг, бошингизга тушган иш билан мураса қилинг, унга кўникинг.....	194
Ўқинманг, сизни қайғуга солган нарса тез орада барҳам топар.....	199
Тушкунликка тушманг, чунки тушкунлик бахтсизлик йўлидир	201
Тушкунлик тойилиш эшигидир.....	202
Истиғфор қулфлар калитидир	209
Одамлар зарарингизга, фойдангизга эмас	211
Тежамкорлик.....	212
Аллоҳдан ўзгага боғланма!	214
Қалб хурсанд бўлиши сабаблари	214
Қазо битиб қўйилган	217

Хуррият мазаси тотлидир	217
Суфён Саврийнинг ёстиғи тупрок бўлган	218
Миш-миш тарқатувчи ваҳимачиларга ишонманг ...	218
Ҳақоратлар сизга асло зарар бермайди	219
Борлиқдаги гўзалликларни ўқинг	220
“Ахир, улар туяларга қараб, қандай яратилганига боқмайдиларми?!”.....	222
Хирс фойда бермайди	222
Мусибатлар гуноҳларга каффоратдир.....	223
Фақат Аллоҳга суянинг.....	223
Саодатни яратувчилар	225
Мансаб кулфати	226
Намозга келинглр	227
Хайр-эҳсон қалб хурсандчилиги	229
Аччиқланманг	231
Тонгги зикрлар.....	233
Қуръон муборак китоб.....	235
Шухратпараст бўлманг, унинг ғам-ғусса ва аламдан иборат бадали бор	236
Гўзал ҳаёт	237
Бало сизнинг манфаатингизга	238
Итоат ва таслим	238
Амирликдан дурадгорликка.....	238
Қўпол кимсалар билан ҳамсуҳбат бўлиш ғам-алам ва омадсизлик сабабларидандир	239
Мусибатзадаларга хушхабар.....	241
Тавҳид манзаралари.....	243
Зоҳирингиз ва ботинингизга диққат қилинг.....	248
“Айтинг: “Ишлангиз!”.....	251

Аллоҳга илтижо	251
Аллоҳга таваккал қилиш	252
Ҳамма бирдай таъкидлаган уч нарса	252
Золимларни Аллоҳга топширинг.....	254
Кисро ва кампир	254
Нуқсонлар ортида яширилган комил сифатлар ҳам бор.....	255
Ўзгалар эътирофи	259
Имон нажот йўли	261
Метин ирода.....	263
Аллоҳ берган фитрат	264
Ризқингиз кечикишидан ҳам чекманг, албатта у белги-ланган вақтда келадир	265
Ҳаётингиздаги бебаҳо дамлар	265
Чиройли амал саодат йўлидир.....	270
Огоҳ бўлинг ва фикрланг.....	271
Ўзингизни ҳисоб-китоб қилинг.....	273
Ҳушёр бўлинг	274
Одамлардан фойда олинг.....	275
Қайдлар учун.....	277
Қайдлар учун.....	278
Қайдлар учун.....	279
Мундарижа	280

ДОКТОР ОИЗ ҚАРНИЙ

ЎКИНМА

БИРИНЧИ КИТОБ

ТАРЖИМОНЛАР:

АБДУЛҲОДИЙ ҒИЁС

ФАРҲОД АБДУЛҲАЛИМ ЎҒЛИ

ЗИЁВУДДИН АБДУЛҚАЙЮМ ЎҒЛИ

МАСЪУЛ МУҲАРРИР:

МУБАШШИР АҲМАД

МУҲАРРИРЛАР:

НУРУЛЛОҲ МУҲАММАД РАУФХОН

ҒУЛОМИДДИН ОЗОД

БОБОМУРОД ЭРАЛИЕВ

САҲИФАЛОВЧИЛАР:

САИДАҚБАРХОН ЮНУСХОН ЎҒЛИ

ФАЙЗУЛЛО АБДУАЗИМ ЎҒЛИ

Нашриётнинг гувоҳнома рақами АІ № 224 2012 й. 16 ноябрь.

Босмаҳонага 2015 йил 6 январда берилди.

Бичими 84×108 ¹/₃₂. Шартли б.т. 9.0. Нашр т. 9.0.

Адади 8000 нусха. Буюртма № 62

Баҳоси шартнома асосида.

Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
босмаҳонасида чоп этилди.

100128, Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур кўчаси 86-уй

www.gglit.uz, e-mail: iptdgulom@sarkor.uz